F. M. DOSTOIEVSKI - A. G. DOSTOIEVSKAIA
CORESPONDENTA
»
VOL. I (1866- 1874)
Coperta: MIRCEA MUNTENESCU Lector: ELISABETA SIMION
4>.M. flOCTOEBCKMM A.T. flOCTOEBCKAfl nEPEIIWCKA M3flATEJIbCTB0
«HAYKA» JlEHHHrPAflCKOE OTflEJIEHHE JIEHMHrPM * 1976

F.M. DOSTOIEVSKI A.G. DOSTOIEVSKAIA
CORESPONDENŢA
Vol. I (1866 - 1874)
Traducere şi note de ALEXANDRU CALAÎS
Ediţie îngrijită de VALERIU CRISTEA
Editura ALBATROS
Bucureşti • 1998
Motto:
„...Iţi aştept scrisorile, sunt al tău întru totul..."
riodor Dostoievski

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Scrisorile marelui clasic rus adresate de-a lungul uneai perioade de aproape 14 ani soţiei sale, precum şi cele trimise dte aceasta soţului ei, scrisori cuprinse în două volume, au fostt traduse după ediţia: F. M. Dostoievski - A. G. Dostoievskaia,. Corespondenţa, Editura NAUKA - filiala Leningrad, Leningrad, 1976, şi, conform redacţiei ruse, urmează textul originalelor păstrate la Biblioteca de Stat, la Institutul de Literatura Rusă al Academiei de Stiinte si la Arhiva Centrală de Stat pentru Literatură şi Artă din Moscova.

Este cea dintâi apariţie în versiunea românească a tuturor scrisorilor lui E M. Dostoievski adresate A. G. Dostoievskaia, dar şi cea dintâi culegere masivă de scrisori, complete, adunate într-un volum, ale clasicului rus, întrucât, cu excepţia unor fragmente de scrisori având diverşi destinatari (printre care, două fragmente ale scrisorii din 24 mai 1867 şi o scrisoare completă, din 27 iulie 1876, adresate A. G. Dostoievskaia), ce au fost traduse şi publicate în volumul Fiodor Dostoievski despre literatură şi artă de către Albert Kovacs şi Nicolae Iliescu (Editura CARTEA ROMANEASCĂ, Bucureşti, 1989), precum şi a două scrisori complete, din 22 decembrie 1849 şi din 30 ianuarie - 22 februarie 1854, adresate lui Mihail Mihailovici Dostoievski, fratele scriitorului (versiunea românească: Alexandru Beleavski), ce au apărut în cuprinsul revistei „Caiete critice" (nr. 3-4 din 1986), nu a mai văzut lumina tiparului în ţara noastră nici o scriere de acest fel.

Acelaşi lucru se poate spune şi despre scrisorile A. G. Dostoievskaia, căci, în afara volumului de Amintiri ale acesteia, apărut în 1975 la Editura UNIVERS, în versiunea românească

7

a lui Leonida Teodorescu, nu a mai fost publicată la noi nici o operă a soţiei scriitorului.

Numărul total al scrisorilor incluse acum în două volume este de 239: 164 ale lui F. M. Dostoievski către A. G. Dostoievskaia şi 75 ale A. G. Dostoievskaia către F. M. Dostoievski. Volumul I cuprinde scrisorile ce datează din anii 1866-1874, iar volumul II pe cele scrise între 1875 şi 1881, anul morţii lui Dostoievski.

Textul scrisorilor este însoţit, la sfârşitul fiecărui volum, de Comentarii elaborate de redacţia rusă şi inserate aici în traducere prescurtată.

în fosta URSS toate scrisorile lui F. M. Dostoievski către A. G. Dostoievskaia au mai fost publicate - potrivit redacţiei ruse - de două ori: prima oară în volumul: F. M. Dostoievski, Scrisori către soţie, Moscova-Leningrad, 1926, iar a doua oară, în patru volume, cu titlul general: F. M. Dostoievski, Scrisori, voi. I, Moscova-Leningrad, 1928; voi. II, Moscova-Leningrad, 1930; voi. HI, Moscova-Leningrad, 1934; voi. IV, Moscova, 1959. în afara acestora, scrisorile lui F. M. Dostoievski au mai văzut lumina tiparului şi în cuprinsul unor ediţii de Opere şi Opere complete ale scriitorului, apărute

înainte şi după 1917.

Scrisorile A. G. Dostoievskaia către F. M. Dostoievski, cu excepţia câtorva, sunt publicate în această ediţie rusă pentru prima oară.

O parte a corespondenţei dintre cei doi soţi nu s-a păstrat, iar 3 scrisori ale lui F. M. Dostoievski (cele din 29 aprilie 1871, 6 iulie 1877, 16/28 august 1879) sunt reproduse după copiile efectuate de către A. G, Dostoievskaia. Originalele acestor scrisori nu s-au păstrat

In versiunea românească, sublinierile făcute de autori în cuprinsul scr isorilor sunt redate prin text rărit Textul notat în original cu caractere laţine (denumiri de localităţi străine etc.) este redat prin caractere cursive, iar aceleaşi sau alte denumiri străine notate în original cu caractere chirilice sunt tipărite cu caractere drepte. Tot prin litere cursive sunt redate titluri'de cărţi sau alte opere, iar cele ale unor reviste, ziare etc. sunt incluse

între ghilimele. Adăugirile făcute de redacţia rusă se află în paranteze unghiulare, iar explicaţiile oferite de aceeaşi redacţie sunt incluse în paranteze rotunde şi tipărite cu caractere cursive. Locul şi data expedierii scrisorilor, precum şi localitatea de destinaţie sunt notate cu caractere drepte, cursive şi aldine, făcând excepţie de la amintitele notări din text. Cuvintele şterse cu cerneală, fie în momentul redactării de către autorii înşişi, fie mai târziu, de către A. G. Dostoievskaia (probabil, din motive personale) şi descifrate ulterior, se află în paranteze drepte.

De notat că, în vederea realizării unei cât mai complete versiuni româneşti a corespondenţei dintre soţii Dostoievski, îngrijitorul acestei ediţii a apelat, pe lângă alte surse, şi la ediţia în limba rusă: F. M. Dostoievski, Opere complete în treizeci de volume, Leningrad, 1972-1990, unde apar noi pasaje descifrate, între timp, ale unor scrisori, folosind aceeaşi ediţie şi pentru reintroducerea în versiunea românească a unor cuvinte eliminate (cenzurate?) din volumul publicat de Editura NAUKA, precum şi pentru includerea unor clarificări suplimentare în textul Comentariilor de la sfârşitul celor două volume, aceste intervenţii nefiind evidenţiate în mod expres.

în ceea ce priveşte amintitele Comentarii, redacţia rusă menţionează că a folosit pentru alcătuirea lor, în afara volumelor de scrisori specificate, diverse alte ediţii, cum ar fi: A. G. Dostoievskaia, Jurnalul din anul 1867, Moscova, 1923 (notat în versiunea românească prin abrevierea Jurnalul...), A. G. Dostoievskaia, Amintiri, Moscova, 1971, culegeri de opere ' lui F. M. Dostoievski, precum şi unele studii privind creaţia scriitorului.

în cuprinsul versiunii româneşti, trimiterile la aceste Comentarii ale redacţiei ruse sunt indicate prin cifre arabe, plasate la sfârşitul volumului, iar trimiteri la diverse note ale aceleiaşi redacţii, precum şi notele traducătorului sunt indicate prin asteriicuri şi plasate la subsolul paginii respective.

Al. C. V. Cr.

1866

1. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. SNITKINA*

<Petersburg>

<Destinaţia: Petersburg> 9decembrie<18>66

Draga mea Ania, frumoasa mea sărbătorită, te implor să nu te superi pe mine din cauza prudenţei mele mult prea neroade. M-am hotărât să nu vin astăzi la tine: încă nu mă simt pe deplin întremat. E o nimica toată, dar mai stăruie o senzaţie de slăbiciune, iar limba mi-e cam încărcată. Vezi, îngerul meu: trebuie neapărat să mă duc la Bazunov[1], or, până acolo am de străbătut doar o verstă, pe când până la tine ar fi de patru ori mai mult. Şi-atunci nu e oare mai bine să fiu astăzi niţel mai exagerat cu precauţiunile, dar mâine să. fiu cu siguranţă sănătos, decât să mai zac o săptămână? De fapt, nici la Bazunov n-ar fi cazul să mă duc. Aseară, am stat până la ora 2 noaptea să refac capitolul al 5-lea[2] (după-masă n-am aţipit deloc; n-am fost lăsat în pace, am tot fost sâcâit). Asta mi-a venit de hac. De adormit -am mai adormit decât pe la patru dimineaţa. Aşa că astăzi sunt moleşit şi nici după felul cum arăt nu sunt bun de dus la o onomastică[3]. Drept care e mai bine să rămân acasă. La prânz am să mănânc aici, ca şi ieri, numai supă. Nu te supăra, frumoasa mea, că-ţi scriu asemenea nerozii: eu însumi sunt astăzi mult prea nerod. Dar tu să nu-ţi faci griji, te implor. Lucrul cel mai importan’ zx fi c.i măcar astăzi să pot adormi. Simt că somnul mi-ar reface puterile, iar tu să treci pe la mine, aşa cum mi-ai

* Numele de fată al Annei Grigorievna Dostoievskaia (n.tr.).

promis, mâine de dimineaţă. La revedere, prietenă dragă, te îmbăţişez şi te felicit.

Cel care te iubeşte nemărginit şi nemărginit crede în tine, al tău întru totul.

F. Dostoievski.

Tu eşti întregul meu viitor - speranţa, credinţa, fericirea şi voluptatea - totul.

Dostoievski.

2. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. SNITKINA

Moscova

<Destinaţia: Petersburg>29 decembrie <18>66

Nu Fi supărată pe mine, Ania, nepreţuită şi fără de sfârşit prietenă, că-ţi scriu de astă dată numai câteva rânduri cu singurul scop de a-ţi da bineţe, a te săruta şi a te înştiinţa că am sosit şi cum am sosit. Numai atât, căci deocamdată nu mi-am scos nasul din casă. De ajuns la Moscova, am ajuns cu bine. Vagoanele de dormit însă reprezintă o aberaţie detestabilă: e frig, fum, o umezeală de nesuportat. Toată ziua şi toată noaptea pâni. în zori m-a chinuit şi o durere de dinţi (de iul de puternică); am stat nemişcat, m-am mai şi culcat, evocând fără încetare amintiri din ultima lună şi jumătate[4]; spre dimineaţă am adormit profund; când m-am trezit, durerea mi se mai potolise. La Moscova am ajuns pe la orele 12; la douăsprezece şi jumătate mă si aflam

la ai noştri[5]. Cu toţii s-au mirat şi s-au bucurat mult. iJena Pavlovna[6] era şi ea acolo. A slăbit considerabil şi chiar s-ă urâţit. Este foarte tristă; pe mine m-a tratat cu o oarecare indiferenţă. După-masă mi-a revenit durerea de dinţi. Timp de o jumătate de oră am rămas numai cu Sonia[7]. I-am spus tot. Este teribil de bucuroasă şiepe deplin de acord; nu consideră valabile şi respinge obstacolele â la Junge[8]. Desigur, i-am vorbit fără să intru în prea multe detalii. Vom mai avea

amândoi multe de discutat cu dânsa. In ceea ce priveşte demersul pe lângă Katkov[9], a clătinat din cap şi s-a declarat sceptică. De fapt, o întristează ideea căoasemenea problemă atârnă doar de un fir de aţă. Am întrebat-o: oare în lipsa mea Elena Pavlovna şi-a amintit de mine? Mi-a răspuns: vai, cum să nu, mereu! Nu cred însă că o astfel de atitudine [ar fi putut] ar putea să reprezinte o dovadă de dragoste. Spre seară am aflat de la sora mea şi de la însăşi Elena Pavlovna că a fost tot timpul foarte nefericită. Soţul ei e un om îngrozitor; acum se simte mai bine, dar n-o lasă să facă nici o mişcare. E mereu supărat, o chinuieşte zi şi noapte, suferă de gelozie. Din toate aceste relatări, am dedus că ea n-a avut timp nici măcar să se gândească la dragoste. (Şi este chiar aşa.) Sunt teribil de bucuros că şi această problemă o pot socoti rezolvată. Despre căsătoria mea cu tine le voi comunica alor mei după ce voi avea primele semne de succes în demersul pe care îl voi face pe lângă Katkov. în prima zi a sosirii mele aici, adică ieri, dinţii m-au durut fără încetare, noaptea însă mi s-a umflat maxilarul şi, poate din această cauză, durerea astăzi a încetat. Tot astăzi, am să mă duc la Liubimov; oricum, cu Katkov cred că n-am să mă pot întâlni. Şi, în general, nu mi-am făcut încă un plan de acţiune. Voi proceda după împrejurări şi mă voi strădui să rezolv totul foarte repede ca să mă pot întoarce la tine cât mai curând. Nu voi rămâne aici mai mult decât trebuie. Deseori sunt foarte trist, e o tristeţe lipsită de obiect: mă simt de parcă aş fi înfăptuit o crimă. Pe tine mi te imaginez şi sunt cu gândul la tine în fiece clipă. Ah, Ania, tare te mai iubesc! Te-a îndrăgit şi Sonia: teribil ar dori să te vadă. Este emoţionată şi se interesează mereu de tine

Acum, până la proxima scrisoare şi până la revederea noastră, te îmbrăţişez mult şi te sărut. îţi voi scrie mai amănunţit şi mai clar peste 2 sau trei zile - îndată ce voi realiza ceva. Acum sunt nespus de grăbit! Simt că pretutindeni voi ajunge cu întârziere (ar fi un mare necaz!). Dar ce să-i faci: toată lumea e în sărbătoare şi nu dispune de timp, ca de obicei.

Cum ai petrecut ziua de ieri? Am sperat să te văd în vis, dar nu te-am visat. Am verificat după carte un gând legat de tine;

asta înseamnă să deschizi la întâmplare o carte oarecare şi să citeşti rândul întâi al paginii din dreapta; mi-a picat ceva foarte semnificativ şi potrivit situaţiei. Bun rămas, draga mea, până la apropiata noastră revedere. Iţi sărut de o mie de ori mâna şi guriţa (de care îmi amintesc neîncetat). Tristeţe, agitaţie, toate impresiile parcă mi-ar fi fragmentate. Maşenka e drăguţa şi e încă o copilă[10]. A venit şi Fedea[11]. Toţi ceilalţi copii sunt teribil de drăguţi şi

veseli. Iulia n-a binevoit să apară[12]. Spre seară însă a trimis din celelalte odăi pe cineva să mă întrebe dacă ar putea să-mi ghicească. îi veniseră nişte prietene şi şi-au propus să ghicească în oglindă. Am răspuns că, din parte-mi, chiar o rog s-o facă. Pentru mine, s-a văzut în oglindă o femeie cu părul negru, îmbrăcată în rochie albă. Am rugat să li se transmită că totul e un moft, că n-au nimerit-o.

Poate vei avea prilejul să-l vezi pe Paşa[13]. Transmite-i complimente din partea mea şi spune-i că Saşenka[14] şi Hmîrov[15] s-au interesat mult de el şi regretă că n-a venit şi nici nu va mai veni: l-au tot aşteptat, ba au umblat şi ei cu ghicitul: vine sau nu vine?

Te sărut la nesfârşit Cu prilejul Anului Nou îţi urez fericire şi la mulţi ani. Roagă-te, îngerul meu, pentru reuşita noastră. Iată, când a venit vorba de reuşită, am şi început să am temeri (icâteva cuvinte sunt şterse cu cerneală). Totuşi, voi acţiona cu toată hotărârea. Peste două sau trei zile îţi voi scrie din nou. Speranţa să ştii că nu mi-am pierdut-o.

Sunt al tău întru totul, credincios şi statornic. Totodată, cred şi îmi pun toate speranţele în tine ca în propriul meu viitor. Ştii, atunci când fericirea n-o ai lângă tine, o preţuieşti mai mult. Acum doresc mai tare ca oricând să te strâng în braţe. Respectuoase plecăciuni mamei tale[16]. Asigurări de respect şi frăţiorului[17].

Al tău, care te iubeşte nemărginit, F. Dostoievski.

P. S. Sonecika mă roagă şi îmi porunceşte să trec eu însumi pe la oficiul poştal, căci dacă voi expedia de acolo scrisoarea, s-ar putea să plece chiar astăzi.

3. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. SNITKINA

Moscova

<Destinaţia: Petersburg> 2ianuarie<18>67

Ania, prietenă nepreţuită şi eternă, ieri ţi-am primit mult aşteptata misivă şi m-am bucurat nespus. Cred că şi scrisoarea mea ţi-a sosit în aceeaşi (sau a doua) zi după ce mi-ai trimis-o pe a ta. Acum mă grăbesc să-ţi comunic, în primul rând, unele amănunte legate de problemele noastre. Pe a mea am rezolvat-o (mai precis, am abordat-o) mai curând decât m-am aşteptat, astfel că, în ceea ce avea mai important, e aproape soluţionată. Mă gândisem, iniţial, să încep a acţiona prin intermediul lui Liubimov (redactorul-şef de la „Russki Vestnik“), l-am vizitat a doua zi de cum am sosit, dar, din fericire, nu l-am găsit acasă. Atunci, am plecat la redacţia acestei publicaţii, dar, în drum, şi tot din fericire, am trecut pe la Katkov (la care nu mă gândisem să mă duc acum, intenţionând să-l trimit acolo mai întâi pe Liubimov). Katkov era îngrozitor de ocupat, n-am stat la el decât 10 minute. De primit, m-a primit excelent. în cele din urmă, după 10 minute, m-am ridicat de pe scaun şi, văzând că omul e îngrozitor de ocupat, i-am spus că aş avea de discutat cu el o problemă, dar, pentru că e atât de ocupat, îl rog să-mi fixeze o anumită oră la care să pot reveni spre a discuta. Pe neaşteptate, aînceput să mă roage insistent să-i expun problema pe loc. I-am explicat totul în trei

minute. Am pornit de la faptul că intenţionez să mă căsătoresc. M-a felicitat prieteneşte, cu multă sinceritate. „Ca atare, i-am spus, vă declar direct că întreaga mea fericire depinde de dumneavoastră. Dacă aveţi nevoie de colaborarea mea (el a replicat: «Vai de mine, cum să nu!»).
15
atunci avansaţi-mi 2 000 în condiţiile următoare - şi i-am expus totul. Literaţii obişnuiesc totdeauna să ia câte un avans, i-am spus în încheiere, dar pentru că suma pe care o solicit e foarte mare, şi de obicei nu se acordă asemenea avansuri, totul depinde de bunăvoinţa dumneavoastră". El mi-a răspuns: «Mă voi sfătui cu Leontiev[18]. Totul se reduce la întrebarea: avem sau nu disponibilă o sumă ca asta; vă rog să poftiţi din nou peste vreo două zile, iar eu îmi voi da toată silinţa». După două zile mi-a comunicat decizia lor definitivă: 1 000 de ruble îmi pot acorda acum, iar pentru restul de o mie mă roagă să accept o amânare de două luni. Am fost de acord şi i-am mulţumit.

Şi acum, nepreţuita mea Ania, totul se prezintă astfel: soarta noastră s-a hotărât, bani avem şi ne vom cununa cât de curând, cu toate acestea ne stă în faţă şi o enormă dificultate, aceea că încasarea celeilalte mii de ruble se amână atât de mult, pe când noi avem nevoie de d o u ă mii. până la ultima copeică, chiar acum (îţi aminteşti - am calculat totul). [Totuşi.] Cum vom putea rezolva această situaţie încă nu ştiu, totuşi, oricum ar sta lucrurile, nunta noastră poate avea loc. Slavă Domnului, slavă Domnului! Te îmbrăţişez şi te sărut de 100 de ori deodată (două cuvinte sunt şterse).

Acum! Cred că zilele astea, mâine sau poimâine, voi primi fie banii, fieunmandat poştal (sărbătorile sunt o piedică teribilă) şi... voi pleca îndată la Petersburg, la tine. In lipsa ta mă simt foarte trist, deşi cei de aici ţin la mine foarte mult. Cred că pe 6 sau 7 voi fi la Petersburg. N-o afirm cu toată certitudinea, căci încasarea banilor nu depinde de mine, însă există 90 de probabilităţi din 100 că pe 6 sau 7 am să te îmbrăţişez şi am să te sărut - pe tine, mânuţele şi picioruşele tale (pe care nu mă laşi să ţi le sărut). Şi-atunci va începe cea de-a treia perioadă a vieţii noastre.

Acum câteva cuvinte despre viaţa de aici. Ah, Ania, cât de mult am urat totdeauna scrisorile! Ce poţi să spui într-o scrisoare desrre anumite lucruri? şi tocmai de aceea îţi voi relata numai faptele seci şi nude: în primul rând, ţi-am mai scris, îndată după sosire, că i-am dezvăluit Soniei totul şi cât a fost ea de bucuroasă. N-avea grijă, n-am uitat să-i transmit salutări de la tine, află că ea te iubeşte de pe acum foarte, foarte mult. Din relatările mele a început să te şi cunoască întrucâtva; multe lucruri (din aceste relatări) i-au fost pe plac. Surorii mele i-am
16
spus a doua zi, după cel dintâi răspuns al lui Katkov. A fost foarte bucuroasă. Lui Aleksandr Pavlovici[19] i-am spus a treia zi. M-a felicitat şi a făcut o remarcă foarte originală despre care am să-ţi vorbesc altă dată. Apoi au venit zile destul de plăcute. Anul Nou l-am întâmpinat veseli, cu întreaga familie. Au fost de faţă şi Elena Pavlovna, şi Maria Sergheevna[20] (uimitor de glumeaţă). La ora 12 Fix Aleksandr Pavlovici s-a sculat de pe scaun, a ridicat o cupă de şampanie şi a toastat în sănătatea lui Fiod<or> Mih<ailovici> şi a Annei

Grigorievna. Maşenka şi Iulenka - ele încă nu ştiau nimic - au rămas foarte surprinse. Intr-un cuvânt, toţi sunt bucuroşi şi ne felicită.

Până în prezent nu m-am întâlnit cu prea multă lume în afară de Ianovski[21] (un prieten de-al meu) şi Aksakov[22] care e îngrozitor de ocupat Lui Ianovski, Maikov[23] care a fost recent la Moscova, i-a spus despre noi că „te-a văzut şi, judecând după felul cum arăţi, se aşteaptă ca Fiod<or> Mih<ailovici> să fie pe deplin fericit". Mi-a părut foarte bine că Miakov are aceasta părere. Ianovski mi-a pus multe întrebări în legătură cu tine. este şi el bucuros şi ne felicită.

Cu Aksakov am discutat despre o eventuală colaborare.

Imaginează-ţi că până în prezent nu am avut timp să parcurg ultimele două capitole[24]. Aici a şi apărut numărul din noiembrie [25]. - Ieri, de Anul Nou, Elena Pavlovna ne-a invitat pe toţi să petrecem seara la ea. Ne-am aşezat să jucăm stukolka*. Deodată, lui Aleksandr Pavlovici i se aduce o scrisoare (trimisă la domiciliul Elenei Pavlovna, printr-un curier, de la Institutul de Cadastru), iar el mi-o transmite mie. Unii au început să mă întrebe de la cine e? Le-am spuns că e de la Miliukov[26], m-am ridicat şi am ieşit din odaie ca s-o citesc. Am revenit k .naşă plin de bucurie, dar celor prezenţi le-am spus că veştile primite de la Miliukov sunt neplăcute. Un sfert de ceas mai târziu, am simţit parcă apropierea unei crize**. Am ieşit în vestibul, mi-am turnat apă pe cap şi m-am legat cu un prosop ud. Toată lumea s-a cam neliniştit. Am lăsat spiritele să se potolească, apoi am chemat-o pe Sonia şi i-am transmis salutările tale. In

*   Joc de cărţi (\ ir.: stukalka) (rus.) (n.tr.).

** Este vorba de crizele de epilepsie, maladie de care suferea scriitorul. Uneori ele se repetau mai des (n. tr.).

cele din urmă, când am ajuns acasă, am citit Soniei şi Maşei întreaga ta scrisoare. Să nu te superi, bucuria mea, dar ele şi-au dat seama şi până acum cât de mult te iubesc - cât de nesfârşit de mult te iubesc şi cât mă face asta de fericit.

Elena Pavlovna a reacţionat într-un mod acceptabil şi mi-a spus doar atât: „Sunt foarte bucuroasă că astă-vară n-am capitulat şi nu v-am spus nimic sigur, altminteri aş fi pierit". Sunt foarte bucuros că priveşte astfel situaţia şi, din acest punct de vedere, sunt acum absolut liniştit.

Chiar de mâine voi începe să acţionez pentru o cât ma> rapidă şi neîntârziată [întocmire] încasare a banilor. Doresc să te văd, zi de zi, ceas de ceas, tot mai mult şi mai mult (un cuvânt este şters). Mulţumeşte-i în numele meu lui Paşa că a venit numaidecât la tine. Te îmbrăţişez şi te sărut de nenumărate ori; mă face să sufăr gândul că, deocamdată, o fac numai prin scris. O, cum te-aş mai îmbrăţişa chiar acum! Rămâi cu bine, Ania, prietenă scumpă, fii veselă şi iubeşte-mă. Fii fericită; aşteaptă-mă; toată lumea îţi trimite salutări.

Cred că nu-ţi voi mai scrie - decât dacă se va întâmpla ceva deosebit. Mamei tale transmite-i plecăciuni.

încă o dată te sărut (nu mă mai satur), al tău, fericit,

F. Dostoievski.

Poţi oare să fii nefericit având o asemenea soţie! Iubeşte-mă, Ania, şi-am să te iubesc la nesfârşit.

4. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKALA Hombourg

<Desii.iaţia: Dresda> Vineri,17mai<1867>

Ora 11 V: dimineaţa

Bună dimineaţa, îngerul meu drag.

Te îmbrăţişez şi te sărut tare-tare. Cât timp a durat călătoria, m-am tot gândit la tine.

Am sosit chiar acum[27]. Este ora unsprezece şi jumătate.

18

Sunt cam obosit şi m-am aşezat să-ţi scriu. Mi-a fost adus un ceai şi nişte apă ca să mă spăl. In pauza intervenită îţi scriu câteva rânduri. La Leipzig a trebuit să aştept de la ora 514 la

11 noaptea, dar aşa este aces* Schnell-Zug*. Am stat la cazinou, am luat o gustare, am băut o cafea. M-am tot plimbat prin sala imensă, plină cu valuri de fum amestecat cu miros de bere. A început să mă doară capul şi să mă lase nervii. Tot mă gândeam la tine şi mă întrebam: de ce am părăsit-o pe Ania mea? Mi te-am imaginat toată, până la ultima cută a sufletului şi inimii tale, aşa cum ai fost în tot acest răstimp, începând cu luna octombrie, şi-am înţeles că un asemenea înger integru, senin, calm, blând, frumos, candid şi care crede în mine, cum eşti tu, eu nici că-1 merit. Cum am putut să te las? Pe:itru ce am plecat? încotro am plecat? Dumnezeu mi te-a dat pentru ca nimic din lăstarii şi bogăţiile sufletului şi inimii tale să nu se piardă, ci, dimpotrivă, să se dezvolte şi să înflorească spornic şi îmbelşugat; mi te-a dat pentru ca prin tine să-mi ispăşesc cumplitele păcate şi să te înfăţişez Domnului evoluată, îndrumată, păzită, salvată de tot ce e josnic şi mortifică spiritul; pe când eu (deşi, pe ascuns, gândul de mai sus îmi venea în minte şi până acum, fără încetare, mai ales când mă rugam), pe când eu deci, prin asemenea fapte derutante, lipsite de răspundere, cum e călătoria mea stu-pidă încoace, pot să te derutez şi pe tine. Groaznic de trist m-am simţit aseară. De-ai fi fost cu mine, m-aş fi repezit să te îmbrăţişez, totuşi cale întoarsă n-am făcut, deşi îmi trecea prin mine s-o fac. Când îmi aduc aminte de inşi ca alde Wrangel, Latkin, Reusler[28], precum şi de multe alte lucruri, mai importante decât aceste persoane, mă simt cu totul derutat şi zăpăcit. O prostie fac eu, o prostie, dar mai ales mă simt rău, mă simt slăbit, totuşi există o şansă minusculă şi... dar la naiba cu asta, nu mai zic nimic!

în sfârşit, ne-am suit în tren şi-am plecat. Vagonul - plin. Nemţii simt extrem de amabili, deşi, aparent, groaznic de fioroşi. Imaginează-ţi, noaptea era la fel de rece cum sunt ele la

* Tren rapid (germ.) (nota red ruse).

19

noi în octombrie, pe vreme rea. Geamurile se aburiseră, iar eu

- doar cu paltonaşul meu subţirel şi cu pantaloni de varâ. M-am simţit groaznic de înfrigurat; am izbutit să aţipesc vreo trei ceasuri, dar m-am trezit din cauza frigului. La ora trei, îngheţat bocnă, am băut la una din gări o

ceaşcă de cafea şi m-am încălzit timp de vreo zece minute. Pe urmă, iar în vagon. Spre dimineaţă s-a făcut mult mai cald. Locurile pe aici sunt minunat de frumoase, dar vremea e mohorâiă, cu cer înnorat, umedă şi rece, mai rece decât la Dresda. Se aşteaptă, totuşi, ca vremea să se îndrepte. La Frankfurt n-am stat nici două minute, de teamă să nu pierd vagonul care pleca încoace - şi iată-mă aici, la Hotel Victoria. Camera costă cinci franci pe zi şi se pare că-i vorba de un veritabil jaf. Nu voi rămâne însă aici decât vreo două zile, cel mult trei. Altcumva nu este posibil, chiar dacă a ş avea şansă.

Oare de ce te-a podidit plânsul, Ania, drăguţa mea, când m-ai condus la tren? Scrie-mi, porumbiţo, pe adresa de aici. Scrie-mi (un cuvânt este şters cu cerneală) despre toate mărunţişurile, dar nu scrisori foarte lungi (să nu te obosească) şi nu semna cu toate literele (pentru cazul când voi pleca de aici, iar scrisorile vor rămâne).

Ama. lumina mea limpede, soarele meu, te iubesc! Iată că despărţirea te face să trăieşti şi să retrăieşti totul şi să-ţi dai seama cât de mult iubeşti. Intr-adevăr, văd acum că fiinţele noastre încep, pe drept cuvânt, a sc contopi într-una singură.

Limşteşte-mă deci, poate voi primi mâine o veste de la tine, s-ar putea să primeşti şi tu scrisoarea mea.

Neprimind [următoarea] cea de-a doua scrisoare a mea, să nu-m, nai scrii!

Rămâi cu bine, bucuria mea, rămâi cu bine, lumina mea. îmi sunt niţel zdruncinaţi nervii, dar sunt sănătos şi n-aş spune că sunt prea obosit. Oare cum te simţi tu?

Sunt al tău până la ultima părticică şi te sărut fără sfârşit

Cel care te iubeşte, Dostoievski.

20

5. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIE VSKAIA

Hombourg

<Destinaţia. Dresda> 18 mai <1867>

Sâmbătă, ora 10 dimineaţa

Bună dimineaţa, Ania, îngerul meu, iată alte câteva rânduri cu ştiri cotidiene. Deocamdată îţi voi scrie în fiece dimineaţă; e şi o necesitate pentru mine, căci mă gândesc la tine în fiece clipă. Te-am visat toată noaptea şi, imaginează-ţi, am visat-o şi pe Masa, nepoata mea, sora lui Fedea. Se făcea că m-am împăcat cu ea şi eram foarte mulţumit[29]. Dar să trec la subiect

Ziua de ieri a fost rece şi chiar ploioasă; tot timpul m-am simţit slăbit şi cu nervii zdruncinaţi, încât abia m-am putut ţine pe picioare. Noroc că am izbutit cu chiu cu vai să aţipesc în vagon timp de vreo două ceasuri. Toată ziua următoare însă am picat de somn. Dar a intervenit jocul pe care n-am izbutit să-l părăsesc; îţi poţi imagina în ce tensiune m-am aflat! Şi-apoi închipuie-ţi: am început să joc de dimineaţă, iar către prânz am şi pierdut 16 imperiali*. Mi-au mai rămas numai 12 plus câţiva taleri**. Am venit şi după-masă, cu intenţia de a fi cât mai prudent şi, slavă Domnului, am recâştigat toţi cei 16 pierduţi, ba am mai câştigat în plus 100 de guldeni***. Aş fi putut să câştig chiar 300, căci îi aveam în mâini, dar am riscat şi i-am pierdut. Iată, Ania,

concluzia mea definitivă: dacă eşti prudent altfel spus, dacă eşti ca de marmură, rece şi de o precauţie supraomenească, atunci, fără nici o îndoială, poţi să câştigi cât vrei. Trebuie să joci însă multă vreme, multe zile la rând, mulţumindu-te cu puţin dacă nu-ţi merge şi fără să

* Imperial - monedă de aur rusească, în circulaţie din anul 1755, având, până în amil 1897, valoarea de 10 ruble, iar între 1897-1917 valoarea de 15 ruble (n. tr.).

** Taler - veche monedă germană, de argint (n tr.).

*** Gulden - monedă de aur, mai târziu de argint, care a circulat (în sc-colele XV - XIX) în mai multe ţări europene tn. tr).

te avânţi şi să forţezi norocul. Este aici un ovrei: joacă de câteva zile cu un calcul şi un sânge rece teribile, supraomeneşti (mi l-a arătat cineva); banca a început să se teamă de el: adună banii cu lopata şi pleacă zilnic cu cel puţin 1 000 de guldeni. - Intr-un cuvânt, voi încerca să fac un efort supraomenesc ca să fiu mai prudent, dar, pe de altă parte, nu mă simt deloc în stare să mai rămân aici, nici măcar câteva zile. Ţi-o spun fără nici o exagerare, Ania. Atât de silă îmi e de toate astea, adică, atât sunt ele de îngrozitoare, încât aş fugi oricum de aici, iar când îmi readuc în minte imaginea ta,' întreaga mea fiinţă se avântă spre tine. Ah, Ania, îmi eşti cu adevărat necesară, o simt! Când îmi amintesc de zâmbetul tău luminos, de acea căldură îmbucurătoare ce mi se revarsă îr inimă când eşti lângă mine, atunci doresc nemăsurat de mult să ajung în preajma ta. Tu, Ania, mă vezi, de obicei, morocănos, posomorât şi capricios, dar să ştii că sunt aşa numai pe dinafară; aşa am fost totdeauna, frânt şi năpăstuit de soartă; pe dinăuntru însă e cu totul altceva, crede-mă, crede-mă.

Trebuie să-ţi spun că felul acesta de a câştiga bani nemunciţi (nu chiar nemunciţi, căci plăteşti totul prin chinul care te încearcă) are în el ceva enervant şi năucitor, dar când te gândeşti pentru ce îţi trebuiesc aceşti bani, când te gândeşti la datorii şi la cei ce au nevoie de ei afară de tine[30], atunci simţi că nu poţi să laşi totul baltă. îmi imaginez însă de ce chinuri voi avea parte dacă voi pierde şi nu voi realiza nimic: să treci degeaba prin atâtea necazuri şi să pleci şi mai sărac de cum ai venit... Dă-mi cuvântul tău, Ania, că nu vei arăta nimănui aceste scrisori. Nu vreau ca situaţia scâmavă în care mă găsesc să reprezinte un subiect de bârfă. „Poetul poet rămâne."

Te îmbrăţişez, Ania, lumina mea. Sper să primesc astăzi o scrisoare de la tine, unic prieten ce-mi eşti. Pe mâine. Mâine îţi voi scrie negreşit. în orice caz, nu voi rămâne aici prea multă vreme.

Aseară am poruncit să se facă focul în şemineu. acesta a scos fum. iar eu m-am intoxicat. Deşi m-a durut capul, totuşi

am dormit adânc. Astăzi sunt pe deplin sănătos. Afară e soare, este o zi magnifică.

Rămâi cu bine, bucuria mea.

Al tău pe veci, F. Dostoievski.

Dacă din Cuie ştie ce motiv nu vei primi într-una din zile scrisoare de la

mine, să nu te nelinişteşti. O vei primi a doua zi. Cred însă că asta nu se va întâmpla.

6. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

<Destinaţia: Dresda>Duminică. 19 mai <1867>

Ora 10 dimineaţa

Bună dimineaţa, îngerul meu drag şi nepreţuit îţi scriu cele câteva rânduri zilnice. înainte de toate, despre treburi.

Ziua de ieri a fost pentru mine una dintre cele mai proaste. Am pierdut mult prea mult (judecând relativ). Ce să fac: nu cu nervii mei, draga mea, se cade să joci. Am jucat timp de vreo zece ore şi am sfârşit prin a pierde. în timpul zilei mi-a mers şi foarte rău, dar atunci când mi-a surâs norocul am şi câştigat - îţi voi povesti totul la sosire. Acum, cu banii rămaşi (foarte puţini, doar un strop), vreau să fac astăzi o ultimă încercare. Ziua de astăzi va hotărî totul: voi pleca, adică, mâine spre tine, sau voi mai rămâne aici. în orice caz, mâine te voi înştiinţa. N-aş vrea să-mi amanetez ceasul. Foarte dificilă a fost de astă dată situaţia. Dar ce va fi va fi. Voi face tot ce voi mai putea să fac. Vezi, eforturile mele se soldează cu succes numai atunci când îmi păstrez sângele rece, precum şi decizia de a-mi respecta sistemul; îndată însă ce încep să câştig, mă hazardez şi merg la risc; nu mă pot stăpâni; oare cu ce se va solda ultima încercare de astăzi? De-ar începe totul mai repede.

28

Ieri la ora 12 am venit, înger al meu, la poştă ca să-ţi expediez cea de-a doua scrisoare a mea. iar dirigintele mi-a adus scrisoarea sosită de la tine[31]. Drăguţa mea, îţi mulţumesc. Am citit-o pe loc, chiar acolo, la poştă, şi ce plăcere mi-a produs faptul că ai scris-o (stenografa mea!*) cu creionul[32]. Mi-a revenit în minte tot trecutul. Să nu-mi duci dorul, iubita mea, să nu-mi duci dorul, îngeraşul meu! Descriind felul în care ţi-ai petrecut ziua aceea[33], m-ai răscolit, pot să spun, până la lacrimi, în ce situaţie absurdă ne aflăm! Oare şi-ar putea imagina cineva dintre ai noştri, de la Petersburg, că în clipa de faţă suntem departe unul de celălalt, şi încă în ce scop! Absurdă

*Aluzie la modul ir care s-au cunoscut cei doi soţi: „Pe trei octombrie 1366, - povesteşte Anna Grigorievna în jurul orei şapte seara, am venit, ca de obicei, la liceul de băieţi nr. 6, unde profesorul de stenografie P. M. Olhin îşi ţinea cursul. Nu începase încă: îi aştepta pe cei întârziaţi. M-am aşezat la locul meu obişnuit şi abia am apucat să-mi aranjez caietele, că s-a apropiat Olhin şi, aşezându-se în bancă, alături de mine, mi-a spus: - Anna Grigorievna, n-ai vrea să capeţi un post de stenografă? Mi s-a solicitat un stenograf şi m-am gândit că poate ai să accepţi dumneata treaba asta. - Vreau foarte mult, i-am răspuns eu, de mult visez să lucrez. Mă întreb doar dacă ştiu destul de bine stenografia ca să-mi asum o muncă de răspundere. Olhin m-a liniştit. După părerea lui scriam destul de repede, pentru treaba ce mi se propunea, şi puteam face faţă foarte bine. - Şi la cine este vorba să lucrez? m-am interesat eu. - La scriitorul Dostoievski. Lucrează la un nou roman (Jucătorul - 7i.n.), pe care vrea să-l dicteze unui stenograf (...) M-am

grăbit să-mi dau consimţământul. Numele lui Dostoievski îmi era cunoscut din copilărie: fusese scriitorul preferat al tatălui meu. Eu însămi eram entuziasmată de lucrările lui şi am plâns citind Amintiri din Casa morţilor. Gândul nu numai că am să-l cunosc pe talentatul scriitor, dar că am să-l şi ajut în munca sa m-a emoţionat şi m-a bucurat mult. Olhin mi-a dat un bileţel împăturit pe care scria: - Strada Stoleamaia, colţ cu M. Meşceanskaia, casa lui Alonkin, ap. nr. 1.7, să întrebe de Dostoievski» - şi mi-a spus: - Te-aş ruga să tc duci la Pjr.toievski mâine, la unspiezecc şi jumătate, «nici mai devreme, nici r/iai târziu», cum mi-a precizat chiar el astăzi (...). în patru octombrie, zi'«a memorabilă a întâlnirii mele cu viitorul meu soţ, - continuă să povestească Anna Grigorjevna m-am trezit vioaie şi plăcut emoţionată la gândul că în ziua aceea urma să se înfăptuiască un vis cu care m-am răsfăţat atâta vreme: să mă transform din elevă sau studentă într-un om independent, pe tărâmul ales de mine. Am plecat mai devreme de acasă (...) Apartamentul nr. 13 se afla la etajul întâi. Am sunat şi mi-a deschis imediat uşa o servitoare în vârstă..." (Amintiri) (n. tr).

situaţţ, într-adevăr! Of, de s-ar isprăvi mai repede toate astea, de-aş ajunge mai repede la un rezultat, oricare ar fi el. Mă crezi oare, îngerul meu, că m-am plictisit îngrozitor să mai stau aici, că m-a plictisit, adică, jocul ca atare? De fapt, nu m-a plictisit, ci mi-am obosit îngrozitor nervii, am devenit mai nerăbdător, mă reped să obţin rezultatul, mă grăbesc, risc, de aici şi faptul că pierd.

Cu sănătatea, în pofida celor de mai sus, stau foarte bine. Nervii îmi sunt zdruncinaţi, obosesc (deşi stau pe scaun), şi totuşi am o stare chiar foarte bună. O stare de agitaţie, de tensiune, dar firea mea uneori chiar de asta are nevoie. Ce zi încântătoare a fost ieri; am izbutit să mă şi plimb puţintel prin parc. Trebuie să recunosc că locurile sunt fermecătoare aici. Parcul este superb, cazinoul de asemenea, muzica e minunată, mai bună decât cea de la Dresda[34]. Ce bine ar fi de petrecut aici un timp, dacă n-ar fi blestemata asta de ruletă.

Rămâi cu bine, înger al meu senin şi drag, înger blând al meu, iubeşte-mă. Dacă te-aş vedea acum măcar pentru un minut - ăsta-i un vis! -, cât de multe am avea de vorbit, câte impresii s-au adunat între timp. într-o scrisoare nu poţi cuprinde totul, şi-apoi ţi-am mai spus altcândva că nu mă pricep, nu sunt capabil să scriu scrisori; totuşi acum, dacă îţi scriu câteva vorbuliţe, parcă mă simt uşurat. Păzeşte-ţi, pentru Dumnezeu, sănătatea, încearcă să te distrezi, măcar cât de cât. Nu-mi uita rugăminţile: de ţi se întâmplă ceva, trimite Hupă doctor şi înştiinţează-mă pe dată. Rămâi, aşadar, cu bine, uucu- ria mea; te sărut de o mie de ori. Nu mă uita. Urează-mi noroc, ziua de astăzi va decide totul. De s-ar termina mai repede, dar tu să nu fii îngrijorată, nu te nelinişti prea mult. Te îmbrăţişez.

Sunt al tău întru totul şi pentru totdeauna.

Soţul tău, F. Dostoievski.

P. S. Amin ur.te privitoare la cât am câştigat şi cât am pierdut nu-ţi con unic; ui voi povesti totul când ne vom revedea. Pe scurt, deocamdată e rău.

1. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA
Horn bou rg
'Destinaţia Dresda> Luni, 20 mai <1867>
Ora 10 dimineaţa

Bună dimineaţa, draga, unica şi nepretuita mea. comoara şi bucuria mea Ziua de ieri, prietenă dragă, n-a rezolvat nici ea nimic (câteva cuvinte sunt şterse cu cerneală). Mă aflu în aceiaşi punct si rezist cu chiu cu vai. nu am ajuns până acum la nici un rezultat, ca atare încă nu plec de aici. Oare ce-mi va aduce ziua de astăzi? Poate se va întâmpla, totuşi, ceva decisiv. în orice caz, mâine vei primi de la nune o veste sigură, cu alte cuvinte, plec sau nu.

îngerul meu, n-ai să mă crezi cât de mult m-am bucurat şi cu câtă încântare am citit, chiar la poştă, cele două scrisorele ale tale. aşternute pe cele două foiţe. Le-am tot sărutat şi-am fost atât de fericit, atât de fericit că mă iubeşti! Dragostea ta se simte în fiece rând, în fiece expresie; şi cât de (un cuvânt e sters cu cerneală) frumos scrii ni scrisori. Eu nu sunt în stare sâ scriu astiei, să-mi revărs astfel inima, să-mi exprim sentimentele. Eu şi aievea, şi atunci când suntem împreună, sunt necomunicativ, posomorât şi îmi lipseşte cu desăvârşire darul de a mă exterioriza aşa cum sunt de fapt. Forma îmi lipseşte, gestul[35]. Mişa, răposatul meu frate, mă mustra deseori cu amărăciune pentru acest fel de a fi. Draga mea, oare mă vei ierta cândva că te chinme.sc atâta, că te-am părăsit şi nu plec spre tine! Din acest punct de vedere, scrisoarea ta m-a făcut ien să sufăr cumplit, deşi tu nu mă dojeneşti nici cu cuvântul, nici cu gândul, ba dim- potri îmi dai curaj şi mă consolezi[36]. Eu însă simt totul. Şi, în prunul rând. nu mi-am dat seama, încă de la început, plecând încoace, de situaţia dificilă, de suferinţa ce avea să mă copleşească. Eram ferm-convins că vin aici numai pentru patru zile şi nu mi-am dat seama <ie ce se va întâmpla cu noi amândoi în cazul când împrejurări neprevăzute mă vor reţine aici. Fiind în preajma ta, lângă tine. nu mi-am dat seama cât de mult te iubesc şi cât de grea va fi pentru amândoi această despărţire.

26

începem de pe acum sâ ne contopim într-o singură fiinţă, aş zice, Ania, că ne-am şi contopit, ba chiar în asemenea măsură, încât nici n-am observat aceasta, cel puţin eu. Tu nu ştii cât de mult mi-am dorit, chiar ieri, spre exemplu, să fiu lângă tine; noaptea m-am rugat cu lacrimi în ochi pentru tine, n-am izbutit să-mi reţin lacrimile.

Şi trebuie să-ţi spun că ziua de ieri a fost una din cele mai rele şi ticăloase. în primul rând, toate astea sunt nişte lucruri lipsite de noimă, prosteşti şi josnice. Şi totuşi, nu-mi pot părăsi ideea, adică să las totul cum e şi să vin la tine. De altfel, acest lucru este, deocamdată, chiar imposibil; vreau să spun, în momentul de faţă. Oare ce-o să-mi aducă ziua de mâine? Mă crezi: am pierdut ieri totul, totul, până la ultima copeică, la ultimul gulden, şi m-am hotărât chiar să-ţi scriu, cât mai grabnic, ca tu să-mi trimiţi bani de drum. Dar mi-am adus aminte de ceasul meu şi m-am dus la un ceasornicar, ca să-l vând ori să-l amanetez. Aici aşa ceva este îngrozitor de simplu, adică, în oraşul acesta cu jocuri de noroc. Există magazine întregi cu

obiecte de aur şi argint, care nu fac decât acest soi de negoţ. Imaginează-ţi cât de mârşavi sunt nemţii ăştia: omul mi-a cumpărat ceasul prevăzut cu lănţişor (care m-a costat 125 de ruble, preţ minim) şi mi-a dat pentru el doar 65 de guldeni, adică 43 de taleri, deci de aproape 2'A ori mai puţin. I l-am vândut însă cu condiţia ca el să-mi acorde un termen de o săptămână, cu alte cuvinte, dacă în decurs de-o săptămână voi veni să-l scot, el să mi-1 dea, bineînţeles, cu un anumit comision. Şi imaginează-ţi că, făcând rost de aceşti bani, mi-am recuperat pierderea şi mă voi duce astăzi să scot ceasul de la a" net. După aceea, îmi vor mai rămâne 16 frederici*. Am recâştigat banii datorită faptului că m-am înfrânt ieri pe mine însumi şi nu mi-am permis să mă hazardez. Asta îmi dă o oarecare speranţă. Totuşi, mi-e teamă, mi-e teamă. Oare ce-mi va aduce ziua de mâine? într-un cuvânt, mâine voi putea să-ţi trimit o vorbă sigură.

Mă vei ierta, aşadar, pentru toate acestea? O, Ania! Sâ mai

* Frederic (sau Friedrichsd'or) - monedă de aur. egală ca valoare cu 5 taleri de argint, emisă în Prusia între 1830-1835 (n. tr).

răbdăm un timp şi, poate, după aceea va fi mai bine. Tu să nu suferi pentru mine. să nu-mi duci dorul. Mai cu seamă să nu-mi duci dorul. Şi să fii sănătoasă; căci în orice caz mă voi j întoarce foarte curând. Şi de-acum încolo vom fi veşnic împreună. Această despărţire trecătoare este chiar de folos pentru dragostea noastră. Ea te face mult. mult mai conştient - Scrie-mi amănunţit despre tine, nu omite nimic. Dacă eşti suferindă, să nu mi-o ascunzi şi să-mi dai de veste. Eu sunt aici pe deplin sănătos. Ieri a fost o vreme încântătoare; nici astăzi nu cred că va fi rea. Ieri a fost duminică, şi toţi nemţii ăşti hombourghezi, cu nevestele [care sunt toate], au venit după-masă la cazinou. De obicei, în zilele de lucru aici joacă străinii şi nu este aglomeraţie. De astă dată a fost aglomeraţie, căldură sufocantă, înghesuială, mitocănie. Ah, cât sunt de urâcioşi nemţii ăştia! Rămâi cu bine, Ania, rămâi cu bine, bucuria mea, fii veselă şi fericită. Iubeşte-mă. Pe mâine. Te îmbrăţişez tare, tare. Te iubesc nemăsurat. Al tău întru totul, până la ultima picătură,

F. Dostoievski.

Mâine îţi voi scrie negreşit.

P. S. Pentru Dumnezeu, Ania, nu-mi mai trimite aici nici un fel de scrisori, nimic nu poate fi deosebit de important, mai ales dacă vine de la Moscova[37]. Să aştepte. Căci eu pot să piec de aici în fiece zi, şi scrisoarea poate să nu mă mai găsească.

8. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

(Destinaţia: Dresda> Marţi.21mai<1867>

Ora 10 dimineaţa

îngerul meu drag, ieri am fost supus unui chin îngrozitor: de cum am isprăvit să-ţi scriu, am şi plecat la poştă, când colo mi se spune că n u m i - a s o s i t de la tine nici o scrisoare. Mi s-au muiat picioarele, nu mi-a venit să cred. Numai Dumnezeu ştie

ce-a putut să-mi treacă prin munte, şi îţi jur că suferinţă şi spaimă mai cumplită nu am mai încercat niciodată. Tot îmi trecea prin minte că eşti bolnavă, că eşti pe moarte. Aproape un ceas am umblat, tremurând, prin grădină; în cele din urmă am intrat la ruletă şi-am pierdut tot ce mai aveam. Mâinile îmi tremurau, capul mi se golea de gânduri şi, pierzând la joc, încercam chiar un fel de bucurie, ziceam: lasă, lasă... în sfârşit, pierzând tot (în acea clipă, faptul nici nu m-a impresionat prea tare), am umblat din nou vreo două ceasuri prin parc, am ajuns nu mai ştiu pe unde; îmi dădeam seama în ce situaţie critică mă aflu; m-am hotărât apoi ca în cazul când mâine, adică astăzi, nu voi primi nimic de la tine, să plec neîntârziat la Dresda. Dar cu ce rezultat? Şi-atunci am plecat să-mi amanetez din nou ceasul (pe care, în drum spre poştă, am apucat să-l recuperez); l-am amanetat aceluiaşi ins de alaltăieri şi, deodată, m-a fulgerat un gând: acela că, de fapt, tu nici n-ai fi putut să-mi scrii, adică, să-mi trimiţi o scrisoare pe care eu s-o primesc luni. Sâmbătă a ajuns la tine prima mea scrisoare, mi-ai răspuns pe loc, chiar de la poştă, iar după aceea, sâmbătă, nu mi-ai mai scris deloc, pentru că îmi răspunseseşi de dimineaţă, din localul poştei (cele două file micuţe). Tocmai de aceea duminica nu mi-ai mai trimis nici o scrisoare; primind duminica misiva mea (cea de-a doua), mi-ai scris în aceeaşi zi, dar de expediat scrisoarea n-ai putut s-o expediezi decât luni, ceea ce îns<eamnă> că mai devreme de marţi (adică, astăzi) nu aveam cum s-o primesc. Am priceput deci toate acestea şi, mă crezi? parcă am înviat din morţi. Acum, când îţi scriu, tremur din nou: dar dacă mă înşel şi nu voi primi nici astăzi nimic de la tine? Ce-am să mă fac? O, să mă ferească Dumnezeu de aşa ceva! Acum, mă grăbesc să plec la poştă. Ania, draga mea, oare ce reprezinţi tu pentru mine de pot să sufăr atâta? Să ştii că până acum nu am suferit şi nu mi-a fost frică niciodată aşa cum mi s-a întâmplat în răstimpul acesta blestemat! într-adevăr, mult trebuie să iubeşti pe cineva ca să încerci asemenea simţăminte![38] Dumnezeule, dar dacă nici astăzi nu voi primi nimic! Mă grăbesc să termin scrisoarea şi să dau fuga la poştă. Dacă scrisoarea ta n-a sosit

nici acum, în ce situaţie mă voi afla? De plecat trebuie să plec, dar bani n-am. Căci până şi banii de amanet pentru ceas aproape că i-am pierdut, nu mi-au mai rămas decât douăzeci şi cinci de florini*, şi trebuie să mai plătesc şi hotelul, să mai am şi de drum. Doamne! Aproape că mi-au renăscut spaimele de aseară.

Dacă nu eşti suferindă şi totul e în ordine, atunci, prietenă dragă, după primirea acestei scrisori, ocupă-te fără întârziere de treburile mele. Ascultă-mă cu atenţie: cu jocul să ştii că am terminat şi vreau să mă întorc cât mai repede; ca atare, trimite-mi de urgenţă, îndată ce vei primi această scrisoare, douăzeci (20) de imperiali. Urgent, în aceeaşi zi, în aceeaşi clipă, dacă se poate. Nu pierde nici o fărâmă de timp. In aceasta constă imensa mea rugăminte. In primul rând, trebuie să scot de la amanet ceasul (doar n-are rost să-l pierd pentru 65 de guldeni), apoi să plătesc hotelul, iar ceea ce-

mi va rămâne voi aduce integral cu mine. să n-ai nici o grijă, acum n-o să mai joc. Lucrul cel mai important e să-mi trimiţi banii cât mai repede. Mâine sau poimâine cei de la hotel îmi vor prezenta nota de plată, şi dacă nu voi primi aceşti bani, va trebui să mă duc la patron cu scuze, iar el ar putea să anunţe poliţia: scăpă-mă de acest necaz, adică, trimite-mi banii cât mai repede. Şi să faci toate treburile astea de una singură, gazdei noastre să nu-i spui nimic, adică, să nu te sfătuieşti cu ea: nu trebuie ei să cunoască problemele noastre. De procedat e foarte uşor: du-te la vreun bancher mai de vază, la cancelaria lui (informaţii despre bancheri poţi să obţii chiar la poştă, de la funcţionarul care se ocupă cu predarea scrisorilor); venind la cancelaria bancherului, prezintă-i 20 de imperiali şi întreabă-1 dacă pjate să-i transfere numaidecât la Hombourg (adresa mea să i-o comunici cât mai exact), pentru cutare, adică •pentru mine, foste restante. (Bineînţeles că poate.) După aceea, el va încasa de la tine banii, scăzând, fireşte, comisionul, şi îţi va emite o poliţă pentru un bancher de aici, din Hombourg (n-avea grijă, ştiu ei cui anume; au pretutindeni bancheri-

* Florin (sau fiorin) - monedă emisă în vechiul Imperiu austro-ungar (n ir).

corespondenţi). Această poliţă s-o pui intr-un plic, s-o duci la postă şi s-o asiguri, precizând că-i o scrisoare de valoare. Asta-i tot. Iar eu, aici, primind de la tine scrisoarea şi banii[39], mă voi duce la bancherul cu pricina, şi el îmi va elibera suma indicată in poliţă. Adresa pe care o vei lăsa bancherului să fie, te implor, cât mai exactă - Hombourg,iai nu Hambourg s-o scrii pe hârtie. Voi aştepta cu nerăbdare.

Prietenă dragă, bani ne vor rămâne foarte puţini, dar să nu cârteşti, să nu-ţi pierzi cumpătul, să nu mă mustri. In ceea ce mă priveşte, faţă de problemele noastre băneşti sunt aproape cu totul liniştit: ne vor mai rămâne 20 de imperiali şi ni se vor mai trimite alte douăzeci. Apoi, revenind la Dresda, îi voi scrie neîntârziat luiKatkov şi îi voi cere să-mi trimită la Dresda încă 500 de ruble[40]. Desigur, va strâmba din nas, totuşi mi le va trimite. Aprobându-mi până acum o sumă atât de mare (3 000 de ruble)[41], nu mă va refuza nici de astă dată. De fapt, aproape că nici n-ar putea să mă refuze, altminteri, neavând bani, cum aş izbuti să-mi isprăvesc lucrarea? Bineînţeles, situaţia nu-i plăcută, dar aceşti bani sunt numai pentru 23 de coli[42], şi doar voi lucra pentru el cât va fi nevoie. In aşteptarea răspunsului său, vom locui la Dresda. Răspunsul nu va putea să sosească mai devreme de-o lună. îngerul meu, mă face să sufăr gândul la tine, gândul că vei sta să te plictiseşti atâta la Dresda. De mine nu poate fi vorba, eu mă voi aşeza să scriu articolul despre Bielinski[43] şi, în aşteptarea răspunsului lui Katkov, îl voi termina. După aceea, vom pleca în Elveţia şi - cât mai grabnic la treabă[44]. îngerul meu, poate că aşa va fi chiar mai bine, poate că acum gândul acesta blestemat, monomania asta - să tot joc mereu - mă va părăsi. Ca şi în urmă cu doi ani (înainte de a scrie Crimă şi pedeapsă), voi ajunge la liman lucrând[45]. Mă rog, ce va fi, va fi. Mi-e tare teamă însă că tu te vei plictisi. Numai asta mă îngrijorează acum. De ne-am revedea mai repede,

porumbelul meu. Să nu te supere scrisoarea asta bălmăjită; mă grăbesc din răsputeri s-o închei, spre a-mi afla cât mai repede soarta la postă, adică, mi-a sosit ceva de la tine sau nu? Am început chiar să tremur din nou. Dar dacă îţi voi pri.ru scrisoarea, voi fi fericit! Te îmbrăţişez, prietenă dragă, nu-ţi

31

pierde cumpătai, nu te necăji şi nu-mi duce grijă: doar să primesc astăzi scrisoarea ta, şi voi fi fericit. La revedere, pe curând, te îmbrăţişez, să nu suferi, să nu te necăjeşti. Căci. în fond, nici nu este ceva toarte grav. Sunt nereuşite cu mult mai mari în viaţa oricui, chiar a celui mai fericit. Cât despre mine, cu aceşti bani mi-am plătit eliberarea de sub povara unei obsesii stupide, ba poate chiar am plătit prea puţin. Mă rog, ce-o fi. o fi. Te îmbrăţişez mult. Te sărut la nesfârşit. Sunt al tău întru totul, soţul tău care te adoră,

Fiodor Dostoievski.

P. S. Pentru numele lui Dumnezeu, grăbeşte-te să-mi expe- diezi banii. De-aş pleca de aici cât mai repede! Banii adresează- mi-i poşte restante.

Te chinuiesc rău de tot, îngerul meu!

9. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

<Destinaţia: Dresda> Miercuri 22 mai <18>67

Ora 10 dimineaţa

Bună dimineaţa, îngerul meu drag! Ieri ţi-am primit scrisoarea[46] şi m-am bucurat nebuneşte, dar, în acelaşi timp, m-am şi îngrozit. Ce se întâmplă cu tine, Ania, în ce stare te afli! Plângi, nu dormi noaptea, te chinuieşti[47]. Cum crezi că m-am simţit aflând tcate acestea! Şi asta, doar într-un răstimp de cinci zile, dar ce-o fi cu tine acum? Draga mea, îngerul meu nepreţuit, comoara mea, astea nu sunt reproşuri; dimpotrivă, ştiind că nutreşti asemenea sentimente pentru mine, îmi eşti şi mai dragă, şi mai fără de preţ. înţeleg prea bine că nu-i nimic de făcut de vreme ce nu mai eşti în stare să-mi suporţi lipsa şi te temi atât de mult peniru mine (îţi spun din nou că nu este vorba

32

de reproşuri, că te iubesc pentru asta, dacă mai e posibil, de două ori mai mult şi ştiu s-o apreciez); dar, în acelaşi timp, recunoaşte, porumbiţa mea, că am făcut o mare nebunie când, fără să ţin seama de sentimentele tale, am pornit încoace. Judecă şi tu, scumpa mea: în primul rând, dorul de tine m-a împiedicat considerabil să închei cu bine jocul acesta şi să plec spre tine, ceea ce înseamnă că, spiritualiceşte, nu am fost liber; iar în al doilea rând, cum îmi vine să mai rămân aici, ştiind în ce stare te afli! Iartă-mă, îngerul meu, dar trebuie să-ţi prezint unele amănunte privind această întreprindere, adică, jocul despre care îţi vorbesc[48], pentru ca tu să înţelegi mai bine cum stau lucrurile. Iată, până azi am făcut de vreo douăzeci de ori aceeaşi probă, şi anume, că, în ca .ui când joci calm, calculat şi cu sânge rece, atunci nu există nici o posibilitate să p i e r z i! Iţi jur că nici măcar nu e posibil! în general, e vorba de întâmplare, dar eu urmez un anumit calcul, prin urm<are> şansa e de partea mea. De obicei însă, cum se desfăşurau

lucrurile? Porneam în mod obişnuit de la patruzeci de guldeni, adică, îi scoteam din buzunar, mă aşezam la masa de joc şi pontam câte unul sau doi guldeni. De obicei (de fapt, totdeauna), un sfert de ceas mai târziu, mă vedeam câştigând dublul sumelor pontate. Aici ar fi trebuit de fiecare dată să mă opresc şi să plec, cel puţin, până seara, ca să-mi liniştesc nervii încordaţi (mai ales că am făcut o constatare indubitabilă, şi anume, că, jucând, nu pot să rămân calm şi cu sânge rece decât cel mult o jumătate de oră). Eu însă mă depărtam de masă numai ca să fumez o ţigară, după care dădeam iar fuga să joc. Pentru ce făceam treaba asta, ştiind aproape cu certitudine că nu voi putea rezista, că, altfel spus, voi pierde? O făceam pentru că, în fiecare zi, sculându-mă de dimineaţă, ajungeam la hotărârea că este ultima zi pe care o mai petrec la Hombourg, că a doua zi am să plec de aici şi că, prin urmare, nu am timp prea mult să rămân la masa de joc. Mă grăbeam din răsputeri să câştig mai mult dintr-o dată, într-o singură zi (pentiu că în ziua următoare aveam să plec), îmi pierdeam sângele rece, mă enervam, începeam să risc, mă indignam, pontam acum fără nici un calcul prealabil, de care

uitam cu totul, şi astfel mă pomeneam că pierd (pentru că cel care ioacă fără să ţină seamă de un asemenea calcul, adică la întâmplare, acela e un om fără minte). Toată greşeala a constat în faptul că ne-am despărţit, că nu te-am luat cu mine. Da, da, aşa este. Căci acum şi eu îţi duc aici dorul, şi tu aproape că nu mai rezişti fără [tine] mine. îngerul meu, repet, nu-ţi reproşez nimic, ducându-mi dorul îmi eşti şi mai dragă. Dar judecă şi tu, draga mea, ce mi s-a întâmplat, spre exemplu, chiar ieri: expe- diindu-ţi scrisoarea prin care te rugam să-mi trimiţi bani, am revenit în sala de joc; nu mai aveam în buzunar decât douăzeci de guldeni (pentru orice eventualitate) şi am riscat să pun pe masă zece guldeni. Am depus apoi un efort aproape supranatural spre a fi o oră întreagă calm şi calculat, fapt ce s-a încheiat prin aceea că am câştigat t r e i z e c i de frederici de auri, adică 300 de guldeni. Am fost atât de bucuros şi atât de mult, aproape nebuneşte, am vrut să câştig mai repede, chiar astăzi, măcar încă pe atât, ca să plec numaidecât de aici, încât, neîhgă- duindu-mi să mă odihnesc şi să-mi vin în fire, am dat din nou fuga la ruletă, am început să pontez şi am pierdut toţi, toţi galbenii, până la ultimul bănuţ, adică nu mi-au mai rămas decât doi guldeni pentru tutun. Ania, draga mea, bucuria mea! înţelege că am datorii care trebuiesc achitate, altminteri voi fi considerat canalie[49]. înţelege că trebuie să-i scriu lui Katkov şi să rămân mai multă vreme la Dresda[50]. Prin urmare, trebuia neapărat să câştig! Eu nu joc ca să mă distrez. Jocul era singura soluţie, şi, iată, totul a fost pierdut din cauza unui calcul prost. Eu nu-ţi fac ţie reproşuri, ci mă blestem pe mine: de ce nu te-am luat aici. Jucând câte puţin în fiecare zi, nu e posibil să nu câştigi, acest? <* adevărul adevărat, doar am făcut douăzeci de experienţe în acest sens, dar iată că, deşi ştiam foarte bine toate acestea, plec din Hombourg fiind în pierdere; şi mai ştiu, de asemenea, că, dacă mi-aş mai fixa un termen de măcar patru zile, aş putea, neîndoielnic, să recâştig totul. Fireşte însă că nu voi mai juca deloc!

Dragă Ania, înţelege (te implor din nou) că eu nu-ţi fac reproşuri; dimpotrivă, îmi reproşez mie că nu te-am luat cu mine.

34

NJZ.NJ5. Pentru cazul când scrisoarea mea de ieri s-ar pierde, îi recapitulez aici, pe scurt, conţinutul ei: te rugam să-mi trimiţi imediat douăzeci de imperiali, prin intermediul vreunui bancher, adică să te duci la acel bancher şi să-i spui că trebuie să expediezi la cutare adresă, la Hombourg (adresa e mai sigură) poşte restante, lui cutare, 20 de galbeni, iar bancherul va şti cum să procedeze. Te rugam să te grăbeşti, dacă se poate, cât mai mult [în aceeaşi], pentru ca în aceeaşi zi scrisoarea să ajungă la poştă. (Poliţa pe care urma să ţi-o dea bancherul trebuia s-o pui în plic şi să-mi expediezi plicul ca pe-o scrisoare cu valoare asigurată.) Toate acestea, dacă te-ai fi grăbit, ţi-ar fi luat cel mult o oră, aşa încât scrisoarea ar fi putut să fie expediată în aceeaşi zi.

Dacă vei izbuti, într-adevăr, să expediezi această scrisoare în aceeaşi zi, adică, astăzi, atunci cred că o voi primi mâine, joi. Dacă însă ea va pleca joi, atunci o voi primi vineri. Dacă o voi primi joi, atunci sâmbătă voi fi la Dresda, iar dacă o voi primi vineri, atunci voi sosi duminică. Asta, în mod cert. Cert. Dacă voi izbuti să-mi termeni toate treburile, atunci poate că nu voi veni a treia zi, ci chiar a doua zi. Nu prea cred însă că voi putea să termin într-o zi totul, ca să pot pleca (să încasez, adică, banii, să-mi strâng lucrurile, să-mi fac bagajul, să vin la Frankfurt şi să nu întârzii nici la Schnell-Zug). Deşi mă voi strădui din răsputeri, mai sigur e că voi sosi a treia zi.

Rămâi cu bine, Ania, rămâi cu bine, înger nepreţuit, starea ta mă îngrijorează nespus de mult, tu însă să nu-mi porţi «rrijă câtuşi de puţin. Sănătatea mea este excelentă. Această tulburare nervoasă a mea, de care te temi, este numai fizică, mecanică! Nu-i vorba de-o zguduire sufletească. De fapt, este o particularitate a firii mele, aşa sunt eu făcut. Sunt nervos, nu sunt niciodată liniştit, chiar şi în lipsa unor asemenea motive! Şi-apoi la Hombourg e un aer minunat Sunt, prin urmare, cum nu se poate mai sănătos, dar, gândind la tine, pur şi simplu sufăr. Te iubesc, de aceea şi sufăr.

Te îmbrăţişez mult, te sărut la nesfârşit.

Al tău, F. D.

86

10. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

<Destinaţia: Dresda> 23 mai 18<67>,

Ora 10 dimineaţa

Nu eu sunt ..suflet sfânt“, îngeraşul meu luminos, ci ru, tu ai un suflet sfânt. Ce scrisoare fermecătoare mi-ai trimis ieri[51] şi cât de mult am sărutat-o! In situaţia mea, o asemenea scrisoare e ca o mană cerească. Cel puţin ştiu că există o fiinţă care mă iubeşte pentru toată viaţa. Ai un suflet bun, un suflet luminos, ninunat. Toată viaţa te voi iubi şi eu nespus.

îţi scriu acum doar câteva rânduri, la repezeală. Mă grăbesc să plec la poştă: poate că ai izbutit să-mi expediezi banii şi îi voi primi chiar astăzi. Ce bine ar fi. Nu mai am nici o leţcaie, iar astăzi probabil că cei de la hotel îmi

vor prezenta nota de plată, căci tot astăzi se împlineşte o săptămână de când locuiesc aici, iar ei obişnuiesc să prezinte asemenea nete săptămânal. M£< rog de nu voi primi nimic astăzi, n-am ce face, voi mai aştepta o zi; tu, draga mea, să nu fii îngrijorată. Da, iată ce voiam să-ţi mai spun: ieri, pe neaşteptate, vremea s-a răcit, dar atât de mult, încât părea chiar un fenomen ciudat - a bătut vântul şi a plouat toată ziua. Astăzi măcar nu mai plouă, dar vremea e închisă, vântul bate în continuare şi e tare frig. Nu ştiu cum de-oi fi izbutit, dar am răcit ieri ia o ureche, iar către seară m-a apucat şi durerea de dinţi. Timp de vreo cinci minute a fost atât de intensă, că mi-au «zvâcnit tâmplele. Toată seara am stat pe sc'" n şi am zăcut în pat acasă, înfăşurat cu ce s-a nimerit. Astăzi, deşi în cursul nopţii durerea de dinţi mi-a trecut, lotuşi simt că urechea încă mă mai încearcă, aşa încât, de-aş răci dm nou, ar reîncepe să mă doară şi dinţii. De aceea, drăguţa mea, chiar dacă voi primi astăzi banii trimişi, s-ar putea ca încă să nu plec[52]. Mi-e teamă s-o fac, porumbiţa mea. Călătorind încoace, am petrecut, datorită frigului din vagon, o noapte din cele mai chinuitoare în paltonaşul meu subţirel. Iar acum e şi

mai frig. Mai dă-mi un pic de răgaz, îngeraşul meu. Altminteri, îmi voi îmbolnăvi dantura pentru câţiva ani de-acum încolo. Dă-mi voie să mai rămân aici, drăguţa mea, nu-mi face reproşuri şi nu te supăra pe mine. Eu te iubesc la nesfârşit, dar cum crezi că ar fi dacă aş ajunge acasă ţipând şi văicărindu-mă? Sper totuşi ca dinţii să mă lase în pace, şi durerea să nu se mai repete. Deie Domnul. Atunci nu voi mai pregeta nici o clipă. Dar şi aşa voi căuta din răsputeri să nu tărăgănez cu plecarea. Crede-mă, te rog. Crede-mă. Crede-mă că doresc să te îmbrăţişez la fel de mult cum doreşti să mă îmbrăţişezi şi tu pe mine. Ba poate chiar mai mult. îngerul meu, iartă-mă pentru scrisoarea de ieri, să nu-ţi imaginezi că-ţi fac acolo fie şi un cât de mic reproş. La revedere pe foarte curând; te îmbrăţişez din tot sufletul, te sărut necontenit.

Soţul tău, care te iubeşte la nesfârşit,

F. Dostoievski.

Nu am creion, altminteri aş desface chiar la poştă scrisoarea ta şi ţi-aş da de ştire dacă am primit astăzi banii sau nu. Oricum, dacă ieri mi i-ai trimis la timp, astăzi cu siguranţă că-i voi primi. Te mai sărut o dată, nepreţuita mea.

P. S. Ora unsprezece şi jumătate.

Scrisoarea ta am primit-o, dar nu şi pe cea a bancherului[53]. Dirigintele poştei mi-a spus să mai trec pe acolo la ora cinci după-masă, căci atunci poate că va sosi. Nu prea cred. Asta înseamnă că o voi primi mâine. Aşadar, astăzi nu mai pot în nici un caz să plec; dar să nu fii îngrijorată, îngerul meu, nu voi întârzia aici, voi căuta din răsputeri să plec cel mai grabnic.

Este bine că voi încasa suma în banii care circulă aici. Aşa şi trebuie. Mă îngrijorează un singur lucru: dar dacă banii nu-i voi primi aici fiindcă documentul este adresat celor din Frankfurt[54]1 Ba nu, îi voi primi în mod sigur.

îţi mulţumesc, draga mea, te sărut si te îmbrăţişez din tot sufletul.

Dostoievski.

P. S. Porumbiţa mea, să citeşti cu atenţie această scrisoare. F. un frig amarnic, şi mă dor dinţii. Dar dacă am să mă imbol-

nâvesc? Mai rabdă şi tu un pic. îţi jur că voi depune toate eforturile ca să sosesc cât mai curând.

11. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

<Destinaţia: Dresda> 24mai<18>67

Ania, draga mea, prietena mea, soţia mea, iartă-mă, nu-mi spune că sunt o canalie! Ani făcut o crimă, am pierdut tot ce mi-ai trimis, tot, tot, până la ultimul creiţar*; ieri am primit banii, tot ieri i-am şi pierdut! Ania, cum am să te privesc în ochi de-acum încolo, ce-ai să spui acum despre mine! Un singur lucru, unul singur mă îngrozeşte: ce vei spune, ce vei gândi despre mine? Numai judecata ta mă înfricoşează! Vei putea oare să mă mai respecţi? Căci ce valoare are dragostea lipsită de respect! Aceste împrejurări fac să se clatine însăşi căsnicia noastră. O, prietenă dragă, nu mă osândi definitiv! Jocul îmi este nesuferit: nu numai astăzi, dar şi ieri, şi alaltăieri l-am tot blestemat; primind ieri banii şi schimbând poliţa, am plecat la cazinou cu gândul să recâştig măcar ceva, să refac măcar un pic situaţia noastră financiară. Credeam atât de mult într-un câştig cât de modest! La început am pierdut puţin, dar, începând să pierd, am vrut să recâştig ceea ce pierdusem; pierzând din nou, am [început] continuat să'joc, de astă dată, vrând-nevrând, ca să recâştig măcar suma trebuincioasă plecării mele de aici, şi

- am pierdut lotul. Ania, eu nu te implor să-ţi fie milă de mine, fii, mai bine, imparţială, dar mă tem grozav de judecata ta. Pentru mine nu mă tem. Dimpotrivă, acum, acum**, după o asemenea lecţie, am devenit brusc cu totul liniştit pentru

* Monedă mică, de aramă, valorând a suta parte dintr-un florin (n. tr.).

** Cuvântul „acum“ se repetă în original (n. tr.).

viitorul meu. Acum. doar muncă şi trudă, doar muncă şi trudă, şi voi mai demonstra încă de ce sunt în stare! Cum se vor rân- dui lucrurile de-aci încolo nu ştiu, totuşi acum Katkov nu mă va refuza[55]. Iar mai departe totul va depinde, cred, de calitatea muncii mele. De va fi la înălţime, vor apărea şi banii. O, dacă totul m-ar avea în vedere numai pe mine, atunci n-aş sta pe gânduri, aş zâmbi, aş da din mână a pagubă şi aş pleca de aici. Tu însă nu poţi să nu mă judeci într-un fel sau altul pentru fapta comisă, şi tocmai asta mă necăjeşte şi mă face să sufăr. Ania, numai să nu-ţi pierd dragostea! în situaţia noastră şi aşa proastă, am irosit cu această călătorie la Hombourg şi am pierdut aici peste 1 000 de franci, circa 350 de ruble! E o crimă!

Totuşi, nu i-am cheltuit pentru că aş fi uşuratic, lacom, nu am făcut-o pentru mine, o, nu! intenţia mea a fost cu totul alta! Dar acum la ce bun să mă justific? Acum - doar să ajung mai degrabă la tine. Trimite-mi urgent, numaidecât, bani de drum, chiar dacă sunt ultimii. Nu mai pot să rămân aici, nu mai vreau să rămân. Vreau să te văd, să te văd cât mai repede, să te îmbrăţişez. Căci şi tu ai să mă îmbrăţişez şi-ai să mă săruţi, nu-i aşa? Of, de

n-ar fi fost vremea asta proastă, rece şi umedă, aş fi plecat de ieri măcar până la Frankfurt! Şi nu s-ar mai fi întâmplat nimic, n-aş mai fi jucat! Vremea însă e atât de urâtă, încât, cu dinţii şi cu tuşea mea, nu a fost posibil să pornesc la drum, spre a călători toată noaptea doar cu un palton subţire pe mine. Era de-a dreptul cu neputinţă, un risc direct de a mă îmbolnăvi. Acum însă nu mă voi opri nici în faţa acestui obstacol, îndată ce-mi vei primi scrisoarea, expediază-mi 10 imperiali [oricu...] exact aşa cum mi-ai expediat poliţa lui Robert Thore; de fapt, nici nu-i vorba de bani ca atare, ci de un Anweisung*, ca cel de data trecută. într-un cuvânt, procedează exact ca data trecută. Să fie deci zece imperiali, adică 90 si ceva de guldeni, doar ca să achit hotelul şi să plec. Astăzi e vineri, banii îi voi primi duminică şi voi pleca în aceeaşi zi la Frankfurt, iar acolo mă voi sui în Schnell-Zug şi luni voi fi la tine.

* Mandat poştal, cec (germ.) (n. red. ruse).

îngerul meu. să nu-ţi închipui că voi pierde şi această sumă. Să nu mă jigneşti chiar aşa de tare! Să nu mă crezi chiar atât de josm. Doar sunt şi eu om! Doar am în mire şi ceva omenesc. Şi să nu-ţi treacă prin minte ca, neavând încredere în mine, s ă vii chiar tu aici. Această neîncredere, bănuiala că nu voi veni, adică, mă va ucide. Pe cuvântul meu de onoare că voi pleca de aici imediat, neţinând seama de nimic, nici măcar de ploaie şi de frig. Te îmbrăţişez şi te sărut. Oare ce gândeşti tu acum despre mine? Ah, de te-aş vedea în clipele când citeşti această scrisoare?

Al tău, F. Dostoievski.

P. S. îngerul meu, de mine să n-ai grijă. Repet, dacă ar fi vorba numai de mine, n-aş face decât, să zâmbesc şi să dau din mână a pagubă. Mă face să rufăr gândul latine, la judecata ta! Doar asta mă chinuieşte. Iar eu te chinuiesc pe tine! La revedere.

Ah, de-aş ajunge mai repede la tine, de-am fi mai repede împreună, căci amândoi am găsi negreşit ce ne rămâne de făcut.

12.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

<Destinaţia: Dresda> 25 mai <18>67,

Sâmbătă. Ora 10 dimineaţa

*

Ania, îngerul meu, unica mea fericire şi bucurie, mă vei ierta oare pentru tot ce-am făcut, pentru toate suferinţele şi necazurile p; care te-am obligat să le înduri? O, cât îmi eşti tu de necesară! Aseară, stând de unul singur, am încercat să-mi recitesc cele trei cărţulii citite şi răscitite, dar în minte îmi stăruia un singur gând: oare ce vei fi făcând tu? Oare ce vom face noi acum? Despre viitor nu mai pomenesc. Viitorul e pur şi simplu de nepătruns. Dar Dumnezeu ne va salva într-un fel.

Să ştii că niciodată în viaţă n-am făcut planuri pe mai mult de şase luni înainte, de altfel, ca oricare dintre cei ce trăiesc din propria lor trudă, aproape la fel cu zilierii. Tocmai în această trudă îmi pun şi acum speranţa.

Inţelege-mă, Ania; noua mea lucrare trebuie să fie excelentă, să fie şi mai bună decât Cr<imă> şi ped<eapsă>. Atunci şi Rusia cititoare va fi a mea, şi editorii vor fi ai mei[56]. Cred în viitorul nostru, doar Dumnezeu să-mi dea sănătate (or, aici n-am avut crize). Viitorul apropiat însă e de nedesluşit (data când va trebui să ne întoarcem în Rusia, problema datoriilor etc.). Nu ştiu cum se vor desfăşura lucrurile. Deocamdată cred cu toată seriozitatea şi tăria în ajutorul pe care mi-1 va acorda Katkov[57]. (Ajutându-mă o dată şi văzând că până la sosirea iernii voi isprăvi lucrarea, mă va ajuta şi altă dată, adică, şi la iamă, când vom reveni în ţară, nenorocirea e că tot o să fie prea puţin.) Acum însă - doar să putem traversa acest răstimp, doar să fim asiguraţi până la sosirea banilor lui Katkov. Dar cum? Cred că nu ne-au mai rămas nici treizeci de taleri. Singura speranţă e că vom primi ceva de la mama[5]®. Mă întreb ce se întâmplă acolo, de ce nu ne trimit nimic? Un singur lucru îmi dă curaj: dacă n-ar fi putut să ne trimită, cu siguranţă, că ne-ar fi scris. însă nici nu ne scrie nimeni. Ciudat Poate că nu se pricep să expedieze banii. Cred însă că cei în drept îi vor lămuri.

Ah, de-aş ajunge la tine, de-aş ajunge la tine, numai la asta îmi stă gândul: să ajung cât mai repede la tine. Când ne vom revedea, vom discuta despre toate, le vom examina pe toate. Ziua de mâine o aştept cu o nerăbdare chinuitoare. Voi pleca de aici oricum va fi vremea, iar de împachetat voi începe să împachetez încă de cu seară. Un singur lucru mă preocupă: că s-ar putea să nu-ţi primesc scrisoarea (dacă conţine poliţa) înainte de amiază, ba chiar de ora patru după-masă. Şi mă mai întristează ceva: ieri hotelierul mi-a remis nota de plată pe o săptămână, o notă înspăimântătoare; i-am spus că plec duminică şi-am să achit atunci totul. Omul s-a încruntat dar deocamdată tac toţi din guiă. Necazul e că până duminică suma va fi şi mai mare, şi mă tem că banii trimişi de tine nu-mi vor ajunge şi pentru călătorie, şi pentru achitarea notei. Voi lua bilet pentru clasa

a treia. Oare voi prinde la Frankfurt Schnell-Zug-ul? (Aici nu poţi să afli nimic.) Să nu trebuiască să mai şi înnoptez pe undeva. Căci vremea e îngrozitoare: e frig şi plouă. Nopţile sunt aici ca la noi în octombrie, dar nu-i nimic, voi pleca negreşit. Voi pune pe mine două rânduri de lenjerie, două cămăşi etc. Sper ca totul să se termine cu bine. Ania, îngerul meu drag, doar să ajung mai repede la tine, încolo totul se va rezolva încet-încet. De cum voi sosi, îi voi şi scrie lui Katkov. Răspunsul poate să ne sosească şi peste 2 săptămâni, dar trebuie să avem în vedere un răstimp de o lună. Am hotărât să-i cer o mie, chiar şi în rate. Atunci vom pleca grabnic în Elveţia. Călătoria ne va costa 50 de taleri, dar nu contează! Iar acolo - la treabă!

La revedere, Ania, inima mea! Poimâine voi fi la tine: peste nai puţin de 48 de ore. Stau acum şi număr orele! Să dea Dumnezeu să reuşesc. Iartă-mă, îngerul meu, iartă-mă, inima mea.

Al tău, F. Dostoievski.

13. KM. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

(Destinaţia: Dresda) 26 mai <18>67

Ora 10 dimineaţa

înger drag, îţi scriu pe un petic de hârtie; plicurile şi hârtia de scris le-am isprăvit, aŞa că am apelat la hotelier. Dacă voi prim' stăzi banii trimişi de tine, voi încerca din răsputeri să pornesc la drum tot astăzi[59]. Trenul pleacă de aici la ora 3 şi 20 de minute, dar nu ştiu dacă îl voi prinde pe cel de la Frankfurt. Mi s-a spus că Schnell-Zug-ul nu are vagoane de clasa a treia, iar dacă voi pleca mai departe luând un tren prevăzut cu clasa a treia (dar nu un Schnell-Zug), va trebui să înnoptez undeva pe drum, ceea ce înseamnă că voi ajunge la acelaşi rezultat. Schnell-Zug-ul însă e scump. Nota de plată a hotelierului va

42

însuma astăzi 70 de guldeni. îmi vor mai rămâne 20, or, numai Schnell-Zug-ul va costa, minimum, cam atât Nu pot să călătoresc fără nici un ban în buzunar, dar, având în vedere că doresc să plec neapărat de aici, am să mă descurc într-un fel. Singurul lucru de care mă tem este frigul. Dacă prind o răceală, are să fie şi m .i rău. Ziarele scriu că la Berlin e holeră, iar la Paris, în urmă cu trei zile, la 24 mai, a fost ger, merii şi vişinii au degerat, nimeni nu-şi mai aminteşte de aşa ceva. Totul s-a acoperit de brumă, iar în ziua de 24 mai a nins, apoi a căzut grindină. Ieri, şi aici, la Hombourg, îţi ieşeau, ziua, aburi din gură. Voi încerca să îmbrac două rânduri de lenjerie, iar apoi - ce-o da Dumnezeu. în orice caz, îngerul meu drag, să nu fii îngrijorată. Vreau din răsputeri să plec de aici! Dacă nu voi sosi mâine şi, în locul meu, va ajunge la tine scrisoarea de faţă, să ştii că ceva, un lucru mărunt, o întâmplare n-a fost cum trebuie, dar că, oricum, sunt gata de plecare. Te îmbrăţişez, comoara mea, te sărut de nenumărate ori; iubeşte-mă, fii o adevărată soţie, iartă-mă, nu-mi purta pică, doar avem de trăit împreună o viaţă.

Al tău pe veci, fidel, Fiod. Dostoievski.

Azi e duminică, nu cred că instituţiile lucrează, ca să pot schimba poliţa. Da, încă ceva: mă tem că nu voi primi scrisoarea ta în cursul dimineţii, ci la ora 5 după-masă. Of, tare n-as /rea.

A

îngerul meu, prietenă dragă, iartă-mă.

14. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Bains-Saxon[60],

<Destinaţia: Geneva>5 octombrie <1867>, ora 6

Prietena mea dragă, îngerul meu iubit, Anicika (şi Sonecika)[61]. Chiar de la început, mi-a fost dat să trec printr-o

48

păţanie urâtă, dar şi comică. Imaginează-ţi, prietenă dragă, că deşi eram cu ochii în patru, totuşi am trecut pe lângă Bains- Saxon, am mai mers încă trei staţii, şi nu m-am dezmeticit decât în dreptul orăşelului Sion, unde am şi coborât, plătind în plus tâlharilor de pe tren suma de 1 fr. 45 cent. Ce zici! Nu pricep cum s-a întâmplat treaba asta. Doar am fost atent la fiecare staţie.

Călătoria a fost penibilă: frig, o ploaie îngrozitoare, grindină. Parcă în mod special, când m-am apropiat de Bains- Saxon, cerul s-a înseninat. Dar eu am mers mai departe.

Pe drum am citit 90 de centime le-am cheltuit pe mâncare. Priveliştile sunt superbe! Pe drept cuvânt se spune că, din toată Elveţia, Geneva se află în locul cel mai urât. Cât despre Vevey, Vernex-Montreux, Chillion şi Villeneuve, acestea sunt uimitoare. Şi asta, pe ploaie şi grindină. Dar cum vor fi arătând pe vreme însorită! Munţii sunt foarte înalţi şi foarte înzăpeziţi. E frig.

La Sion am aşteptat un ceas şi-am luat o gustare. La restau- rant-ul din preajma gării am fost servit cu crenvurşti şi supă. Spaima spaimelor! Şi au mai costat şi o groază de franci.

La ora 5 am luat bilet, am plătit din nou 1 fr. 45 cent. în plus, şi acum, abia acum, la ora 6, am sosit la Saxon les Bains. încă n-am văzut nimic. S-a întunecat de tot. Saxon e un sătuc jaln;c. Dar hotelurile sunt numeroase şi de lux. Adineaori am fost informat (fără ca eu să întreb ceva) că aici există ruletă, şi nu doresc oare să poftesc acolo?

M-am interesat în legătură cu scrisoarea: mi s-a spus că de la hotel ea va pleca la oţa 10 - mai devreme nu se poate. Ca atare, comandând un roastbeef şi o cafea, căci sunt tare înfoi, vat, m-am apucat de scris.

Asta e tot, Anicika, mai departe nu ştiu ce-o să fie: ce-o da Dumnezeu.

îngerul meu, înger drag, ai grijă de Sonia, de tine, fii veselă.

Atâtea aş mai vrea să-ţi povestesc! Călătorind, mi te-am imaginat fără încetare. La Sion, într-o poză, am văzut leit chipul tău. Hoteliera are o fetiţă de 9 luni: râdea în hohote şi întin
U
dea mânuţele spre mine. Mi-am amintit iar de tine. Draga mea, oare eşti sănătoasă? Ce-am să mă mai chinuiesc diseară!

De sosit, cred că am să sosesc mâine.

De aici pleacă trei trenuri: la ora 5 dimineaţa, la ora 11 dimineaţa şi la 5 Vi seara.

Rămâi cu b' ie, înger drag, te îmbrăţişez şi te sărut. De Sonia să ai grijă, de Sonia! Iţi sărut mânuţele şi picioruşele.

Soţul tău credincios, care te iubeşte, F. Dostoievski.

P. S. Această scrisoare o voi pune la cutia hotelului chiar acum. La poştă va pleca astăzi, la ora 6. Dar cei de la poştă nu o vor expedia la Geneva decât, cel mai devreme, mâine, la ora 5 dimineaţa. Asta înseamnă că nu o vei primi mai devreme de ora 12. Cât despre mine, dacă voi pleca mâine, ceea ce cred că e sigur, n-o voi face decât la ora 11 dimineaţa. Prin urm<are>, la Geneva voi sosi la ora 5 'A după-masă.

Dacă însă voi pleca de aici cu ultimul tren, cel de la ora 6, atunci voi sosi la ora 12 noaptea

[Rămâi] La revedere, înger drag.

Al tău, F. Dostoievski.

15. F.M DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Saxon-les-Bains

<Destinaţia: Geneva> Duminică.

octombrie <1867>

Ora l'h seara

Ania, draga mea, sunt mai mult decât un animal! Ieri, către ora 10 seara aveam un câştig net de 1 300 fr. Astăzi, nu mai am nici un ban. Am pierdut tot! Tot! Şi asta numai datorită ticălosului de camerist de la Hotel des Bains, care nu m-a trezit aşa cum îi poruncisem, ca să plec cu trenul de ora 11 la Geneva

Am dormit până la unsprezece şi jumătate. Nu mai aveam ce face, eram nevoit să plec la ora 5, am intrat la ora 2 la ruletă şi-am pierdut tot, tot. Mi-au mai rămas doar vreo 14 franci, cât să-mi plătesc călătoria. La ora 5 mă duc la gară - mi se spune că la Geneva nu se poate ajunge direct, trebuie să înnoptez la Lausanne. Grozavă surpriză! Şi n-aveam la mine deât 14 franci. Mi-am scos inelul din deget, am găsit un loc unde să-l amanetez, mi-au promis că-mi vor da banii către ora 8, dar numai 10 franci. Acum m-am mutat la o altă gazdă, îi zice m-r Orşat (pensiune). Mâine vreau să plec la o r a 5 dimineaţa. La Geneva voi fi la 11. Dacă nu sosesc, înseamnă că m-a reţinut ceva. Scrisoarea asta o trimit pentru orice eventualitate, fiindcă de sosit voi sosi, poate, înaintea ei. Sunt sănătos, Ania, numai că soarta ne persecută. Am avut timp să primesc duioasa ta scrisorică[62]. Sufletul meu, bucuria mea! Nu te gândi la mine, nu trebuie să te consumi! Ceartă-mă, animal ce sunt, dar iubeşte-mă. Eu te iubesc nebuneşte. Simt acum cât îmi eşti de dragă.

La revedere, pe curând.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski.

16.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Saxon-les-Bains,

<Destinaţia: Gen>sva> • [16] 17 noiembrie <18>67

Duminică

Anecika, porumbiţa mea dragă, bucuria mea (dimpreună cu Sonecika şi Mişka)[63], yă sărut pe tu strei (dacă e cazul) tare de tot, iar pe tine, Ania, de 50 de ori. Ce faci, porumbiţă dragă? Cum ţi-ai petrecut timpul? Eşti sănătoasă? Numai la tine m-am tot gândit. Am sosit aici la ora patru fără un sfert. Ce zi! Ce privelişti pe drum! A fost de două ori mai frumos decât data tre

cută. Ce fermecătoare e, de ex<emplu>, localitatea Vevey, nemaivorbind de Montreux. Am cercetat acest Vevey cu de- amănuntul. E un oraş cu multe calităţi, unde există, probabil, şi locuinţe, şi medici, şi hoteluri pe potrivă. Ţi-o spun pentru orice eventualitate, Anicika, pentru orice eventualitate, deşi bătrânele noaste au şi ele meritele lor şi te pot ajuta în caz de nevoie[64]. - Ah, draga mea, nu trebuie să fiu lăsat să mă apropii de ruletă! îndată ce m-am trezit, m-am şi pomenit că mi se strânge inima, că-mi tremură şi mi se răcesc mâinile şi picioarele. Am sosit aici la ora patru fără un sfert şi-am aflat că ruleta funcţionează până la ora 5. (Eu crezusem [că] - până la patru.) Deci mai aveam la dispoziţie o oră. Am dat fuga acolo, începând să pontez, am

pierdut 50 de franci, apoi am progresat nu mai ştiu cu cât, pe urmă am avut continuu un ghinion îngrozitor, am pierdut aproape totul. Pentru ca pe neaşteptate, cu ultimii bani, să-mi recâştig toţi cei 125 franci ai mei, ba chiar să şi câştig în plus 110 franci. Am acum în total 235 franci. Ania, draga mea, să ştii că eram gata să-ţi trimi din ei 100 de franci, totuşi e o sumă prea mică, să fi fost măcar 200. în schimb, îţi dau în mod solemn cuvântul meu de onoare ca în seara asta, de la ora 8 la 11, voi juca, precum un ovrei, cu foarte multă prudenţă. Dacă voi mai adăuga ceva la câştigul realizat, atunci chiar mâine (câteva cuvinte sunt şterse cu cerneală) îţi voi trimite o anumită sumă, iar eu voi sosi, probabil, p o i m â i n e, adică, marţi.

Nu ştiu când va pleca spre tine această scrisorică. - Adineaori am fost întrerupt, mi-a fost adusă masa pe prânz. Au uitat însă să-mi aducă pâine. Am coborât să rezolv treaba asta, când colo, hotelierul, întâlnindu-mă în drum (şi bănuind că sunt rus), mă întreabă: „Nu cumva dumneavoastră sunteţi cel căruia i-a sosit o telegramă?*' Mi-a îngheţat sângele m vine. Când mă uit la adresă, era scris: Â m-r Stablewsky. Nu, zic, nu-i pentru mine. Am urcat ca să iau masa dar n-am izbutit să mă liniştesc. Mă gândeam: dar dacă ţi s-a întâmplat ceva, gazdele sau doctorul mi-au telegrafiat la rugămintea ta şi, aşa cum se întâmplă cu numele ruseşti - să tot fie pocite, cei de la poştă

mi-or fi pocit numele? Am coborât din nou: întreb: n-aş putea să aflu de unde a sosit telegrama?Mi se spune: din Prusia. Of, slavă Domnului! Am tras însă o spaimă straşn׳că!

Anecika, draga mea, bucuria mea! Cât voi mai sta aici, numai la tine îmi va fi gândul. Ai grijă de tine! Te implor şi te sărut. Porumbiţa mea, dacă ai şti cât de tare mă mustră conştiinţa: deunăzi am fost atât de nervos, atât de supărat, am ţipat la tine. îngerul meu, tu ştii prea bine cât de mult te iubesc, cât te ador. Doar să mă iubeşti şi tu pe mine.

La revedere, draga mea. Pe m ar ţi, probabil. Te sărut de un milion de ori şi te ador pe veci. Al tău credincios, care te iubeşte,

Fiodor Dostoievski.

Cu sănătatea stau foarte bine. Serios: mă simt excelent! Călătoria cea atât de plăcută mi-a priit.

Mă rog pentru tine şi pentru ei[65].

Ania, draga mea, să nu-ţi pui prea mari speranţe în câştigul meu, să nu-ţi faci visuri. S-ar putea să şi pierd, deşi îţi jur că voi fi prudent ca un ovrei.

17. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Destinaţia: Geneva> Saxon-les-Bains

18 noiembrie <18>67, luni

*

Ania, draga mea, nepreţuita mea, am pierdut tot, tot! O, înger al meu, să nu te întristezi şi să nu-ţi faci griji! Fii sigură că acum va sosi, în sfârşit, timpul ca eu să fiu demn de tine şi să nu te mai fur ca un hoţ rău şi ticălos! Acum, romanul, numai romanul ne va salva[66]; ah, dacă ai şti ce speranţe îmi pun într-însul! Fii sigură că-mi voi atinge ţinta şi-ţi voi câştiga consideraţia. Nu voi mai juca niciodată, niciodată. Tot aşa s-a întâmplat şi în anul ’65. E

greu să fii mai aproape de pierzanie
48
de cât am fost atunci, dar tot munca a fost cea care m-a salvat[67]. Cu dragoste şi cu speranţă, mă voi apuca şi acum de lucru, şi-ai să vezi ce va fi peste 2 ani.

Acum însă, îngerul meu, să nu-ţi faci griji! Eu sunt plin de speranţă şi abia aştept să plec la tine, dar până joi nu am posibilitatea s-o fa^. Si iată de ce: vreau să afli totul.
»

Am amanetat şi inelul şi paltonul de iarnă, şi-am pierdut toţi banii. Pentru inel şi palton trebuie să plătesc 50 de franci, şi de scos de la amanet am să scot totul (ai să vezi cum). Dar în momentul de faţă nu despre asta e vorba. Acum e ora trei după-masă. Peste o jumătate de oră am să expediez această scrisoare şi-am să mă duc să ridic de la poştă scrisoarea t a, dacă o fi sosit (de dimineaţă m-am repezit până acolo, dar nu era nimeni, n-am găsit pe nimeni). în felul acesta, scrisoarea mea va pleca mâine - fie la ora 5 dimineaţa, fie la unsprezece - nu ştiu. In orice caz, o vei primi tot mâine. Dar în tot acest răstimp eu am locuit [în acest] la hotel pe datorie, aşa că nu voi putea să plec fără să plătesc. De aceea, te implor, Ania, îngerul meu salvator, să-mi trimiţi, pentru a achita hotelul, suma de 50 de franci. Dacă vei trimite aceşti bani miercuri dis-de-dimineaţă sau vei izbuti s-o faci mâine, marţi, seara, atunci eu îi voi primi miercuri seara, iar joi dimineaţa sau la ora 6 seara voi fi la tine.

Draga mea, să nu te necăjeşti că te-am ruinat, să nu suferi gândindu-te la viitorul nostru. Să ştii că am să repar totul, totul!

Am de gând, draga mea, să-i cer 300 de franci, până la 15 decembrie, lui Ogariov[68]. în primul rând, el nu este Herzen[69], iar în al doilea rând, deşi mi-e greu, mă doare că va trei i s-o fac, totuşi nu consider că, împrumutându-mă, mă voi angaja faţă de el şi în plan moral. Am să-i v orbesc despre asta chiar atunci când voi împrumuta banii, am să i-o spun cinstit. în fine, el este poet, literat, un om inimos şi, în afară de asta, vine el însuşi pe la mine, caută în mine un interlocutor, înseamnă că mă stimează. Nu mă va refuza pentru un răstimp de numai trei săptămâni.

Totodată, îi voi scrie lui Katkov (care nici el nu mă va refuza) să-mi trimită în decembrie, în mod excepţional, nu 100,
49
ci 200 fr. (iar restul de 200 de ruble, conform convenţiei, lunar). La 15 decembrie îi vom restitui lui Ogariov cei 300 de franci şi ne vor mai rămâne 380 de franci.

între timp, din cei 300 fr.[70] împrumutaţi de la Ogariov, vom plăti astfel: pentru palton şi inel: 50 fr. Pentru rochiile tale, 80 fr. Pentru briliante, 150 fr.[71] [Gazd] în total, 280 de franci. Nu ne va mai rămâne aproape nimic, în schimb, ne vor rămâne lucrurile. Dacă nu socotim banii datoraţi gazdelor, atunci, prin amanetarea doar a briliantelor şi inelelor, am putea trăi până vom primi banii. La 15 decembrie vom putea din nou să scoatem lucrurile de la amanet şi din nou să le amanetăm, şi aşa va continua vreo trei luni, iar

peste trei luni îi voi [trimite] oferi lui Katkov părţi de roman în valoare de trei mii, şi-atunci cu siguranţă că-mi va [expedia] achita, la rugămintea mea, către ziua când va trebui să naşti[72], cel puţin 300 fr., iar [poa] peste alte 2 luni, încă 500.

în ceea ce priveşte cheltuielile pentru viitorul nostru oaspete şi îngeraş, eu, între timp, voi născoci ceva şi voi obţine banii necesari. Ne vom strădui din răsputeri, mai întâi câte puţin, iar apoi mai repejor, şi vom face treaba!

Ania, draga mea, pentru numele lui Dumnezeu, nu fi îngrijorată! Eu sunt acum sănătos, dar cât de greu îmi va fi să aştept ziua de joi şi clipa când ne vom revedea! Ania, eu sunt nedemn de tine, dar iartă-mă şi de astă dată! Voi reveni cu o speranţă fermă în suflet şi îţi promit că vei avea parte de fericire! Doar să mă iubeşti şi tu aşa cum te iubesc eu - la nesfârşit, pe vecie. Să nu-mi socoteşti faptele de acum drept semne de superficialitate ori de inconsistenţă^ dragostei mele. Vede Dumnezeu cât de tare m-am pedepsit pe mine însumi şi cât de mult am suferit. bar cel mai mult sufăr pentru tine. Mi-e teamă că acum, stând singură (până joi), îmi vei duce dorul, vei plânge, vei suferi şi nu vei avea grijă de tine. Ania, îngerul meu sfânt, înţelege că-ţi vorbesc foarte serios, că pentru noi începe o viaţă nouă; mă vei vedea, în sfârşit, la lucru. Voi salva şi voi repara totul. Data trecută m-am întors deprimat, acum însă port speranţă în inimă şi nu sufăr decât la gândul că ziua de joi e atât

de departe! Rămâi cu bine, îngerul meu, la revedere, te îmbrăţişez şi te sărut! O, de ce, de ce am plecat de lângă tine! Te sărut, îţi sărut mâinile şi picioarele. Al tău, care te iubeşte pe vecie.

Fiodor Dostoievski.

P. S. Banii trimite-i în felul următor: pune o bancnotă de 50 de franci (procurată de la zarafi) în scrisoare, apoi în plic şi trimite-o la Saxon-les-Bains, poşte restante, recommande.

P. P. S. Şi, pentru numele lui Dumnezeu, nu te necăji, nu te întrista; când mă gândesc că te poţi îmbolnăvi în acest răstimp, îmi sângerează inima! Oare cum de te-am lăsat singură! Ah, ce departe e ziua de joi!

Să nu-ţi închipui, pentru Dumnezeu, că voi juca şi aceşti 50 de franci. O, pentru Dumnezeu, să nu-ţi închipui aşa ceva. Voi pleca îndată spre tine.

Voi [pleca] sosi la ora şase (iar nu dimineaţa), pentru că aici, la hotelul acesta blestemat, nu poţi obţine în nici un fel să fii trezit la ora patru dimineaţa.

1868

18. F. M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Destinaţia: Geneva> Saxon-les-Bains

Sâmbătă, 4 aprilie <1868>

Niutia, îngerul meu drag, am pierdut totul, de cum am venit, într-o jumătate de oră am şi pierdut. Ei ce-am să-ţi spun acum ţie, îngerului pe care mi l-a trimis Dumnezeu şi pe care eu îl chinuiesc atâta? Iartă-mă, Ania, eu ţi-am otrăvit viaţa! Ba încă având-o şi pe Sonia!

I-am dat persoanei inelul; mi l-a luat, dar în silă, şi bani nu mi-a dat,

pentru că, zice, nu am. şi mi-a spus să vin pentru răspuns la ora 7. Acum e 6 [1]Â. Dar zice că mai mult de 10 franci n-o să-mi dea. Pur şi simplu - asta reiese din toate - îi e frică pentru că au strâns-o cu uşa, vreau să spun că autorităţile locrJe interzic să i te adresezi. Vorbind cu mine, a luat-o în acest sens, gura pe dinainte. Am s-o implor să-mi dea nu 10, ci 15 franci. Dar având nu numai 15, ci chiar 20 de franci (pe care ea, probabil, n-o să mi-i dea), nu voi mai putea pleca. Pentru hotel am totuşi nevoie de cel .puţin 17 franci, călătoria va costa 8 franci, asta înseamnă 25 de franci. Pe când eu nu mai am nimic, chiai i.imic [nici un], doar câteva centime.

Oricum ar sta însă lucrurile, Ania, este imposibil să mai rămân aici. Salvează-mă, înger păzitor al meu. (Ah, îngerul meu, eu te iubesc la nesfârşit, dar mi-a fost scris să-i chinuiesc pe toţi cei pe care îi iubesc!) Trimite-mi cât mai mulţi bani. Nu pentru joc (aş jura că n-o voi mai face, dar nu îndrăznesc, pentru că până acum te-am
52
minţit de o mie de ori). Iată un calcul privind situaţia cea mai proastă ce s-ar putea ivi, deşi ea ar putea să fie şi mai bună; eu însă am avut-o în vedere pe cea mai proastă, pentru că aşa e mai sigur.

Dacă banii tăi vor sosi poimâine-dimineaţă, atunci va trebui să achit hotelul cam pentru patru zile.

îngerul meu, trimite-mi 100 fr. îţi vor mai rămâne 20 sau şi mai puţin; amanetează şi tu ceva. Doar să ajung mai repede la tine.

De jucat n-am să joc. Altcândva primeam scrisorile tale (cu bani) dimineaţa (ultima dată, la ora 9), aşa încât izbuteam să plec numaidecât Dacă îi voi primi şi acum tot în cursul dimineţii, voi avea timp să judec situaţia şi nu mă voi duce să joc (jocul începe de la ora 2.) - Am luat deci în calcul situaţia cea mai proastă. Tocmai de aceea nu voi cheltui, probabil, toţi cei 90 de franci. Iâr dacă din cei 100 pe care mi-i vei trimite îmi vor rămâne, cu toate cheltuielile făcute, fie şi patruzeci de franci, tot nu mă voi duce să joc, ci ţi-i voi aduce acasă pe toţi.

Mai ascultă-mă: la ora 7 ticăloasa asta îmi va da între 10 şi 15 franci. întrucât tot n-am ce să fac cu aceşti bani, iar de r ă m a s aici mi-e groază să rămân, mă voi duce să-i pontez. Dacă voi câştiga 10 franci, atunci mâine-dimineaţă, fără să-ţi aştept scrisoarea, voi pleca pe dată spre voi, iar în legătură cu această misivă a ta voi lăsa aici adresa mea de la Geneva, pentru ca atunci când respectiva scrisoare recomandată cu cei 100 de franci va sosi la hotel, să-mi fie expediată de urgenţă la Geneva, potrivit adresei.

Aşadar
Minimum Pentru călătorie De scos inelul de la amanet
- 20 fr. Total - 90 fr.
- 60 fr. -lOfr.
58

Aceasta e şansa pe care o am de a mă întoarce chiar mâine. Dar, o, Doamne! cât <e> de mică e această şansă!

Iartă-mă, Ania, iartă-mă, draga mea! Căc' oricât aş fi de dezgustător, oricât de ticălos, totuşi vă iubesc pe amândouă, pe tine şi pe Sonia (care e ca

şi când ai fi tot tu) mai mult decât orice pe lume. Fără voi amândouă n-aş putea să trăiesc.

Te rog, pentru numele lui Dumnezeu, nu-mi duce dorul (îţi jur că arăt mai bine decât îţi închipui; dar tu mă iubeşti atât de mult, încât, probabil, îmi duci dorul).

Să nu-ţi pară rău, Ania, pentru aceşti 100 de franci! Cu cei pe care îi vom primi de la Maikov, vom avea totuşi 200[73], iar eu, îndată ce voi sosi acasă, îmi voi aduce la îndeplinire o anumită idee. Tu ştii că trebuie să-i scriu lui Katkov. Ei bine, acum ştiu ce-i voi scrie! Şi fii sigură că nutresc o anumită speranţă. M-am gândit la treaba asta încă de alaltăieri.

Iartă-mă, iartă-mă, Ania! îţi sărut picioarele, iartă-1 pe nesăbuitul tău. Doar o avem şi pe Sonia, pe Sonia, îngeraşul nostru, draga de ea!

O, să nu-mi porţi de grijă! Eu, în schimb, sunt, în ceea ce te priveşte, tare îngrijorat, tare îngrijorat! Ce se va întâmpla dacă voi rămâne aici 4 zile în loc de una!

Vă îmbrăţişez şi vă sărut pe amândouă, va iubesc la nesfârşit, ai grijă de Sonia, ai toată grija; gazdei şi tuturor celorlalţi spune-le că ai primit scrisoare de la mine şi că, poate, voi mai sta aici vreo două zile!

Ce-am să mă fac fără voi!

Ba încă, în ceea ce mă priveşte, aş mai avea o ocupaţie. Voi sta să-mi concep studiul, ori să scriu scrisori pentru cei din Rusia. Dar, tu, tu ce vei face? Vei plânge întruna! O, Ania! Cât de mult am riscat! Ţie poate să-ţi dispară laptele! De cei 100 de franci să nu-ţi pară rău, am să-i recuperez, doar să revin cât mai repede la tine! Sunt pe veci al tău şi al Soniei şi vă voi răsplăti. Cu dragostea mea vă voi răsplăti pe amândouă,

Al tău, F. Dostoievski.

Să nu-mi socoteşti rugămintea de a-mi trimite 100 de franci drept o rugăminte de nebun. Să ştii că nu sunt nebun. Şi nici

vicios să nu mă socoteşti: nu voi fi ticălos, nu te voi minţi, nu mă voi duce să joc. Banii ţi-i cer doar pentru mai multă siguranţă.

Voi munci acum zi şi noapte. Când, în septembrie trecut, am venit la Geneva, ne aflam într-o situaţie şi mai proastă[74].

19. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOffiVSKAIA

<Destinaţia: Geneva> Bains-Saxon

4 apriUe<1868> ora 9 Vi seara

Ania, îngeraşule, în loc [ca eu] să sosesc eu la tine, va sosi mâine, pe la 5, această scrisoare - bineînţeles, dacă îţi vei propune să faci seara un drum până la poştă. [Se prea poate să nu-1 faci, necăjită cum eşti şi ocupându-te de Sonia (pe care n-o merit). Ce fel de tată sunt eu?]. Dar mai ales, având în vedere că mâine-dimineaţă vei mai primi o scrisoare de-a mea*. Bine ar fi însă ca şi scrisoarea de faţă s-o citeşti tot mâine!

Fapt e ca de la ticăloasa asta de m-me Dubuque[75] am primit astăzi, la ora 7, suma de 20 fr. întrucât însă nu mai aveam decât 50 de centime, iar cei 20 de franci oricum nu mi-ar fi ajuns ca să achit hotelul şi să plec spre tine, m-am dus la ora 8 să joc - şi am pierdut totul! Nu mai am decât aceleaşi 50 de

centime. Prietenă dragă! Fie ca aceasta să-mi fie ultima şi definitiva învăţare de minte, una pe drept cuvânt cumplită! - Ascultă, draga mea, s-a întâmplat odată, mai precis, chiar ultima dată, că mi-ai trimis nişte bani extrem de repede, astfel că am izbutit să plec de aici cu trenul de dimineaţă. Lucrul cel mai rău ar fi acum, adică ar dura cel mai mult, să nu mă întorc la tine decât marţi. Dacă însă ar da Dumnezeu ca banii să-mi parvină luni mai devreme, atunci aş sosi, poate, tot luni. O, de s-ar putea întâmpla aşa!

* Ultimele fraze scrise, de bună seamă, în grabă, nu sunt foarte corect corelate şi structurate (n. tr.).

N. B. (în cazul când scrisoarea mea de astăzi, expediată la ora 6, nu va ajunge deloc la tine (adică, se va pierde pe drum, ceea ce nu cred că se poate întâmpla), îţi comunic şi aici ceea ce-ţi scrisesem în cealaltă misivă, şi anume, că am pierdut absolut totul, că mi-am amanetat şi inelul, şi că am nevoie, cât se poate de repede, de 100 de fr. Totodată, te imploram să nu te necăjeşti că-i atât de mult, că-i vorba, adică, de 100 de fr., aproape tot ce mai avem asupra noastră. De asemenea, îţi dădeam solemn şi pentru ultima oară cuvântul meu de onoare că nu voi mai juca, ci, primind cei 100 de franci, voi pleca imediat spre tine.)

Iar acum, îngerul meu drag, etern, nepreţuit şi aducător de bucurie - ia aminte la problema principală pe care doresc să ţi-o comunic!

Află deci, în primul rând, îngerul meu, că de n-ar fi intervenit acum această întâmplare urâtă şi ticăloasă, pierderea aceasta a sumei de 220 de fr., poate că n-ar fi existat nici ideea uimitoare şi excepţională ce mi-a venit în minte şi care va avea ca efect salvarea noastră definitivă! într-adevăr, prietenă dragă, am credinţa că, poate, Dumnezeu, în marea Sa milă, a făcut asta pentru mine, jucător minuscul, infam şi nesăbuit, luminându-mi mintea şi scăpându-mă de patima jocului, şi deci salvându-te şi pe tine, pe Sonia, pe noi toţi, pentru întreg viitorul nostru!

Fii deci atentă.

Ideea despre care îţi vorbesc îmi mijise încă înainte ca eu să pornesc încoace, dar numai îmi mijise, şi n-aş fi dus-o la îndeplinire de n-a» fi fost acest impuls, această pierdere nesăbuită a ultimelor şi .minusculelor noastre resurse. Acum însă o voi duce 'a îndeplinire. îţi mărturisesc că am pregetat chiar să-i scriu şi lui Katkov, lucru pe care ar fi trebuit să-l fac încă de săptămâna trecută (ca să-i cer scuze pentru întârziere). Am aşteptat rezultatul călătoriei mele încoace. Acum însă, după ce am pierdut tot, voi sta mâine toată ziua să întocmesc această scrisoare, pe care o voi scrie deci, adică o voi definitiva, aici. Pentru ca, revenind la Geneva, s-o expediez în aceeaşi zi la Moscova.

în cuprinsul scrisorii, pe un ton sincer şi direct, îi voi desene întreaga mea situaţie. Va fi o scrisoare atât de sinceră şi deschisă, încât am de pe acum senzaţia că o voi compune tară nici un efort.

Voi începe prin a-i prezenta motivul întârzierii mele. Acest motiv a fost unul întâmplător: naşterea copilului. Faptul (adică, întârzierea) nu se va mai

repeta, ceea ce el, desigur, îl va înţelege. Apoi îi voi spune că aici, la Geneva, sănătatea ta şi a mea n-au făcut decât să se înrăutăţească, că doctorii ne recomandă, atât mie, cât mai ales ţie, să ne căutăm o climă mai favorabilă, şi că numai acest lucru ar putea să-mi aducă liniştea necesară.

întrucât însă acum nu pot în nici un caz să dispun de sume mari şi nici de timpul necesar de a-mi muta domiciliul, intenţionez (mai precis, doresc nespus de mult) să ma mut la o mică distanţă de Geneva, doar la doi paşi de ea, şi anume, în oraşul Vevey, aflat pe malul drept al lacului, unde nu există bise * şi nici bruşte schimbări climatice.

în acest orăşel cu climă plăcută şi sănătoasă, orăşel care seamănă mult cu o adunare de vile, mai precis, cu un sat, voi putea să locuiesc în deplină izolare până ce îmi voi definitiva romanul[76]. Or. pentru aşa ceva, izolarea şi liniştea îmi sunt absolut necesare. Până la toamnă romanul va fi definitivat; părţi din el le voi expedia continuu. între timp, soţia mea îşi va reface şi ea sănătatea şi vom izbuti să ne creştem copilul fără să ne temem a-1 îmbolnăvi scoţându-1 afară, unde să fie ameninţat de neaşteptatele bise locale.

îi voi scrie, de asemenea, că a ajuns să-mi fie greu a mai locui în străinătate. Am însă de achitat o datorie, reprezentând poliţe în valoare de 3 000 de ruble. Ca atare, toate speranţele mi le pun în roman şi în succesul acestuia. Căci astfel întreg viitorul îmi va fi asigurat. Romanul îi voi definitiva până la toamnă şi. dacă va fi bun, îmi va fi achiziţionat pentru o a doua ediţie. (Considerând, desigur, că datoria către dânsul, Katkov.

* Bise - vânt rece, care suflă din nord sau nord-est itr.) (în original, cu caraciere chirilice, bi:î - pluralul ..rusificat" al subst.: (n rr).

va fi achitată tocmai prin definitivarea cărţii.) în acest caz, revenind în ţară. le voi oferi direct creditorilor mei această a doua ediţie!

Şi îi voi mai spune aşa: de Dumneavoastră, Mihail Nikiforovici, depinde tot viitorul meu! Ajutaţi-mâ să-mi duc la bun sfârşit romanul (presimt eu că va fi un roman bun), sprijiniţi-mă acum. daţi-mi posibilitatea să mă bucur până la toamnă de-o climă convenabilă şi de solitudine - deci iată ce mai doresc:

Până în prezent, am luat în avans de la dumneavoastră suma totală de 5 060 r.[77] Având însă în vedere că v-am remis aproape 12 coli din roman, se poate considera în mod aproximativ că datoria rămasă reprezintă circa 3 300 r. Vă mai rog să-mi trimiteţi acum 300 r., datoria urmând a se ridica deci la 3 600 r„ însă în mai puţin de două luni vă voi mai trimite între 10 şi
12 coli, ceea ce înseamnă că datoria se va reduce la 2 000 r.

Până la expedierea acestor 10-12 coli, reprezentând partea a 2-a, în întregime, a romanului (sau, după calculul de până acum, părţile a 3-a şi a 4-a), mă oblig să nu vă mai solicit bani. Dup$ exoedierea amintită însă, adi^â peste două iuni, vă voi mai solicita o sumă [de vreo], în schimbul căreia, peste alte două luni. vă va sosi partea a 3-a, adică, a 5-a şi a 6-a, şi-atunci datoria mea va ajunge la numai o m i e, ba poate chiar la o sumă şi mai mică. Va urma însă partea a 4-a (adică, a 7-a şi a 8-a), aşa încât vă voi achita până la urmă întreaga datorie.

(N. B. Să ştii că nu-mi amintesc cum am convenit, la ultima întrevedere cu Katkov, să socotesc drepturile cuvenite pentru o coală: ele reprezentând c?âte 150 r.[78] pentru o coală sau câte [150] 125? Dar aşa îi voi şi scrie: adică, în cazul când romanul va fi bun, adică, va produce efectul scontat, atunci să primesc câte 150, dacă aşa a fost stabilit, iar dacă nu va fi foarte bun, ci doar bun*, atunci, ţinând seama de volumul lui foarte mare (40 coli), sunt de acord să încasez şi câte 125 r.)

* Contradicţia ce se observă, precum şi structura frazei se datorează autorului (n. ir).

58

De cele trei sute de ruble am nevoie acum mai ales datorită faptului (în cazul când şi amintita mutare de domiciliu va putea avea loc) că, oricum am stat să socotesc împreună cu soţia mea, a trăi aproape două luni de zile, inclusiv mutarea şi plata unor datorii mărunte, fără cel puţin 1 000 de franci nu este cu putinţă!

Aşadar, în mâinile [lui Katkov] Dumneavoastră, Mihail Nikiforov<ici>, se află aproape însăşi soarta mea.

Oricum ar fi însă, ediţia a 2-a a Idiotului vă aparţine Dumneavoastră până când nu Vă voi achita totul, adică, până la definitivarea romanului, iar atunci mă voi adresa tot Dumneavoastră cu rugămintea de a ne oferi mijloacele necesare pentru ca noi să putem reveni la toamnă în Rusia.

Cam acesta ar fi conţinutul scrisorii mele[79]. Voi mai adăuga la cele de mai sus că, ţinând seama de starea sănătăţii tale şi a mele, precum şi de toate problemele noastre, îl rog să-mi răspundă numaidecât. De acest răspuns e legat, în ceea ce mă priveşte, aproape totul, iar Dumneavoastră, îi voi spune, sunteţi un om mult prea fin pentru ca această rugăminte, de a-mi răspunde mai repede, să vă poată jigni. Pentru mine [îi voi spune], în tot acest răstimp, aproape că aţi jucat rolul Providenţei; datorită Dumneavoastră sunt astăzi fericit: doar şi în urmă cu un an m-aţi ajutat: cu prilejul căsătoriei mele. Aşa apăreţi Dumneavoastră în ochii mei.

Deci, o asemenea scrisoare doresc, îngerul meu drag, să i-o trimit lui Katkov, în chiar ziua sosirii mele. Iţi jur, prietenă dragă, că nădăjduiesc să primesc un răspuns favorabil!

Acum, Ania, fii atentă în continuare.

Răspunsul lui Katkov şi suma de 1 000 fr. ne vor sosi (sunt ferm convins că ne vor sosi) la data de 1 mai după stilul de aici. Sunt convins de aceasta ca de existenţa lui Dumnezeu. Totul va depinde atunci de noi înşine, adică de mine şi de tine, precum şi de felul în care Dumnezeu ne va îngădui să rezolvăm această situaţie. Iar situaţia respectivă constă în următoarele:

Vom reuşi, oare, ca la 1 mai după stilul de aici (când vom fi primit răspunsul lui Katkov) să facem în aşa fel ca după achitarea tuturor datoriilor şi efectuarea tuturor celorlalte chel

69

tuieli, inclusiv cele privind mutarea (către 1 mai) la Ve vey, să mai rămânem cu 400 sau cel puţin 350 de franci? Fii atentă:

Eu am mai făcut următorul calcul: plafa pentru obiectele amanetate va fi

de circa 200 de franci, datoriile către m-me R o 11 an d [80] etc., încă 100 de [ruble] franci. Josselinei - 200 de franci (în cel mai râu caz) şi, în sfârşit, 100 de franci pentru rochiile tale de vară (asta, în orice caz).

în t o t al, suma se va ridica la 600 de franci. Ne vor rămâne deci 400 fr. (Desigur, când mă voi întoarce, vom calcula totul mai amănunţit. Poate că m-me [Josslin] Josseline va pretinde mai mult. Dar asta nu contează! Important e să plecăm cât mai repede din Geneva!) Acum:

Despre Ve v e y vom mai discuta. însă cred că acolo nu vom mai plăti câte 100 de franci pe lună pentru locuinţă, ci, cel mult, 50. Mâncarea va fi, desigur, şi ea mai ieftină. Să traversăm deci lacul. S-o luăm şi pe Josephine cu noi[81].

Şi-apoi, chiar dacă, cu toate cheltuielile făcute, ne vor mai rămâne în total, după ce vom sosi la Vevey, 300 de franci, să ştii că şi aceşti 300 de franci nu vor reprezenta o sumă prea mică, deoarece la Vevey cred că totul e mai ieftin decât la Geneva.

Acum. îngerul meu, bucuria mea, cerul meu nesfârşit, soţia mea dragă, nu mai am decât o singură grijă! Fii atentă:

Grija ar fi următoarea: ce ve face tu acolc? Căci Vevey e un orăşel şi mai mic decât Geneva. Ce-i drept, împrejurimile şi clima sunt încântătoare, totuşi nu există nimic în plus, în afara, poate, a unei biblioteci publice. Ce-i drept, la vreo şase verste distanţă, nu mai mult de atât, se află Vernex-Montreux; acolo e muzică, un cazinou, au loc petreceri etc., totuşi este vorba din nou de-o anumită izolare până la sosirea toamnei! Te vei plictisi, îngerul meu, de asta mă tem!

Oare de aceea te-am luat eu de sub ocrotirea mamei tale ca tu să te plictiseşti, să înduri o asemenea povară? Gândeşte-te însă, draga mea, care este acum pentru noi principala problemă? Principala problemă o reprezintă succesul romanului. (O, departe de mine de-aci încolo gândul la joc. mirajul acesta blestemat! Aşa ceva nu se va mai întâmpla nicicând!)

Intr-adevăr, dacă romanul va fi terminat, totul va fi în ordine. Pe lângă aceasta, el, în mod obligatoriu, trebuie terminat cât mai repede, adică până în toamnă. Asta înseamnă că în nici un caz nu trebuia să plec în voiaj înainte de vreme, ci trebuia să rămân pe loc. Oricum însă, de Geneva a ajuns să-mi fie silă. Pe când la v'evey ne vom simţi ca la ţară, ca într-o staţiune. Eu voi scrie zi şi noapte, noutatea locului mă va linişti pentru multă vreme, crizele mi se vor domoli şi ele datorită climei plăcute, iar plictisul încercat la Geneva poate că se va risipi şi el. Mă voi gândi mereu la faptul că, în cazul când voi definitiva romanul şi bine, şi repede, atunci mă voi elibera mai curând. Peste vreo două luni voi mai solicita celor în drept 300 sau 400 de ruble, ceea ce înseamnă că vo»n avea din ce să trăim. între timp, bucurându-te de o climă favorabilă, îţi vei reface sănătatea, iar până când voi încheia romanul o vom pune pe picioare şi o vom fortifica şi pe Sonia. (O, de-ar veni şi mama să stea cu noi![82] Cât de mult ne-ar ajuta la toate!) Mai târziu, spre toamnă, când voi ajunge să finalizez romanul şi va fi achitată întreaga (sau aproape întreaga) datorie către Katkov, îi voi mai cere vreo 1 000 de ruble şi, în septembrie, la

începutul sau la sfârşitul lunii, vom părăsi Vevey-ul şi vom călători prin Italia, pe care doresc să ţi-o arăt, adică prin Florenţa, Neapole, Veneţia, iar apoi prin Viena, spre Rusia. (Dacă va fi cu noi şi mama, vom putea să vizităm în prealabil şi două-trei localităţi din Elveţia.) în Rusia vom reveni, desigur, fără bani, dar dacă romanul va avea succes (ceea ce voi vedea cu ochii mei, voi auzi şi mi se va comunica), atunci voi primi şi comenzi, voi putea vinde şi cartea mai bine. Creditorilor le voi spune pe şleau: dacă mă veţi forţa acum, adică îmi veţi cere să vând romanul imediat, îl voi vinde pe nimic. Mai acordaţi-mi vreo patru luni şi mă voi achita faţă de toţi. Cu ce vom trăi în Rusia? Bine, dar în Rusia voi găsi repede mijloacele necesare, voi începe să scriu o altă carte, voi primi o nouă comandă.

Aşadar, totul depinde de romanul la care lucrez, de succesul lui, precum şi de mutarea noastră la Vevey. De toate acestea depinde, poate, întreg viitorul nostru. Şi cu cât va trece timpul.
61
cu atât ne va veni mai uşor. Şi poate câ peste vreo trei ani ne vom pune definitiv pe picioare.

Ania, draga mea, nu ştiu ce părere vei avea tu. dar mie toată această idee imi place. Katkov ne va ajuta fără doar şi poate, sunt convins, sunt sigur că o va face. Scrisoarea pe care i-o voi compune aici ţi-o voi citi mâine, după ce voi ajunge acasă şi vă voi îmbrăţişa pe tine şi pe Sonia. O, dragele mele! Trebuie să recunoşti, trebuie totuşi să recunoşti, bucuria mea, că de n-aş fi suferit acum acest ghinion păcătos, cred că nu m-aş fi decis să fac un asemenea pas, care ne va izbăvi de toate necazurile şi pe care îl socotesc acum a fi unul pe deplin corect. Ba poate că, o, Doamne, ar trebui chiar să-i mulţumim lui Dumnezeu pentru această întâmplare ce mi-a sădit acum în suflet o singură speranţă: speranţa legată de truda care mă aşteaptă. - Să nu-ţi închipui, o, să nu-ţi închipui nici o clipă, îngerul meu, că din cei 100 de franci pe care mi-i vei trimite voi pierde acum din nou măcar unul singur! Chiar de-aş fi pe deplin convins că voi câştiga ceva, chiar de m-aş decide să mai risc o dată, acum, după decizia definitivă pe care am luat-o şi trezirea noilor mele speranţe, mi-ar fi pe drept cuvânt ruşine, şi faţă de tine, şi faţă de mine însumi, de un asemenea câştig.

Ah, dacă ai şti cât de mult m-au liniştit deodată toate aceste gânduri şi cu câtă credinţă şi speranţă îi voi scrie mâine lui Katkov. Noua mea scrisoare nu va semăna deloc cu cele de până acum! Mă simt atât de înviorat, atât de înviorat! Un singur lucru mă face să sufăr: acela că va mai dura atât de mult până ce vă voi revedea. Poate chiar până marţi! Numai la voi am să mă gândesc şi ziua.şi noaptea! Cel mai mult sufăr la gândul câ te vei necăji, vei plânge, te vei îmbolnăvi, ba poate că vei avea neplăceri şi cu laptele. Ah. de ce, de ce nu ţi-am scris toate astea de dimineaţă, ci ţi-am trimis scrisoarea aceea disperată! Totuşi, deşi întrevăzusem la un moment dat minunata idee ce mi s-a conturat acum în minte, ea încă nu mi se limpezise pe deplin! Nu mi s-a clarificat decât la ora nouă sau cam pe atunci, după ce am pierdut banii şi am ieşi să mă plimb prin parc. (La fel mi s-a întâmplat şi la Wiesbaden, când, după o altă aseme

nea pierdere, am născocit subiectul romanului Cr<imă> şi Pedeapsă şi mi-am propus să intru în relaţii cu Katkov. Poate e vorba de soartă, poate de însuşi Dumnezeu.)

Să crezi şi tu în Dumnezeu, Ania, să crezi în marea Lui milă şi să ştii că niciodată nu m-am simţit atât de în putere şi plin de speranţă ca acum! Numai că mi-e un dor nespus de voi amândouă! Ce vei fi făcând tu acum? Dar Sonia? Poate că şi tu îmi duci dorul, poate că te istoveşti gândindu-te la mine! Şi Sonia, Sonia! Ah, de m-aş vedea mai repede în preajma voastră!

Draga mea, până la 1 mai vom trăi din împrumuturi, amanete şi din banii primiţi de la Katkov. îndată, mă voi apuca şi de lucru şi... ura!

Ce veţi fi făcând amândouă, c, Doamne, ce veţi fi făcând! Vom trăi, de asemenea, şi din dragostea noastră, din înţelegerea inimilor noastre. Sunt acum atât de înviorat, atât de convins că ne vom muta la Ve v e y! Zău că e mai bine acum, decât dacă aş fi câştigat! (Şi e tot atât de important să vină mama la noi, asta e foarte important! Banii pe care îi avem ne vor ajunge, nici vorbă că ne vor ajunge!)

Te îmbrăţişez pe tine, o îmbrăţişez pe Sonia, fiţi vesele şi fericite, aşteptaţi-mă! Tremur pentru voi.

Tu nu te mai chinui, dormi mai mult, mănâncă mai mult. Şi încearcă într-un fel mai abil să spui acasă că voi reveni luni, că voi întârzia cu o zi. O, draga mea! Vă binecuvântez pe amândouă! O, de ne-am revedea mai repede şi fără necazuri!

Sunt cu desăvârşire sănătos.

De un singur lucru mă tem: că diseară n-ai să te duci la poştă şi, astfel, n-ai să primeşti chiar astăzi prezenta scrisoare. Poate că am să ţi-o trimit pe adresa de acasă.

La revedere, draga mea, la bună vedere! Vă îmbrăţişez pe amândouă.

Al vostru întru totul,

F. Dostoievski.

La Vevey vom ajunge cu siguranţă. Să crezi în asta şi să speri!

1870

20. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg[83]

<Destinaţia: Dresda> 29/17 aprilie 1870

Ora 11 dimineaţa

Ania. nepreţuita mea. am sosit aici chiar în această clipă, încă n-am mâncat, nici nu m-am spălat, şi. când îţi scriu, îmi tremură mână: am obosit, sunt sleit de puteri, iar azi-noapte nu am dormit deloc. Aici e atât de frig (deşi e un soare puternic), incât rămân de-a dreptul uimit. Noaptea. în vagon (cu care, de la Leipzig. am călătorit precum sardelele într-un butoi), toată lumea a îngheţat de n-a mai ştiut ce să facă. Imaginează-ţi că dimineaţa câmpiile verzi dimprejur s-au dovedit a fi acoperite de brumă, şi totul: câmpiile, pădurile, casele, părea, până pe la ora şapte, înecat într-un strat gros de zăpadă. Sosind la destinaţie, am poruncit întâi şi întâi să mi se facă focul. De fapt, am credinţa că nu am răcit. Acum, afară e un soare teribil, dar

temperatura e de exact +2 grade Reaumur*. Mi s-a spus adineaori că. în urmă cu o săptămână, a fost aici o căldură de peste douăzeci de grade. Acest Hotel la care am tras se cheamă Hotel du Parc şi se află chiar în preajma cazinoului. Am impresia că nu-i prea grozav; m-a adus aici un Dienstmann**. Curăţenia iasă de dorit, camera e cam proastă, dar preţul e de

* Mod de a grada termometrele, notând cu 80° punctul de fierbere a apei. Datorat lui R. A. Rdaumur. fizician şi naturalist francez (1683-1757) (n. ir.).

** Om de serviciu (gemu <n reci ruse).

1 Vi florini. Ocup camera cu numărul zece. {un cuvânt este şters cu cerneală.) Cam asta e totul, draga mea, deocamdată. Sunt puţintel ameţit şi foarte trist. Am să mă spăl, am să mănânc, am să mă-mbrac şi-am să mă duc la cazinou. Trecând pe acolo, am auzit, răzbătând dinăuntru, ecourile unui concert; cred că nu lipseşte nici puolicul.

Acum - despre tine, porumbiţă dragă: să-mi scrii, fără să-mi ascunzi ceva, toate amănuntele în ceea ce te priveşte. în primul rând, dacă eşti sănătoasă. Dacă n-ai răcit. Pentru că şi la voi cred că e frig ca şi aici. Nu-i nimic nou? Să-mi scrii amănunţit, porumbiţo, ce face Liuba[84]. S-o săruţi din partea mea şi să-i transmiţi profundul meu respect. Când ai s-o săruţi, s-o faci de două ori: o dată din partea ta, iai a doua oară din partea mea. Cum v-aţi împărţit odăile pe care le-am închiriat? în odaia ta doarme şi mama? Fiind atât de frig, ar trebui să faceţi focul la sobe. Am uitat să-ţi scriu, Ania, că, la poştă, pentru a primi scrisorile mele, ar fi bine să te duci mai târziu, decât mai devreme, căci aş putea să le expediez şi seara, din care cauză vor sosi la destinaţie ceva mai târziu. - Să te duci, adică, între orele 4 şi 5, cam aşa.

Nu te supăra, îngerul meu nepreţuit, că-ţi scriu prea puţin: ţi-am mai spus: sunt atât de obosit, încât îmi scapă tocul din mână. Poate că am să mă mut de la hotelul acesta - prea mi se pare mizerabil. Oare ce-ţi voi scrie mâine, nepreţuita mea, cu privire la succesul pe care îl voi fi avut? Nu e plăcut să revii acasă cu nervii zdruncinaţi. Dar, în fond, fie ce o fi: m-am decis să mă ţin tare.

Te sărut de 1 000 de ori (ca pentru început), pe Liuba, de asemenea. Nu ştiu dacă ai să le transmiţi plecăciuni din partea mea mamei şi lu Iv<an> Gr<igoriev>ici[85]. Dacă n-ai să crezi că e nepotrivit, atunci transmite-le. Să nu laşi însă plicul şi scrisoarea la vedere, ca să nu-şi dea seama de unde au sosit[86].

Ţi-aş mai scrie multe dacă n-aş fi sleit de puteri. Să ştii că în timpul călătoriei n-a fost numai şi numai frig; au avut loc şi unele întâmplări hazlii. De la Eisenach încolo (mi-am dat

seama de asta când s-a făcut ziuă) priveliştile sunt uimitor de frumoase. Ce de verdeaţă!

Să nu-mi scrii, Ania, la hotel, ci poşte restante. E mai bine aşa.

Te îmbrăţişez tare, tare şi te sărut, al tău soţ, Fedea, care te iubeşte din

toată inima,
F. Dostoievski.

Când ai s-o duci pe Liuba la culcare, să-i faci semnul crucii şi s-o săruţi şi în numele meu.

1871

21. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA
<Dresda>
<Destinaţia: Dresda>1 februarie <1871>, ora 4Vi

Ania, porumbiţa mea dragă, să nu transcrii cele ce-ai stenografiat ieri[87]; m-am decis să rup totul. în schimb, de nu-ţi va fi prea greu, transcrie cea din urmă filă (luând textul din „Russki Vestnik“). Dacă însă nu te vei simţi bine, atunci nu mai transcrie nimic, am să şterg cu cerneală întreg pasajul. Bagă de seamă că toate astea trebuie să fie gata abia către ora 5, aşa că nu încerca să faci eforturi peste măsură şi nu te grăbi prea tare. Pe Liubka cea neastâmpărată o sărut, la fel şi pe domnul NN[88], aflat deocamdată în anonimat şi într-o strâmtă izolare şi, până una alta, tăcut, dar care se va face cândva auzit aidoma Liubkăi.

Al tău F. Dostoievski.

Trezeşte-mă la ora 2, dar aruncă-ţi o privire la mine în odaie mai devreme[89].

22.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA
<Wiesbaden>[90]
<Destinaţia: Dresda>28 aprilie <18>71. Vineri

Ania, pentru numele lui Hristos, pentru Liuba noastră, pentru tot viitorul nostru, nu te speria, nu te nelinişti; citeşte

67

scrisoarea până la capăt şi cu atenţie. La sfârşitul lecturii vei vedea că, în fond, necazul nu merită ca tu să-ţi faci inimă rea, ci, dimpotrivă, în cele petrecute există un câştig care va preţui mai mult decât suma cu care a fost plătit. Aşadar, linişteşte-te, îngerul meu, şi ascultă-mă, adică, citeşte-mi scrisoarea până la capăt. Pentru numele lui Hristos, nu-ţi face rău singură.

Nepreţuita mea, prietena mea pe vecie, înger ceresc al meu. îţi dai seama, desigur, că am pierdut tot, toţi cei 30 de taleri pe care mi i-ai trimis. Gândeşte-te însă că-mi eşti unica salvare, că nu există nimeni pe lumea asta care să mă iubească aşa cum mă iubeşti tu. Gândeşte-te, de asemenea, că există nenorociri care poartă într-însele şi pedeapsa respectivă. îţi scriu şi mă întreb: oare cum vei reacţiona la toate acestea? Ce efect vor avea ele asupra ta? Să nu păţeşti ceva rău. Iar dacă în clipa asta are să-ţi fie milă de mine, ei bine, să nu-ţi fie: pentru mine ar fi prea puţin*.

Primind ieri misiva ta în care îmi scrii că vei fi mereu îngrijorată[91], nu am mai îndrăznit să-ţi trimit telegramă şi nici nu voi îndrăzni s-o fac în viitor. îmi imaginez ce s-ar fi întâmplat dacă ai fi primit acum o telegramă cu un conţinut ca acesta: Schreiben Sie mir..?- Nu zău, cum ai fi reacţionat?

Ah, Ania, de ce am plecat încoace!

Iată cam cum s-au desfăşurat astăzi evenimentele: mai întâi, la prânz, pe la ora 1, mi-a sosit scrisoarea ta, fără să primesc însă şi banii trimişi. După

aceea, am trecut pe la hotel şi-am aşternut răspunsul la scrisoarea ta (un răspuns meschin şi rău: tot eu, vezi Doamne, făcându-ţi mustrări)[93]. Cred că-1 vei primi mâine dimineaţă, dar asta, numai dacă te vei duce la poştă mai [târziu] devreme de ora 4. Am dus apoi scrisoarea la poştă, iar acolo mi s-a spus din nou că banii încă nu au sosit. Curând, cam pe la ora patru şi jumătate, am venit pentru a treia oară, iar insul de la ghişeu mi-a prezentat banii şi, la întrebarea mea: când au sosit? mi-a răspuns foarte calm că în jurul orei 2. Şi-atunci de

‘Posibila inadvertenţă se datorează autorului (n. tr).

ce nu mi i-a dat când venisem acolo la două şi jumătate'/ Văzând deci că trebuie să aştept până la ora şase şi jumătatate ca să pot pleca de aici, am pornit spre cazinou.

Acum, Ania, poţi să mă crezi sau nu, dar îţi jur că nu am avut intenţia să joc. Ca să mă crezi, îţi mărturisesc şi altceva: atunci când ţi-am cerut, prin telegramă, 30 de taleri, şi nu 25, voiam, de fapt, dar nici acest lucru cu toată tăria, să mai risc o dată punând în joc 5 taleri. Mi-am spus că, dacă îmi vor rămâne nişte bani, îi voi aduce, cu toată certitudinea, acasă. Când însă am primit astăzi cei 30 de taleri, nu am mai vrut să joc, şi aceasta din două motive: 1) scrisoarea ta m-a impresionat ne* spus: oricine îşi poate imagina ce se va întâmpla cu tine! (mi-o imaginez acum) şi 2) azi-noapte l-am văzut în vis pe tata[94], dar într-un chip atât de îngrozitor, cum nu mi s-a mai înfăţişat decât de două ori în viaţă, vestindu-mi mari necazuri, lucru care s-a adeverit de fiecare d^tă. (Iar acum, când îmi amintesc şi visul meu din urmă cu trei zile, în care se făcea că ai încărunţit, mi se opreşte inima în piept! Doamne, ce se va întâmpla cu tine când vei primi această scrisoare!)

Venind însă la cazinou, m-am oprit lângă una din mese şi-am început să pontez în gând: oare voi ghici sau nu? Ei bine, Ania, am ghicit de vreo zece ori la rând, şi Zero-ul l-am ghicit Am rămas atât de uimit, încât am început să joc cu adevărat şi, în 5 minute, am câştigat 18 taleri. Şi-atunci, Ania, mi-am pierdut capul: mă gândeam - am să plec de aici cu ultimul tren, am să stau o noapte la Frankfurt, dar măcar am să aduc ceva acasă! Căci îmi era atât de ruşine pentru cei 30 de taleri de care te-am jefuit! Mă crezi, înger al meu, un an întreg am visat să-ţi cumpăr cercei în schimbul celor pe care nu ţi i-am mai restituit Pentru mine ţi-ai amanetat în aceşti 4 ani toate lucrurile şi ai peregrinat împreună cu mine prin Europa, cu dorul de patrie în suflet! Ania, Ania, gândeşte-te, totuşi, că nu sunt un om josnic, ci doar un jucător pătimaş.

(Să te mai gândeşti însă, Ania, şi la faptul că acum fantezia asta a luat sfârşit pentru totdeauna. Ţi-am mai scris şi altă dată

că ea s-a sfârşit pentru totdeauna, dar nicicând n-am mai încercat sentimentul care mă animă acum, când îţi scriu. O, acum am scăpat într-adevăr de obsesia asta şi, dacă n-ar fi teama pe care o încerc în clipele astea pentru tine, i-aş mulţumi lui Dumnezeu că totul s-a sfârşit astfel, deşi cu preţul unei asemenea păţanii. Ania, dacă nu eşti supărată pe mine,

gândeşte-te cât am pătimit acum şi cât voi pătimi timp de încă trei sau patru zile de aci încolo! Dacă vreodată în viitor vei găsi că sunt nedrept sau nerecunoscător faţă de tine, te rog să-mi arăţi această scrisoare!)

Am pierdut totul către ora zece şi jumătate şi-am ieşit din cazinou parcă lovit în cap; sufeream într-atât, încât am dat chiar atunci fuga să găsesc un preot (nu te teme, n u l-am găsit, n u l-am găsit şi nici nu-1 voi mai căuta!). Mă gândeam în drum. alergând prin întuneric pe ulicioare necunoscute: doar omul la care mă duc e un slujitor al Domnului, n-am să-i vorbesc ca unui oarecare, ci ca la o spovedanie. M-am rătăcit însă prin uliţele oraşului, şi când am ajuns, în sfârşit, la o biserică, despre care am crezut că e rusească, mi s-a spus la o dugheană din vecinătate că nu e rusească, ci ovreiască. Parcă ar fi turnat cineva apă rece peste mine. Am plecat în fugă spre hotel, acum e miezul nopţii şi, iată, îţi scriu. (La preot n-am să mă mai duc, n-am să mă mai duc, îţi jur că n-am să mă mai duc!)[95].

Mi-a mai rămas nişte mărunţiş, cam un taler şi jumătate, adică, pentru o telegramă (15 groşi) mi-ar fi de-ajuns. Dar mi-e teamă să ţi-o expediez. Oare cum vei reacţiona, primind-o! De aceea, m-am decis să-ţi trimit o scrisoare pe care s-o duc la poştă mâine, la ora 8 dimineaţă, iar pentru ca tu s-o primeşti duminică, fără nici o întârziere, ţi-o voi expedia pe adresa de acasă, şi nu p o s t e restante. (Dar dacă, stând să mă aştepţi, nu te vei duce deloc la poştă!) Mâine însă poate că-ţi voi mai trimite o scrisoare, de astă dată, poşte restante, dar la poştă o voi duce târziu, iar poimâine, duminică, cred că-ţi voi mai scrie una.

70

Ania, salvează-mă pentru ultima oară, trimite-mi 30 (treizeci) de taleri. Voi face în aşa fel ca ei să-mi ajungă, voi cheltui mai puţin. Dacă vei izbuti să mi-i expediezi duminică, fie şi mai târziu, atunci voi pute? să sosesc marţi sau în orice caz miercuri.

Ania, zac la picioarele tale şi ţi le sărut; ştiu că ai tot dreptul să mă dispreţuieşti şi deci să-ţi spui: „El va juca din nou". Pe ce să-ţi mai jur că nu voi mai juca: doar te-am mai minţit şi altă dată. - Dar, îngerul meu, dă-ţi seama: doar ştiu acum prea bine că vei muri de voi mai pierde o dată! Doar nu sunt cu desăvârşire nebun! Doar îmi dau seama că în cazul acesta îmi va veni şi mie sfârşitul. N-am să mai joc, n-am să mai joc, n-am să mai joc, ci am să revin numaidecât acasă! Crede-mă pentru ultima oară şi n-ai să te căieşti: am să lucrez acum pentru tine şi pentru Liubocika fără să-mi cruţ sănătatea, ai să vezi, ai să vezi, toată viata de-aci încolo am să lucrez şi-am să-mi ating scopul! N-o să mai duceţi lipsă de nimic.

Dacă însă nu vei avea timp să expediezi banii duminică, atunci trimite-mi-i luni, mai devreme. în acest caz voi sosi acasă miercuri pe la prânz. Să nu te necăjeşti dacă n-ai să poţi face trimiterea duminică, şi la mine să nu te gândeşti, n-o merit!

Şi-apoi ce mi se mai poate întâmpla! Eu sunt rezistent până peste poate. Mai mult decât atât: acum, moraliceşte, parcă aş fi renăscut (ţi-o spun numai ţie şi lui Dumnezeu), şi de n-ar fi fost chinul sufletesc din aceste trei zile, pricinuit de gândul la tine, dacă nu m-aş întreba şi acum, în fiece clipă: ce va

fi cu tine? - aş fi chiar fericit. Să nu crezi, Ania, înger-păzitor al meu, că sunt nebun. Cu mine s-a petrecut un lucru măreţ: mi-a pierit cu desăvârşire fantezia abjectă ce m-a torturat aproape 10 ani. Vreme de zece ani (mai precis, de la moartea fratelui meu, când m-am aflat pe neaşteptate strivit de datorii) am tot visat să câştig. Am sperat la asta cu toată seriozitatea, cu îndârjire. Acum însă totul s-a sfârşit! Jocul de astăzi a fost cu adevărat ultimul! Mă crezi oare, Ania, că-mi simt, în sfârşit, mâinile dezlegate? Până acum jocul, pe drept cuvânt, mă încătuşa;
71
de-aci încolo însă nu mă voi mai gândi decât la munca mea şi nu voi mai sta, aşa cum se întâmpla deseori, să visez nopţi întregi la joc. Asta înseamnă că şi m u n c a va merge mai bine şi cu mai mult spor şi că Dumnezeu mă va binecuvânta![96] Ania, să nu-mi răpeşti inima ta, să nu mă urăşti, să nu încetezi a mă iubi. Acum, când îmi simt sufletul înnoit, să pornim înainte împreună, şi-am să te fac fericită!

Dar Liuba, Liuba, ah, ce om josnic am fost! Acum, numai la tine mă gândesc: îmi imaginez cum vei reacţiona citind aceste rânduri! Dar şi până să primeşti această scrisoare cât de mult vei suferi văzând că nu mai sosesc, la câte nu te va duce gândul! Oare îţi va sosi la timp scrisoarea asta? Dar dacă se va pierde pe drum! N-are însă cum să se piardă, de vreme ce telegrama trimisă la aceeaşi adresă a ajuns cu bine! Totuşi, pentru orice eventualitate, voi expedia şi poşte restante câteva rânduri. Le voi duce la poştă mâine, în cursul zilei.

Mă întreb: voi primi oare mâine vreo scrisoare de la tine sau nu? Mai de crezut este că nu voi primi. Mâine tu mă aştepţi chiar pe mine, deci nu-mi vei scrie.

Dacă duminică n u vei izbuti să-mi expediezi banii, atunci trimite-mi măcar o scrisoare. Chiar dacă mă vei blestema, voi fi nespus de fericit să primesc câteva rânduri scrise de mâna ta. Dacă nu vei putea să-mi scrii duminica, atunci trimite-mi scrisoarea luni mai devreme, o dată cu banii (dacă nici banii n-ai să mi-i poţi expedia duminică). Scrisoarea oricum îmi va parveni înaintea banilor. Şi aş fi [aici] atât de fericit s-o primesc!

Ania, când mă gândesc ce se va întâmpla cu tine când vei primi aceste rânduri, parcă aş paraliza. Doar gândul acesta mă va tulbura de-aci încolo. Tot restul (plictiseala, dorul de voi, lipsa unor veşti), toate acestea voi izbuti să le îndur. Sunt poveri prea mici pentru mine! Voi încerca să-mi găsesc o preocupare: mă voi aşeza să scriu în decursul acestor trei zile două scrisori importante: către Katkov şi către Maikov! Ania, crede-mă că a
72
sosit ziua învierii noastre, crede-mă că-mi voi realiza scopul — te voi face fericită!

Vă sărut pe amândouă şi vă îmbrăţişez. Iartă-mă, Ania.
De azi înainte al tău întru totul, Fiodor Dostoievski.

P. S. La preot nu mă voi duce în nici un caz. El este martorul celor petrecute altcândva, al celor rămase în urmă, în trecut, astăzi dispărute. Ar fi dureros pentru mine să-l şi văd la faţă!

P P S. Ania, bucuria mea eternă, unica mea fericire în viitor, nu te chinui, păstrează-te pentru mine!

Nu-ţi face griji nici în legătură cu aceşti pricăjiţi de 180 de taleri; ce-i drept, am rămas acum din nou fără bani, totuşi nu pentru multă vreme, nu pentru multă vreme (ba poate că ne va scoate şi Stellovski din impas[97]). Ce-i drept, vor interveni din nou blestematele de amanete pe care tu nu poţi să le suferi! Asta va fi însă pentru ultima oară, cu adevărat pentru ultima oară! După aceea voi izbuti să fac rost de bani, sunt sigur că voi izbuti! îi voi scrie şi lui Katkov, îl voi implora să urgenteze şi sunt convins că va ţine seama de asta.

Să nu-ţi faci griji, pentru numele lui Dumnezeu, în ceea ce mă priveşte (căci ţie, înger al meu, chiar de mă vei blestema* ştiu că-ţi va fi milă de mine), aşa încât tot îţi vei face griji*. Să fii pe deplin liniştită: în aceste trei zile voi renaşte, voi începe o viaţă nouă. O, de-aş pleca mai grabnic spre voi, de-am fi mai grabnic împreună! Numai de-un lucru mi-e groază: cum vei reacţiona când vei primi această scrisoare? într-un singur lucra să crezi: în dragostea mea pentru tine. De-aci încolo nu te voii mai chinui niciodată, cu nimic.

P. P. P. S. Toată viaţa mii voi aminti de cele întâmplate acum; şi te voi binecuvânta, înger al meu. De-aci încolo voi fi cu ade-

* Frază incorect structurată în original (n. tr).

vârât al tău, al tău fără rezerve, întru totul. Căci până acum am aparţinut pe jumătate acestei blestemate fantezii.

23. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTODEVSKAIA

Wiesbaden,
(Destinaţia: Dresda'> 29aprilie<18>71,sâmbătă

Anecika, prietenă dragă, ţi-am trimis adineaori (la ora 9), pe adresa din Moritz-Strasse etc., scrisoarea mea de aseară, iar pe aceasta ţi-o expediez presupunând că cealaltă nu-ţi va parveni ori va sosi cu întârziere şi adresând-o, aşa cum am mai făcut, poşte restante, drept care voi fi sigur că, într-un fel sau altul, mâine, duminică, vei primi veşti de la mine.

în scrisoarea precedentă ţi-am relatat totul: că am pierdut la joc ultimele treizeci de ruble primite de la tine şi că te rog să mă mai salvezi o dată, adică, să-mi trimiţi pentru ultima oară încă treizeci de ruble.

Astăzi, prietenă dragă, m-am trezit la ora 8, deşi n-am aţipit decât pe la 4, dormind, aşadar, numai patru ceasuri. A trebuit să dau fuga la poştă ca să-ţi expediez cealaltă scrisoare. Acum, ziua, mă cuprinde şi mai mult teama: Doamne, ce se va întâmpla cu tine? Doamne, ce-am fost în stare să fac!

(Telegramă n-am îndrăznit să-ţi trimit ca să nu te sperii, gândind că e mai bine Să-ţi expediez o scrisoare în Moritz- Strasse etc., ca să ajungă la destinaţie mai sigur şi mai repede. Toate acestea ţi le-am expus şi în scrisoarea mea de aseară.)

Am în faţă trei zile şi trei nopţi de chinuri greu de îndurat - sufleteşti, desigur. Trupeşte, aş zice că sunt sănătos. Dar tu, tu eşti oare sănătoasă? Asta e ceea ce mă tortureaza!

La preot n-am să mă duc. în cuprinsul celeilalte scrisori am uitat să adaug ceva, având, poate, o anume importanţă: dacă vei primi scrisoarea mea adresată în Moritz-Strasse etc., şi având în
74
vedere că, în loc de scrisoare, te aşteptai să sosesc chiar eu, ai putea să-i spui mamei, care ştie, desigur, că mă aştepţi, că am avut o criză şi că în starea care i-a urmat acesteia nu m-am încumetat să pornesc la drum spre a rămâne în vagon vreme de 17 ceasuri, într-o poziţie incomodă, şi a petrece o noapte întreagă fără s pot aţipi, toate acstea îndemnându-mă să mai rămân aici două, trei zile şi să evit astfel o nouă criză. Iar dacă dânsă a aflat on şi-a dat seama că tu ai amanetat nişte lucruri ca să-mi trimiţi bani, ai putea să-i spui şi de astă dată câte ceva [spre exemplu, că, aşa cum mi s-a mai întâmplat, am stricat în timpul crizei salteaua patului, că mi s-au cerut pentru asta 15 taleri şi că eu, spre a evita alte consecinţe, am plătit îndată această sumă, pentru ca cei de aici să nu facă gălăgie], arătând, spre exemplu, că nu am bani îndeajuns ca să ajung la Dresda şi că, trebuind să aştept vreme de trei zile banii pe care mi-i vei trimite, cheltuielile în acest răstimp vor creşte, ceea ce înseamnă că voi avea acum nevoie nu de 15 taleri, ci de o sumă mai mare.

Mă gândesc, Ania, la tine şi sufăr fără încetare. Mă gândesc şi la revenirea noastră în Rusia. Am calculat totul: cu banii ce ni-i va trimite Katkov şi Maikov[98] vom avea deplina posibilitatea s-o facem; Katkov ni-i va putea trimite chiar înainte de luna iunie[99] (îi voi scrie cerând aceasta), iar pe lângă Maikov chiar voi insista[100]. Am calculat deci că vom putea să rezolvăm totul, chiar să ne luăm haine şi lenjuri şi să avem şi bani de drum - toate acestea din sumele primite. Iar la Petersburg voi face rost de alţi bani. Sunt convins de asta. Şi mai sunt convins că nici Iv<an> Gr<igorievici> nu va refuza să-mi împrumute cele 4 000 de ruble[101], lucru care se va rezolva chiar din prima lună a sosirii noastre acasă. Dânsul va locui toată vara la Ţarskoe Selo*. Nici nu poţi să-ţi închipui, Ania, cât de mult sper să renaştem şi, până la sosirea iernii, să ne refacem situaţia. Dumnezeu ne va ajuta, eu cred în asta.

Totodată, am ajuns la concluzia că, în starea în care ne aflăm şi ţinând seama de cheltuielile urgente ce le vom avea de făcut, oricâţi bani am primi, tot nu ne-ar fi de ajuns, tot am avea

* Localitate aflată la cca 25 km sud de Petersburg. în trecut, reşedinţă de vară a familiei imperiale, (n. tr).
75
înfăţişarea unor oameni ruinaţi, aşa încât, ca să ieşim definitiv din impas, ne trebuie dintr-o dată, în afara mijloacelor de care dispunem, o sumă importantă, adică, 4 sau 5 mii de ruble. Atunci, punându-ne pe picioare, vom putea merge mai departe. Asta am să şi fac. Şi oricât aş sta să mă gândesc - este cu neputinţă ca Iv<an> Gr<igorievici> să mă refuze. Nu e cu putinţă în nici un chip.

Dar primul nostru pas şi cel mai important va fi acum revenirea noastră în Rusia[102]. Asta va trebui să realizăm înainte de toate. Chiar acum mă voi

aşeza şi îi voi scrie lui Katkov.

Ania, să nu-ţi pară rău de bani. înţeleg cât de greu îţi vine să amanetezi lucruri, dar curând, foarte curând, totul se va sfârşi pentru totdeauna şi ne vom înnoi noi înşine. Crede-mă.

Ah, păstrează-ţi sănătatea pentru copilul ce va veni, pentru Liuba, pentru mine. Să nu suferi şi să nu fii supărată pentru cele ce-ţi scriu: îmi dau seama prea bine cam cum arăt în ochii tăi spunându-ţi să te fereşti de rele, în timp ce eu însumi nu sunt în stare s-o fac.

Să ştii, Ania, că sufăr acum atât de mult, încât mă simt pedepsit cu vârf şi îndesat pentru ceea ce-am făcut. Nu voi uita asta multă vreme! Numai pe tine să te ocrotească Dumnezeu, ah. cc se va întâmpla cu tine! Mi se opreşte inima când mă gândesc la asta!

Afară plouă, e umezeală, mocirlă. Tare e urât şi trist totul - dar eu cuget la viitor cu mult optimism. Gândul la viitor chiar mă face să mă simt alt om. Doar să am parte de un pic de linişte, şi romanul îmi va reuşi de minune, iar asta va însemna publicarea unei a doua ediţii[103], posibilitatea de a lua avansuri la reviste [şi astfel vom primi din nou închinăciuni] şi astfel vom fi pe picioare.

De-am ajunge mai repede în Rusia! Să terminăm o dată cu străinătatea asta blestemată şi cu fanteziile! O, cu câtă ură îmi voi aminti eu de această perioadă!

Doar tu să mă ierţi şi să mă iubeşti ca şi până acum.

La buna vedere, prietenă dragă, te îmbrăţişez pe tine şi pe Liuba, mâine îţi voi scrie din nou.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

P. S. înţeleg prea bine că duminică îţi va fi aproape cu neputinţă să procuri şi să-mi trimiţi banii necesari. De aceea, îi

76

voi aştepta până marţi, dar şi luni voi face un drum la poştă. La poştă mă duc de cel puţin două ori pe zi. Miercuri poate că am să ajung la voi, ba chiar în mod sigur, dacă mă va ajuta Dumnezeu şi dacă voi primi banii cel mai târziu marţi până la ora trei.

Am cerut ^elor de la hotel să-mi facă nota de plată. Este vorba de 18 florini, ceea ce arată că aici sunt nişte preţuri barbare. Până marţi suma va creşte, aşadar, la vreo treizeci de florini sau la ceva mai mult de atât, restul îl voi folosi pentru călătoria cu clasa a treia.

La revedere, draga mea, te sărut,

F. D.

24. F.M. DOSTODEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Wiesbaden

<Destinaţia: Dresda> 1 mai <18>71, luni

Ania, prietenă dragă, îţi scriu câteva rânduri în aşteptarea scrisorii tale. Mă duc acum la poştă şi dacă n-am să primesc de la tine fie şi câteva rânduri, am să fiu tare necăjit. Bani de la tine astăzi, bineînţeles, nu aştept.

Nu-mi doresc decât să mă întorc cât mai grabnic acasă. Tot timpul parcă m-ar scutura frigurile, nu mă simt bine deloc. Ziua de ieri a fost pentru mine

o zi foarte grea, mai cu seamă că a şi plouat întruna. Abia către seară s-a mai înseninat, şi-am izbutit să fac o plimbare. Seara însă mă simt totdeauna şi mai trist. Stau fără încetare cu gândul la tine: ce efect vor fi avut scrisorile mele asupra ta? Mă tot gândesc la asta. Dorm rău, cu vise urâte.

Ce face Liuba? Sărut-o şi spune-i că o sărută şi tata. Adu-i aminte când şi când de mine, ca să nu mă uite.

Mi-e tare teamă că nu-mi vor ajunge banii ca să pot achita nota de plată, dar am să mă descurc cumva. (Fii convinsă că acolo[104] n-o să mă mai duc. De altfel, nici nu merită să ţi-o mai spun.)

77

Iată că s-a împlinit o săptămână de când nu ne-am mai văzut.

Rămas bun, draga mea, parcă m-ar scutura frigurile: oare ce voi găsi acum la poştă? Blestematul de diriginte - nu-i exclus să nu-mi prezinte scrisoarea ta ori s-o facă pierdută. Dacă ai şti cât de neglijenţi sunt aici cei de la poştă şi ce aere îşi dau!

Dacă va fi nevoie să mai adaug ceva la rândurile de faţă, mă voi întoarce la hotel, voi desface plicul şi voi adăuga.

La revede, nepreţuita mea.

Vă îmbrăţişez pe toţi trei,

Al tău, F. Dostoievski.

Ora 1 şi jumătate.

Chiar acum (la unu precis) ţi-am primit nepreţuita scrisorică[105] şi adaug aici câteva cuvinte.

Cel mai mult (nu glumesc deloc) m-a întristat faptul că Liuba a început să-l confunde pe proprietarul nostru cu mine. Oare m-a şi uitat? De fapt, ea cam tuturor bărbaţilor le spune tata. E o creatură uşuratică! şi cu inima largă; dar aşa sunt toate femeile.

în afară de tine, desigur: îţi mulţumesc, Ania, îţi voi rămâne îndatorat, m-ai salvat şi de astă dată.

Acum - câteva lucruri mai importante:

Scrisoarea ta am primit-o, dar banii încă n-au sosit. I-am expus dirigintelui întreaga situaţie, iar el mi-a declarat în termeni din cei mai pozitivi (punându-mi, în prealabil, întrebări bine chibzuite) că mai devreme la ora 7 (şapte) seara nu voi putea, astăzi, să primesc aceşti bani. Totuşi, mă voi duce la poştă şi pe la or?, trei.

Ce pot să fac, Ania! Dacă nu voi pleca de aici la ora 4, nu voi putea să plec astăzi nici de la Frankfurt. Nu voi avea tren.

Va trebui deci să-mi petrec noaptea la Frankfurt (aici e foarte scump şi comportă multe formalităţi, iar nota de plată e şi aşa înfiorătoare, nu cred să-mi ajungă banii). Acolo însă unde să înnoptez? La hotel? Dar fi voi oare trezit dimineaţa? Să stau toată noaptea la gară? Dar sala de aşteptare noaptea totuşi se încuie.

78

Lasă că am să rezolv mtr-un fel. Cel mai sigur este, aşadar, să mă aştepţi mâine către ora 12 noaptea. Trenul va sosi către ora unsprezece. Dar, pentru Dumnezeu, să nu faci vreo prostie, să vii, adică, la ora aceea, la gară.

Ascultă-mă, pentru Dumnezeu, te rog foarte mult

Observa'ie importantă: dacă nu voi sosi nici mâine[106] (adică, marţi) către miezul nopţii, te implor, în numele lui Hristos, să nu fii disperată şi să nu crezi că iar am pierdut banii la joc.

Asta nu se va întâmpla şi nu se va putea întâmpla. Dacă va fi să întârzii, asta va însemna că s-a petrecut ceva în timpul călătoriei. Doar sunt destule cazuri dintr-acestea, destule întârzieri.

Şi-o ultimă chestiune. Probabil că voi [fi] sosi flămând, întrucât cred că nu-mi vor ajunge banii pentru a lua masa în timpul călătoriei Ca atare, vă rog să-mi pregătiţi ceva (măcar ceva) către ora sosirii mele. Iar dacă tu, porumbiţa mea, eşti un suflet pe deplin creştinesc, atunci nu uita să-mi pregăteşti şi un pachet de ţigări, întrucât cred că nu voi mai avea nimic de fumat.

îmi sunt şi aşa hainele ude, iar afară toarnă în continuare, şi nu am nici umbrelă. Rău va fi dacă nu mi se vor usca hainele până la ora plecării.

La revedere, pe curând.

Te îmbrăţişez,

Al tău, F. Dostoievski.

25. A.G. DOSTOIEV SKAIA către FJVf. DOSTOIEVSKI

<Petersburg>

<Destinaţia: Moscova> 1871. 31 iulie

Dragul şi scumpul meu Fedea!

Suntem cu toţii, eu, Liuba şi Fedea[107], sănătoşi şi îl aşteptăm pe tăticul nostru[108]; azi-noapte copiii au dormit foarte bine.

Ieri Liubocika a fost de două ori la plimbare şi s-a jucat în grădina Iusupovski mai mult de 4 ceasuri. Noutăţi deosebite nu sunt; Praskovia Petrovna l-a trimis la mine pe Vanea al ei[109] cu un bileţel prin care m-a rugat să-i împrumut 1 rublă sau două; i-am trimis 1 rublă, pentru că nici eu nu am bani prea mulţi. (In legătură cu asta să-ţi povestesc o întâmplare hazlie, privitoare la Liubocika: după ce Vanea a plecat, ne-am pomenit că Liuba ţine în mâini o veche bilă de os şi n-am ştiut: i-o fi dat-o Vanea, ori a luat-o chiar ea de la copiii cu care s-a jucat în parc. Fapt e că bila s-a rostogolit sub comodă, iar Liuba a rugat-o pe dădacă să i-o scoată de acolo. Dădaca însă îl ţinea pe Fedea în braţe şi i-a spus: „nu pot să ţi-o scot, îl ţin pe Fedea“. Şi-atunci Liuba îi zice: dă pe Fedea, dă pe Fedea, şi tot arăta spre bilă: vezi, Doamne, îl va ţine ea pe Fedea în braţe, iar dădaca să-i aducă bila. Am intrebat-o: cui să-l dea pe Fedea? Liubei? Da, da! Iar astăzi, când o spălam pe obraz, a spus la un moment dat: ajunge, deşi nimeni din preajma ei nu rostise până atunci acest cuvânt.) Ieri a fost pe la noi Pavel Aleks<androvici>[110], din păcate, fără soţie, a stat toată seara şi a fost foarte bine dispus şi volubil; a tot discutat despre tine, spunând, spre ex<emplu>: O, cât sunt de bucuros că a revenit, în sfârşit, nu numai la familia sa, dar şi la propriul lui Eu!! Ca în cele din urmă să ajungă până acolo, încât să spună: dacă i-a mai rămas măcar un pic de raţiune; când am izbucnit în râs la aceste vorbe, a declarat că ai raţiune până peste poate, că i-ai făcut bine cu toptanul ş.a.m.d., ş.a.m.d. A fost, în general, extrem de volubil. Mâine va veni la noi, la masă. Ce să-ţi mai spun:

dădaca a început să-i zică lui Fedea: băieţel-cupidonel. Aştept astăzi scrisoarea ta şi voi fi îngrijorată de n-o voi primi.
Te sărut şi te îmbrăţişez mult,
A ta, Ania.
Copilaşii îl sărută pe tăticul lor.

1872

26. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAL*

Moscova[111]
<Destinaţia: Petersburg>   2ianuarie<18>72

Draga şi nepreţuita mea Ania, ieri m-a bucurat mult scrisoarea ta şi a Liubocikăi[112]. îngeraşul meu! îmi imaginez cum a putut ea să scrie. Sărut-o şi fii mai blândă cu ea, dacă începe să facă mofturi. Fedka m-a bucurat tare prin faptul că s-a însănătoşit; sunteţi acum sănătoşi cu toţii? Sărută-1 şi pe băieţandrul ăsta al meu; fac prinsoare că mă va recunoaşte la sosire şi-mi va zâmbi. - Ascultă, Ania, cele 13 grade, câte sunt la voi, mă îngrijorează. (Şi aici e cam la fel, dar astăzi nu sunt mai mult de 8.) Paltonul tău nu e pentru 13 grade, vezi să nu răceşti, păzeşte-te, pentru Dumnezeu, iar dacă va fi nevoie, anunţă-mă telegrafic. Tare neliniştit sunt pentru voi şi, mai ales, abia aştept să vă văd la chip. între timp (datorită zilelor de sărbătoare), mi-am dat seama câtă vreme pierd aici în zadar, ceea ce duce atât la plictiseală, cât şi la cheltuieli inutile. Ieri n-am făcut decât să las cărţile mele de vizită lui Katkov şi soţiei sale. Astăzi însă, deşi Katkov e îngrozitor de ocupat şi, mai cu seamă, este şi în afară de mine deranjat întruna de nenumărate alte persoane, totuşi, la ora unu, m-am dus din nou la el, ca să discut problema. Abia am izbutit s-o fac: în anticameră alţi trei inşi aşteptau să fie primiţi în audienţă. în sfârşit, am intrat şi eu şi mi-am expus direct solicitarea cu privire la bani, precum şi la încheierea [precedentelor] vechilor noastre socoteli. Mi-a promis că-mi va da răspunsul poimâine (pe data de 4). Aşadar.

abia pe 4 voi primi răspunsul, iar după aceea, pentru încasarea banilor şi altele, din nou va fi nevoie de timp. Bine ar fi să pot pleca pe 5, dar dacă va fi vorba de 6 sau 7? Principala problemă e că voi cheltui mult. M-a invitat la masă (un cuvânt este şters cu cerneală) Averkiev[113], pentru ziua de mâine; cât despre Verocika[114], acolo îmi petrec numai serile, iar la masa de prânz mă jenez să vin, întrucât am impresia că situaţia lor bănească e foarte precară, fapt, de altfel, vizibil, aşa încât la prânz mănânc pe socoteala mea. Aşadar, poimâine îţi voi comunica rezultatul definitiv. Dacă [voi izbuti să plec pe 5, atunci] va interveni ceva, atunci îţi voi scrie şi mâine. Katkov, am impresia, îmi va da ceva - şi nu cred că mă înşel. Judec astfel ţinând seama de tonul cu care mi-a vorbit, şi-apoi nu m-ar fi oprit aici degeaba. De la Katkov am plecat la Aksakov[115], care m-a primit minunat, cu multă cordialitate, şi la care am stat aproape trei ceasuri. M-a invitat la el acasă pentru joi seara, dar numai cine ştie ce întâmplare mă va putea opri la Moscova până joi.

Tot mă gândesc, porumbelul meu, să nu te fi speriat cu ceva Poleakov[116]. Pentru Dumnezeu, nu te nelinişti, căci până la sosirea mea el nu va avea

timp să ia vreo măsură nepotrivită, chiar dacă ar încerca să ne facă rău. Uite, cu Ginterlach[117] ar trebui, într-adevăr, de discutat; ea mă îngrijorează mai mult.

Unde ai întâmpinat Anul Nou? Eu, desigur, la Verocika. A venit şi Saşa Karepin[118], şi totul a fost destul de amuzant. Totuşi, mă simt foarte trist. Pleşceev[119] nu este aici. Mi-am propus să-l vizitez pe Ceaev[120]. La „Beseda“[121] cred că n-am să mă duc. La Elena Pavlovna încă n-am ajuns, şi-apoi copiii îi sunt bolnavi de scarlatină. Fereşte-i pe ai noştri, pentru Dumnezeu, fereşte-i! Ochiul a început să mă doară ceva mai tare (dar nu cu accese de durere, ca la Petersburg). După data de 4 cred că nu mai aie rost să-mi scrii, căci scrisoarea nu mă va mai găsi aici. Pe 4 însă te rog să-mi scrii, iar dacă se va întâmpla ceva, scrie-mi sau telegrafiază-mi. Deie însă Domnul să nu intervină asemenea cazuri extreme.

Te îmbrăţişez din toată inima şi te iubesc. îi sărut şi îi binecuvântez pe copii. îi mulţumesc mult Liubei pentru

„pifo“[122], pupă-i pentru asta mânuţa, cumpără-i „nadada“[123] şi spune-i că-i de la papi. Pe Fediurka cel gură-cască îl pup direct pe guriţă.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski.

27.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Moscova

<Destinaţia: Petersburg> 4 ianuarie 1872

Ania, bunul şi nepreţuitul meu porumbel, află că am fost astăzi la Katkov şi-am dat de-un nou impas: dânsul a început să se scuze, rugându-mă să mai aştept până ce vor fi definitivate calculele, lucru pe care cei în drept n-au avut timp să-l facă. Problema cred că se va rezolva mâine, dar şi într-un caz favorabil mie sunt puţine speranţe (la mijloc fiind tărăgănarea şi lipsa de ordine) ca formalităţile să poată fi încheiate într-o singură zi. Cred totuşi că oricum nu voi rămâne aici mai târziu de 6 sau maximum 7 ianuarie, cu atât mai mult, cu cât cheltuielile îmi sunt foarte mari, şi am impresia că nu-mi vor ajunge banii pe care îi am; cel mai rău va fi dacă decizia pe care o aştept îmi va fi nefavorabilă, şi mă tem că aşa va fi, deşi Katkov doreşte nespus de mult să facă pentru mine tot ce este posibil. Plecând de la Katkov, am trecut (în aceeaşi clădire) pe la Voskoboinikov[124] (o veche cunoştinţă; lucrează acum pentru Katkov la redacţia ziarului „Moskov<skie> Vedomos<ti>“). Am aflat că toate conturile ce le am la ei se află în mare dezordine. La rugămintea lui Katkov însă, chiar el le-a verificat cu două zile în urmă, concluzia fiind că datoria mea faţă de ei se ridică la 1 300 de ruble. (Ţinând seama şi de faptul că ultimele două

coli ale romanului, pe care ei le-an respins, nu au intrat în calcul[125].)

Mi-a mai spus după aceea că, începând cu anul trecut, toate plăţile se fac numai cu acordul lui Leontiev, om de-a cărui simpatie faţă de mine nu pot să fiu prea sigur[126]. Voskoboinikov chiar presupune că celălalt, Katkov, nu mi-a

dat răspunsul astăzi numai pentru faptul că n-a avut timp să-l consulte pe Leontiev, care e foarte ocupat la Liceu[127].

în concluzie, nu sunt deloc sigur de rezultat şi, în plus, dacă mă vor refuza, voi fi nevoit să rup relaţiile cu ei, ceea ce va fi şi mai rău.

Cât de rău îmi pare că te-am rugat ca de la data de 4 să nu-mi mai scrii. Ai fi putut să-mi scrii şi pe 5, fără teamă că scrisoarea nu mă va mai găsi aici.

Scrisorile tale, îngerul meu, mă bucură tare mult. Acum totul e bine la voi? M-am bucurat, de asemenea, pentru tine şi pentni Liuba, aflând că v-aţi distrat amândouă la Pomul de Crăciun. Sărut-o din partea mea. Mi-e teamă că are să mă uite. Dar Fedea ce mai face? E sănătos? în casă e cald? Să faci focul la sobe, porumbelul meu, dacă se va lăsa frigul. Astăzi sunt aici 20 de grade. Ieri, Averkiev mi-a adus un bilet pentru teatru, şi i-am văzut drama[128]; după aceea am prânzit la el, iar seara am fost la Verocika. La ei domneşte un soi de întristare şi e o mare lipsă de bani. M-am oferit să le împrumut frăţeşte o mică sumă, dar Vera m-a refuzat. Astăzi însă Sonia va avea de primit de la „Russki Vestnik“ 140 de ruble[129].

In general, aici mă plictisesc şi, mai cu seamă, nu ştiu cu ce mă voi alege. Mâine îţi voi scrie în orice caz.

La revedere, Ania, porumbelul meu, bucuria mea. Te îmbrăţişez din toată inima. îţi mărturisesc că nu mi-am pierdut speranţa. Iată un amănunt semnificativ: ieri, fiind între patru ochi cu Katkov, i-am povestit subiectul viitorului meu roman[130], iar apoi am auzit de la Averkiev că el, Katkov, ar fi povestit la rândul lui subiectul altor două persoane.

Dacă este aşa, el nu'va putea să-mi trateze cu uşurinţă solicitarea. (Cu Leontiev e altă poveste.)

84

îi îmbrăţişez pe copilaşi: pe Liubocika şi pe Fediurka. Hrăneşte-i mai bine, Ania, nu pregeta să le iei came de viţel. Mă tem că te presează creditorii. De Poleakov mi-e groază.

La revedere, înger al meu, îi sărut pe Liubocika şi pe Fedea. Te îmbrăţişez, al tău întru totul, care te iubeşte,

Fiodor Dostoievski E bine că treci conacul pe numele fratelui tău[131].

Te salută toată lumea. Respectul meu Olgăi Kirillovna[132] şi soţului ei.

28. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Star a ia Russa[133]

<Destinaţia: Petersburg>Sâmbătă. 27 mai <18>72

Ania, prietenă dragă, astăzi la ora 1 după-amiază am dat cu ochii de Fedea. Am impresia că e pe deplin sănătos şi vesel. M-a recunoscut îndată şi s-a repezit să-mi smulgă pălăria din cap. Mă tem să nu-şi facă o idee fixă din treaba asta, cu pălăriile. Preotul[134] i-a şi dăruit un ditamai pălărioi vechi de-al său. Dar nu de pălării ca atare e vorba, ci [tot] de obiceiul lui de a le smulge din capul omului. Acum (fiind ora 3), dădaca îl leagănă ca să adoarmă, dar vreme de două ceasuri s-a tot ţinut de mine, trăncănind întruna. îi place, de asemenea, să umble de-a buşilea pe duşumea. N-a slăbit câtuşi de puţin. Pe obraz încă are multe pete mici cât bobul de mazăre şi nu foarte vizibile. Mi s-

a spus că mai înainte petele erau mai mari şi mai aprinse la culoare, iar acum sunt pe cale să dispară Cu burtica o duce foarte bine, iese afară bine şi fără să se murdărească. Este mereu vesel. Mi s-a mai spus că în primele zile a fost mai trist, a tot umblat dintr-o odaie într-alta, ne-a tot căutat în prima noapte, zice femeia, chiar n-a dormit deloc, deşi a mânckt cu poftă. Acum, doarme liniştit Şi, în general, e bine. Ieri, a fost deschis aici un cazinou. Am să mai

aştept o zi, şi dacă petele n-o să dispară, am să le cer părerea lui Rochel[135] sau Schenk[136].

Preotul m-a întâmpinat cu bucurie, m-a întrebat de toate, iar eu i-am povestit de toate. Dădaca e şi ea mulţumită de reuşita operaţiei, dar cred că e cam nemulţumită că n-ai venit şi tu.

în clipa de faţă mă simt ameţit, pentru că nu am dormit deloc. La Novgorod n-am găsit vaporul la debarcader, întrucât, datorită inaugurării cazinoului, a făcut o cursă specială ca să-l transporte pe guvernator*, totuşi a revenit la ora 6 dimineaţa, dar pe vapor n-am fost primiţi decât după ce s-au dat biletele, adică pe la 7 şi Vi. De la două noaptea până pe la 6 m-am aflat la Hotelul Soloviov, unde am izbutit, totuşi, să aţipesc cam un ceas şi jumătate. Aici, cerul e senin, însă în fiecare zi trage câte o ploicică şi nici nu-i zăpuşeală ca la Petersburg. Aş zice chiar că e o vreme superbă.

Să trec acum la ceea ce e mai important, adică la povestea cu Liuba. Să ştii că sunt foarte îngrijorat. Dar dacă, ieşind cu ea în oraş, se va întâmpla să leşini? In sfârşit, te poţi îmbolnăvi. In afara de asta, va fi oare dreaptă mânuţa ei atunci când, peste trei săptămâni i se va scoate bandajul? Rău i-am făcut şi aşa prin neglijenţa şi naivitatea noastră. Trebuie ca oscioarele să i se sudeze pe deplin. Să nu-i dăuneze, de asemenea, arşiţa şi zăpuşeala, să nu cadă la pat. Dar dacă te vei îmbolnăvi şi tu? Roag-o, pentru Dumnezeu, pe mama sâ nu te lase singură. Căci situaţia ta cu Lilea este incomparabil mai grea şi mai neplăcută decât cea a Olgăi Kirillovna, care se va bucura de întreg confortul şi de toate rafinamentele ştiinţei. Şi-apoi nici ei înşişi, sunt convins de ?.sta, n-o vor lăsa pe mamă să le îmbăieze, spre exemplu, copilul. Mă gândesc, de asemenea, la călătoria ta de înapoiere: transportul e dificil, nesigur, cu multe întârzieri.

Mi-e tare dor şi de Lilea. Am lăsat-o într-un moment atât de critic pentru ea; cu toate că nu i-aş fi fost de mare folos, totuşi m-aş fi r.flat în preajma ei, nu i-aş fi dus dorul.

* în Rusia ţaristă, guberniile (marile unităţi administrativ-teritoriale) erau conduse de guvernatori (n. tr.).

Să umblaţi amândouă pe străzi, cu multă bagare de seamă. La Petersburg lumea te împinge, sunt atâţia beţivi. Te implor, nu te duce să asişti la sărbătoarea de la 30 mai[137]. Precis că o să-i rupă iar cineva mânuţa prin mulţime. Mă gândesc la toate acestea şi la o mie de alte lucruri şi mi-e tare dor de voi.

M-a nedumerit, de asemenea, biletul tău. în primul rând, noi n-avem

spălătoreasă, cui, aşadar, pot să dau acum totul la spălat? Credeam că avem de mult o spălătoreasă. Maria a adus o femeie şi i-am dat să spele de probă câteva lucruri (notând, fireşte, obiectele de lenjerie). In al doilea rând, în cuprinsul biletului tău care se află acum în faţa mea se spune clar şi precis că toate rufele: şi cele curate, şi cele întrebuinţate, şi cele mari, le voi găsi în cufărul cel mare. Cu totul sleit de puteri şi frânt de oboseală după călătorie, abia ţinându-mă pe picioare, am început să caut acolo, dar ce să vezi? - nici urmă de lenjuri. Dar literalmente nici urmă. N-am găsit decât două sau trei cămăşi de-ale tale, spălate, cred eu, încă la Dresda, şi nimic altceva, în afara unor petice. Ce-i drept, am găsit şi un şervet în care erau înfăşurate alte petice - şi cam atât. Nici un fel de alte lenjuri. Câteva se află dincolo, în dulăpior, iar ale mele, murdare, în şifonierul cel mare; altele văd că zac pe scaune, iar în sertarul al doilea al comodei sunt două-trei şervete, precum şi cearşafurile folosite. într-un cuvânt, totul este aruncat şi răspândit într-o desăvârşită dezordine. Spălătoreasă va veni din nou luni. Atunci voi aduna toate celelalte rufe, i le voi da şi mi le voi nota, de asemenea. Acum chiar că nu mă mai ţin picioarele. Am răscolit prin cufăr aproape un ceas şi jumătate. De şifonat, n-am şifonat nimic. Totuşi, am să mai caut acolo. în general însă, neavând o listă a tuturor rufelor noastre, îmi va fi greu să ajung la o concluzie.

Aici, ca să fii sigur că scrisoarea pe care o expediezi va pleca în aceeaşi zi, trebuie s-o duci la poştă înainte de ora nouă dimineaţă. Aşadar, scrisoarea de faţă nu va putea nicicum să plece astăzi, ci, desigur, mâine-dimineaţă.

La celelalte probleme nu mă mai gândesc, sunt prea ostenit

87

şi mor de somn. Mă tem doar să nu vi se fi întâmplat vouă ce a, şi presimt că în aceste trei săptămâni nu voi avea linişte.

Aici, când lumea începe să facă băi de sare copiilor, peste două săptămâni acestora le apare o erupţie, dar după vreo trei luni totul dispare (le dispar, adică, bubele dulci). N-o fi având şi Fedea aşa ceva? Poate doar din pricina aerului, înainte de a face vreo baie, îi vor fi apărute petele? Şi-atunci, chiar ar trebui, poate, să facă asemenea băi. De fapt, dacă petele vor dispărea de la sine, nici nu va fi nevoie de Schenk sau Rochel. Căci în afara acestor pete (care sunt gata să dispară), băiatul este, repet, vesel şi pe deplin sănătos.

O sărut pe Lilea de nenumărate ori. Vorbeşte-i despre mine, adu-i aminte. A întrebat despre mine măcar o dată? Şi-acum îţi zic la revedere şi te rog mult să-mi scrii măcar câte cinci rânduri, dar mai des şi, mai ales, cu deplină sinceritate.

Te sărut mult, al tău, ostenit peste măsură,

Fiodor Dostoievski.

Petele de pe obrazul lui Fedea sunt mult mai mici decât bobul de mazăre (am apreciat eu greşit) şi au o culoare palid- maronie, deşi la început erau roşii. Scărpinându-se, el şi-a zdrelit rău pielea de pe mâine şi picioare. - Muşcă rău. Acum s-a trezit şi e foarte vesel.

Imaginează-ţi: preotul nu mi-a primit cea de-a doua scrisoare[138].

29. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa
<Destinaţia: Petersburg>Duminică.29 mai <18>72

Ani a, prietenă dragă, vreau să-ţi mai scriu o dată, ca după aceea să încep a-ţi scrie, aşa cum ne-am înţeles, la câte două zile. îţi aştept cu nerăbdare scrisoarea, dar iată că s-a şi făcut ora 7,
88
ceea ce înseamnă că astăzi, probabil, n-o voi mai primi. Ce face Liuba? Sunt foarte îngrijorat în ceea ce priveşte şederea voastră la Petersburg. - Ieri, Fedea a fost la baia de aburi, iar noaptea s-a trezit des, deşi să ştii că-i perfect sănătos, face caca foarte bine, e vesel, le smulge tuturor pălăria din cap şi râde. Bănuiesc că încep să-i iasă dinţii, căci se repede prea des să muşte, febră însă nu are. Am impresia că dădacei îi place cam prea mult să-l legene, dar prin asta nu face, zic eu, decât să i se învârtoşeze sângele, pe când el are mai mult nevoie de plimbare. Familia preotului şi, în primul rând, preotul însuşi am impresia că-1 iubesc foarte mult. Petele îi persistă, sunt mărunte şi au ajuns de culoarea părului său. Astăzi i-au mai apărut trei pete: acestea sunt mari şi roşii. Eu însă văd şi am convingerea cănu-i vorba de nici o boală, ci, pur şi simplu, obrazul lui face un fel de floare. Aici, băiatul a avut de întâmpinat trei mari schimbări: de aer, apă şi alimentaţie. Preotul mi-a spus adineaori că s-a întâlnit pe stradă cu un doctor şi l-a întrebat ce e cu petele de felul celor de pe obrazul lui Fedea? Doctorul i-a răspuns că aşa ceva se întâmplă totdeauna la cei mici în cazul unor asemenea schimbări, ba că e suficientă chiar una din ele, de exemplu, cea a aerului, ca să apară timp de câteva zile nu numai o floare ca asta, ci chiar o erupţie. Totodată, a întrebat dacă băiatul e slăbuţ sau grăsuţ. Căci dacă e grăsuţ, va face neapărat floare timp de câteva zile. Aflând apoi că băiatul e vesel, mănâncă şi umblă bine, nu are nici febră, a spus că nu există nici un motiv de îngrijorare şi că tocmai aşa trebuie să se şi întâmple. Totuşi, mâine sau poimâine, dacă petele nu vor dispărea, atunci, în pofida stării perfecte de sănătate a băiatului, îl voi invita la noi pe Schenk. îţi mărturisesc că până la sosirea ta mi-e cam teamă să cer părerea medicilor: poţi să dai de-un prost care va începe îndată să ţipe că băiatul trebuie tratat de bube dulci, pe când Fedea nu are deloc aşa ceva Cazuri de acest fel se întâlnesc printre doctoraşi foarte des.

Ai grijă de Liuba şi încearcă tu însăţi să acorzi mai multă atenţie laturii fizice a sănătăţii tale. Dormi mai mult, spre exem-
89
piu. Ca să nu ieşiţi deloc în oraş -- asta nu se poate, dar mă tem din cale afară să nu vi se întâmple ceva pe stradă.

Aici mă plictisesc vârtos. Vremea e plăcută, nu e prea cald. e soare, dar astăzi toată ziua a tras câte o ploicică. împreună cu Rumeanţev, i-am făcut de dimineaţă o vizită protopopului (Ivan Smelkov). Soţia lui a manifestat o vie dorinţă de a te cunoaşte. Protopopul părea foarte mulţumit de vizita mea, dai' am impresia că posedă de 10 ori mai puţine calităţi decât Rumeanţev al nostru[139].

Am fost la cazinou, am fost şi la cancelaria băilor şi, în cele din urmă, am

ajuns la concluzia că aici nu-i nimic mai dificil decât să capeţi o informaţie. Toate trebuie să le afli singur. In parc nu vezi prea multă lume plimbându-se. Sunt însă destul de mulţi ofiţeri veniţi de aiurea, precum şi mulţi copii bolnavi de bube dulci. Lumea continuă să sosească şi umblă prin oraş în căutare de locuinţe.

Sunt încredinţat că în tot acest răstimp îmi va fi tare dor de voi. Mâine mă apuc de lucru. Faptul cel mai grav e că nu mă poţi ajuta stenografîind, şi asta tocmai acum, când vreau să trimit cât mai repede manuscrisul la „Russki Vestnik“[140]. Preotul mi-a restituit astăzi banii[141], iar eu i-am luat, în sfârşit, fără a-1 mai refuza, cele 21 de ruble, 4 fiind cheltuite între timp. în total, nu mai am în buzunar decât 72 de ruble. Ah, Ania, trebuie să lucrez, să-mi isprăvesc romanul, căci atunci vom avea şi bani îndeajuns.

Gândind la voi sunt însă tare îngrijorat. Dar dacă te vei îmbolnăvi sau vei aţipi fără să vrei - ce-o să se întâmple cu Liuba? Măcar de mi-ai scrie. Spune-mi, ce face mama? Olga Kirillovna a născut sau încă nu? (în clipa asta s-a trezit Fedea şi flecăreşte de nu mai poate cu dădaca. Tare îi place să vorbească, dar nu zice decât dla-dla-dla-li-li-li şi se prăpădeşte de râs, altceva încă nu poate să rostească.) Astăzi, mie şi preotului, ne-a smuls de vreo zece ori pălăria de pe cap.

Publicul de aici este teribil de înţepat, sclifosit, tot se străduieşte să aducă a grand-monde, franţuzeşte însă vorbind mizerabil. Cucoanele se tot străduiesc să strălucească prin toaletele lor, deşi toate sunt, zic eu, nişte paţachine. Astăzi, în

90

parc, îşi deschide porţile teatrul de vară, se joacă o piesă de Ostrovski*, preţurile biletelor sunt mari, totuşi aş vrea să mă duc, ca să văd ce şi cum. Cafenele şi cofetării sunt extrem de puţine. Mizerabile sunt, totuşi, băile astea, şi nici parcul nu-mi place câtuşi de puţin. De fapt, întreaga Staraia Russa e o mare porcărie.

Şi totuşi aerul de aici te-ar înviora şi pe tine, şi pe Liuba, de aceea vă aştept. Pe tine te sărut, iar pe Liuba o binecuvântez şi mă rog pentru sănătatea ei. Să-i aminteşti mereu de mine. De-aţi veni mai degrabă, căci atunci ne-am putea gândi şi la ce vom face mai departe.

Pentru Dumnezeu, scrie-mi despre orice cu toată sinceritatea. După cum vezi, sunt şi eu pe deplin sincer faţă de tine.

Al tău, F. Dostoievski.

Sărut-o pe Liuba. Te sărut. Să nu cumva să slăbeşti.

30.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTODEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinaţia: Petersburg> 30 mai <18>72

Adineaori am primit de la tine, prietenă dragă, vestea morţii Măriei Grigorievna[142]. Sunt uimit peste măsură şi îmi pare nespus de rău. Sărmana! Cum de-a murit însă la 1 mai, când am aflat de peste trei luni despre boala ei? îmi pare rău de copii, căci în ceea ce-1 priveşte pe Pavel Grigorievici, el peste un an de zile va fi din nou însurat. - Cât despre intenţia ta cu privire la mama, o condamn în cel mai înalt grad. E împotriva oricărei experienţe de

viaţă şi a cunoaşterii inimii omeneşti. Dacă o vei aduce la St<araia> Russa şi abia aici îi vei spune adevărul, lovi

* Ostrovski, Alexandr Nikolaevici (1823-1886) - celebru dramaturg rus. S-a inspirat cu predilecţie din viaţa negustorim» (n. tr.).

91

tura va fi pentru ea şi mai puternică. Adică, mai puternică decât în orice alt caz. iar tu l-ai ales tocmai pe acesta. Ascultă-mă: de vreme ce Pavel Grigorievici e cuprins de disperare, iar copiii plâng întruna, dacă îi vei dezvălui acum şi mamei adevărul, atunci o parte din durerea ei va fi preluată de compasiunea pentru ceilalţi şi de idee a că pierderea n-a fost pentru ei mai mică, ci chiar mai mare, mai ales pentru copii. Durerea i se va atenua fără voia ei, căci îi va plânge şi pe copiii rămaşi fără mamă. va plânge şi împreună cu ei. Pe când dacă îi ascunzi acum cele întâmplate, atunci, după primele clipe de durere, ea se va repezi oricum înapoi, la Petersburg, la copii, ca să plângă împreună cu ei (fiind convinsă că le va putea fi de folos), dar în acelaşi timp cât de supărată va fi pe tine, spunându-şi că nu i-a văzut de prea multă vreme pe copii, ori că a avut între timp vreo părere neconvenabilă despre Maşa! Intr-un cuvânt, trebuie să i se comunice numaidecât ştirea. Iar ca s-o poată suporta de două ori mai uşor - să i se faciliteze numaidecât întâlnirea cu Pavel Grigorievici şi cu copiii, mai ales cu cei care plâng. Altminteri s-ar putea ca tu să fii cauza îmbolnăvirii sale.

Ştiu însă că vouă, Snitkinilor, orice v-ar spune cineva, nu ajunrf* la nici un rezultat, de aceea sunt convins că nu mă vei asculta. S-o aduci însă pe mama aici, la St<araia> Russa, după ce îi vei dezvălui adevărul (atunci când vei reveni şi tu), asta te-aş sfătui s-o faci cu tot dinadinsul. Aici e un loc izolat, casa are mai multe odăi, aşa că va putea să se simtă ca la dânsa, în Saxonia*, şi să se odihnească în voie. Caută deci şi invit-o, ba chiar cu stăruinţă. în acest scop însă, va trebui să-i spui neapărat adevărul de pe acum.

Mă îngrijorează şi mă face să sufăr starea Lilei; îmi imaginez mereu zăduful sau frigul petersburghez. Tu nu-mi scrii nimic despre starea vremii. Ce crezi: mânuţa Lilei se va îndrepta? în ziare citesc că la Petersburg sunt cazuri de vărsat negru. Fereşte-te de cartierele Vasilievski ostrov şi Peterburgskaia

* Referindu-se la Saxonia, Dostoievski are în vedere perioada în care A. N. Snitkina a petrecut-o peste hotare, în intervalul 1868-1871: când împreună cu copiii fiicei sale mai mari, când cu soţii Dostoievski - mai ales la Dresda (n. tr).

92

storona - cam pe acolo sunt cazurile de vărsat. Scrie-mi, rogu- te, despre Lilea.

Fedea e sănătos şi vesel. Ieri l-am chemat pe Schenk. L-a consultat cu atenţie şi mi-a spus că nu e nimic important, că aşa se întâmplă cu toţi copiii. De băi cu sare nu are nevoie, dar e bine să fie spălat dL. când în când în albie cu apă şi săpun. întrucât Fedea a tot râs de faţă cu dânsul, Schenk n-a putut să nu-1 admire şi mi-a spus că pentru cele 10 luni ale lui e un copil reuşit

Dădaca noastră face treabă bună şi îl iubeşte pe băiat, dar are unele ciudăţenii şi trebuie supravegheată la rândul ei. Spre exemplu, nu-i place să spună când iese Fedea afară. De asemenea, seara, după ora 7, aici se cam lasă umezeală, dar ea îl scoate în curte cu aceeaşi cămăşuţă pe el, ba chiar fără pălărioară pe cap, şi îl mai şi aşază jos, pe pământ. Atât eu însă, cât şi preotul, avem grijă de toate acestea. Să nu fii neliniştită.

Unde locuieşti acum? Nu v-aţi mutat altundeva? Mă tem să nu producă asupra Olg-i Kirillovna o impresie neplăcută moartea unei femei tinere şi sănătoase; e vorba, adică, să nu aibă asemenea idei înainte de a naşte.

Ieri am primit prima ta scrisorică[143]. Cam prea puţin îmi scrieţi, stimată doamnă.

In sfârşit am găsit în cufăr 2 cearşafuri şi câteva şervete, dar cam atât Lenjuri de-ale mele n-am găsit acolo, ci prin alte locuri.

O îmbrăţişez pe Lilea (două cuvinte sunt şterse cu cerneală). Ar fi bine să-mi scrii măcar un pic mai des.

Te sărut,

Al tău, F. Dostoievski.

P. S. Tare rău îmi pare de Maşa! Ar fi avut toată viaţa înainte.

Mă tem ca nenorocirile să nu se ţină lanţ. De ne-axn revedea mai repede. Tot mă bântuie vise urâte.

Petele de pe obrăjorul lui Fedea s-au micşorat mult, dar el se scarpină îngrozitor, de-a făcut cicatrice pe picioare: am în vedere şi urmele lăsate, mai demult de ţânţarii din Volhov* şi,

* Râu din preajma Petersburgului, de-a lungul căruia (traversând apoi şi lacul Umen) familia Dostoievski călătorea cu vaporul spre Staraia Russa (n. tr.).

recent, de ploşniţele locale. Schenk a văzut şi el toate astea şi mi-a spus că nu-i vorba de nici un fel de boală, că bubele făcute de ţânţari se vor vindeca de la sine. iar petele sunt un fleac, şi dacă îl mănâncă, e foarte bine, căci la copii, cu cât o erupţie îi mănâncă mai tare, cu atât e mai inofensivă. Sunt cuvintele lui. Pe când la Fedea nici măcar de-o erupţie nu este vorba.

Mâine se împlinesc 7 zile de când cu luţta[144] lui Lilea. Oare s-a mai vindecat cât de cât?

31. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

<Petersburg>

<Destinaţia: Staraia Russa> Joi. 1 iunie 1872

Liubocika sărută această hârtie
ca şi când te-ar săruta pe tine.

Fedea, prieten drag, am primit în urmă cu trei zile cea de-a 2-a scrisoare a ta şi-am fost foarte bucuroasă că acasă totul e bine. Cum stai acum cu sănătatea? Nu ţi-a provocat călătoria vreo criză? Lui Fedea i-au trecut petele? şi ce-a spus doctorul, în cazul când l-ai chemat să-l vadă? Liuba şi cu mine suntem sănătoase, Liuba e mulţumită, veselă, nu se plânge de mânuţă, dar în răstimpuri mă roagă insistent să plecăm numaidecât la Staraia Russa, zicând că-i este tucino*. şi că îi pare rău că tăticul ei a plecat.

In asemenea cazuri, mă duc îndată s-o plimb. Ea n-a căzut şi nu şi-a lovit mânuţa niciodată, pentru asta poţi să fii foarte liniştit. O plâng pe Maşa şi mi-e tare dor de voi şi mă obsedează gândul la suferinţa ce-o aşteaptă pe mama. Ea şi aşa plânge întruna la gândul că Maşa se simte tot mai rău. Biata, biata mamă! îmi vine-foarte greu să mă ocup de Liuba în perioada asta atât de potrivnică. Aş fi vrut să rămân singură,

* Corect: „skucino" - cuvânt ce se poate traduce prin verbul „a se plictisi" (rus.) (n. rr.).

să-mi mai adun gândurile, iar ea se zbenguie întruna. Astăzi e ziua lui Ivan Gr<igorievici> şi a Olgăi Kirillovna, ne ducem amândouă la ei, la masă. Pe la ei nu-i nimic nou. M-a vizitat Aleksandra Mihailovna[145], altcineva n-a mai fost.

în general, mie şi Liubei să nu ne porţi de grijă: vom fi sănătoase şi ne vor întoarce la tine cu mâinile şi picioarele întregi. Liuba nu mă lasă să dorm îndeajuns, se scoală devreme. Doresc nespus de mult să te revăd pe tine şi pe Fecita. Liuba nu-i spune Fedicika, ci F e c i t a, şi vorbeşte necontenit despre el. Vanea mi-a promis că, atunci când voi pleca, îmi va aduce cu siguranţă nişte bani, însă cheltuiesc mult cu birjele, căci nu am putere s-o duc pe Liuba în braţe, iar acasă ea nu vrea să stea, se plictiseşte, de aceea trebuie să ieşim de vreo 4 ori pe zi. îţi doresc să lucrezi cu spor, să pregăteşti cât mai mult, aşa încât să-mi poţi dicta mai mult deodată: mă oblig să transcriu totul foarte repede. Să nu te apuci cumva să transcrii chiar tu, asta m-ar necăji nespus; mai bine scrie şi pregăteşte mai mult până ce voi sosi eu acasă. Scuză-mă că-ţi scriu pe asemenea petice: nu am hârtie şi tot nu-mi fac timp să cumpăr. Te sărut şi te îmbrăţişez mult. sărută-1 pe Fecita de nenumărate ori şi scrie-mi la fiecare două zile, iar dacă se va întâmpla ceva, chiar zilnic. Aştept cu nerăbdare să treacă aceste 2 săptămâni.

Ania ta, care te iubeşte.

32. F.M. DOSTODEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinaţia: Petersburg> 3iunie<18>72

Prietena mea dragă, Anna Grigorievna, scrisoarea ta din data de 30 nu am primit-o decât ieri[146]. Din nu ştiu ce pricină, nu a venit poşta. Nici astăzi nu mă aştept să primesc ceva, căci s-a şi făcut ora şapte seara. îmi scrii că nu este cazul să fiu îngrijorat. Cum să nu fiu, când la fiece pas apar atâtea complicaţii

neprevăzute. îmi scrii că ai fost bolnavă; dar oricând te poţi îmbolnăvi din nou. Şi la ce o să ne mai putem aştepta de la mama, cu boala ei şi cu faptul că nu ştie nimic despre soarta răposatei Mana Grigorievna? Şi, în afara de asta, va fi oare totul bine cu Olga Kirillovna?[147] Asemenea gânduri cred că te încearcă şi pe tine. Totodată însă, tu eşti acum unica providenţă pentru Lilea. într-adevăr, cine va avea grijă de bietul copil, dacă te vei îmbolnăvi şi tu? Şi-atunci, cum să nu fiu îngrijorat? Ba încă nu mă refer mai amănunţit la Lilea. Zicând, de pildă, că atâta timp cât oasele nu i se vor suda, ea îşi poate

vătăma oricând mânuţa: ajunge s-o scapi doar o clipă din ochi.

Chiar acum mi-a fost adusă scrisorica ta din data de 1 iunie, pentru care îţi mulţumesc foarte mult, căci asemenea veşti mă îmbărbătează nespus de mult. Foarte rău este însă că nu dormi. Spune-mi, Ania, n-ar putea să te ajute în acest sens surorile de caritate? Tu ai putea să dormi, iar ele ar sta cu Lilea. Altminteri, de una singură, nu vei face faţă. Situaţia ta lasă şi aşa de dorit, şi cât de mult mai este până când ea se va îndrepta. Biata Lilea, sigur că se plictiseşte şi ne duce dorul. Fedea, din câte se vede, se plictiseşte şi el, deşi tu ştii prea bine că este un copil fără pretenţii şi deloc capricios. Mă iubeşte nespus de mult, nici nu intru bine la el, că se şi înfierbântă, ţipă, se sbate să ajungă la mine. îi place să-mi şadă în braţe. Cred că vei fi şi tu de părere că a crescut şi s-a schimbat mult. Dădaca face tot ce poate ca să-l distreze, încât mi-e şi milă de dânsa. Cu sănătatea ea o duce mai bine, însă Fedea se trezeşte noaptea, şi măcar de-ar plânge, căci, trezindu-se, începe să râdă în hohote. Copiii sunt plini de viaţă, au nevoie de soare, trebuie să crească, pe când aici nici măcar soare nu e. Lilea se află în găoacea încinsă a oraşului, iar noi ne bălăcim aici intr-un morman de noroi. De patru zile la Staraia Russa e o vreme deplorabilă. Iar astăzi, ca şi ieri, plouă, ba încă ploaie ca asta n-am văzut nici la Petersburg. N-a încetat nici acum. Totul e ud, desfundat şi umflat de apă. Afară e un noroi de neînchipuit, şi cred că mâine va fi la fel. în afara de asta, e frig: şi ieri, şi azi am făcut focul şi, în sfârşit, vântul îşi schimbă foarte des direcţia. Fedicika cere, la rândul lui, să iasă

la plimbare, dar nici gând de aşa ceva. De aceea se plictiseşte şi plânge. îi arăt pe fereastră căluţii care trec prin faţa casei, îi plac şi îl interesează teribil, ţipă la ei: p r r*. Acum însă nici la fereastră nu pot să-l duc, căci de la fiecare din ele trage îngrozitor. Dacă n-am face focul, nici în casă n-am putea să stăm.

Aş dori să aflu ce ai hotărât în privinţa spitalului[148], unde ai de gând să locuieşti şi nu s-ar putea face în aşa fel ca voi să puteţi reveni mai curând, dar fără să riscaţi.

în ceea ce o priveşte pe mama, gândesc ca şi până acum: trebuie să i se spună totul, fără întârziere. Căci, mai ştii, ar putea să-l învinuiască în sufletul ei pe Iv<an> Grigorievici că a cruţat-o pentru ca ea s-o poată îngriji pe Olga Kirillovna, că numai de aceea nu i-a spus nimic despre moartea Maşei, cu gândul să-i spună abia după ce se va naşte copilul; pe când dacă i s-ar spune acum, crede-mă că şi-ar dubla grija faţă de Olga Kirillovna în clipa decisivă, şi aceasta numai din necesitatea de a-şi recăpăta energia interioară după asemenea lovitură, iar grijj respectivă îi va atenua şi durerea, datorită atenţiei îndreptate asupra altei probleme... De un singur lucru mă îndoiesc, şi anume, că o va duce mai bine cu piciorul. Amărăciunea face. de obicei, ca o maladie să se complice şi să se amplifice, chiar dacă e vorba de o leziune superficială.

Cum e vremea la voi? E acelaşi potop ca şi la noi ? Aici e ceva îngrozitor. Nimic nu-i mai nesuferit decât verdeaţa şi casele de lemn pe o vreme ploioasă şi sub un cer înfiorător ca acesta.

Ah, dacă ai şti ce mult mă plictiseşte viaţa pe care o duc. Să scrii e plăcut atunci când ai spor. pe când la mine totul merge greu. Şi nici poftă de scris nu am. Nu am nici ce să citesc. Spune-mi, care Aleksandra Mihailovna a fost pe la voi? Sora mea?

Nu ştiu dacă voi izbuti să-ţi expediez astăzi această scrisoare în aşa fel ca ea să plece mâine înainte de ora 8 dimineaţa. Poşta e

* V. Comentarii - 107 («. tr.'y

97

departe şi nici nu pot să ies, atâta apă şi noroi e afară. Să nu râzi de mine: aici e aproape cu neputinţă să ieşi pe-o asemenea vreme.

Lumea de aici lasă şi ea de dorit. In afara preotului nostru, toţi ceilalţi sunt extrem de ciudaţi, proşti şi neciopliţi.

Pentru Dumnezeu, umblă cu trăsura, nicidecum pe jos. Să nu faci din nou prostii, să nu o porţi pe Lilea în braţe. Ia neapărat câte o birjă şi caută neapărat să dormi îndeajuns. Lipsa de somn are să te omoare. Aici va trebui să aranjăm din nou toate aceste treburi. Este necesar ca măcar timp de două luni să te poţi odihni în voie.

Nici eu nu-mi permit să fac cheltuieli de prisos şi notez totul, dar banii se duc. Săptămâna asta am cheltuit aproape 20 de ruble.

La revedere, Ania, porumbelul meu. te sărut pe tine şi pe Lilea. Transmite-i din partea mea 1 000 de sărutări şi să ştie că mă rog pentru ea.

Al tău, F. Dostoievski.

33.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destmatia: Petcrsburg> 5iunie, luni, <18>72

Ania, prietenă dragă, ţi-am primit scrisoarea trimisă sâmbătă[149]. Toate aceste veşti pe drept cuvânt mă ucid. întâi şi întâi chiar tu, adică situaţia ta: cred şi eu că n-ai să rezişti, aşa nu se poate trăi. Să nu dormi şi să te chinuieşti cu Liuba - asta e peste puterile tale. Trebuie neapărat să iei o hotărâre. Părerea mea e că trebuie să vii încoace cu orice preţ, numaidecât, chiar acum. Trebuie să iei de la Bartsch[150] o notă sau o instrucţiune verbală privitoare în general la mânuţa Liubei şi să aduci copilul încoace, fară să-i scoţi bandajul. După ce se va împlini

o lună. i-1 va scoate Schenk. Nu cred că se va putea întâmpla

96

ceva rău: interesează-te în acest sens la Bartsch şi Glama[15i], întreahă-i ce i s-ar putea întâmpla? (eu cred că nimic rău) şi explică-le că nu mai poţi în nici un caz să rămâi acolo în continuare. Mi-e cu adevărat teamă pentru tine. Gândeşte-te că de vei cădea la pat, nouă tuturor ne va fi mai rău şi toată viaţa noastră se va dezorganiza. în ceea ce o priveşte pe mama, gândesc aşa: dacă poate, e bine să vină aici împreună cu tine, iar dacă nu, doreşte oare să şi-o piardă şi pe cea de-a doua fiică? Tu ai copii, ai propriile tale obligaţii, nu poţi să ai grijă mereu numai de alţii. Vreau să spun că ei nu trebuie să te reţină la Petersburg. De bani ar trebui să faci rost doar ca să-ţi ajungă pentru călătorie. Căci după aceea va putea să ne mai trimită Iv<an> Grigorievici. Mai gândeşte-te şi la faptul că, dacă e să mai rămâi la

Petersburg, va trebui să stai acolo până ce se va împlini o lună de la operaţie, căci după numai 3 săptămâni bandajul nu va putea să fie dat jos de pe mânuţă, chiar dacă cei de acolo vor fi de acord s-o facă. îmi amintesc prea bine că atât Bartsch, cât şi Glama au făcut o grimasă atunci când i-am întrebat prima oară despre termenul de 3 săptămâni, iar după aceea au recomandat amândoi să se aştepte o lună. O lună întreagă însă tu nu vei izbuti în nici un caz să rezişti la Petersburg.

N-ar fi mai bine, aşadar, să revii aici chiar acum, lăsându-1 pe Schenk să rezolve problema, cu atât mai mult, cu cât cred că n-ar mai fi vorba de nici o problemă.

Iată, tu vrei de mâine (adică, de marţi) să te muţi la Iv<an> Grigorievici. îmi imaginez ce bine ai s-o duci acolo! Olga Kirillovna cred că s-a înşelat cu o lună întreagă. De locuit, vei locui într-o casă unde domneşte o mare agitaţie, unde toată lumea e bolnavă, unde Iv<an> Gr<gorievici>, probabil, că-şi va pierde capul, unde tu vei fi mereu incomodată, iar Liuba va plictisi pe toată lumea şi în special pe Olga Kirillovna. Nu, Ania, înainte de orice altceva, trebuie să vii aici, la Staraia Russa, şi asta numaidecât, chiar acum.

Gândeşte-te că nehotărârea e mult mai neconvenabilă pentru noi toţi. într-adevăr, ce anume ar putea să te reţină acolo'? Arunci când vei citi prezenta, bandajul Lilei va împlini exact două

săptămâni. E un răstimp foarte încurajator. Mai ales că fetiţa e sănătoasă, liniştită, are poftă de mâncare, doar că o supără plictiseala, ceea ce o face să supere, la rândul ei, pe toţi ceilalţi. în sfârşit, dacă aici, peste două săptămâni, Schenk va găsi ceva în neregulă când va scoate bandajul, atunci, în ultimă instanţă, vei putea să pleci din nou. Dar aşa ceva, îţi dai şi tu seama, nu se poate întâmpla în nici un caz. Tocmai de aceea te rog să vii neîntârziat.

Poate că-ţi vine greu s-o laşi pe mama şi [îţi vine greu cu] întreaga familie a lui Pavel Grigorievici? Gândeşte-te însă că, în schimb, vei fi pe drept cuvânt o povară în casa lui Iv<an> Gr<igoriev>ici. Cât despre mama, eu aş implora-o să vină la Russa: dacă nu poate acum, atunci după ce-şi va vindeca piciorul.

Să ştii, Ania, că voi veni chiar eu să te iau. îmi dau seama că nu poate fi nimic mai ticălos şi mai rău decât situaţia în care te afli acum, iar dacă te vei îmbolnăvi, atunci va fi prea târziu. Atunci nu voi mai putea să scriu nimic toată vara, şi ce-mi va rămâne de făcut - să mă spânzur?

F,u nu pot să trăiesc într-o asemenea harababură. Toate motivele ca tu să rămâi la Petersburg sunt fictive. într-adevăr, pentru ce să stai acolo? Toate dubiile privind mânuţa Lilei au dispărut. Banii? Dar nu trebuie decât să iei de la Iv<an> Gri<gorievici o sumă mică, foarte mică, doar ca să poţi ajunge aici, şi treaba e rezolvată.

Ca atare, îndată ce vei primi această scrisoare, te rog foarte mult şi insist - apucă-te şi fa-ţi bagajele, du-te pe la Bartsch şi Glama şi porneşte încoace în aceeaşi zi.

Pe lângă toate acestea, ţinând seama că sufăr cumplit din pricina unei

asemenea stări de nesiguranţă, te rog să-mi răspunzi îndată ce vei primi prezenta scrisoare. (Şi în general doresc să ne scriem zilnic, altfel nu se poate.)

Un răspuns evaziv sau lipsit de adevăr, cum că ai fi sănătoasă şi ţi-ar fi bine. va reprezenta o josnicie atât faţă de mine, cât şi faţă de Lilea (nemaivorbind de bietul Fedea). Lilea şi aşa tânjeşte după dacea noastră, numai că nu poate s-o spună, ba e

100

foarte posibil să se şi îmbolnăvească în zăduful de la Petersburg.

Şi, oare. va ti mai bine dacă peste trei sau 4 zile voi veni chiar eu, pierzând timp, să te iau de acolo? Doar şi aşa s-au pierdut mulţi bani şi mult timp fără nici un folos pentru noi.

De scos însă bandajul Lilei înainte de a se împlini o lună, n-aş vrea în nici un caz să i-1 scoatem.

Doar nu poate mama să pretindă că ai fi o fiică nerecunoscătoare (fraza următoare este ştearsă cu cerneală).

Fedea e sănătos, totuşi aş vrea să te întorci acasă. în mod vădit băiatului îi lipseşte ceva şi uneori e foarte plictisit.

în primul rând însă te rog să-mi dai de veste neîntârziat, chiar acum, fără să pregeţi şi, în orice caz, scrie-mi zilnic, fie şi câte trei rânduri.

De aseară, vremea s-a mai îmbunătăţit. Clima de aici este în orice caz mai sănătoasă decât cea de la Petersburg. Şi îţi mai spun un lucru: fiind tu aici, se vor cheltui şi bani mai putini. Am acum [aproape] doar 57 de ruble. Socotind, adică, şi cele 21 r. pe care mi le-a restituit preotul. Oricum, cheltuiesc foarte puţin.

Ieri am fost la catedrală şi am asistat la liturghie. Protopopul a şi fost de două ori pe la mine. L-am vizitat doar o dată, dar o voi face din nou.

Duc o viaţă insuportabil de plicticoasă. De n-ar fi Fedea cu mine, cred că aş înnebuni.

Cu scrisul o duc prost. Oare când vom dispune măcar de-o lună de linişte, ca să nu stăm cu inima strânsă şi să ne putem consacra muncii! Altminteri eu nu mă simt în stare să câştig bani şi să trăiesc fără a blestema. Ce viaţă ţigănească, chinuitoare, mohorâtă până peste poate, fără pic de bucurie, numai cu chinuri, numai cu chinuri!

Nu te supăra, asta nu te are în vedere pe tine. Dar înţelege că ar fi mult mai bine să ne conducem după bunul-simţ, decât să procedăm împotriva lui. Cântăreşte-mi deci propunerea si vino chiar acum. Eu nu izbutesc să înţeleg motivele care te-ar mai putea reţine acolo. Singurul motiv ar fi că eşti bolnavă. O. să nu dea Dumnezeu să ajungi în cele din urmă si la aşa ceva!

101

Atunci totul va fi pierdut şi, mai ales. nu vom mai avea nici un fel de mijloace ca să întreprindem ceva.

Pentru Dumnezeu, răspunde-mi neîntârziat. Al tău care te iubeşte mult.

Fiodor Dostoievski.

Am recitit această scrisoare. Pentru numele lui Hristos, să nu fi supărată pe mine. Eu nu-ţi aduc ţie mustrări. Dar la un moment dat te simţi atât de

copleşit, încât nu mai poţi să rabzi. Prevăd situaţia îngrozitoare şi foarte posibilă când tu nu vei mai putea să rezişti şi te vei îmbolnăvi şi tocmai de aceea ajung la disperare. Dacă însă din nenorocire, mama se va îmbolnăvi rău. iar tu va trebui să rămâi pe lângă ea - rămâi, dar dă-mi de veste pe dată şi scrie-mi zilnic. Dacă te vei îmbolnăvi tu însăţi - fie şi un pic - scrie-mi numaidecât, în aceeaşi clipă, ori porunceşte să mi se scrie (un cuvânt este şters cu cerneală), dar fără minciuni.

Fii pe pace, am să-ţi aştept răspunsul, dar să mi-1 trimiţi neîntârziat şi să-mi scrii zilnic (nu-i nevoie de stil, să fie doar trei rânduri).

Pe Lilea, biata martiră, dar care îi martirizează şi pe alţii, o sărut de 1 000 de ori. O, cât de grea, până la nebunie, e viaţa pentru mine!

34. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinaţia: Petersburg> Joi, 8 iunie <18>72

Chiar acum, Ania, buna mea prietenă, ţi-am primit scrisoarea expediată pe 6 iunie[152]. Am impresia că toate scrisorile le primesc mai târziu decât oricine altcineva de aici. Poşta soseşte la ora unu, dar eu primesc scrisorile abia pe la 6 seara, l-am spus asta poştaşului, şi tot el s-a răţoit la mine. Oamenii de aici sunt extrem de obraznici. - îmi scrii că Bartsch vrea să scoată

bandajul pe data de 12. Sunt bucuros că treaba asta e posibilă, dar mă şi tem. Dar dacă [încă] mânuţa încă nu s-a vindecat şi se va strâmba? Poate că Bartsch vrea să procedeze astfel neavând altă soluţie, adică, nefiind posibil ca tu să mai aştepţi? Ah, Ania, ne vom grăbi acum, dar dacă mai târziu?... Iată ultima mea rugăminte: ia aceasta hotărâre numai în cazul când Bartsch te va asigura că nu mai există nici cel mai mic pericol.

Şi încă ceva: după ce bandajul va fi scos, va trebui să obţii anumite instrucţiuni pentru mai târziu; doar nu e cu putinţă ca lucrurile să se încheie aici. Un timp tot va trebui să-i ferim şi să-i îngrijim fetei mânuţa, ba poate s-o şi tratăm. Să-l întrebi neapărat pe Bartsch - vezi, să nu uiţi -: oare n-are s-o doară mânuţa după ce bandajul îi va fi scos (sau n-are să i se jupoaie pieliţa), căci a fost prea multă vreme izolată de acţiunea aerului. în sfârşit, nu-i oare primejdios ca fata să fie lăsată să se comporte ca şi când ar avea mânuţa pe deplin sănătoasă? Oare nu va însemna asta o lipsă de precauţie? Să se sprijine, spre exemplu, de ceva ori să se lovescă la mână, iar încheietura abia sudată să se frângă din nou?

Ai făcut foarte bine că te-ai mutat la Snitkin-doctorul[153], şi nu la Ivan Grigorievici. Am fost de-a dreptul cătrănit de hotărârea ta iniţială. Cum ai fi putut să locuieşti în nişte odăi unde nu poţi nici să respiri în voie, unde e atâta mobilier, unde există o lăuză şi un copil mic, ba încă să stai acum împreună cu Lilea, care face nazuri şi plânge! Asta chiar că ar fi fost o ne-bunie. Dar nici la Snitkin-doctorul nu cred că te vei simţi în largul tău. Of, Ania, dacă Bartsch a considerat că este totuşi cu putinţă să scoată acum bandajul, mai bine ai fi rămas până miercuri la spital. Ce importanţă ar fi avut suma de 35 de ruble, dacă te-ai fi simţit acolo în continuare ca acasă! Mai ales că dincolo lumea s-ar putea uita chiorâş la Liuba. Doar este şi acolo

un copil. Liuba are să-i supere pe cei din jur. are să-i plictisească.

Aşadar, am să stau să vă aştept. Aici mă plictisesc foarte tare. Munca e totuşi muncă (mai ales una neplăcută), iar nu
103
distracţie. De n-ar fi Fedea cu mine, cred câ aş muri de urât. Băiatul e vesel, dar e cam prea liniştit. Nu-i mai dispar o dată de pe mâini şi de pe picioare bubele pricinuite de ţânţari. Se scarpină rău în fiecare noapte, mi-e groază să mă uit la el, şi nici nu ştiu ce să întreprind. îl mai înţeapă şi nişte musculiţe care s-au prăsit aici între timp. Poate că sunt tot ţânţari. Nu uita sâ cumpere nişte plicuri: ale noastre sunt pe terminate. N-ai putea să procuri şi nişte plicuri mari, pentru mine personal? Nu uita să iei „R<usski> vestnik“ şi „Beseda".

Nu am deloc timp de vizite şi totuşi ar tebui să trec din nou pe la protopop. Nu am timp nici de plimbare. Dau fuga doar, pentru câteva clipe, să parcurg ziarele. Banii se cheltuiesc aici foarte repede.

Te îmbrăţişez. Pe Lilea o sărut de nenumărate ori. Dc-aş putea s-o văd măcar o singură clipă.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski.

De-aci încolo am să număr zilele ce-au mai rămas până la sosirea voastră.

Nu ştiu la care adresă să-ţi scriu. Deocamdată îţi scriu pe cea veche.

N-o aduci şi pe mama cu tine? Dacă eşti de acord, invit-o cu insistenţă. Şi să aveţi multă grijă de piciorul ei bolnav.

35.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinaţia: Petersburg> 9 iunie <18>72

Dragă Ania, mi-a sosit scrisoarea ta din data de 7[154], prin care încerci să mă linişteşti. Să ştii însă că sunt pe deplin liniştit, numai că Bartsch a făcut o prostie să nu ne spună chiar de la început despre ce este vorba. Aceşti domni îşi imaginează că suntem nişte fiinţe rupte de realitate, lipsite de griji şi de nevoi
104
şi care dispun de timp după bunul lor plac. Ca să reiasă acum că a scoate bandajul e o treabă cât se poate de serioasă; de ce a trebuit deci să nu ne spună chiar de la început cum stau lucrurile: ne-ar fi scutit astfel de multe neînţelegeri. Faptul că bandajul urmează a fi scos pe 14, şi nu pe 12, mi se pare îmbucurător. Mi-ar părea rău însă - şi mă îngrijorează dinainte - să se constate că situaţia încă nu este rezolvată pe deplin şi că va fi nevoie de un alt bandaj, unul de pâslă. Bineînţeles, dacă ţi se va cere să mai rămâi, va trebui să rămâi. Ce mult aş vrea totuşi să vă întoarceţi mai repede. E o plictiseală aici, să mori, nu alta. însă chiar dacă, sosind aici, vei ajunge s-o simţi şi tu, tot îţi va fi mai bine, cred eu, decât îti este acum la Petersburg, nemaivorbind, fireşte, de Liuba. îmi scrii că misiva ta din ziua cu pricina mi-ai trimis-o într-o clipă de iritare. Dar faptul însuşi că asemenea clipe apar este foarte semnificativ (patru cuvinte sunt şterse cu cerneală). Mă gândesc din nou la Lilea: acum, Petersburgul îi este mai nepotrivit decât în timpul iernii,

picând aici e aer curat, nisip, ba poate că şi băile i-ar fi de un ar.L mit folos. Cu privire la băi întreabă-1 fie chiar şi pe Mihailo[15]-\
(N. B. Aici, ca să ţi se îngăduie să faci băi, trebuie să aduci cu tine o adeverinţă eliberată de un doctor, care, descriind boala respectivă, să precizeze că bolnavul cutare trebuie să facă la început atâtea băi (10, de exemplu), iar în continuare, de la caz la caz. Pentru aceste băi, plăteşti o anumită sumă la cancelarie şi ţi se eliberează un permis. Adeverinţa în cauză poate fi obţinută şi de la un doctor din Petersburg. N-ar putea deci să-ţi dea una chiar Mih<ail> N<ikolaev>ici, dacă va găsi cu cale? De fapt, n-are importanţă. Doar nu ne vom putea lipsi aici de Schenk.

Pentru accesul la cazinou, sală de muzică sau bibliotecă, trebuie să obţii, de asemenea, câte un permis personal, plătind pentru fiecare între 4 şi 6 ruble.)

Dacă Bartsch insită să scoată chiar el bandajul - e foarte bine. Nu mă îngrijorează decât faptul că insistă în mod special asupra acestui lucru.

Trebuie mort-copt să transcriu tot ce-am izbutit să scriu pană
105
acum[156]. Groaznic se va lungi şi rreaba asta. Ne-a costat cam prea mult luţta' fiică-mi.

Protopopul mi-a oferit leagănul lăsat aici de familia Vladislavlev, pe vremea când aceasta a locuit la el. ba mi l-a mai trimis şi acasă. Este un leagăn uriaş, foarte adânc, care nu se leagănă şi în care ar putea să doarmă şi un adult. Avem deci un pătuc pentru amândoi copiii.

îmi scrii că umbli să vezi diverse apartamente. Oare când mai găseşti timp şi pentru asta? îmi ceri şi mie părerea, dar ce aş putea să-ţi spun fără să văd mai întâi despre ce-i vorba? Un singur lucru îţi declar în mod categoric: să nu te opreşti în nici un caz la apartamentul din strada Şestilâvocinaia. Şi, în general, în legătură cu apartamentele: tu îmi cunoşti foarte bine principiul - mai bine să fie unul mai scump, dar mai liniştit şi mai confortabil, căci acolo poţi să lucrezi mai cu spor. Altminteri, economiseşti 200 de ruble, dar, scriind mai puţin, pierzi 1 000. Din descrierile tale a ajuns să-mi placă mai mult cel din ulicioara Sapiomîi. Având însă în vedere că diferenţa de preţ faţă de apartamentul din strada Troiţkaia e foarte mică, te las să decizi tu. Printre altele, să preferi încăperile cu tavane înalte. Cu cât ele sunt mai înalte, cu atât e mai bine, chiar dacă odăile sunt mai puţine la număr.

600 sau 700 de ruble nu e cine ştie ce sumă. Partea proastă e că nu-mi scrii de când urmează să înceapă plata. Din septembrie. sau din ziua când vei închiria apartamentul? în fond, n-avem ce face. Trebuie să ne împăcăm cu situaţia. Doar de-aş fi în stare să lucrez. Asta-i toată problema. Ar fi bine să mchiriezi chiar acum ceea ce vei închiria şi să plăteşti o arvună.
Fedea e sănătos şi vesel. Ar fi bine totuşi să vii mai degrabă, l-ar prii ceva mai multă distracţie. Vremea la noi e destul de pe Lilicika. Oare îşi mai aduce aminte de
buna. O îmbrăţişez
mi? Nu m-a uitat?
Al tău, Fiodor Dostoievski.

* \.Com. - 14-4 In Ir.).
106

36. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

<Petersburg>
<Destinaţia: Staraia Russa> 10iunie<18>72

Am primit astăzi scrisoarea ta din 8 iunie şi mă bucur că eşti într-o anumită măsură mai liniştit. îţi scriu numai câteva cuvinte, căci pe la noi nu-i nimic deosebit; mâine, duminică, nu-ţi voi mai scrie deloc, [căci] poate doar într-un caz cu totul special. Liuba e sănătoasă şi veselă, ce-i drept, mai face uneori nazuri, dar nu prea des. [Mâine] De scos bandajul, i-1 vom scoate miercuri, şi nu luni, căci abia miercuri se vor împlini trei săptămâni de când îl poartă. Dacă totul va merge bine, voi pleca de aici în aceeaşi zi, miercuri, la ora 5 [x]h, iar dacă nu voi avea timp s-o fac, atunci a doua zi, joi. S-ar putea întâmpla însă ca Bartsch să-mi spună că trebuie să mai rămân aici o săptămână, şi-atunci voi rămâne, deşi până miercuri nu se mai poate întâmpla nimic deosebit. Pentru Dumnezeu, fii liniştit şi nu-ţi mai face griji în ceea ce ne priveşte; crede-mă că totul se va sfârsi cu bine şi ne vom revedea cât de curând. Sănătatea mamei sc îmbunătăţeşte, dar piciorul încă nu-i este vindecat. Ne reproşezi degeaba că am fi neglijenţi faţă de ea. Până acum au consultat-o vreo patru medici şi cu toţii au fost de părere că piciorul i se va face bine abia peste vreo trei săptămâni. Sănătatea Olgăi Petrovna se îmbunătăţeşte la rândul ei. Sunt şi eu pe deplin sănătoasă. Pe Paşa[157] l-am văzut de curând: m-a implorat să-i dau voie să vină la noi şi l-am poftit pentru marţi seara. Vremea aici e frumoasă. Cred că ţi-am comunicat de toate. îl sărut pe dragul de Fecita de milioane de ori. Nici nu-ţi închipui cât de tucino* îmi e fără el. O, Fecita, dragul meu drag! (nu tu, desigur, ci cealaltă fiinţă mică şi scumpă). Te iubesc şi pe tine. Fedea dragă, tare, tare mult şi mi-e dor de tine cred că mai mult decât ţie de mine. De locuit, locuiesc la vărul meu, familia căruia e la dacea, aşa încât nu stingherim în mod deosebit pe nimeni. A ta Ania. Lilea îl sărută de multe ori pe tăticul ei.

A. Dostoievskaia.

* V. n. tr. de la p. 94.
107

37. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa
<Dcstinatia: Petersburg> 12 iunie <18>72

Chiar acum, de astă dată la ora 7, ţi-am primit scrisoarea din 10 iunie. Corespondenţa, în mod clar. mi se aduce din ce în ce mai târziu; s-a hotărât, probabil, s-o primesc cel mai târziu dintre toţi localnicii. O fi vorba de vreo scară ierarhică alcătuită de către slujbaşii de la poştă. De răspuns, îţi voi răspunde doar prin câteva rânduri. Sunt de acord cu toate intenţiile tale, după cum cred că-ţi dai seama şi tu, dar îmi va fi nespus de urât fără tine, dacă Bartsch te va opri acolo şi pentru cea de-a 4-a săptămână, îmi scrii că ţi-e dor de mine mai mult decât mie de tine. Iţi răspund aşa: nu ştiu de cine mi-e mai tare dor, dar mi-e atât de urât, încât - mă crezi? - ajunge să-mi pară rău că nu fac o nouă criză. Măcar de m-aş schilodi cumva în timpul crizei:

oricum, ar fi şi asta o distracţie. Mai ticălos şi mai scâmav decât traiul DC care îl duc, altul nu poate fi, cu Staraia Russa asta, cu tot. - Fedea e wiătos, însă ieri a plâns de câteva ori foarte tare şi n-a închis ochii aproape toată noaptea. Acum este clar că-i vorba de dinţii care îi ies. Azi-noapte, cum spuneam, a plâns îngrozitor, cum n-a mai plâns niciodată, dar cum veneam la el şi îl luam în braţe, cum se înveselea şi se pornea să-mi arate cum muge o s ăcuţă. cum ciripesc păsărelele. Acum. ziua, e mult mai vesel. Are o mică diaree (micuţă de tot). A mâncat cu multă poftă, pe urmă a dormit, şi-acum s-a sculat la fel de vesel. Oare ce-o face la noapte ?

Draga de Lilea, ce tare s-o fi plictisind! Aşadar, locuiţi acum in stradela Fonâmîi[158], aproape singure, în timp ce gazdele sunt la dacea? - asta-i foarte bine. Dacă va fi să pleci curând, te implor să ţii seama de ceea ce ţi-am mai scris privitor la călătoria încoace. Nu te obosi prea mult şi ai grijă de Liuba.

Ieri, când ţi-am primit scrisoarea, m-am simţit tare îngrijorat in legătură cu situaţia lui Kolea, fratele meu[159], despre care am

106

uitat să-ţi scriu. N-ai putea, porumbelul meu, să te interesezi mai cu de-amănuntul, înainte de plecare, ce se întâmplă cu ei si să-i mai dai măcar câţiva bănuţi? Dar dacă are să moară? Tare greu are să-mi fie.

La revedere, prietenă dragă, îţi mulţumesc că-mi duci măcar oleacă dorul. Eu continuu să lucrez, dar ăsta-i un chin pentru mine. Iată că s-a şi făcut ora şapte, iar eu încă n-am ieşit astăzi din casă. Pe aici vremea e aşa şi aşa: cam bate vântul.

Te sărut, îţi pup şi mânuţele; pe Lilea o sărut de 1 000 de ori.

Al tău, F. Dostoievski Dar dacă vei pleca miercuri şi deci scrisoarea asta nu va mai ajunge la tine? Cred totuşi că miercuri încă n-ai să pleci, dar mă întreb: oare să-ţi mai scriu - mâine sau poimâine ? De văzut, în funcţie de împrejurări.

38.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinaţia: Petersburg> Miercuri.14iunie<18>72

Ti-am primit adineaori scrisoarea trimisă pe data de 12[160], şi văd, dragă Ania, că eşti ferm hotărâtă să porneşti încoace. Ca atare, nu-ţi scriu decât două cuvinte, doar pentru că nutresc speranţa - palidă - că vei izbuti să pleci imediat şi deci vei primi şi această scrisoare. Să ştii că Fedea e sănătos şi bine dispus. Te aşteptăm cu toţii. Eu. în noaptea spre 13, am avut o criză din cele puternice, aşa încât îmi este şi acum capul greu, iar mâinile şi picioarele îmi sunt lipsite de vlagă. M-a împiedicat şi asta să lucrez, aşa că nici nu mai ştiu ce-am să fac cu cei de la „Russki vestnik“ şi ce vor crede ei despre mine[161]. Că vaporul nu ajunge până aici - astea sunt gogoriţe. Şi astăzi a acostat unul chiar la mal. Ele, vapoarele, nu vor putea acosta abia pe la sfârşitul lui iulie şi în august, când nivelul apei va scădea[162]. Cu banii, ce să-ţi mai spun, stau prost. - Să stii că

109

tare mă tem pentru călătoria voastră încoace. Primejdios mai este şi faptul

că. îndată ce se stârneşte o furtună, vaporul nu-şi mai vede de drum: rămâne în aşteptare. Ar trebuie să iei la Petersburg bilete direct până la Staraia Russa. inclusiv cele de vapor. Şi-acum. la revedere. Te sărut. Vino mai repede. Astăzi e miercuri: oare ce va spune Bartsch? Şi când o voi afla eu? Că vei veni mâine, joi, este, desigur, greu de crezut. De-ai veni măcar sâmbătă.

Şi-acum, la revedere. Te sărut, pe tine şi pe Lilea, de 1 000 de ori. Mă tem pentru ea - oare cum va suporta călătoria?

Soţul tău,

F. Dostoievski.

Plecăciuni tuturor. La noi astăzi plouă.

39.A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

<Petersburg>

<.Destinaţia: Moscova>Sâmbătă, 7 oct<ombrie 1872>

Dragul şi scumpul meu Fedea, noaptea am petrecut-o foarte bine. şi astăzi copilaşii sunt pe deplin sănătoşi; erupţia începe să se usuce şi, până la sosirea ta, probabil că va dispărea cu totul.

Cum ai călătorit, dragul meu?[163] Eşti sănătos? Ieri, de la maşină*, am plecat spre Gostinîi dvor**, unde am cumpărat struguri şi diferite dulciuri. Când am ajuns acasă, ea*** şi-a dat seama că nu mai eşti cu noi şi a început să tot repete: „Unde-i tăticul meu, aduceţi-1 pe tăticul meu“, dar noi am convins-o că nu trebuie să plângă, asigurând-o că vei veni spre seară, şi ea

* In perioada respectivă, termenul desemna trenul (rus., colocv.) (n. tr.).

** Clădire imensă, cu etaj, aflată pe Nevski Prospekt şi adăpostind şi astăzi numeroase magazine in tr.)

*** Este vorba de Liuba. fiica scriitorului In. tr.).

s-a culcat rugându-ne s-o trezim când vei ajunge acasă. Dimineaţa, a crezut că tu încă mai dormi, şi zicea că trebuie să te trezim. Astăzi m-am plimbat cu ea multă vreme. Fedea o trage şi el de mână pe dădacă şi, venind în odaia ta, zice „tiu- tiu“*, umblă apoi prin celelalte odăi şi, de bună seamă, te caută. Astăzi, poştaşul a adus 5 numere din „Grajdanin“[164]. Alte noutăţi nu mai sunt; pe la noi n-a fost nimeni. Scrisoarea asta am s-o duc la gară, căci dacă aş pune-o la cutie, ar pleca abia mâine, iar eu doresc ca tu să afli cât mai curând că la noi toate sunt bune. Adu-ţi aminte de rugămintea lui Nikolai Mihailovici privind cele 140 de ruble şi du-te pe la Veselovski[165]; lui n-o să

i se pară ciudat, va Fi din partea ta o simplă vizită, dar lui Nikolai Mih<ailovici> îi vei face un imens serviciu, deoarece cu aceşti bani el are de gând să se interneze la spital. Nu uita de asta. Lui Perov[166] cere-i o fotografie de-a lui şi transmite-i plecăciuni din partea mea. La revedere, dragul meu Feduşa, te sărutăm de multe ori, ai tăi, Liuba, Fedea, Ania.

Nu ne purta de grijă. Scrie-ne, îţi vom aştepta cu nerăbdare scrisoarea.

A ta, A. Dostoievskaia.

Adresa noastră, pentru orice eventualitate, este: No 14, apart<amentul> N° 26.

40. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Moscova

<Destinaţia: Petersburg>   Luni, 9 octombrie <18>72

Ania, prietenă dragă, aseară ţi-am primit afeciuoasa scrisorică, pentru care îţi mulţumesc din toată inima şi te sărut mult. Aşadar, şi Liuba, şi Fedea cred că eu dorm în odaia mea?

* în limbajul unor copii ruşi înseamnă: ..Este plecat" (n. tr).

Mi-e milă de ei. îngeraşii, măcar de-ar uita de mine puţin; :1. Spune-le că le cumpăr de aici şi le aduc bunătăţi. Tu cum o duci? Eu m-am mutat încă de sâmbătă la Elena Pavlovna[16] (plătind la ,£vropa“* pentru o zi de şedere) şi-acum locuiesc intr-o anexă specială, aflată cu o clădire mai departe, a camerelor pe care ea le închiriază. Aici am linişte. Cu Liubimov aş zice că totul e rezolvat, de tipărit romanul ei îl vor tipări în noiembrie şi decembrie[168], dar se miră şi strâmbă din nas că textul încă nu-i definitivat. în afară de asta, Liubimov are îndoieli (în trucât Katkov e plecat) în ceea ce priveşte cenzura[169]. Katkov însă va reveni curând: se află în Crimeea şi se va întoarce la sfârşitul acestei luni. Ei vor ca numărul pe noiembrie al revistei să apară la 10 noiembrie, iar cel pe decembrie la 1 decembrie - cu alte cuvinte, trebuie în nici trei săptămâni să termin totul. Cumplită muncă mă aşteaptă la Petersburg. Le-am solicitat vechile mele manuscrise[170], ca să le revăd (m-a rugat stăruitor şi Liubimov să fac treaba asta), ceea ce înseamnă că va trebui să fac înfiorător de multe corecturi; asemenea intervenţii cer timp. pe când eu doresc foarte, foarte mult să plec de aici miercuri. Tocmai de aceea stau la mine în cameră şi lucrez. Va trebui totuşi - şi asta chiar acum - să mă reped până la Veselovski. pe care, probabil, nu-1 voi găsi acasă, iar asta înseamnă că va mai trebui să trec pe acolo de două sau trei ori. Ieri am fost la P e r o v. am cunoscut-o şi pe soţia lui (o persoană tăcută şi amabilă). Perov locuieşte într-un apartament proprietate de stat, dar dacă aş evalua locuinţa asta la preţurile de aici, cred că s-ar ridica la suma de două mii de ruble, ba poate chiar si mai mult de-atât. Se pare deci că Perov este un om bogat. Tretiakov[171] nu se află la Moscova, totuşi Perov şi cu mine ne vom duce astăzi să-i vizităm galeria, iar apoi voi lua masa de prânz acasă)d Perov. N-am fost încă la nimeni altcineva. L-am căutat pe Averkiev, dar n-am izbutit să-i aflu adresa. Dacă o voi afla. voi trece şi pe la dânsul. Nu ştiu dacă mă voi duce la ..Beseda‘‘[172]. Corectarea manuscriselor îmi va lua o groază de timp (şi cred. oricum, că [în] problema „Besedei“ mai poate fi

* Hotelul „Evropeiskaia". existent în acea vreme la Moscova (n. tr).

amânată). Cam astea îmi sunt toate aventurile. Vremea aici e ca în timpul verii, doar spre seară aerul e mai umed. Cumpără-ţi, pentru Dumnezeu, o pălărioară. Mai aştept totuşi o scrisoare de la tine. Mâine, marţi, poate îţi mai scriu şi eu una. De la tine însă aş mai dori să primesc măcar o singură veste. Şi te rog tare mult: dacă se întâmplă ceva rău cu copiii, dă-mi de ştire chiar

printr-o telegramă. Dar asta numai dacă (ferească Dumnezeu) se va întâmpla ceva rău, altminteri, de marţi, poţi să nu-mi mai scrii deloc (dacă îţi va veni greu s-o faci), întrucât miercuri s-ar putea să plec. Dacă mă va reţine totuşi ceva, asta va fi doar tevatura cu corectarea manuscriselor. Nu cred însă că asta se va întâmpla cu adevărat. Dacă va fi totuşi să mai întârzii, - fie şi o singură zi -, te voi anunţa negreşit.

La revedere, prietenă dragă, te sărut mult; să ştii că te-am visat din nou. Al tău, F. Dostoievski.

O sărut şi pe Liuba. Spune-i că o iubesc mai mult decât orice pe lume, la fel şi pe Fedea. Doamne, ce mult mă încearcă aici teama pentru amândoi! Noaptea, mi se strânge inima de dor.

Toată lumea îţi transmite plecăciuni. Sonecika[173] e tare bolnăvicioasă, în timp ce Manecika[174] e rotofeie, dar cu urme de rahitism. Elena P<avlov>na e ocupată de dimineaţă până seară.

41. F.M. DOSTOIEVSKI către A.D. DOSTOIEVS* \IA

Moscova

<Destinaţia: Petersburg> 10 octombrie <18>72

Ania, prietena mea dragă, deşi lucrez întruna, corecturile s-au dovedit a fi atât de multe, încât nu voi putea să plec de aici miercuri, ci joi. Scriu prezenta la ora trei noaptea. Mi-e tare somn, am o groază de lucru, încât nu pot să mă culc şi, în plus, mâine la ora nouă trebuie să mă duc din nou la Veselovski (el e

113

de dimineaţă până seară la tribunal pentru procesul Measnikov[175], dar mai târziu de joi nu vreau să rămân aici: mi-e tare urât. îţi scriu deci ca să nu mă aştepţi în zadar.

Astăzi am luat masa cu Perov. Sărută-i pe copii. Te implor, Anecika, să ai grijă de ei. Te sărut şi te îmbrăţişez.

Al tău din cap până în picioare,

Fiodor Dostoievski.

Ora 11. Azi-noapte am avut una din crizele puternice. Mă doare capul, trebuie să lucrez, şi nu ştiu ce să fac. La Veselovski nu m-am mai dus, am dormit. Trebuie să dau fuga acolo după- masă, poate l-oi găsi - fie acasă la el, fie la tribunal. Naiba să mă ia, câtă alergătură şi bătaie de cap datorită lui Kolea ăsta![176]

1873

42. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Moscova[17]

(Destinaha: Petersburg> 20mai<18>73

Ani a. prietena mea dragă, astăzi la amiază, întrucât trenul a avut întârziere de o oră. am ajuns la camerele pe care le închiriază Elena P<avlov>na. N-am găsit acolo pe nimeni: Sonia cu copiii se află la ţară, iar Elena Pavlovna a plecat şi ea acolo. Aflând că va reveni diseară, mi-a luat o cameră. Apoi m-am îmbrăcat şi-am plecat la Poleakov[178], acesta lăsându-i Elenei Pavlovna adresa hotelului la care a tras. Pe el, din fericire, l-am găsit A fost foarte bucuros să mă vadă şi mi-a spus că fără mine n-ar fi putut să facă

nimic. Mi-a mai spus că s-a interesat la tribunal şi-a aflat că la 21 mai n-a fost programat pentru audieri nici unul din cazurile aflate pe rol. Dar că, după (un cuvânt este sters cu cerneală) părerea lui, familia S c h e r r i [/9] a întreprins între timp ceva. [El a fost] El a izbutit să procure o copie a testamentului şi a întregului dosar (18 file), plătind pentru asta [25 de file] 25 de ruble. (Azvârle banii, nu glumă!' Zice că era necesar s-o facă. Mi-a mai spus că a fost pe ia Varvara Mihailovna[180], că ea a manifestat faţă de el o oarecare neîncredere şi că, printre altele, i-ar fi spus: „Oare fratele meu Fedea doreşte să mă lase fără nimic?“[!8]‘ îndată după aceea, am plecat şi eu la ea, la Varia. Este foarte necăjită, printre altele, de moartea ginerelui ei, Smimov (l-au îngropat în urmă cu numai

115

două zile), care a lăsat o văduvă (fiica ei) şi cinci copii mici. Biata Varia plânge întruna, dar pe mine m-a întâmpinat cu afecţiune. Este chiar bucuroasă (şi cred în mod sincer) că noi am intentat acest proces. Este convinsă şi ea că familia Scherr a început, la rândul ei, să acţioneze, ba chiar că a înaintat şi nişte documente. Susţine că moştenitorii ar fi fost convocaţi la tribunal încă în urmă cu câteva luni. M-a rugat să nu uit de ea la efectuarea partajului, spunându-mi că ar urma să beneficieze de a 14-a parte din cele cuvenite. Totuşi, cei de aici sunt convinşi că procesul va fi câştigat de familia Scherr, care s-ar baza pe o decizie adoptată în luna decembrie. într-un caz asemănător, de Senat, în favoarea copiilor consanguini. Printre altele, convingerea ei se întemeiază pe faptul că, în urmă cu vreo 2 săptămâni, a venit aici fratele nostru Andrei M<ihailov>ici[182], a tras la ea şi, negăsindu-1 pe Veselovski[183] la Moscova, i-a trimis într-un alt oraş o telegramă. Fratele Andrei venise la Moscova numai pentru că aflase între timp de acţiunea familiei Scherr şi a fost convins (ca şi noi) că este posibil să obţinem totul; a îndemnat-o să acţioneze în acest sens şi pe Varia. (N. B. Airi toată lumea e convinsă că atât chitanţele noastre privind cele 10 000 luate de mine şi de fratele Mişa. cât şi cuvintele din testament, privindu-ne pe noi, ale mătuşii, ne-ar lua dreptul să intentăm acest proces, dar Poleakov, auzind această opinie, a izbucnit în râs. Probabil însă că Andrei a scontat pe treaba asta, de vreme ce nu mi-a scris nimic.) Chemat de Andrei, a venit aici, la un moment dat, şi Veselovski, dar a doua zi (mi-a spus Varia) fratele meu s-a întors de la dânsul foarte necăjit, întrucât Veselovski l-ar fi convins că nu-i nimic de făcut şi că dreptatea e de partea familiei Scherr. Cu acest rezultat Andrei a şi plecat acasă. (N. B. Dar de unde a aflat ceea ce a aflat? Asta n-o mai ştie nimeni.) Varia mi-a dat şi nişte certificate de naştere în original, - sunt acte de mare importanţă -, lucru care mi-a dovedit că ea ţine cu noi şi că ne este foarte binevoitoare. Am stat la ea mai multă vreme, plecând la Poleakov abia spre seară. Expunându-i acestuia situaţia şi înmânându-i documentele respective, i-am propus să vină

116

mâine, împreună cu mine, la Veselovski, care poate fi găsit în oraş de 2 ori pe săptămână, între orele 10 şi 12. Asta, ca să hotărâm definitiv ce ne rămâne de făcut. Faptul că familia Scherr a întreprins, într-adevăr, ceva cred

că nu mai poate fi pus la îndoială. Dar ce anume, unde şi când, nu se ştie, şi tocmai asta vrea să afle Poleakov. El zice că va rămâne aici până miercuri, iar la plecare va lăsa aici (un funcţionar] pe cineva care să urmărească situaţia la tribunal şi, îndată ce va afla că familia Scherr a depus actele, să-i şi dea de ştire, la Petersburg. Poleakov e mai agitat şi mai plin de speranţă ca oricând. Zice că moşia a fost evaluată la suma de 52 000 de ruble; e vorba de evaluarea pe care au făcut-o forul tutelar şi tribunalul. Or, dacă aceasta este suma stabilită printr-o primă evaluare, făcută de stat, înseamnă că în realitate moşia valorează mult mai mult. Lui Poleakov i-am spus direct că nu voi intenta acţiune, decât dacă începutul îl va face familia Scherr, căci nu doresc să-mi supăr surorile, l-am spus asta încă înainte de a ajunge la Varia. Acum însă îmi este clar că ea a şi început acţiunea, poate chiar în taină. Despre ceea ce vom face în următoarele trei zile îţi voi scrie de aci încolo. Pe la Varinka a fost şi Jeromski[184], iar ea consideră că el e mai activ decât Poleakov. Jeromski a făcut rost, în numai 2 zile, de pe la mai multe parohii, de toate certificatele de naştere necesare şi tot el a aflat la tribunal faptul că la 21 mai nu va fi nimic; el va rămâne să acţioneze în continuare şi să afle tot ce trebuie. I-a spus Variei că îl reprezintă pe Kolea[185] în mod gratuit, din prietenie. Râde şi el (ca şi Poleakov) de speranţele pe care le nutreşte familia Scherr şi nu dă crezare spuselor privind sentinţa din decembrie a Senatului.

Cam asta ar fi totul despre acţiunea noastră; mâine vom afla mai multe. Mi-e teamă doar că Poleakov va cheltui prea mulţi bani. - Mai târziu, spre seară, am revenit la domiciliul meu. unde am găsit-o şi pe Elena Pavlovna. Mâine va sosi şi Sonia*. Elena Pavlovna zice că se teme foarte mult pentru Sonia. că aceasta pur şi simplu îşi distruge sănătatea lucrând. îti •scriu

* S. A. Ivanova, nepoata scriitorului (v. Com - 7) oi tr >

seara târziu, mâine va trebui să mă scoi mai aevreme. azi- noapte n-am dormit îndeajuns şi-acum abia mă mai ţin picioarele. De fapt, n-am dormit deloc. Scrie-mi neapărat ce faci, dacă eşti sănătoasă, totul, te rog, cât mai amănunţit. Pe mine ziua de astăzi, din cauza tuturor acestor griji şi acţiuni, m-a costat scump. Altcândva am vizitat Moscova în cu totul alte condiţii. Despre copii scrie-mi tot ce poţi şi la fel de amănunţit. Acum, deşi s-a făcut ora 10 si Vi. camerista îmi aşteaptă scrisoarea ca s-o pună chiar astăzi la cutia poşt<ală>. Masenka[186] s-a îmbolnăvit rău. Astăzi a venit aici Vitea[187] (înainte de a sosi eu) şi a plecat direct la Darovoie[188]. Te implor, scrie-mi despre copii.

Rămâi cu bine. te îmbrăţişez.

.Al tău întru totui. care te iubeşte mult,

F. Dostoievski.

Dacă vei suferi vreun leşin sau altceva, fie cât de neînsemnat. telegrafiazâ-rm pe dată. Nu te chinui mult cu grijile casei. Dacă nu voi izbuti s-o fac mai devreme, joi voi pleca de aici fără doar şi poate. Rămân al tău intru totul.

43.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Petersburg>

'Destinaţia: Star a Russa>Marţi, 12 iunie <ZS>73[189]

Dragă Ani?_ p-am primit scrisoarea abia acum. ia ora 8 seara[190]. câna mă si pregăteam să mă duc la poştă ca să vă trimit o telegramă pe numele preotului[191] - atât de îngrijorat am lost în ceea ce vă priveşte. Mă bucur că sunteţi bine. Mă tem insă că te-ai obosit prea tare. Pe îngeraşii mei, Fedea si Lilea. îi sărut. Mi-e tare urât. Să închinezi cât mai curând o dacea, care să aibă şi grădină[192]. Ieri-dimineaţă am fost judecat: m-au con

118

damnat să plătesc 25 de ruble amendă şi sâ fiu închis timp de două zile la camera de arest pentru militari, dar sentinţa definitivă va fi pronunţată abia la 25 iunie, ceea ce înseamnă că mai am de aşteptat mult[193]. Acum, îţi scriu la repezeală. Scrie-mi cât mai curând. Adineaori, tehnoredactorul a fost faţă de mine extrem de grosolan[194]. A stat să-l aştepte pe Meşcerski[195] în anticamera acestuia, pe când eu l-am aşteptat stând pe scaun la mine în birou - probabil că acesta a fost motivul. Cred însă că cel real este mai profund, şi asta mă îngrijorează. Faptul e că Meşcerski nu i-a plătit nimic lui Transchel[196], şi totul se face pe datorie, din care cauză cei de aici lucrează extrem de neglijent şi sunt extrem de grosolani, lucru pe care eu nu-1 suport. Acum, revenind acasă, i-am găsit la mine pe Poleakov şi pe Fedea[197] şi, de bine, de rău, am ajuns la o înţelegere. Poleakov mi-a cerut restul de 25 de ruble ce i le datoram pentru călătoria lui la Moscova. Fedea îţi trimite multe plecăciuni. Am o groază de treburi, aproape că nu mă întâlnesc cu rumeni. Aseară am fost totuşi la familia Kaşpirev[198].

Intru când şi când în odaia copiilor, mă uit la pătucurile lor goale. Sărută-i mult pe amândoi. Rămâi cu bine, te sărut.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski.

Nu pregeta să le dai copiilor bunătăţi. Ai grijă de ei. Dormi îndeajuns, acesta este lucrul principal, şi încearcă să nu răceşti.

44.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Petersburg>

<Destinaţia: Staraia Russa>Joi, 14 iunie <18>73

Dragă Ania, ţi-am primit chiar acum scrisoarea[199]. Mă bucur foarte mult că sunteţi cu toţii sănătoşi. Sărută-i pe copii. Voi fi foarte bucuros dacă băile îţi vor folosi cu adevărat. Dacă

119

eşti mulţumită de dacea, ce poate fl mai plăcut! Eu sunt foarte ocupat. Acum e ora 9 seara, dar nici măcar n-am început un amplu articol pe care mâine trebuie să-l predau[200].

în afara de asta, obosesc foarte tare, e multă alergătură şi apar tot felul de treburi mărunte. Ieri a fost pe aici Iv<an> Gri<goriev>ici[201] şi a întrebat de tine. în rest, nimic deosebit. Fedea* m-a rugat mult să-l păsuiesc cu datoria, asta înseamnă, desigur, că nu mi-o va mai restitui niciodată. Cu tipografia am de rezolvat fără încetare tot felul de treburi mărunte şi neplăcute. Proprietarul m-a vizitat de vreo 4 ori, tocmai atunci când lipseam, folosind diverse pretexte; o fi vrând să stabilească relaţii mai apropiate cu

mine[202]. Aleksandra[203] poate că e o femeie de treabă, dar cam face fasoane. într-un cuvânt, nu am ce să-ţi scriu despre mine, sunt şi aşa copleşit de treburi, nu dorm nopţi întregi. Şi mai e şi zăpuşeala, praful.

îţi doresc să duci o viaţă mai veselă decât mine. Scrisorile tale au aerul unor scrisori de afaceri, dar e cu atât mai bine. Nu uita să-mi trimiţi veşti despre copii, îi sărut de 1 000 de ori.

La revedere.

Al tău, F. Dostoievski.

Plecăciuni preotului.

45. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

<Destinaţia: 'Staraia Russa> 22iunie<18>73, vineri

Ania, prietena mea dragă, ieri am fost atât de ostenit şi am avut atâtea treburi urgente (corecturi şi lectura unor articole), încât ii-am avut deloc posibilitatea să-ţi trimit veşti privind

* F.M. Dostoicvski-junior, nepotul scriitorului (v. Com. - 11) (n. tr.).

sosirea mea aici. De călătorit, am călătorit fără necazuri. La sosire, am găsit totul în ordine: şi acasă, şi la revistă, doar că am avut de rezolvat multe treburi mărunte. Noaptea m-am culcat abia pe la ora trei, dar am dormit bine, şi astăzi sunt vioi, în pofida vremii care, în cursul nopţii, s-a schimbat brusc: după o arşiţă de nesuportat, astăzi e frig ca în octombrie, cerul e acoperit jur-împrejur de nori plumburii, urâţi, care plutesc jos de tot, totuşi nu plouă. Ieri-dimineaţa, plecând de la tipografie, l-am întâlnit în drum pe Iv<an> Grigorievici. (în lipsa mea a mai trecut pe aici.) Mi-a spus că Anna Nikolaevna[204] a ieşit şi ea în oraş şi, probabil, va trece pe la mine. Totuşi, n-a trecut Cât despre el, a venit cu mine acasă şi a băut un ceai; m-a întrebat despre tine şi i-am povestit de toate. Printre altele, mi-a comunicat că a şi trimis alor săi scrisoarea primită de la tine. I-am vorbit şi despre bani, dar fără să insist prea mult. Mi-a spus că Varlamov[205] i-ar fi promis să-i restituie mâine o datorie. (De vreme ce contează pe asta, înseamnă că n-o duce nici el prea bine cu banii.) L-am rugat să nu-şi facă griji, spunându-i că până luni am bani, iar săptămâna viitoare am să mă descurc cumva (mulţumită celor 20 de ruble luate de la tine).

Am găsit acasă două scrisori: una de la tine, sosită încă de luni[206], cealaltă de la Fedea, din Moscova. Fedea îmi scrie că, trecând pe la V<era> Mihailovna[207], a văzut cu ochii lui în ziarul „Sovremennîe izvestia“ din 12 iunie, la cronica judiciară, o ştire potrivit căreia la secţia a 5-a a Tribunalului districtual din Mosc<ova>, a fost audiat, tot la 12 iunie, cazul privind confirmarea drepturilor de moştenire ale familiilor Scl r şi Kazanski[208].

Varia i-ar fi spus, la rândul ei, că a auzit de curând cum că la proces familia Scherr ar fi primit un răspuns negativ, dar crede că cel care i-a comunicat asta a minţit. Convocarea moştenitorilor însă ar fi fost după spusele Variei, făcută într-ade- văr. Fedea e foarte îngrijorat şi chiar m-a întrebat: „Dar cu Poleakov cum ramâne?“ I-am scris îndată lui Poleakov, insă

ieri l-am întâlnit din întâmplare lângă podul Poliţeiski. încă nu-mi primise scrisoarea, de aceea i-am transmis verbal ştirea aflată de la
121
Fedea. A început să râdă cu o emfază de om prost şi mi-a îndrugat o seamă de nerozii. I-am spus că am făcut rost de un N° din „Sovr<emennîe> Iz vesti a“ (la redacţie) şi am citit ştirea chiar eu.
- Fleacuri! - Păi am citit-o cu ochii mei! - Fleacuri, o fi vorba de altceva, de cine ştie ce fleacuri. - Dar m-am interesat şi la Tribunalul distr<ictual> de aici, de la Moscova, şi mi s-a spus că e vorba de Tuia. - Fleacuri! - Păi ia dumneata ziarul şi citeşte!
- Am să citesc, dar n-o să fie nimic adevărat, astea-s nişte fleacuri! Ei ce poţi să faci cu un asemenea tont! Or, la Moscova se pare că s-a întâmplat, într-adevăr, ceva, şi se prea poate ca Poleakov să fi fost păcălit datorită unor intrigi ţesute la tribunal de către Veselovski. Cu alte cuvinte, Poleakov a fost acolo, bani a ştiut să ia, dar nici măcar nu s-a informat ca lumea la cei de la tribunal. Fedea îmi scrie că membrii familiei Scherr se agită mai mult ca oricând. îşi ies din piele, şi m-a rugat să-i răspund, dar, pentru că în aceeaşi scrisoare precizează că la data de 22 urmează să plece din Moscova, bineînţeles că nu i-am răspuns. Nu ştiu cu ce se vor solda toate astea.

A mai fost aseară pe la mine şi Strahov[209]. Mă îngrijorează foarte mult gândul că sâmbăta viitoare, adică peste o săptămână, pe data de 30, s-ar putea să nu am posibilitatea de a pleca spre voi! Fapt e că banii pe iulie va trebui să-i primesc (de la un oarecare Dmitrievski[210]), prin dispoziţia prinţului[211], abia la 1 iulie. Oare omul va fi de acord, să mi-i dea pe 30 iunie? Căci dacă aş pleca pe 30 iunie, aş fi şi eu lipsit de bani şi nici pe colaboratori n-aş putea să-i plătesc pe 2 iulie, prin secretarul nostru[212], aşa cum am făcut acum, lăsându-i lui banii de trebuinţă. Toate acestea se vor rezolva abia săptămână viitoare, iar în momentul de faţă mă simt foarte deprimat.

Ie^ am făcut un drum până la Filippov[213], având de rezolvat cu el o problemă (de ordin literar), şi, printre altele, am aflat că în iulie, pe la mijlocul lunii, prinţul va veni pentru două-trei zile la Petersburg.

Săptămâna viitoare va trebui să fiu dus la arest[214]. Astăzi, toată ziua, m-am simţit trist, pentru că nu vă ştiu în preajmă. Mă tot gândesc la tine şi la copilaşi. Mă tem gândindu-mă la ziua
122
asta atât de rece: la voi cred că e şi mai multă umezeală decât aici. Iarăşi au s-o doară dinţişorii pe Lilea, îngeraşul meu! Ai grijă de ea, Ania (câteva cuvinte sunt şterse cu cerneală). Pentru asta, Dumnezeu are să te răsplătească. Astăzi mi-am amintit mereu de amândoi copiii, iar noaptea i-am şi visat Miercuri dimineaţa Fedea m-a sărutat întruna, iar Lilea n-a mai rezistat şi, fiind încă pe vapor, a izbucnit în plâns (înainte de asta a încercat să fie tare, a zburdat a vrut să-mi arate că va fi în stare să îndure despărţirea). Te iubesc, Ania, scrie-mi mai multe despre tine şi despre copii. Mai multe amănunte, oricât de mărunte ar fi ele. Dacă va fi să se îmbolnăvească, să-l chemi neîntârziat pe Schenk. Dacă vei ajunge să cheltuieşti mai mult de jumătate din banii pe care îi ai, să mă anunţi

neîntârziat. Din pământ, dar tot îţi fac rost
Te îmbrăţişez pe tine şi pe voi toţi, F. Dostoievski.

Sărută-i mult pe Fedea şi Lilea. Spune-le că voi reveni curând, curând de tot

46. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA
<Petersburg>,
<Destinaţia: Staraia Russa> 26iunie<1H>73

Dragă Ania, ieri am primit scrisoarea ta şi a Lilei[215] pentru care vă mulţumesc amândurora. Să-mi scrii însă mai des. căci începusem să fiu îngrijorat. Cât despre mine, am atâtea treburi (mărunte, dar implicând multă alergătură), încât nu-mi rămâne nici o clipă liberă şi prielnică pentru a sta de vorbă cu voi. Mă bucur că deocamdată sunteţi cu toţii sănătoşi, dar mă tem pentru viitor. Tot încerc impresia că, fiind acolo atât de singuri, oricine vă poate necăji. Cele 25 de ruble au fost obţinute prin amanetarea unor lucruri de-ale tale, fapt pe care l-am aflat ieri
123
de la Anna Nikolaevna*: a trecut pe la mine la ora 5 după-masâ. când eram gata să ies pe uşă. Tot atunci mi-a sosit şi scrisoarea ta. După cum îmi dau seama. Iv<an> Gr<igoriev>ici stă şi el foarte prost cu banii. în ceea ce mă priveşte, am avut de ajuns pentru a acoperi toate cheltuielile. Ieri m-am sculat la ora 8 dimineaţa ca să mă duc la tribunal spre a afla sentinţa definitivă. Preşedintele tribunalului mi-a spus însă că pot să nici n-o aştept, iar la întrebarea mea privind data executării sentinţei a declarat că urmează să se mai acorde un termen de 2 săptămâni pentru casaţie**. Aşadar, timp de 2 săptămâni voi mai fi liber, iar apoi, în cea de-a 3-a săptămână, vor veni să mă aresteze. Ar mai fi însă o problemă: întrucât sentinţa pronunţată ieri nu este definitivă, oare nu voi fi obligat să nu părăsesc între timp oraşul? Căci într-un asemenea caz nu voi putea să vin la voi încă o lună de zile! Pe de altă parte, chiar dacă nu voi fi obligat să nu plec din oraş, totuşi, în cazul când nu voi primi banii sâmbătă (aşa cum ţi-am mai scris) şi deci nu voi putea să plec spre voi acum, înseamnă că nu voi putea s-o fac nici sâmbăta viitoare, căci atunci va trebui să fiu arestat. Tocmai de aceea va trebui că insist din răsputeri ca suma cu pricina s-o primesc sâmbăta asta. Ştiu eu însă dacă voi reuşi? Apoi, în afara altor
1 000 de treburi mărunte, va trebui să lucrez din răsputeri toată săptămâna, pentru a izbuti, până vineri, să isprăvesc şi să predau totul. De aceea, chiar din clipa de faţă, mă aşteaptă trei zile de adevărată ocnă.

Ai făcut foarte bine că te-ai dus la teatru. Ai bani îndeajuns? Eu cheltuiesc îngrozitor de mult pentru redacţie. Pentru mine personal, cheltuieli prea mari nu fac. în urmă cu vreo trei zile am vizitat familia Kaşpirev. Cu piciorul el o duce mai rău, iar Sof<ia> Sergheevna, împrumutând chiar în ziua aceea de la cine\ - 220 r. a pierdut toţi banii la Gostinîi Dvor, aşa încât au rămas amândoi fără nici o copeică. Şi totul este perfect adevărat. Cu aceste 220 r. ei trebuiau să achite dobânda pentru suma de 2 000, împrumutată şi aceasta de la un afacerist,

* Mama Annei Grigorievna, soacra scriitorului (n. Ir).

** Termen având - până astăzi - în jurisprudenţa rusească şi sensul de recurs (n ir.).

124

sumă pe care nu reuşesc de trei ani s-o achite. Sofia Ser<gheev>na a şi plâns cât mai eram acolo, părându-i rău de banii pierduţi. Sunt cu adevărat intr-o situaţie îngrozitoare şi, în pofida faptului că m-au primit cu afecţiune deosebită, imaginează-ţi cum m-am simţit eu văzându-i lacrimile, când ştiam că le datorez, la rându-mi, 400 de ruble.

Te sărut pe tine şi pe copii. Poate că ne vom revedea, totuşi, cât de curând. Treburile mele mărunte nu ţi le mai descriu. Iţi spun doar că, pentru a putea să vin la voi, trebuie să fac teribil de multe lucruri. De ex<emplu>, ca să îndrăznesc a lipsi de aici timp de 4 zile, trebuie să am gata din timp ^{2}/3 din No viitor. - Ieri a fost pe la mine Soloviov[216], care a revenit de curând din străinătate. Vizitele astea sunt un chin nu alta, ca, de altfel, şi unele scrisori redacţionale ce nu pot fi, desigur, neglijate. A mai fost pe la mine şi Poleakov; pe la începutul lui iulie, vrea să se ducă la Moscova şi la Tuia. Aici e zăduf şi arşiţă îngrozitoare. Te îmbrăţişez şi te sărut mult. Pe copilaşi - în special. Vorbeşte- le câte ceva despre mine. La revedere.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

47. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

<Destinaţia: Staraia Russa>   5 iulie <18>73,joi

Draga Ania, îţi scriu obosit peste măsură, căci nu am dormit deloc. Am sosit în cursul dimineţii[217], iar pe drum m-a udat ploaia. Am găsit aici nu mai puţin de 5 scrisori la care trebuie să răspund imediat, toate fiind în legătură cu revista. Şi tot astăzi trebuie să citesc şi să corectez 3 şpalturi. Am primit o scrisoare destul de binevoitoare de la Meşcerski: îmi cere scuzc pentru faptul că voi fi închis în locul lui[218] (probabil că i-a transmis Filippov ceea ce i-am transmis la rândul meu. şi anume, că Meşcerski se poartă mult prea neglijent faţă de mine.

125

nebinevoind nici măcar să-şi exprime părerea de rău că voi sta la închisoare în locul lui). Despre bani îmi scrie ca despre o problemă rezolvată, pe când Dmitrievskj-[19] a sosit aici abia astăzi şi mi-a trimis din proprie iniţiativă 700 r. Şi-acum să-ţi spun, porumbelul meu, că, după ce mi-am făcut calculele, m-am îngrozit: 100 ţie, 100 lui Peceatk<in>[220], 50 salariul lui Puţîkovici[221], 100 datorate lui Gladkov[222] în cadrul revistei, plus diverse cheltuieli mărunte (lui Trişin[223], servitoarei şi altora, vreo 20 r.), plus proprietarului 50[224], socoteşte şi tu cât mai rămâne. Şi totuşi, poate că ar trebui să împărţim restul cu Iv<an> Gr<igoriev>ici, căruia i-am şi scris că am sosit; luni va avea loc şi încheierea socotelilor pentru acest No, care va costa foarte mult (articolele publicate în mod gratuit, ale lui Filippov, au încetat să apară). Cât despre mine, datorită treburilor, nu mai scriu nimic (câteva cuvinte sunt şterse cu cerneală), am un deficit colosal. Mă rog, asta-i situaţia, cel puţin există o anumită sumă în momentul de faţă. La viitor nici nu vreau să mă gândesc: mă apucă ameţeala şi mă tem să nu fac din nou o criză.

Acum, despre alte probleme: mâine îţi voi trimite, pe numele lui Rumeanţev, 100 de ruble (vreau să spun că voi încerca să mă scol mai de dimineaţă, ca să nu întârzii la poştă). Pe plic n-am să scriu: pentru doamna Dostoievskaia, ca să nu se işte discuţii. în plic însă am să-i adresez destinatarului un scurt bileţel cu rugămintea de a-ţi transmite banii. Scrisoarea adresată ţie n-o voi pune în acest plic. Tu însă, la primirea celei de faţă (care va sosi mai devreme), avertizează-1 neapărat că urmează să primească pentru tine, dar pe numele lui [o scrisoare] suma de 100 r., şi asta numai pentru că nu ai paşaport personal[225]. Cere-i pentru asta scuze.

Din banii respectivi n-ai putea să le dai măcar o mică parte proprietarilor?''-[26]

Nu te supăra că nu-ţi scriu aici decât despre asemenea treburi. Zău că abia mai respir, abia mă mai ţin pe picioare. Măcar pe la două să mă pot culca! De amânat însă expedierea scrisorii şi a banilor destinaţi ţie, nu pot s-o amân. Cred că în felul acesta vor ajunge mai repede.

Ce fac copiii? Scrie-mi despre ei mai amănunţit. Şi cât mai

136

mult; să nu-ţi fie lene s-o faci, te implor; gândeşte-te că sunt aici singur şi copleşit de treburi, lua-le-ar naiba să le ia.

Ce bine ne mai merg afacerile, ce bine ne mai merge!

Şi-acum, la revedere.

Al tău întru totul, F. Dostoievsld.

Călătoria a fost nesuferită şi, dacă nu s-ar fi întâmplat să şadă lângă mine un palavragiu, zău că aş fi murit de plictiseală^. De la Soloviov mi-a sosit o scrisoare deosebit de gentilă[227]; et este plecat la Moscova.

N-au durut-o dinţişorii pe Lilea? Fedea m-a mai căutat? Vezi să nu răceşti. Ştiu că a plouat şi pe la voi.

La revedere.

Al tău, Dostoievski.

Sărută-i mult pe copii. Spune-i Lilei să fie drăguţă şi cuminte şi să-mi scrie o scrisoare, iar pe Fedka pupă-1 pe gunţâ. şi pe pieptuţ, şi peste tot. Lilei îi pup mânuţele. Scrisoarea dădacei am transmis-o destinatarului.

Slujnica mi-a comunicat că luni a fost pe aici Iv<an> Gr<igoriev>ici şi i-a spus că poate va trece şi Olga Kirillovna[2-s] cu copilul, după care a plecat. Olga Kirillovna însă n-a trecut.

Adineaori am ajuns acasă şi-am constatat că în lipsa mea a fost pe aici Trişin şi şi-a notat numele*.

48. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersb<ur};>

<Destinaţia: Staraia Russa>Marţi, 10 iulie <18>73

Ania, drăguţa mea, din scrisoarea ta[229], pe care am pnmit-o aseară, am înţeles că încă nu mi-ai primit misiva, deşi ti-am expediat-o chiar în ziua când am sosit aici, adică joi seara.

*Este vorba de un obicei de epocă din Rusia taristă ca vizitatorii, negăsindu-l acasă pe cel căutat, să semneze intr-un registru in ir >.

Acolo, multe din întrebările pe care mi le pui îşi vor găsi răspunsul cuvenit. Ţi-am trimis şi banii pe care, acum, când această scrisoare va ajunge la tine, îi vei fi şi primit. în cuprinsul scrisorii tale, atât de gentile şi afectuoase, faptul care m-a necăjit cel mai mult a fost cel privitor la crizele pe care le-ai suferit (pierderea vederii). Prin urmare, nici băile nu ţi-au fost încă de nici un folos. Ah. Ania. unde vei ajunge cu toate astea! Ce îngrozitor e să mă gândesc la starea proastă a sănătăţii tale, ţinând seama de faptul că. într-o zi, aş putea să mor: ce se va întâmpla atunci cu tine şi cu copiii din cauza acestei stări proaste? Oare nu poate fi ea remediată? E bine măcar că mi-ai scris despre toate acestea. Te implor să nu te temi nici de aci încolo că ai putea să mă îngrijorezi: scrie-mi amănunţit despre sănătatea ta. Amănunţit şi cu regularitate, căci de nu-mi vei scrie, de-abia că-mi voi face gânduri negre, mă voi gândi mereu că-mi ascunzi adevărul. Auzi?

Veştile privitoare la copii şi la faptul că le este dor de mine m-au tulburat nespus: nici nu-ţi imaginezi cât de greu îmi vine aici, fără să vă am în preajmă. Draga de Liuba! Să nu fi zis într-un ceas rău că n-am să mă mai întorc la voi! Dar şi Fedea, dragul de Fedea! Să ştii că, într-adevăr, perspectiva ce-o am în faţă e dintre cele mai sumbre, aşa încât e foarte-foarte posibil să nu pot veni până la data de 15. Aşa se arată a fi situaţia. Cele 700 de ruble primite le-am cheltuit în felul următor: 100 lui Peceatkin, 100 ţie, 100 datoria către casieria revistei „Grajdanin", 50 proprietarului, 75 lui Iv<an> Gr<igoriev>ici, 50 sal<ariul> secretarului de red<acţie>; colaboratorilor la actualul No al „Grajdanin‘ -ului le-am plătit 150 r., am achitat, în sfârşit, suma datorată iamiliei Trişin, de asemenea, slujnicei, mi-am cumpărat mie o umbrelă şi nu mai am în casă decât 64 r. Acum fii atf.ntă: luni, pentru N° următor, voi avea de plătit cel puţin 125 r. Să presupunem că voi scăpa de treaba asta, dar se pune întrebarea cu ce sumă am să vin la voi şi cu ce am să-mi plătesc călătoria? De notat în acelaşi timp că Iv<an> Gr<igoriev>ici a trecut chiar astăzi pe la mine: despre familia Obraztov[230] încă nu se ştie nimic, şi el se grăbea să ajungă la

Arhanghelski[231] - se prea poate însă ca nici în iulie să nu primească nimic.

Să presupunem însă că spre sfârşitul săptămânii Obrazţov va sosi, şi banii vor ti plătiţi. Rămâne, totuşi, cealaltă problemă: că am de executat condamnarea aceea, la două zile închisoare. Cine ştie când va emite procurorul respectiva dispoziţie, când o va trimite la poliţie, când va veni poliţia să mă ridice - până la urmă ne vom pomeni că s-a şi făcut vineri sau chiar sâmbătă. Presimt că aşa are să se şi întâmple.

Mă rog, nu voi putea să plec sâmbăta asta. Săptămâna viitoare însă, în jurul datei de 20, cu alte cuv<inte> către ziua de vineri, sunt aşteptaţi să sosească aici Meşcerski şi Pobedonosţev[232]; dar dacă va trebui să-i aştept încă o săptămână, adică până la data de 27? Intre timp, eu l-am şi înştiinţat pe Meşcerski, printr-o scrisoare, că voi pleca de aici pe 14 şi că nu mă voi întoarce decât pe 19. Asta, ca să ştie când mă poate găsi la birou. Şi iată că el va veni, iar de mine nici urmă!

Aşa stând lucrurile, îţi dai şi tu seama, Ania, că, dacă nu voi izbuti să

sosesc pe data de 15, atunci s-ar putea să nu mai vin decât în luna august. Din cauza asta sunt pur şi simplu disperat. Şi totuşi, trebuie acum neapărat să scriu un articol[233]. Judecă şi tu în ce situaţie mă aflu. Iată, ţi-am primit şi scrisori- ca şi atât de mult aş fi vrut să fiu în preajma voastră! Of, dragii mei, nu pot deloc să trăiesc departe de voi. Şi totuşi, trebuie. Naiba s-o ia de situaţie!

[Ieri] Duminică a fost pe la mine şi Anna Nikolaevna. M-a întrebat despre tine şi a stat cam un ceas. Au şi ei destule griji: cu banii o duc foarte prost, totul e amanetat, pentru obiectele respective a primit extrem de puţin, cel mic ţipă întruna, slujnicele sunt obraznice şi nu-i ascultă. Iv<an> Gr<igoriev>ici e disperat, mai ales datorită faptului că i se tot amână călătoria pe care vrea s-o facă spre a găsi o moşie pusă în vânzare. De aici reiese cât este el de convins că va primi, ba chiar foarte curând, cele aşteptate[234], deşi convingerea lui poate să nu se adeverească. Dacă se va adeveri însă, înseamnă că va pleca de aici

129

numaidecât, iar eu nu voi mai izbuti să discut cu el despre împrumutul scontat. în afară de asta, de primit, va primi, probabil, o poliţă, bani în numerar încasând, de bună seamă, prea puţini.

în prezent nu mai iau masa de prânz pe la diferite birturi, ci acasă. Aleksandra nu găteşte chiar foarte prost, şi cred că aşa mă va costa mai puţin. Rămâne de văzut.

Familia Trişin a fost şi ea pe la mine, am băut cu toţii câte o cafea. Cei doi mi s-au plâns de Paşa*, au fost nespus de politi- coşi şi amabili, le-am dat dobânda cuvenită şi au plecat.

Duminica am fost la Letni sad**, să văd iluminaţia, dar m-am simţit atât de trist şi stingher, încât n-am ajuns nici până la mijlocul drumului, m-am întors şi am pornit pe jos spre casă. Ce-i drept, la o loterie de acolo am pierdut o rublă, dar numai atât. Anna Nikolaevna ştiu că iar a câştigat câte ceva.

în afară de Letni sad, n-am mai fost nicăieri, şi, dacă nu i-aş socoti pe colaboratori şi pe Puţîkovici, n-am mai văzut pe nimeni. în loc să scriu, este a doua seară când stau să citesc articolele ce s-au adunat. între timp la redacţia „Grajdanin“-ului. îndeleUiicirea asta nu-i preţuită câtuşi de puţin. Dar cât de mult te costă, cât timp îţi ia, te face să ameţeşti, să nu mai judeci limpede. Hotărât lucru, devin foarte rău.

Porumbelul meu, dacă îi dai proprietarului 50 de ruble, oare îţi vor mai rămâne destui bani? Te rog, în general, să-mi trimiţi veşti cât mai des, iar în legătură cu banii, mai din timp, ca să pot face rost de ei într-un fel sau altul. De fapt, toată speranţa noastră e ca Iv<an> Gr<igoriev>ici să primească banii ce i se cuvin. Dacă va fi păcălit, ne vom prăbuşi şi noi.

Spune-mi însă ce-am să mă fac fără tine, dacă va fi să nu te văd încă trei sau patru săptămâni de-aci încolo? Prietenă dragă, tu nici nu ştii cât te iubesc. (Un rând este şters cu cerneală.) Dar ce mai pot să-ţi spun? Te îmbrăţişez mult şi te sărut (deşi,

* Pavel Aleksandrovici Isaev, fiul vitreg al scriitorului (v.

Corn. - 13) (n. tr.).
** Grădină publică din Petersburg (n. tr).
180
trimise printr-o scrisoare, asemenea sărutări nu valoarează nimic). Repet: fără voi, eu nu pot să trăiesc.

Pe copii îi sărut la nesfârşit Vorbeşte cu Liuba despre mine, spune-i că voi veni curând şi îi voi aduce bunătăţi. Mă tem ca Fedea să nu mă uite cu totul. Aminteşte-i şi lui de mine. Căci dacă voi mai întârzia o lună, zău că nu mă va mai recunoaşte! Sărută-i pe amândoi şi iubeşte-i. Da, ascultă, Ania: dacă nu te vei simţi bine, fie chiar şi un pic, numai un pic, să-mi scrii numaidecât. Altminteri, îmi voi face tot felul de gânduri şi voi suferi. Scrie-mi mai des.

Vineri mă şi pregătisem să plec la poştă spre a trimite părintelui Ivan* cele 100 r, când a venit Iv<an> Gr<igoriev>ici şi l-am rugat pe dânsul să i le expedieze căci sunt ocupat până peste cap.

Rămâi cu bine, vă îmbrăţişez pe toţi, iar pe tine cel mai mult.

Soţul tău.

P. S. Mai mult şi mai mult mă tem că voi întârzia din cauza procesului. Iată că e marţi, iar de la tribunal nici o veste. S-ar putea să nu mă închidă nici săptămâna asta. Dacă n-au s-o facă până sâmbătă şi dacă voi avea bani, s-ar putea să vin.

49. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

<Destinaţia: Staraia Russa> 12iulie<18>73

Ania, porumbelul meu drag, îţi răspund pe loc[235], căci până diseară voi fi atât de ocupat încât nu voi mai găsi nici o clipă liberă. Continuu să-mi scriu articolul, fie el blestemat[236]. Până mâine la ora 8 dimineaţă trebuie să scriu 450 de rânduri, iar eu n-am scris deocamdată decât 150. Mă simt parcă din ce în ce

* Ioann Rumeanţev, (v. Com. - 134 şi 192) (n. tr.).
131
mai ameţit şi e clar că am început să scriu foarte greu. Capul îmi este mereu tulbure. Asta, porumbelul meu, e o treabă foarte serioasă, dacă ne gândim la viitoml nostru. Am început să disting clar, încă în urmă cu o lună, deosebirea dintre uşurinţa cu care scriam la Dresda şi greutatea cu care scriu aici. Motivez asta prin faptul că munca mea de redactor, prin grijile ei mărunte, dar fără de sfârşit, prin agitaţia care nu-mi este proprie etc., mă apasă pur şi simplu, aşa încât va trebui să mă odihnesc multă vreme după anul acesta blestemat. Voi izbuti oare s-o fac?

De scrisoarea ta sunt mulţumit, scrisorile tale mă bucură totdeauna, şi nu trebuie să te scuzi că nu ai ce scrie. Scrie orice, şi asta îmi va fi de ajuns. Acum, despre problemele noastre. Sunt foarte necăjit, Ania, căci nu întrezăresc deloc posibilitatea de a pleca spre voi poimâine sau măcar duminică, ba poate chiar nici după aceea. Toată problema e legată de bani. Nu mai am la mine decât 50 r. Pe când colaborările la „Grajdanin“ au început să fie plătite cu sume extrem de mari. Lunea viitoare am de plătit 130 de ruble (minimum), dar de unde să le iau? Ca să nu fac plăţile este cu

neputinţă: sunt o seamă de scriitori noi, şi a păta renumele publicaţiei prin neplata colaboratorilor nu este posibil. (Sunt şterse cu cerneală două rânduri.) Şi, în general, nu se cade să rămân dator faţă de nimeni: îndată se va duce vestea că revista „Grajdanin“ nu-şi plăteşte colaboratorii. Până mâine, adică până ce-mi voi încheia articolul, nu mă voi mai gândi la asta, însă chiar mâine voi încerca să-mi amanetez ceasul la un ovrei, o cunoştinţă de-a lui Iv<an> Grigorievici (căruia a încetat să-i mai dea bani), fie şi pentru 80 de ruble! Nu ştiu dacă voi reuşi. Cât despre Iv<an> Grigorievici şi An<na> N<iko- laevma, să ştii că-i văd deseori. Chiar ieri îmi pusesem în gând să mă duc la dacea lor, unde 0<lga> K<irillov>na îşi sărbătorea onomastica, întrucât el mă invitase stăruitor să vin, însă vremea fiind ploioasă nu m-am mai dus. A luat de la mine 75 de ruble şi se află într-o stare îngrozitoare, maladivă, de nelinişte şi tulburare, din cauză că nu a primit nici un fel de veşti de la

132

Obrazţov. Zilele trecute a expediat acolo o telegramă conţinând 40 de rânduri şi ameninţă cu judecata.

Eu însă, bazându-mă pe unele premise, sunt convins că, zilele astea, Obrazţov va sosi negreşit, şi îl încurajez pe Iv<an> Grigorievici cât pot. Ieri a fost sărbătorită la ei onomastica de care pomeneam, iar astăzi a trecut pe la mine A<nna> N<iko- laev>na. Amanetase cu puţin timp înainte câteva obiecte. Iv<an> Gr<igoriev>ici (care a amanetat totul şi care poartă acum nişte haine ponosite ce arată îngrozitor) a trimis la casa de amanet fracul său împreună cu vesta, iar Olga K<irillov>na două corsete. Pentru toate aceste obiecte, A<nna> N<ikolaev>na a primit 15 ruble. îţi dai seama ce prost stau cu banii? Prin urmare, cam aşa se prezintă lucruiile în momentul de faţă. Dar cel mai mult mă omoară gândul că nu voi putea nicicum să vin la voi, şi numai Dumnezeu ştie dacă voi putea s-o fac sâmbăta viitoare. în scrisoarea precedentă ţi-am explicat despre ce-i vorba.

Să vă văd însă la chip pe voi toţi este pentru mine o necesitate stringentă: aici poţi să înnebuneşti din cauza a tot soiul de ticăloşii, precum şi a silei cu care priveşti la ele. Vă sărut pe toţi. îmi spui că m-ai visat (dacă nu minţi). Eu te-am vistat până acum de două ori. Sărută-i pe Fedca şi pe Liuba. Dacă Liuba are să plângă sâmbătă pentru că nu am venit, să-i spui că de astă dată m-a împiedicat s-o fac treşkotul*, şi că voi veni peste 2 zile. Ai grijă de ei, acordă-le mai multă atenţie, porumbelul meu. Tare aş vrea să-l văd pe Fedka. Felicită-1 de ziua lui. Organizează pentru copii o anume festivitate. Cât priveşte banii pe care ţi i-am trimis, sunt încredinţat că-i vei chivernisi cum trebuie, dar, pentru orice eventualitate, să ai în vedere situaţia noastră generală şi să fii mai econoamă. Mi-ai scris ceva despre nişte lucruri de-ale tale aflate la A<nna> N<ikolaev>na, sfătuin- du-mă să le amanetez. Dar acele lucruri nu mai există: ea ie-a amanetat mai mult pentru mine, primind numai 25 r.; procentul de 9 ruble a fost achitat, iar o altă sumă urmează a fi plătită pe

* Navă cu fundul plat, servind la transportul pe canale şi râuri. De la trăsko - gheată de lemn, sabot (sued.) (n. red. ruse).

data de 22: cam aşa ceva spunea chiar astăzi Anna N<iko- laev>na. Rămâi cu bine, vă îmbrăţişez pe toţi, urează-mi să nu plesnesc de încordare la noapte, când îmi voi scrie nesuferitul ăsta de articol. Vă îmbrăţişez şi vă sărut.

Spune-i Liubei că o sărut de 1 000 de ori. Pe Fedka, de asemenea.
Dostoievski.

P. S. Apropo de cele spuse, drăguţa mea, tare mi-ai fi de trebuinţă în aceste clipe. Mă înţelegi? Chiar e adevărat că mă visezi? Poate visezi pe altcineva? îţi sărut picioruşele şi totul. Mult de tot.
Al tău, Dostoievski.

Nici să mă aresteze nu vine nimeni, nici să mă amendeze. Dumnezeu ştie de ce. Vor veni, ca de obicei, când nu trebuie. Tot tărăgănează şi nu fac decât să mă ţină în tensiune.

50.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA
Petersburg
<Destinaţia: Staraia Russa> 20 iulie <18>73

Niutia, îngerul meu drag, începând de ieri, de când am sosit aici, tot alerg, nu-mi văd capul de treburi, şi, iată, s-a şi făcut ora 10 seara, iar eu n-am găsit decât un minut, unul micuţ de tot, ca să-ţi pot scrie. De călătorit, am călătorit bine, vremea a fost mereu frumoasă. La Novgorod am stat cam patru ceasuri, încât am izbutit să fac şi o plimbare, am fost şi la catedrala oraşului. La gară, când am revenit acolo - se şi făcuse ora 10 -, s-a apropiat de mine o-femeie şi a început să mă interogheze: cine sunt eu, ce servitoare, am, cine e această servitoare etc. Apoi mi-a spus: „Chiar pe Dumneavoastră trebuia să vă găsesc. Soţia v-a trimis prin mine o scrisoare". Era acea rubedenie a Nataliei[237], prin intermediul căreia mi-ai trimis cele 30 r. şi
184
pozele. Mi le-a dat pe toate chiar atunci. în ceea ce o priveşte, încă nu ajunsese la Petersburg: nu fusese decât la Novgorod, după aceea revenise la Staraia Russa (ba chiar în ziua de luni şi chiar cu vaporul pe care mă aflasem şi eu, călătorind spre voi, dar atunci nu mă văzuse), rămăsese o vreme la Russa, pentru ca abia acum (din nou o dată cu mine) să vină iar de la Russa, spre a se duce, în fine, la Petersburg. Cred că Natalia a ştiut că ea s-a întors pentru o vreme la Russa. Fapt e că am primit în cele din urmă şi banii, şi pozele.

Sosind aici, am găsit totul, ca de obicei, în dezordine. In dimineaţa asta am primit o telegramă trimisă de prinţ, precum şi 2 scrisori privitoare la articolul său[238]. Scrisoarea lui mi s-a părut a fi din cale afară de grosolană: se plânge că N° revistei îl costă prea mult, că nu poate plăti mai mult de 130 r. pentru apariţia fiecărui N° etc. Naiba să-l ia, eu nu i-am scris niciodată că ar fi nevoie de mai mult de 130 sau că nu-mi ajung banii. Chiar astăzi îi voi răspunde pe un ton atât de tăios, că-i va trece pofta să-mi mai dea poveţe (deşi, trebuie să recunosc, în scrisoarea lui există şi fraze şi exprimări din cele mai prieteneşti).

Ieri am stat toată noaptea fără să dorm, ocupându-mă de corectură (ceea

ce face cât o lucrare de concepţie), ba o voi continua şi astăzi, şi mâine. Chiar acum familia Kaşpirev a trimis pe cineva să mă invite la ei, dar, bineînţeles, am declinat invitaţia. Adineaori a fost pe la mine şi Mişa[239]. A rămas, până săptămâna viitoare fără nici un ban. L-am rugat să se ducă mâine la Klein[240] şi să-mi dea de ştire ce-a făcut acolo, iar până una-alta i-am oferit 10 r. Unul ca el, zic eu, îşi restituie datoriile.

Tot astăzi a trecut pe aici şi Ivan Grigorievici, i-am dat şalul şi pacheţelul cu pozele, dar am uitat să-i dau şi scrisoarea (aflată în cea ajunsă la mine prin mătuşa Nataliei). I-am oferit bani, dar n-a vrut să-i ia şi m-a întrebat insistent dacă voi izbuti să mă descurc până luni fără ajutorul lui. Arhanghelski i-a comunicat cum că Obrazţov i-ar fi telegrafiat că pe 25 va sosi la Petersburg. Iv<an> Grigoriev<ici> zice că nu speră să primească întreaga sumă.

Aştept cu nerăbdare, Niutia, bucuria mea, să-mi trimiţi o scrisorică. Deşi eşti un pic ticăloasă dintr-un anumit punct de vedere, totuşi eşti unica mea bucurie şi îmi vine din calea afară de greu să stau aici fără tine. Dar tu nu vei putea înţelege niciodată această singurătate a mea. Acum chiar că-i o singurătate absolută şi, în plus, numai neplăceri. Scrie-mi mai amănunţit despre copii: ce face Lilea, ce face Fedea? Mai multe amănunte despre ceea ce discută, despre ceea ce fac. Te sărut, porumbelul meu, şi te rog să-mi scrii. Voi încerca să revin la voi pe la 4 august (sau cam aşa ceva). Până atunci însă e îngrozitor de mult. Meşcerski îmi scrie că nu va veni aici decât, poate, în septembrie. Sărută-i pe copii, transmite-i Liubei că-mi aduc aminte în fiece clipă de ea şi de Fedea. Oare Fedea nu m-a uitat? Băieţelul meu drag! Tu nu poţi să înţelegi cum mă simt neavân- du-i în preajmă.

La revedere, te îmbrăţişez şi te iubesc.

Al t.ău pentru totdeauna, F. Dostoievski.

îţi voi scrie curând şi mult - nevastă netrebnică şi geloasă ce eşti! Ah, Ania, pe cine ţi-a venit în minte să bănuieşti?

Iv<an> Grigor<ievici> mi-a spus căRauchfuss (un doctor) ar fi constatat la Grişa[241] un început de boală englezească*; ce bine ar fi ca acest doctor să ajungă şi la Russa: încă n-ar fi prea târziu!

51.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTODEVSKAIA

<Petersburg>

<Destinaţia: Staraia Russa>Luni, 23 iulie <18>73

Ania, prietena mea dragă, adineaori ţi-am primit scrisoarea[242], când colo, văd că a fost expediată vineri: îngro

* Rahitism (n. tr).

zitor de mult fac până aici scrisorile. între timp, mi-au trecut prin minte atâtea gânduri în ceea ce vă priveşte, am suferit atât de mult! - Şi-apoi, spune şi tu, Ania, porumbelul meu, e posibil să scrii aşa cum o faci tu: „Mi s-a întâmplat o nenorocire... Sunt foarte necăjită", fără să spui ce anume ţi s-a întâmplat?! Pentru numeie lui Dumnezeu, scrie-mi numaidecât, neapărat, despre ce este vorba, altminteri am să mă supăr rău pe tine şi n-am să vin

până ce n-am să-ţi primesc răspunsul. Şi pe viitor să nu mai faci niciodată asemenea lucruri, te implor, căci îmi vine greu şi aşa. (Un rând este şters cu cerneală.) Scrie-mi neapărat Auzi? Numaidecât.

Vorbindu-mi despre copii, mi-ai făcut, în schimb, o mare bucurie. Scrie-mi totdeauna despri. ei. Citind asemenea rânduri, parcă aş învia din morţi, parcă m-aş afla în preajma lor.

în afara celor mai negre gânduri şi a pesimismului care m-a copleşit, încât eram gata să mă îmbolnăvesc, când îmi spuneam că m-am condamnat pentru încă cel puţin şase luni la munca asta de ocnaş de la redacţia „Grajdanin“-ului, mă tem cu adevărat că mă paşte o boală. Chiar aseară am avut accese de febră, mă durea spatele, îmi simţeam grele picioarele. Astăzi, ce-i drept, mi-e mult mai bine, numai de dormit dorm rău, cu coşmaruri, cu vise urâte, mi-e deranjat stomacul. Scrie-mi îndată ce-mi primeşti scrisorile, fără să laşi pe a doua zi, şi-ţi voi răspunde procedând la fel.

Lui Meşcerski, la scrisoarea lui grosolană, i-am răspuns foarte corect: fără aroganţă, pe un ton normal, într-un mod sobru şi direct[243]. Cred că nu va mai îndrăzni să-şi arate colţii. Sâmbătă dimineaţa a trecut pe la mine Anna Nikolaevna, a luat din comoda ta câteva lucruri (6 bucăţi, printre care o mantilă, sau cum i-o fi zicând, roşie, în carouri, nişte draperii etc.), şi, pe lângă asta, mi-a mai luat şi 10 ruble. Astfel, socotind şi cheltuielile de acasă, m-am pomenit că nu mai am decât 53 de ruble (în ajun, îi dădusem şi lui Mişa 10 r.). De notat că sâmbătă, trimis de mine, Mişa a trecut pe la biroul lui Klein şi - ce crezi?

- am vândut, i-au spus cei de acolo, numai 50 de exemplare, cât despre Klein, acesta nu mai e la Petersburg: a plecat la

137

Moscova, nu va reveni de acolo decât pe la începutul lui august, şi bani nu ne-a lăsat. (Probabil că, vorbind despre 50 de exemplare, au vândut, în realitate, mai multe.) Eu însă urmează să plătesc luni colaborările. Ca atare, m-am sculat astăzi la ora 10 şi am plecat pe la cei ce primesc obiecte cu amanet. Pretutindeni mi s-au oferit numai 60*. Doar într-un singur loc, lângă podul Anicikov**, Casa Lopatin***, mi s-au dat, la insistenţele mele, 70. Cu toate acestea, sunt neliniştit, fiindcă cei de aici mi-au eliberat o chitanţă în care stă scris că ceasul l-am vândut, iar banii, suma de 70 de ruble, i-am primit în întregime. Ei au încercat să mă liniştească afirmând că este vorba de-o formulă comună tuturor băncilor particulare de acest fel. S-ar putea, într-adevăr, să nu mă înşele. în felul acesta, am avut bani îndeajuns: am făcut plăţi în suma de 106 ruble şi mi-au mai rămas pentru traiul zilnic circa 15 r., socotind şi mărunţişul. în schimb, am rămas fără ceas.

Acum, sunt cu desăvârşire singur, până şi Strahov lipseşte, începe să-mi placă grozav unul dintre noii mei colaboratori, pe nume Belov[244] (scrie articole crit<ice>), însă locuieşte cam prea departe. Altfel, cred că ne-am putea înţelege. Iv<an> Gr<igoriev>ici n-a venit nici el astăzi. Au fost aseară pe la mine doar Paşa şi sărmanul Mişa. Acestuia din urmă abia de curând i s-a însănătoşit soţia, care fusese cât pe ce să moară, ba, pe deasupra, duminică a fost şi ziua ei onomastică, iar el, în afara celor 10 r., n-a mai făcut

rost de nimic.

în noaptea de sâmbătă spre duminică, printre alte coşmaruri, am visat că Fedea s-a urcat pe un pervaz de fereastră şi a căzut de la etajul al 3-lea. în clipa când s-a prăvălit, rostogolindu-se, în gc , mi-am dus mâinile la ochi, am răcnit disperat: adio,

* Aşa cum se va vedea îndată, este vorba de suma (în ruble) oferită pentru amanetarea unui ceas («. Jr.).

** Pod în centrul oraşului, peste râul Fontanka, având la capete celebrii „îmblânzitori de cai“ - patru sculpturi de bronz realizate de P. K. Klodt (1805-1867) (n. tr.).

*** în perioada istorică respectivă, casele, nef.ind numerotate, erau localizate folosindu-se numele proprietarilor (n. tr.).

188

Fedea! şi, îndată, m-am trezit Scrie-mi cât mai repede ce face băiatul: n-o fi păţit ceva de sâmbătă până duminică? Să ştii că eu cred în vederea a doua, mai ales că este un fapt recunoscut, şi nu mă voi linişti până ce nu voi primi scrisoarea ta.

De dormit, dorm trezindu-mă de câte 10 ori pe noapte, la câte un ceas, ^a chiar la mai puţin de-atât, şi năduşesc foarte des. Astăzi, în noaptea de duminică spre luni, am visat că Lilea a rămas orfană şi a nimerit la o femeie care o chinuia şi care a bătut-o cu nişte vergi mari, din acelea pentru soldaţi, încât am găsit-o gata să-şi dea sufletul şi repetând întruna: Mămico, mămico! Astăzi, din pricina acestui vis, simt că sunt gata să înnebunesc.

Şi, în general, simt că nici va’-a care îmi stă în faţă şi nici munca mea n-o să-mi aducă nimic bun. Cât despre plecarea mea spre voi, până pe la 5 august să nu mă aştepţi: nu voi avea nici cea mai mică posibilitate s-o fac. Pentru viitorul N°, 31, ce urmează să apară în jurul datei de 30 iulie, sunt, în general, liniştit. Nutresc, adică, speranţa că Iv<an> Gr<igoriev<ici> va primi, în sfârşit, banii scontaţi şi va putea să mă scoată din impas. In ceea ce priveşte problemele redacţionale însă, nu sunt la fel de liniştit Trebuie chiar eu să scriu un articol imens[245], dar sunt extrem de prost dispus.

Astăzi (în lipsa mea) a fost pe aici Nastia[246] şi a primit, în sfârşit, de la Aleksandra scrisoarea trimisă de Prohorovna[247]. (N. B. Aleksandra a fost pe la ea iară mine, dar n-a găsit-o acasă.) Nastasia a citit scrisoarea şi, la îndemnul Aleksandrei de a-i răspunde mamei sale, a spus: n-am ce să-i scriu, sun‘ • :e şi sănătoasă, n-am primit scrisori nici de la tatăl, nici de la tratele meu. Totuşi, a promis că-i va scrie. Transmite-i asta Prohorovnei, laolaltă cu plecăciunea mea.

Te îmbrăţişez sincer, cu toată ardoarea sufletului meu. Scrie-mi cât mai curând. Scrie-mi despre copii şi despre nenorocirea care ţi s-a întâmplat Auzi? Nu mă necăji şi nu mă irita şi mai mult Te sărut de 1 000 de ori. Pe Lilea şi Fedea, aşijderea. Mă gândesc la ei şi adeseori mă chinuieşte întrebarea: dar dacă voi păţi ceva - oare ce se va întâmpla cu ei!

Al vostru întru totul, F. Dostoievski.

139

în general, sănătatea mea să nu te îngrijoreze (asta, presupunând că te

îngrijorează). Am o constituţie robustă. Vremea aici e urâtă, plouă de câte 20 de ori pe zi, noaptea tună şi fulgeră, toate astea de 3 zile încoace, de aceea şi dorm atât de prost.

52. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

<Destinaţia: Staraia Russa>Joi, 26 iulie <18>73

Ania, prietenă dragă, ţi-am primit adineaori scrisorica[248]. îmi scrii însă foarte rar. îţi sunt foarte recunoscător pentru toate veştile privitoare la copii şi sunt bucuros că tu şi copiii sunteţi sănătoşi. Prin asemenea veşti mă înviorezi. Căci eu am bolit cu adevărat, ba chiar am şi zăcut niţel: am avut o stare febrilă (dar fără accese puternice) şi o foarte puternică diaree (care mai persistă şi acum, de peste o săptămână). Am luat nişte ulei de ricin, dar nu m-a ajutat deloc. Starea febrilă parcă s-a mai ameliorat, dar stomacul e în aceeaşi situaţie şi am capul greu. Mai aştept puţin şi-l invit pe Bretzel[249], dacă nu cumva e plecat din Petersburg. Am impresia însă că-mi va trece şi aşa. Să ştii că ies deseori în oraş, deşi nu pentru a mă plimba.

Alaltăieri a venit pe aici Iv<an> Grigorievici, plin de bucurie: la 23 iulie a sosit Obrazţov[250], cu care a şi dat ochii, iar pe deasupra a primit şi toţi banii de la Varlamov, toţi deodată. Atitudinea lui Obrazţov e cam arogantă şi scorţoasă. De altfel, şi [eaj bătrâna[251] a trimis o scrisoare, în care foloseşte apelativul Dumneavoastră, şi din nou nişte lenjuri în dar. In scrisoare, ea precizează că nu s-a limitat la a păstra respectivul capital, ci chiar l-a mărit, cunoscându-şi prea bine obligaţiile. Obrazţov a declarat că va da 16 000 în bani şi 80 000 sub formă de poliţe cu termenul de până la 12 martie, şi a fixat pentru asta data de 25. Judecând după chitanţa prealabilă, pe care trebuie să

140

i-o dea Iv<an> Gr<igoriev>ici (un ditamai documentul), precum şi după modalitatea de achitarea a banilor, eu m-am declarat sceptic şi l-am sfătuit să fie mai prudent. I-a părut foarte rău că nu are un avocat cu care să se sfătuiască şi nici timp ca să se ducă la Tribunalul pentru problemele orfanilor, spre a se interesa de rapoarteL privitoare la tutelă. Oricum, a decis să amâne până astăzi (26) încasarea banilor, decizie pe care a şi comunicat-o lui Obrazţov, printr-o telegramă. Ieri, la ora trei, l-am întâlnit pe Nevski*, împreună cu Olga, dar n-am stat de vorbă decât o clipă, fiindcă începuse a ploua cu găleata. A izbutit să-mi spună doar că a fost la Tribunalul pentru problemele orfanilor şi a hotărât să accepte tot ce i-a propus Obrazţov, iar pe lângă asta mi-a promis că mâir.j (adică astăzi) va veni pe la mine. Acum e trecut de ora şase, dar el încă n-a venit. E de presupus că a primit cele cuvenite, dar fie că Olga Kir<illov>na a început cu capriciile ei, fie că va veni seara târziu (numai că nu mă va mai găsi acasă), ba chiar mâine-dimineaţă.

Ania, porumbelule, am impresia că el** nu va fi totuşi în stare să ne ajute aşa cum am scontat, căci la mijloc se află şi Olga, şi multe altele.

Chiar mâine însă este vorba de poliţa lui Peceatkin, de N° 30, iar către data de 1, de toate termenele datoriilor mele.

Ieri a sosit Pobedonosţev, a trecut şi pe la redacţia noastră, m-a aşteptat,

dar eu n-am mai venit, şi-atunci m-a rugat printr-un bilet să trec pe la el, către ora 9. Am fost ieri acolo şi-am stat până la ora 12. A vorbit mult, mi-a comunicat o seamă întreagă de lucruri şi m-a rugat insistent să vin din nou astăzi, iar dacă voi fi suferind, să-i dau de veste, şi-atunci va veni el la mine. M-a învelit cu un pled şi, pentru că în apartamentul lui, în afara unei slujnice, nu se mai afla nimeni, m-a condus coborând trei scări întunecoase, cu lumânarea în mână - deşi slujnica a venit, totuşi în vestibul -, până la uşa de ieşire. Oare ce-ar fi spus Vladislavlev[252], dacă ne-ar fi văzut! Aflat pe insula Wight,

* Nevski Prospekt (n. tr.).

** E vorba, ca şi în paragraful de mai sus, de Ivan Grigorievici Snitkin, cumnatul scriitorului (n. tr).

Pobedonoştev a citit Crimă şi Pedeapsă (pentru 1 oară în viaţă), la recomandarea unui admirator de-al meu, mult prea bine cunoscut de tine, pe care l-a însoţit în Anglia[253]. Prin urmare, treburile încă nu stau foarte prost. (Te rog, Ania, porumbelule, să nu spui asta nimănui.)

Din cauza bolii mele şi a articolului despre Tiutcev (care a murit recent), articol trimis de Meşcerski[254], nu l-am isprăvit pe cel la care începusem să lucrez. Oricum însă, următorul N° va trebui să-l scot de unul singur, de aceea nu voi putea în nici un caz să plec de aici sâmbătă: toată săptămâna voi sta să scriu acest articol politic. Am făgăduit-o lui Meşcerski, deşi n-am scris niciodată asemenea articole. Va trebui, în prealabil, să recitesc zeci de ziare. Mă tem să nu mă îmbolnăvesc de-a bine- lea. în schimb, sâmbăta viitoare (adică în august) voi veni la voi negreşit. Voi lua cu mine şi un palton călduros. Să ştii, Ania, că- mi dau seama prea bine când am răcit. Asta s-a întâmplat la ora trei noaptea, la o staţie a căii ferate Novgorodskaia, unde a avut loc transbordarea pentru calea ferată Nikolaevskaia. A trebuit să aşteptăm acolo un ceas şi jumătate, răstimp pe care l-am petrecut stând pe peron, într-un frig groaznic, însoţit şi de ceaţă. M-am şi gândit atunci: să nu cumva să răcesc! Toată lumea purta pleduri sau paltoane călduroase, numai eu eram îritr-unul de vară.

Păzeşte-te şi tu, porumbelul meu. Dacă am să încasez nişte bănuţi, am să-ţi trimit şi ţie. îi sărut pe copii de 1000 de ori. Vorbeşte-le despre mine. Spune-i Liubocikăi să nu fie necăjită şi să mă aştepte, căci acum am să vin pentru mai multă vreme. Pe dragul pe Feiea să-l săruţi şi să nu-1 laşi să mă uite. La revedere, îngerul meu drag. Am o groază de treburi, o groază! De astă dată trebuie să fac corectură la un N° întreg, făcând-o, totodată, şi din punct de vedere redacţional, adică procedând şi la modificări. în text. Este o treabă îngrozitoare. Am să-ţi mai scriu, cred eu, măcar două rânduri, sâmbătă sau duminică, mai ales dacă am să aflu ceva despre Iv<an> Gr<igoriev>ici. Vă sărut pe toţi. Iubiţi-mă.

* Al tău, E Dostoievski.

Teribil, teribil de mult aş vrea să te văd. Neţinând seamă nici de febra care, dintr-un punct de vedere, chiar mă uşurează, îndepărtând...

La revedere, porumbelule.

Scrie-mi despre tine. Ce anume ziceai că ai păţit?

Oare voi p.imi răspuns la toate acestea? „Delo“[255] te-aş ruga să nu citeşti.

53.A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

Staraia Russa

<Destinaţia: Petersburg> 26 iulie, joi, 1873

Ce milă mi-e de tine, scumpul şi dragul meu Fedicika! Eşti atât de necăjit, ai o dispoziţie atât de proastă (judecând după scrisoarea ce-am primit-o astăzi), încât, dacă aş avea vreo posibilitate, aş veni neapărat să te văd. Linişteşte-te, scumpul meu! Copiii sunt pe deplin sănătoşi, iar Fedea, în noaptea de sâmbătă spre duminică, n-a căzut de la etajul al 3-lea, ci a dormit liniştit în pătuţul lui[256]. Dragul meu, te rog, nu mai crede în vise şi premoniţii; fii liniştit, la noi totul va fi bine. îţi dau cuvântul meu de onoare că de se va îmbolnăvi cineva dintre noi, te voi anunţa neapărat. Astăzi, toată ziua am fost tristă, şi asta numai datorită scrisorii tale; îmi pari atât de trist şi necăjit, încât îmi fac reproşuri că am venit aici. Dragul meu, doar ştii că în curând vom fi din nou împreună şi vom relua viaţa noastră de familie, lasă-mă numai să-i mai doftoricesc puţintel pe copii. De fapt, acum nu avem posibilitatea de a merge să facem băi, căci vremea e destul de umedă şi mă tem ca nu cumva cei mici să răcească; de vor mai fi zile frumoase, vom mai avea şi noi timp să ne facem cele 10 băi prescrise. Când am vorbit despre visul tău, Liuba mi-a spus: scrie-i lui tata că nu m-a bătut nimeni şi nici n-are să mă bată. Copilaşii n-au mai ieşit de trei zile în curte, şi se joacă în casă. Fedea desface pe covor nişte

cărţi de joc şi face pe ghicitorul. Zice: dologa, Ui (3) dologhi, papa nu-nu-nu*, adică, nişte drumuri, tăticul va veni. Apoi, îşi duce mâinile la spate, se plimbă prin odaie ş; zice: mama, glea- di, Fedea fodit**. Este deosebit de politicos şi îmi zice: sculaţi-vă, duceţi-vă, iar nu du-te. Pe neaşteptate, au început să-i placă ouăle moi şi îmi zice: „reapka koku dala“***. Zilele astea, Liuba, mâncând nişte came de vită, îi striga lui Fedea: Fedea, de ce nu mănânci came? Am întrebat-o: ce-ţi pasă? - Păi îmi pare rău de el! - De ce îţi pare rău? - Păi dacă n-are să mănânce came, Schenk are să-l ia la spital, şi-o să-mi pară rău. în casă ne jucăm şi de-a ulii, iar uliul-Fedea sapă, plin de importanţă, câte-o gropiţă şi răspunde foarte corect la întrebarea: de ce are nevoie de pietricele. Sunt pe deplin mulţumită de amândoi copiii. Continuu să citesc „Delo“ şi am ajuns la convingerea că toate femeile ar trebui să se facă medici[257]; împreună cu Liubocika, avem intenţia să ne înscriem la toamnă la Academia de Med<icină>. Cât despre necazul meu care te-a speriat aşa de tare, îmi pare foarte rău că ţi-am scris aşa ceva. N-am crezut că ai să pui atât de mult la inimă treaba asta, mai cu seamă că mă avea în vedere numai, pe mine. Fapt e că, fără să vrea, Fedea m-a lovit atât de tare, încât mi-a rupt un dinte, ce-i drept, nu la vedere, totuşi asta m-a necăjit atât de mult, încât în primele clipe mai că n-am leşinat. Acum, privesc acest necaz cu mai multă nepăsare. Ţi-am trimis o scrisoare marţi, dar pentru că tu mi-ai ordonat să-ţi scriu numaidecât, încerc să îndeplinesc porunca

stăpânului. Ştii, prietene drag, tot mi se pare că ai să vii dum<inica> asta, desi nu crezi că va fi posibil. Ce bine ar fi. Voi aştepta cu nerăbdare următoarea ta scrisoare şi, până atunci, nu mă voi linişti îr ceea ce te priveşte. Blest<ematul> de Klein: când erai gata s J pleci, banii - ia-i de unde nu-s. Ce rău îmi pare că nu te-ai dus chiar tu acolo: ai fi putut să le soliciţi spre veri

* Corect: „Doroga, tri dordghi..." - „Un drum, trei drumuri..." (rus.) Cât despre echivalentul românesc al rostirii copilăreşti: „nu-nu-nu“, acesta ar fi: „di-di-di“ (n. tr.).

** Corect: „Marna, gleadî, Fedea hddit“ - „Mamă, priveşte, Fedea umblă" (rus.) (n. tr.).

*** Corect: ..Reăba iaiţo dalâ“ - „Pestriţa mi-a dat un ou“ (rus.) (n. tr).

ficare toate exemplarele rămase; poate că au vândut 80, şi nu 50[258]. Ei n-ar fi îndrăznit să nu ţi le arate, mai cu seamă că aşa a fost învoiala. Oricum, la începutul lunii viitoare du-te neapărat pe la ei şi cere-i banii, ca să nu rămână prea multă vreme acolo. Transmite-i complimente mamei şi lui Vanea. Te sărut şi te îmbi aţişez mult, de bilioane de ori, mă gândesc la el, îl iubesc, dar nu-1 cred pe soţul meu; Fedea zice că liublit (liubit*) pe tăticul lui.

Rămân soţia ta care te iubeşte, Ania.

Dragă Fedea, mă doare deseori inima pentru tine.

54.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

<Destinaţia: Staraia Russa> 29 iulie <18>73

Ania, porumbelul meu drag, ieri ţi-am primit plăcuta scrisorică. îmi scrii că mă aştepţi astăzi (dumin<ică>). Nu, draga mea, asta nu se poate nicicum: am o groază de treburi şi toate sunt scâmave! Acum a căzut asupra mea şi întocmirea corespondenţei cu diverşi autori şi din nou cu Meşcerski. Preocuparea asta îmi răpeşte tot timpul şi-mi ia toată vlaga. Săptămâna trecută am început să scriu un articol, dar z~ fost nevoit să nu mai continuu, din consideraţie pentru Meşcerski, adică, spre a insera, în schimb, articolul legat de moartea lui Tiutcev, pe care mi l-a trimis el cu totul pe neaşteptate şi care era atât de agramat, încât nici nu-1 puteai înţelege, şi cu asemenea gafe, încât autorul ar fi fost batjocorit în foiletoane vreme de 10 ani de aici încolo. M-am cocoşat asupra lui o zi şi o noapte, făcând îo* soiul de modificări: n-am lăsat acolo nici un rând neatins[259]. îi voi scrie fără ocol că mă pune astfel în

* îl iubeşte (rus.) (n. tr.).

situaţii imposibile. Şi când te gândeşti că pentru N° următor trebuie să scriu un alt articol, de astă dată unul politic. Asemenea articole n-am mai scris niciodată. De asemenea, n-a fost de ajuns faptul că astăzi n-am putut să plec spre voi: iată, am început să mă tem şi pentru sâmbăta viitoare, întrucât acum, la tipografia noastră, N° respectiv nu este gata înainte de ora unu noaptea. Dar la naiba cu N°, fapt e că cei de aici mă vor face în cele din urmă să mă supăr definitiv pe ei. îţi dau cuvântul meu că voi veni, dacă nu

duminica viitoare, atunci luni. Numai că vremea este groaznic de schimbătoare, plouă mereu. Deie Domnul să fie atunci zile frumoase.

Te îmbrăţişez şi te sărut, porumbelul meu, pe tine şi pe copilaşi. Mi-e dor de voi şi îmi pare rău că nu suntem împreună. Ce dor mi-e de copii, ce mult aş dori să te îmbrăţişez. Cu sănătatea stau mai bine, starea febrilă mi-a trecut de tot, dar stomacul şi oboseala - asta e ceea ce mă mai supără.

în fine, ieri, pe data de 28, a trecut pe la mine Iv<an> Gr<igoriev>ici, căci, după ce a primit banii, n-a mai venit deloc. Canalia de Obrazţov i-a vămuit groaznic, a adăugat nu ştiu ce fel de procente, într-.un cuvânt, n-au avut parte decât de-o poliţă, până în martie, în suma de 80 000, precum şi de numai 13 000 de ruble în numerar, dar şi acelea în rate. Iv<an> Gr<igoriev>ici m-a întrebat de ce sumă aş avea nevoie. I-am repetat, pe cât am putut, toate calculele noastre, pe care le-am făcut amândoi, dacă îţi mai aminteşti, în parc, pe o bancă, dar acum i-am spus că am nevoie de cel puţin 2 000. Mi-a spus că va sta să cugete. N-am insistat prea mult. Astăzi însă a venit Anna Nikolaevna şi mi-a spus că banii se cheltuiesc îngrozitor de repede, că el u şi făcut plăţi în sumă de 7 000 şi că Olga nu cunoaşte cea rr ai mare parte din aceste datorii, că banii dispar, şi a adăugat î'i treacăt că iv<an> Gr<igoriev>ici n-ar izbuti să-mi dea decât poate, 1600. (Aseară, la plecare, Iv<an> Gr<igoriev>ici mi-a spus că se va sfătui cu mama.) Tot ieri el mi-a dat cele 60 r. pe care le împrumutase de la mine, precum şi suma de 200 de ruble (suma [asta] principală urmând să mi-o dea după 1 august). Din aceste 260 r., adăugând şi ceea ce mi-a mai rămas, voi face mâine plăţile pentru ultimul N°, am scos
146
ieri ceasul de la amanet, i-am dat lui Strahov (care a revenit la Petersburg) un acont de 25 de ruble pentru un articol de-al lui, si îmi vor mai rămâne circa 70 de ruble. - Cam asta e situatia.

A »

înţeleg prea bine că ai cheltuieli mari Dar cum e oare să ai pe cap pe alde Vargunin, Zamîslovski, Trişin, Peceatkin[260], întreaga gospodărie banii pentru tine, ba încă în aşa fel, ca totul să trebuiască a fi plătit imediat şi, mai ales, să nu ai suficienţi bani pentru nimeni. Iar până în martie ei nu vor mai avea nici o copeică. Greu o vom duce noi, Anial Dar şi mai grea e munca mea de aici, care îmi oferă atât de puţin şi care mă ucide, astfel că nu voi mai fi capabil multă vreme sa fac ceva ca să câştig o sumă mai importantă. Şi asta, în timp ce datoriile noastre cresc mereu. - Presimţeam eu că, în ceea ce îl priveşte pe Iv<an> Gr<igoriev>iei, sunt prea puţine speranţe.

Ei caută acum să închirieze un apartament şi au de gând să rămână şi în iama asta la Petersburg, căci şi dacă ar dori, n-ar fi în stare să cumpere o moşie acum, toamna, ca să se mute direct acolo[261], întrucât nu au bani, ci numai un bilet care nu poate fi schimbat decât cu o pagubă foarte mare. Anna Nikolaevna umblă şi caută un apartament Olga suferă de la o vreme de o boală ciudată: e plină de furuncule, are furuncule enorme pe tot corpul, dar nu şi pe obraz.

Iată raportul meu despre felul cum stau lucrurile. Nu-mi pot imagina ce

vor spune Vargunin şi Zamîslovski în momentul când le voi aduce doar jumătate din banii ce li se cuvin.

între timp, m-a vizitat Strahov, a stat până la 1114, şi-acum trebuie să-mi închei în grabă scrisoarea, ca s-o pun la cutie. Imaginează-ţi că, îndată ce-am scris aceste cuvinte, mi-am amintit că nu am timbre, am uitat să le cumpăr, ceea ce înseamnă că scrisoarea nu va mai pleca astăzi, iar acum e noapte. Ah, ce rău uni pare! Ţie Dumnezeu ştie ce-ţi va putea trece prin minte, neprimindu-mi la timp răspunsul. Oare de ce nu ţi-oi fi scris ieri sau astăzi de dimineaţă! N-ai să mă crezi cât de tare m-a necăjit treaba asta Ah, ce rău e că m-a reţinut Strahov! Te sărut la nesfârşit, înger al meu. Nu poţi să-ţi imaginezi ce urât îmi este aici. Am impresia că vara asta se va solda la iarnă cu

147

repercusiuni serioase asupra sănătăţii mele. Sărută-i pe copii. Bieţii de ei, nu pot nici să-i văd, nici să-i aud. tocmai de aceea îi şi visez. Sărută-i. Cred, aşadar, că scrisoarea asta n-o vei primi, poate, decât joi. Căci până la voi scrisorile fac patru zile, de parcă ar merge la Odessa. Dacă le-ai expedia la Moscova, mâine, miercuri dimineaţa, ar şi sosi acolo, pe când la Staraia Russa scrisoarea asta, deşi va sosi miercuri, nu-ţi va fi adusă decât joi. O, ce viaţă nesuferită! La revistă am de rezolvat o sută de fleacuri, de care însă nu trebuie să uit nici o clipă, şi uite că de timbre am uitat cu totul. La revedere, draga mea. O, de s-ar sfârşi mai repede anul acesta diavolesc!

Sărută-i pe copii, iubeşte-i, poartă-te cu tandreţe faţă de ei, iar eu pentru asta te voi iubi veşnic. La revedere, te îmbrăţişez. Duminică poţi, cred eu, să mă aştepţi, dar până atunci cred că îţi voi mai scrie.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

55. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

<Destinaţia: Staraia Russa> 10 august <18>73

Dragă Ania, aseară am sosit la Petersburg îndurând multe în timpul călătoriei şi, în primul rând, suferind de oboseală; mă simt rău şi astăzi, însă ieri am fost bolnav de-a binelea. Dar să-ţi povestesc totul pe rând. Surugiul a mânat foarte bine, parcurgând distanţa în mai puţin de un ceas şi jumătate. Priveliştile au foj. şi ele frumoase, înveselindu-mi sufletul - în fiece clipă apărea câte un alt sat. Zvad[262] e aşezat în bătaia soarelui, umbra lipseşte, construcţiile sunt solide, oamenii sunt înstăriţi, dar din toate casele (de altfel, foarte curate) e o duhoare insuportabilă. Miroase a snetki* uscate, căci lumea le agaţă pe sub streaşina

* Specie de peşte (Osmerus eperlanus spirinchus) pescuit în acea vreme în nordul Rusiei şi, de obicei, uscat la soare (n. tr).

148

fiecărei case. Pentru cazare nu mi-au luat nimic. Un pahar de ceai (foarte bun) costă 10 c., iar un păhărel de votcă, 5. în schimb, de la ora 11 până pe la 5 a trebuit să aştept sosirea vaporului. De sus mă ardea soarele, dinspre lac bătea vântul. Vaporul a trecut mai întâi pe lângă debarcader, spre a întâlni treşkotul, şi al,a după aceea a revenit ca să ne ia şi pe noi. Cei care au

călătorit cu treşkotul ne-au povestit lucruri înfricoşătoare. De la ora 9 la 4 au fost remorcaţi (de sus - soarele, dinspre lac - vântul), nu puteau nici să se mişte în voie, n-aveau nici o fărâmă de pâine, până şi apa trebuiau s-o scoată chiar de acolo, din lac. Toţi, literalmente toţi, blestemau, furioşi. în fine, pe la 11’/i, am plecat din Novgorod, dar o paţachină, o damă din acelea, deocheate, a trăncănit în prea;ma mea toată noaptea cu cavalerii ei, - avea şi o voce stridentă, scârbavnică -, încât n-am izbutit nici măcar să aţipesc câteva clipe. Şi pentru că a venit vorba, să ştii, Ania, că atunci când vei pleca la drum cu copiii, trebuie să-i înfofoleşti bine, bine de tot. Un ceas sau şi mai mult de-atât, cât veţi aştepta la linia ferată Nikolaevskaia (sosind de la Ciudovo), veţi sta în frig şi umezeală. Mie mi s-a făcut frig chiar îmbrăcat, cum eram, cu un palton gros. în vagoane, dimpotrivă, e înnăbuşitor de cald, însă când nu te aştepţi deschide cineva fereastra şi înăuntru pătrunde îndată frigul de afară. In timpul călătoriei, trenul a avut o staţionare de un ceas şi jumătate, întrucât cel de dinaintea lui a suferit un accident La Petersburg am sosit după ora 10. Acasă la noi Aleksandra a spălat şi a curăţat totul. Proprietarul însă îşi face de cap: ieri au mai plecat din casă nişte chiriaşi, şi în locul lor au venit alţii. Rândaşii sunt îngrozitor de obraznici, nu permit să speli acasă nici lucrurile cele mai mărunte, şi pentru fiecare serviciu pe care ţi-1 fac cer plată. Ca să-ţi aşeze în stivă lemnele de foc ori să ţi le aducă în casă - la aşa ceva nu fac decât să râdă: vezi Doamne, asta nu-i treaba lor. Pe Meşcerski l-am mai găsit aici, a fost foarte amabil, însă ieri a plecat. în legătură cu sediul redacţiei încă nu s-a hotărât nimic. Puţîkovici încearcă să închirieze un alt apartament în aceeaşi clădire. Mă aşteaptă şi o groază de articole: nici unul încă nu-i definitivat. Ieri după- masă am izbutit să dorm vreo două ceasuri, dar m-am trezit

149

cuprins de-o febră îngrozitoare, cu frisoane şi fierbinţeli. M-am aşezat să lucrez şi, când am isprăvit, pe la trei noaptea, ridicân- du-mă, m-am clătinat pe picioare şi-am recăzut în fotoliu. Niciodată nu m-a mai izbit aşa sângele în cap. Noaptea am dormit profund. Am însă şi acum o stare febrilă şi tuşesc îngrozitor. Afară, vremea e frumoasă. Noaptea însă a plouat cu găleata.

Ieri a trecut pe la redacţie Anna Nikolaevna, ca să-mi aducă banii, şi-am stat câteva clipe de vorbă. M-a întrebat de tine. Ieri, când încă mai dormeam, a venit cineva de la Wolff[263], să-mi ceară 25 de exemplare din Demonii, şi mi-a lăsat o hârtie: cererea respectivă. Aleksandra i-a spus să treacă a doua zi (adică, astăzi), între orele 12 şi 2. Acum e trecut de două, dar încă n-a venit nimeni. După cum vezi, Demonii au din nou căutare şi asta, ceea ce e mai important, fără nici un fel de publicitate[264].

Astăzi, dis-de-dimineaţă, a venit pe aici şi Iv<an> Gr<igoriev>ici, lăsând vorba că va trece mai târziu. Eu dormeam şi nu l-am văzut.

Ania, porumbelule, trebuie să ai în vedere că vremea se poate schimba, că transportul poate suferi modificări etc., etc., de aceea, dacă până la data de 20 vremea va rămâne frumoasă, ar ti bine să veniţi cu totul. Trei-patru zile în plus nu mai contează pentru sănătatea copiilor.

Şi pentru că a venit vorba, ar fi bine să iei cu tine provizii pentru toată durata călătoriei. Căci la Novgorod, de exemplu, dacă nu te duci la hotelul lui Soloviov, nu găseşti literalmente nimic, în afară de ceai; după aceea nu vei găsi, nici măcar la Liuban, decât tot ceai sau cafea. Şi, pentru numele lui Dumnezeu, ai grijă de cei mici, să nu răcească. Să angajezi neaparat o slujnică, aşa cum, de altfel, ai şi avut intenţia.

Sărută-i pe Liubka şi Fedea, copilaşii mei dragi. Tot îi văd în faţa ochilor, până şi călătorind încoace am tot stat cu gândul la ei. Rămâi cu bine, te îmbrăţişez, oare ce se va întâmpla de se va schimba în rău vremea în august! Acum, deocamdată, e frumos. Foarte multă lume a revenit la Petersburg, până şi străzile arată altfel.

150

îţi scriu la repezeală, pe apucate. Să nu te superi. încă mă mai simt ameţit. Şi năduşesc întruna. Am cumpărat nişte pastille d'Ems*, dar nu mă ajută câtuşi de puţin.

Sărută-i pe îngerii mei şi iubeşte-i.

îţi aştept scrisorile, sunt al tău întru totul, F. Dostoievski

Oare îţi vor ajunge banii? Te sărut.

56.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg,

<Destinaţia: Staraia Russa> 13 august, luni, <18>73

Ania, porumbelul meu drag, am primit frumoasa ta scrisoare[265], dar m-am întristat mult citind că cei mici au plâns după ce am plecat. Porumbeii mei dragi! Spune-le chiar acum că tăticul se gândeşte la ei, îi sărută şi îi cheamă să vină la Petersburg. îi îmbrăţişez, îi sărut la nesfârşit şi îi binecuvântez. Eu, Ania, sunt mereu suferind, cu nervii stau prost, în cap parcă mi-ar pluti o ceaţă, şi totul mi se învârteşte în faţa ochilor. Niciodată, nici după cele mai grave crize, nu m-am aflat într-o asemenea stare. O duc rău de tot. Mă tem să nu păţesc ceva la cap. Nu înţeleg ce se întâmplă cu mine. Parcă aş fi mereu cuprins de somn, parcă aş tot sta aţipit şi n-aş izbuti să mă trezesc de-a binelea. Ar trebui, desigur, să mă odihnesc, s[x] cap de muncă măcar timp de două săptămâni, asta mi-ar trebui. Un motiv plauzibil al stării în care mă aflu ar fi acela că nu mi-am revenit încă după ultima criză, neizbutind să dorm ca lumea - a intervenit ba călătoria la voi, ba anumite excese, ba drumul încoace, iar aici o muncă încordată, nesomnul. Tare mă tem să nu am din nou o criză. Tu, Ania, crezi pesemne (câteva cuvinte sunt ştersr cu cerneală) că aceste crize ar fi la fel cu cele din trecut, pe cârd eu ştiu precis că de-aş avea uite-acum, în acest

* Ortografia este cea din original (n. tr.).

151

moment, o criză, aş muri. Aş avea un atac. O simt, îmi dau seama că s-ar întâmpla chiar aşa. Totodată însă, mă aşteaptă o groază de treburi, şi trebuie să le rezolv pe toate - numai eu, mereu numai eu. Mai ales săptămâna asta e deosebit de grea pentru mine: colaboratorii mi-au tot tras chiulul, şi eu trebuie să fac faţă de unul singur.

Pentru 25 de ex<emplare> din Demonii, am primit de la Wolff suma

de 61 r. 25 c., iar de la Klein doar 75 r., restul urmând să-l primesc mai târziu. Klein şi-a permis faţă de mine o obrăznicie impardonabilă, dar l-am pus la punct într-un mod foarte categoric, ceea ce l-a făcut să se potolească imediat; cred că de aci încolo va şti cu cine are de-a face. Restul cuvenit ar urma să mi-1 dea pe data de 20 august, dar i-am spus că-1 voi vizita la 1 septembrie, cu condiţia ca în ziua aceea să-mi fie prezentat numărul exact al exemplarelor rămase, care, chipurile, nu pot fi numărate, adică nu se poate afla cu precizie câte din ele au fost vândute. De aici, de altfel, a şi pornit discuţia. - Iv<an> Gr<igoriev>ici a vrut să întocmească o procură pe numele meu. Problema a fost rezolvată într-altfel, dar paşaportul* meu, pe care mi l-a luat, a rămas la el. Mâine am impresia că pleacă din Petersburg, şi sunt foarte îngrijorat în ceea ce priveşte paşaportul, deoarece presupun că l-a lăsat la redacţie, pe biroul meu, crezând că mi l-a dat mie. Paşaportul însă e de negăsit. Mă tem să nu se piardă. - Alaltăieri a venit la mine Jeromski. Cazul se judecă folosindu-se măsurile de protecţie, întocmai cum a prevăzut Poleakov şi, în consecinţă, cel puţin deocamdată, deloc în favoarea familiei Scherr. Korsch[266] însă, avocatul lor, cred că a şi făcut o anumită sugestie lui Jeromski, adică l-a mituit, întrucât acesta a venit la mine cu următoarea propunere: n-jş vrea oare să-i acord şi familiei Scherr un drept la moştenire şi, în felul acesta, să lichidăm totul în mod paşnic? I-am spus că nu sunt de acord şi că-1 voi aştepta pe Poleakov (pe care ia-1 de unde nu-i). între timp am auzit că fratele meu Kolea[267] ar fi grav bolnav. Drept care, în timp ce-1 conduceam

* Adică, actul de identitate (n. tr.).

pe Jeromski, l-am întrebat cum e cu sănătatea lui Kolea. - O, nu mai e nici o speranţă. - Nu mai spuneţi! Dar ce-i cu el? - Are cancer la colon (ultimul stadiu al hemoroizilor, când îţi trăieşti ultimele clipe). Am auzit asta de la Bartsch, care tocmai l-a consultat. Până în septembrie moare cu siguranţă. - îţi poţi imagina cât de zguduit am fost! în aceeaşi zi (adică, duminică) am şi plecat la Kolea. El însă arată mai sănătos ca oricând. Ce-i drept, nu de mult a fost bolnav, ba chiar aşa de rău, încât, mi-a spus Saşa[268], se temeau, într-adevăr, toţi să nu moară. Acum însă e mai bine ca înainte, nu suferă de nici un cancer, iar Bartsch nu l-a consultat niciodată. îţi dai seama cum poate să mintă ticălosul ăsta de Jeromski, cât e el de mincinos!

Cu Kolea am stat de vorbă in bună înţelegere. Masa de prânz am luat-o la Saşa (îşi tot dădea aere) şi doar cu mare efort, abia către sfârşit, când eram gata cu masa, a întrebat de tine şi de copii (iar tu te tot duci să-i faci vizite!). Nesuferite fiinţe, nesuferite, îh afară de Kolea. Cu acest prilej, am vrut să trec şi pe la Paşa (în fine), dar am aflat că tocmai acum s-a mutat, în mod misterios, fără să spună cuiva, fiindu-i teamă de Trişin, tocmai în strada Nikolaevskaia, îh apropierea fostei locuinţe a lui Iv<an> Gr<igoriev>ici. I-am găsit totuşi aseară, acolo, în strada Nikolaevskaia, şi-am stat la ei cam un ceas. Paşa s-a intoxicat cu ceva şi, când încă mai eram acolo, a vărsat Şi în general, arată teribil de caraghios în sânul familiei sale, iar faptul că se feresc cu toţii de familia Trişin e un adevărat vodevil Hica lor, sărmana, e atât

de slăbuţă, dar şi atât de frumuşică! Tare milă mi s-a făcut de ea. Acasă am venit pe la ora nouă, sleit de puteri, dar am stat până la 5 dimineaţa să citesc diverse articole.

- La revedere, înger drag, îţi sărut mâinile şi picioarele şi aş dori să mă iubeşti măcar cu a zecea parte din dragostea mea pentru tine, dar nu numai în vorbe. La revedere. E atât de scurtă scrisoarea asta, dar m-a obosit îngrozitor. Sărută-i pe îngeraşii de copii, pe aceşti Dumnezei ai mei.

Al tău şi al lor întru totul, F. Dostoievski.

158

57. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

<Destinaţia: Staraia Russa>15 august <1873>

Chiar acum, Ania, porumbelul meu, când am ajuns acasă, ţi-am găsit scrisoarea[269] şi m-am speriat foarte tare dându-mi seama din lectura ei cât de mult te îngrijorează starea sănătăţii mele; tocmai de aceea, [încă] înainte de a mă aşeza să iau masa de prânz, mă grăbesc să-ţi răspund, pentru ca nu cumva să iei hotărârea de a veni încoace înainte de vreme şi, în felul acesta, să aibă de suferit copilaşii şi băile lor. Te înştiinţez, porum- belule, că acum mă simt mult mai bine; nu am greşit deloc explicându-ţi în scrisoarea precedentă despre ce este vorba: pur şi simplu nu m-am odihnit ca lumea după criza suferită, iar acolo, la Staraia Russa, am mai făcut şi nişte excese - normale într-o perioadă obişnuită, dar mai puţin normale după un zdruncin nervos, cum este o asemenea criză. A mai fost la mijloc şi călătoria (care te oboseşte cel mai mult), iar aici m-a aşteptat tevatura cu N° revistei, altfel spus, din nou imposibilitatea de a dormi cât trebuie. Cam astea au fost motivele datorită cărora a fost cât pe ce să ajung la leşin. Şi, trebuie să recunosc, starea asta a durat cam mult, nu sunt decât două sau trei zile de când ini-am revenit pe deplin. Acum, cred că mi-am recăpătat starea normală, căci mă simt vioi şi în putere. Asta-i toată problema, deci nu e cazul să mai fii îngrijorată. Ceea ce îmi scrii cu privire la data de 24 îmi este foarte clar şi sunt perfect de acord cu tine. Şi nici nu mai e mult de aşteptat: doar nouă zile. Mă îngrijorează, totuşi, gândul: cum îi vei transporta pe copii? Ania, meditează, te rog, la ceea ce-ţi voi spune: pe Natalia să n-o aduci cu tine; caută o femeie care să fie mai mult dădacă decât bucătăreasă (mi-ai vorbit despre una de la băi, cu care s-au şi obişnuit copiii), iar eu am discutat aici cu Aleksandra, şi ea nu-i deloc împotrivă să rămână doar ca bucătăreasă. Să nu crezi că nu-i muncitoare: e chiar mai bună decât altele, ba mai e şi foarte cinstită în ceea ce priveşte banii, şi-i şi femeie curată.

164

Şi-apoi ce să-i faci dacă găteşte în aşa fel, încât pot să mănânc totul. Aşadar, am dispune deocamdată de o bucătăreasă, de o fată în casă pe care o vei aduce tu, adică, de viitoarea dădacă, precum şi de Prohorovna - de aceasta din urmă, atât timp cât se va putea, cu alte cuvinte, până când copiii se vor obişnui cu cealaltă. Cam în felul acesta am judecat eu. Vei vedea şi tu că va fi bine. încearcă deci să procedezi în consecinţă.

Acum, e miercuri seara, şi eu trebuie să lucrez fără încetare până

sâmbătă. Aşa s-a întâmpat că la acest N° întreaga corectură (redacţională) trebuie s-o fac eu, ceea ce înseamnă că până sâmbătă nu-ţi voi mai putea scrie. Să nu-mi duci grijă, porum- belule, să fii sănătoasă şi să petreceţi cât mai plăcut restul acesta al zilelor de vară. Vă sărut mult pe tine şi pe copii, pe îngerii mei, Liuba şi Fedka. - Ieri, Iv<an> Grigorievici a plecat - până pe la 20 septembrie - la Moscova şi mai departe, spre a căuta o moşie potrivită. Sărută-i pe dragii de copilaşi, fii veselă, porumbelul meu, te îmbrăţişez de nenumărate ori. - (Să ştii că nu ai pletoră, ci pur şi simplu ceva dereglat în organism, de aceea ţipi în somn.)

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

58. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

Staraia Russa

(Destinaţia: Petersburg> 16 augw>. 1873

Niciodată în viaţă, dragul şi scumpul meu Fedea, nu m-am speriat mai tare decât în dimineaţa asta. Pe la 9 ţi-am primii scrisoarea, care pur şi simplu m-a cutremurat: era limpede că eşti suferind, poate chiar mai mult decât îmi dădeai de ştire-'[0]. Până şi scrisul ţi se schimbase: se vedea că ţi-au slăbit puterile. M-am speriat îngrozitor, cu atât mai mult, cu cât de l<uni> te-ai fi putut îmbolnăvi şi mai tare. M-am hotărât să-ţi trimit numaidecât o telegramă ca să te întreb dacă ţi-e mai bine, iar dacă nu

155

ţi-e bine, să plec chiar mâine la Petersburg. M-am pregătit la iuţeală să plec la poştă, dar n-am ajuns bine în vestibul că pe uşă a intrat un poştaş cu o telegramă în mână. Mă aflam într-o stare sufletească atât de proastă, încât, mai văzând şi telegrama aceea, parcă aş fi înnebunit: am ţipat îngrozitor, am izbucnit în plâns, i-am smuls omului telegrama şi-am început să rup plicul, dar îmi tremurau mâinile, îmi era frică să nu cumva să citesc ceva îngrozitor, şi nu făceam decât să plâng şi să ţip. La ţipetele mele a venit în fugă proprietarul şi, împreună cu telegrafistul, a încercat să mă liniştească. In sfârşit, am izbutit să citesc telegrama şi m-am bucurat atât de tare, încât multă vreme am plâns şi am râs în acelaşi timp. întrucât eram şi aşa îngrijorată în ceea ce te priveşte, acum, văzând plicul, mi-am închipuit fie că ţi-e foarte rău, fie chiar că ai murit. Când ţineam telegrama în mâini, mi se părea că de am să citesc într-însa că ai murit, am să-mi ies din minţi. Nu, dragă Fedea, dacă ai fi stat să vezi cât eram de înspăimântată, nu te-ai mai fi îndoit de dragostea mea. Nu ajung la o asemenea disperare cei care ţin prea puţin la cineva. Acum sunt pe deplin liniştită în ceea ce te priveşte, numai că te implor să ai grijă de tine şi să nu te oboseşti peste măsură. Am început pur şi simplu să urăsc revista „Grajdanin", din cauză că necesită atâta muncă. Zău că ar fi mai bine să renunţi la ea![271]

Noi, slavă Domnului, suntem sănătoşi, iar copilaşii sunt veseli. îşi petrec ultimele lor zile de vară. Vremea e minunată, dar se simte şi câte o adiere rece. Dacă te-ai făcut bine, vom mai rămâne aici până pe data de 23 sau 24. Fedea vorbeşte foarte mult, de ex<emplu>: ogonit nas, Fedea leaghit pat (spat)*, sau: mam ,eadte na pol, chiest (crest) ideot, bogu v ţerkvi poţaluite chiest**, şi-mi dă să sărut o carte. în general, vorbeşte extrem de mult şi

bine legat, iar Lilea ne îndeamnă de zor să plecăm la Petersburg, la tăticu. Poimâine isprăvim cu băile. Mai mult

* Corect: dogonii nas, Fidea leâjet spat - nc va ajunge din urmă, Fedea se va culca să doarmă (rus.) (n. tr).

** Mamă, aşezaţi-vă pe podea, vine crucea, lui Dumnezeu la biserică sărutaţi-i crucea (rus.) (n. tr.).

de-atât nu pot să scriu, căci după emoţiile de astăzi sunt de-a dreptul bolnavă. Voi repeta doar că suntem cu toţii mai mult decât bine şi că nu ne gândim decât la plecarea spre Petersb<urg>. Te sărut şi te îmbrăţişez de nenumărate ori, te iubesc aşa cum poate iubi cineva din tot sufletul, din toată inima; îmi pare nespus de rău că nu mă crezi şi ai impresia că te iubesc prea puţin; dacă m-ai iubi măcar pe jumătate de cum te iubesc eu, aş fi fericită. Te sărut încă o dată. Ai tăi, Ania, Liuba, Fedea.

59.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIE VSKAIA

<Petersburg>

<Destinaţia: Staraia Russa> Duminică, 19 august <18>73

îmi pare foarte rău, prietena mea dragă, că te-am speriat atât de tare. Totul s-a petrecut cam aşa: pe 15, mi se pare, sau pe 14 ţi-am primit scrisoarea şi-am văzut din lectura ei că eşti foarte îngrijorată în privinţa sănătăţii mele. Drept care ţi-am scris că mă simt mai bine (ceea ce era adevărat) şi că atribui totul exceselor şi oboselii. Am expediat scrisoarea şi-am lucrat toată noaptea de 15 spre 16, iar dimineaţa, la culcare, când mă şi aflam în pat, mi-am amintit, gata să adorm, că-mi ziceai în scrisoare că de plecat din Russa trebuie fie pe 24, fie pe 16-17, căci pe 19 toţi se vor repezi să plece şi se va produce aglomeraţie. Ca atare, m-am gândit: Ania e îngrijorată cu privire la starea sănătăţii mele, scrisoarea mi-o va primi cine ştie când, iar înaintea ei o va primi pe cea de-a 2-a (alarmantă) şi, speriată, se va decide să plece pe 16-17. Totuşi, vremea este superbă, şi ar însemna să-i lipsim pe cei mici, prea din timp. de aer curat Căci la Petersburg e arşiţă şi mult praf. Am sărit, aşadar, din pat, am întocmit telegrama respectivă, m-am îmbrăcat şi-am dus-o la poştă, mai ales că aceasta e la doi paşi distanţă, şi-am predat-o la ora 6 fără 10 minute, socotind că şi în cazul când vei decide să pleci chiar în ziua aceea, adică, pc

16, telegrama te va mai găsi la Russa şi deci vei putea să renunţi la călătorie. Cam în felul acesta s-au petrecut lucrurile. Recunosc, mi-a trecut prin minte şi gândul: dar dacă te vei speria? Totuşi, n-am crezut că ai să te sperii atât de tare. Rămâneţi deci, porumbeii mei dragi, acolo, până când se va putea, şi porniţi încoace pe la sfârşitul lunii. Să ştii, Ania, că mă gândesc întruna la călătoria asta, a voastră. Acum, iată. vremea e frumoasă. După calculele mele însă, către data de 25 va fi lună plină şi va începe să plouă cu găleata. Pentru copii trebuie să ai în rezervă chiar şi haine de iarnă. Iar în vagoane trebuie să te zbaţi ca să ocupi locuri, să nu te laşi. Căci numai din întâmplare poţi să găseşti un loc mai bun. Din acest punct de vedere, calea ferată Nikolaevskaia stă cel mai rău.

în ceea ce mă priveşte, Ania, am de lucru enorm de mult. Cel mai adesea refac lucrările altora, le redactez, muncesc, pe drept cuvânt, ca un ocnaş. Mă şi mir că stau bine cu sănătatea, că rezist. Despre 1 000 de alte treburi mărunte nici nu-ţi mai scriu. Există însă, Ania, treburi importante, serioase, pe care le-am prevăzut mai de mult. Una dintre cele mai grave o reprezintă cea a locuinţei noastre. Nu mai putem, Ania, să rămânem aici, ţi-o spun judecând limpede, fără să mă enervez. I-am povestit şi Annei Nikolaevna cum stau lucrurile, şi mi-a spus, la rândul ei, că nu se poate să mai rămânem aici. Slivceanski[272] ăsta e un dement (o spun foarte serios). El va putea să ne spună în plin decembrie şi fără nici un motiv să plecăm: pur şi simplu ne va da afară, în stradă. Iată, Aleksandrei i-a expirat paşaportul. El i l-a văzut cu propriii lui ochi şi ştie foarte bine că femeia asta nu-i o vagaboandă. Recent, ea a trirras acest paşaport primarului din Kronstadt*, împreună cu brjiii necesari şi cu rugămintea de a i se trimite unul nou, primind şi o înştiinţare poştală cum că paşaportul a fost primit. De două săptămâni însă nu are de acolo nici o veste. Şi iată că Slivceanski se ţine acum de capul ei şi o ameninţă că o va da afară din casă. Chiar astăzi a întâlnit-o şi i-a spus: „Am să-i scriu stăpânului tău o scrisoare să mă ţină minte!“ Ce fel de atitudine e asta faţă de chiriaşi: să le alungi slugile pentru nişte

* Insulă - şi oraş- în Golful Finic, la vest de Petersburg (n rr).

lucruri lipsite de importanţă şi pentru care ele nu sunt răspunzătoare! De asemenea, m urmă cu două zile, Gladkov[273] mi-a trimis acasă o scrisoare foarte importantă, primită cu puţin timp înainte la redacţie, pe numele meu, din partea prinţului*. Tot la redacţie, în afara omului de serviciu, avem şi un curier, care, din dispoziţia specială a prinţului, umblă în costum naţional rusesc, poartă barbă, însă veşmintele îi sunt de lux, ca şi cizmele. Ei bine, acest curier vine grăbit la mine acasă, cu plicul sigilat în mână, urcă pe scară, vrea să sune la uşa mea, când deodată pe palier apare proprietarul: „Cum îndrăzneşti să umbli pe scara principală! Eşti un mujic**! Cei în haine de mujic n-au voie să umble pe scara asta! Marş la scara de serviciu!" L-a înşfăcat de mânecă, a coborât cu el scara, şi omul a fost nevoit să urce la mine venind prin curte, pe la intrarea de serviciu. Cred că eşti de acord şi tu, Ania, că alţi vizitatori ar putea să se supere, chiar Meşcerski, spre exemplu, dacă ar veni la mine, iar cei care n-ar avea de rezolvat probleme mai importante ar putea să şi renunţe şi să nu mai caute intrarea de serviciu. De asemenea, curierii veniţi de pe la librării să ia cărţi de la mine, ar putea, la rândul lor, să facă, vorba ceea, cale întoarsă. De altfel, proprietarul nici nu mi-ar mai îngădui, dacă ar afla treaba asta, să eliberez cărţi folosind intrarea principală. Dumnealui se scoală cu noaptea în cap şi nu face toată ziua altceva decât să umble pe toate scările, prin toată casa, să spioneze şi să facă ordine. Mă pregătisem să mă duc la el pentru a discuta problema curierului, dar mi-am dat seama că-mi va spune numaidecât: mută-te. în consecinţă, m-am decis ca până la sosirea ta să mai am răbdare. Astăzi însă am avut un alt necaz: în zilele de sărbătoare Aleksandra îmi cere voie (foarte

rar) să se ducă pe la prietenii ei. Deoarece trebuie uneori să ies tot atunci şi eu în oraş, în momentul când ies din casă şi încui uşa, cheia i-o las unuia dintre rândaşi, pentru ca, revenind acasă ori venind Aleksandra înaintea mea, s-o putem găsi oricând la rândaşul respectiv şi, astfel, să putem intra în casă. Aşa a fost şi în urmă cu 4 zile, când i-am dat din nou cheia acelui rândaş.

* Meşcerski (n. tr.).

** Ţăran (cuvânt folosit, uneori, cu sens peiorativ) (rus.) (n. tr.).

150

Proprietarul însă a aflat şi treaba asta şi i-a interzis rândaşului să mi-o mai păstreze. Drept care, în prezent, când voi pleca de acasă în lipsa Aleksandrei, va trebui să las rheia în latrină, pe poliţa de acolo, într-un loc stabilit dinainte. în felul acesta însă există un risc: doar ţin acasă şi banii redacţiei! Ei bine, dacă proprietarul îi va mai vedea şi pe copiii noştri în curte, va găsi fără doar şi poate un pretext ca s-o repeadă pe dădaca lor, lucru pe care l-a făcut şi cu altele, or, atunci, orice s-ar întâmpla, tot am să-l iau la bătaie. Tocmai de aceea îţi şi propun să ne mutăm neapărat în altă parte. Să ne fie toată iama frică de el, să ne temem fără încetare că în orice clipă poate să izbucnească o ceartă - păi asta, cât sunt eu de emotiv, mă va îmbolnăvi de-a binelea. Of, Ania, doar am văzut prea bine ce fel de om e ăsta atunci când - îţi aminteşti? - am fost la el acasă şi când, din cauza unei pisici, ne-a spus să plecăm. Să ştii, de asemenea, că preţurile chiriilor au crezut cu 30 la sută faţă de iama trecută, el e foarte sigur că va avea chiriaşi, ca atare îşi face de cap. Mi-am propus să plătesc chiar 900 de ruble, numai să plec de aici! îţi spun categoric: nu vreau să mai rămân în acest apartament. Ceea ce vom [câştiga] plăti în plus pentru apartamentul cel nou vom recupera sub alt aspect, mă gândesc, adică, ia sănătatea copiilor şi la liniştea mea. Şi-apoi, fiind liniştit, pot să scriu mai mult şi mai bine. (Un rând şi jumătate sunt şterse cu cerneală.) Repet: voi realiza mult mai mult fiind liniştit. (Un rând şi jumătate sunt şterse cu cerneală.)*. Până acum eu n-am luat apărarea nimănui, nici n-am stat să mă cert cu proprietarul, ba chiar, în ciuda şicanelor pe care mi le face, mă feresc de el pentru că mă tem de scandal. Ieri am vizitat un apartament situat lângă Biserica Vl?.dimir<skaia> - e foarte tentant, dar chiria e de 900 de ruble. Ar.i să vizitez şi altele. Aş fi de acord să închiriez unul chiar în Piski**, numai să nu mai locuiesc în casa în care mă aflu! Mă vigrozeşte însă problema cărţilor! Spune şi tu: cum voi putea să le transport?!

La revedere, porumbelule. Dacă mă iubeşti aşa cum îmi

*Primele câteva cuvinte nu se pot desluşi, apoi urmează: nu poate fi acuzat, zicându-se că ar fi cârcotaş (n. red. ruse).

** în traducere: Nisipuri (rus.). Cartier mărginaş al Petersburgului (n. tr.).

160

scrii, apreciază şi tu situaţia noastră, meditează la ea. Căci va fi foarte rău dacă la iarnă vom fi daţi afară. (Un rând şi jumătate sunt şterse cu cerneală.)* In fond, este şi un apartament urât şi prea mic, iar în camera ta şi

în cea a copiilor miroase a mucegai. Sufrageria, cu treptele ei, nu-i bună de nimic şi nici nu ai ce să-i mai faci. La revedere, te îmbrăţişez. Dacă voi găsi un apartament potrivit, îl voi reţine pentru noi şi voi plăti arvuna respectivă fără să-ţi mai aştept sosirea, pentru că apartamentele se tot ocupă cu fiecare zi ce trece. încă o dată la revedere.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski

Dacă voi găsi un apartament chiar în preajma plecării tale din Russa, îţi voi comunica telegn fie noua adresă. Nu cred însă că mă voi muta acolo înainte ca tu să revii la Petersburg.

Anna Nikolaevna şi Olga Kirill<ovna> s-au şi mutat într-un apartament nou (900 r.), aflat pe lângă Institutul Tehnologic. N-au găsit nici acum dădace, tot caută mereu. Iv<an> Gr<igoriev>ici e plecat de vreo 5 zile; a şi scris alor săi că a ajuns la Moscova. Grişa, cu obrazul în palme, plânge întruna după tăticul lui, tot umblă şi îl caută, încât maică-sa şi bunica au început să se şi teamă pentru sănătatea lui. Pe la mine a trecut un ins (cinci rânduri sunt şterse cu cerneală), care mi-a spus că m-a mai căutat Pare a fi unul din cei care, dacă vor, izbutesc totdeauna să facă rost de bani**.

Vă îmbrăţişez încă o dată pe tine, pe Liuba şi pe Fedea.

P. S. Adineaori mi-a fost adusă scrisoarea ta şi, cu toa»e că nu mai am timp deloc, a trebuit să rup plicul celei de faţă, pe care între timp l-am şi lipit. în problema bucătăresei, îţi spun atât; doar nici eu nu pot să ştiu ce-o să fie mai târziu. Ştiu că Aleksandra e o slujnică bună, chiar foarte bună, şi găteşte bine. că se comportă, de asemenea, foarte bine, dar nu pot să ştiu - ţi-o spun din nou - dacă va fi în stare să ne servească pe toţi şi dacă va mai rămâne la noi când îi va veni mai greu. De aceea,

* Primele .uvinte nu se pot desluşi, apoi urmează: nu te vei împotrivi atât de tare. Iar după aceea va fi rău (n. red. ruse).

** Red. rusă nu menţionează identitatea acestei persoane (n. tr.).

dacă vei putea să găseşti o femeie cuminte, curată (asta e prima condiţie) şi care găteşte bine (auzi?) atunci tocmeşte-o şi vino cu ea încoace. Asta e ultima mea propunere. Intr-un asemenea caz, pe Aleksandra o vom lăsa să plece. (Ea are şi lipsuri: spre ex<emplu>, e cam prea sensibilă, dar nu e leneşă, nue deloc leneşă.) Prin urmare, vino cu a ta. Cât despre Prohorovna, dacă ar fi posibil, aş opri-o la noi pentru totdeauna! Să discuţi în acest sens cu An<na> Nikolaevna şi Olga Kirillovna! 6 dădace au schimbat şi tot nu pot găsi una cum trebuie. Copiii le sunt mereu plini de vânătăi. îmi tot spun amândouă că Prohorovna noastră e o comoară.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski.

P. P. S. Acum trebuie să plec de acasă şi, pentru că Aleksandra lipseşte, am ascuns banii prin toate ungherele, iar cheia o voi duce în latrină.

îi sărut pe copii, le dau binecuvântarea mea şi îi îmbrăţişez. La revedere Liubei şi lui Fedea*. Ieri a fost pe la mine Olga Kirillovna, de una singură, a stat un timp şi a băut un ceai. Venise, de fapt, să afle de la Aleksandra dacă

aceasta i-a găsit o slujnică aşa cum i-a promis.

60. F.M. DOSTOIE VSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

o

Petersburg

<Destinaţia: Staraia Russa>Luni, 20 august <18>73

Dragă Anecika, Mă tem că te-ai supărat pe mine din cauza celor ce ţi-am scris în problema apartamentului; şi totuşi, cine oare îşi doreşte răul şi de ce să nu căutăm ceva mai bun, dacă treaba asta e cu putinţă? Astăzi, Anna Nikolaevna mi-a comunicat adresa unui apartament pe care l-a găsit pentru noi în stra

* Formularea este cea din original (n. tr.).

da Nikolaevskaia colţ cu Raziezjaia: fără contract, cu 4 camere (2 mari), chiria fiind de 700 de ruble. - Ieri însă am găsit şi eu unul, foarte aproape de noi, tot în Ligovka", doar că se află de cealaltă parte a lui Nevski Prospekt, la aceeaşi distanţă de acesta ca şi apartamentul nostru actual. Asta e ca şi când am locui chiar în Nevski. Este situat de cealaltă parte a Ligovkăi, pornind de la gară**, imediat la stânga, N° 28, casa Noghinov. Aici nu e circulaţie şi nici zgomot, aşa cum sunt ele pe sub ferestrele noastre, unde, începând de la ora 4 dimineaţa, trec carele ce se îndreaptă către calea ferată. Dincolo e linişte şi sunt numai case boiereşti, frumoase. în apartament se intră prin curte. însă chiar de lângă poartă. Curtea e mare, superbă. Mai este aici încă o clădire de piatră, mai sunt şi nişte atenanse. E curăţenie şi ordine. Şi tot aici, în curte, e o i m e n s ă grădină cu umbră şi cu flori, poate doar puţintel mai mică decât cea de la voi. din St<araia> Russa, la Gribbe***. Copiii au acces oricând doresc. Ceea ce e foarte bine. Apartamentul se află la etajul 2, dar, de fapt, la 1, căci nu sunt până acolo decât două scări mici. De urcat nu urci mai sus decât acum, la Slivceanski - nici măcar cu o treaptă. Intrarea la Slivceanski e mai frumoasă, dar şi aici e curată şi luminoasă. Apoi, apartamentul este şi el mai curat şi mai nou decât cel al lui Slivceanski, deşi casa e veche şi uscată****, iar odăile sunt 5 la număr, fiind şi ele mai mari decât la Slivceanski. Pe jos e parchet. Odaia l-a e mai mare decât salonul de la Slivceanski, cea de-a 2-a, salonul, e poate un pic mai mică decât salonul de la Slivceanski, după aceea este o sufragerie, micuţă, dar care arată foarte bine, pe urmă este odaia care va fi destinată ţie [puţin], deloc m. şi, în fine, este odaia în care va sta Fedea. Coridorul e uimitor de bine dispus. Iată, de altfel, şi planul*****.

Din vestibul poţi trece prin coridor în sufragerie, iar din

* Denumire uzuală pentru Ligovski prospekt- aneră centrală la Petersburg (n. fr.).

** Gai a Moskovski (n. tr.).

*** 7. Com. - 192 (n. tr.)

**** ConTadicţia se datorează autorului (n. tr).

***** în originalul scrisorii urmează planul apanamemului, .schiţai dc autor (n. tr.)

sufragerie fie la tine în salon (coridorul, repet, este superb), fie la tine în dormitor. Ziua, se poate trece prin cabinetul meu. într-un cuvânt, totul e solid, totul e în bună stare, frumos şi bine amenajat. Anna Nikolaev<na> consideră că aici e mult mai bine şi mai frumos decât la Slivceanski. întreg apartamentul este mai mare decât apartamentul lui Slivceanski. Preţul e de 700 de ruble, inclusiv banii pentru apă şi pentru rândaş. Chiriaşii sunt cu toţii nişte oameni onorabili şi cunoscuţi. E linişte şi ordine, iar până la Nevski nu sunt decât doi paşi. Nu uita, de asemenea, că la Slivceanski noi nu avem, propriu-zis, o sufragerie, pe când dincoace sufrageria este foarte bine aşezată şi, în afară de asta, ţie îţi revine mult mai mult spaţiu. Pentru copii, aerul e mai curat, spaţiul este, de asemenea, mai mare, ba mai există şi o grădină; în schimb, nu există un proprietar dement.

Sunt aici şi inconveniente, însă minore: 1. contractul se încheie pentru 2 ani. Treaba asta însă nu-i decât în avantajul nostru: astăzi nu există la Petersburg nimic mai simplu decât să închiriezi cuiva un apartament: chiriaşii şi le smulg unii altora, în al 2-lea rând, toate chiriile au crescut faţă de iama trecută, astfel că la anul acest apartament va fi plătit nu cu 700, ci cu 800 de ruble.

2. Se plăteşte, anticipat, pe 2 luni, dar cred că nici asta nu ne afectează câtuşi de puţin.

Iotuşi, arvuna încă n-am plătit-o. Şi cel mai mult mă tem acum să nu mi-o ia altcineva înainte. însă chiar dacă mă voi hotărî să plătesc, nu mă voi muta înaintea sosirii tale. (N. B. Cheltuielile legate de încheierea contractului îl privesc pe proprietar, iar apartamentul se va socoti închiriat începând cu 1 gust[274] sau cu ziua mutării, aşa încât nu vom fi aproape deloc în pierdere.)

înţeleg că mai există o dificultate - însăşi mutarea. Dar ce poţi să faci! în schimb,.doi ani de-acum încolo vom fi liniştiţi.

Anna Nikolaevna m-a îndemnat să plătesc arvuna cât mai curând.

Am trecut şi pe la Slivceanski. A fost foarte politicos, dar mi-a declarat cu fermitate că nu-i va lăsa pe mujici să urce pe

164

scara principală. Cât despre cheia apartamentului, s-a îndurat şi a acceptat s-o las la rândaşi.

Aşadar, Ania, încă nu ştiu dacă mă voi decide sau nu. în orice caz, când te vei întoarce, eu încă voi mai locui la Slivceanski, unde vom rămâne până la 1 august*. Am mai avea multe de discutat în legătură cu problema apartamentului, însă ar fi prea mult de scris. La revedere. N-am făcut decât să-ţi dau de ştire. Lui Slivceanski încă nu i-am spus nimic.

Alte scrisori cred că nu-ţi voi mai trimite; de altfel, nici nu voi mai avea timp s-o fac. Vă aştept pe 25 sau în jurul acestei date. Anna Nikolaevna [a fost foarte tulburată] (două cuvinte sunt şterse cu cerneală) vrea să plece cât de curând în Finlanda. S-a plâns foarte, foarte tare de sănătate şi, mai ales, de oboseala care a copleşit-o după toate lunile acestea de vară. într-adevăr, a muncit, sărmana, foarte mult, ţinând mereu locul dădacelor; n-au nici acum dădace. Vă sărut şi vă îmbrăţişez - pe tine şi pe copii. Vă urez să călătoriţi cu

bine. Deci - cu Dumnezeu înainte, cu Dumnezeu înainte.
Al tău, F. Dostoievski.

Redacţia noastră se află în strada Nadejdinskaia, aproape de Nevski, aşa încât n-ar fi departe nici de noul apartament.

* Ar trebui să se citească, ca şi mai sus: „1 septembrie". V. Corn - 274 (n. tr.).

1874

61. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA
Moscova
<Destinaţia: Petersburg> 25aprilie, joi, <1874>

Mă grăbesc să te înştiinţez, Ania, porumbelule, că am sosit aici fără vreo întârziere, însă, deşi am călătorit şi am dormit în condiţii destul de bune, totuşi mă simt extenuat, mi-e capul greu şi am o stare aproape febrilă. Cred că toate acestea sunt urmările, care încă n-au dispărut cu totul, ale recentei mele crize. Scrisoarea ţi-o trimit ca să ai o veste de la mine, căci altminteri nu mi-ar veni nici să vorbesc darmite să pun mâna pe condei.

Sper să dorm bine la noapte, iar mâine să mă scol pe deplin sănătos.

Aici, deşi cerul e senin, totuşi e aproape frig ca şi la noi. Copacii sunt desfrunziţi; într-un vagon l-am întâlnit pe Meşcerski. Verocik.a* a plecat de curând la Darovoie**, iar Maşenka*** şi câţiva dintre copii au mai rămas la Moscova.

Mâine, sunt convins, îmi voi termina treburile (prin primirea, adică, a unui refuz[275]) şi voi reveni cât de curând la voi.

Nu cred ca problema va suferi tergiversări.

înştiinţează-mă despre toate lucrurile mai importante. S-ar

* Vera Mihailovna Ivanova, sora mijlocie a scriitorului (v. Corn.-5) (n. Ir.).

** Domeniu al părinţilor scriitorului, (v. Com. - 188) (n. tr.).

*** Maria Alexandrovna Ivanova, nepoată a scriitorului, (v. Com. - 10) (n. tr.).

putea întâmpla ca mâine să-ţi scriu din nou. De plecat, poate că voi pleca duminică. Dacă voi izbuti, îţi voi da de ştire mai din vreme. Mâine totul se va rezolva.

La revedere, te sărut.

Iar deocamdată rămân al tău, F. Dostoievski.

62. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA
Moscova
<Destinaţia: Petersburg> Aprilie 26, vineri <18>74

Dragă Ania, îţi scriu doar două cuvinte. - Astăzi n-am primit nimic de la tine, deşi, iată, este ora 8 seara. - Asta înseamnă că nici tu, probabil, nu vei primi la timp scrisoarea mea de ieri. Aş fi vrut să aflu câte ceva despre copii. - Katkov a fost foarte amabil şi m-a rugat să-i aştept răspunsul până duminică. Este clar că vrea să se sfătuiască cu Leontiev.* Dar nu cred că va fi de acord, deşi am impresia că rugămintea mea nu l-a mirat; mi-a spus chiar

el că Melnikov[276] a solicitat, la rândul lui, 250 r. Mă tem că suma de 250 r. le va conveni, dar să-mi plătească în avans nu se vor decide. (Poate că n-au nici banii necesari.)

Amănunte - când ne vom revedea. De aici, desigur, îţi voi mai scrie, dar de plecat nu cred că voi pleca mai devreme de luni. N-aş vrea să întârzii mai mult: aici mă plictisesc foarte tare. îi sărut pe copilaşi. Scrie-mi amănunţit despre ei. Te sărut mult. Astăzi, în afara unui puternic guturai, sunt pe deplin sănătos. Mă mir că aici o duc mai bine şi cu durerea din gât.

La revedere. Vă mai sărut o dată pe toţi,

F. Dostoievski.

* V. Corn. - 18 (#1. tr.).

167

63. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

<Destinaţia: Staraia Russa> Joi, 6iunie<18>74

Ania, prietenă dragă, m-am despărţit, iată, de voi[277] şi mă simt de pe acum nespus de trist. De două zile mă aflu într-un mizerabil (cum s-a dovedit să fie) Hotel Dagmar, şi în odaia mea mizerabilă parcă vă tot văd: pe copii şi pe tine. Acum, după călătoria făcută, cel mai prost stau cu nervii. Dar să-ţi relatez totul punct cu punct.

Am sosit ieri la Petersburg somnoros şi cu desăvârşire sleit de puteri de pe urma călătoriei şi a faptului că n-am făcut decât să moţăi şezând pe canapea. Am tras la Dagmar, pentru că primul comisionar întâlnit la gară venea de acolo. După aceea, adăstând numai cât să beau un pahar din ceaiul lor îngrozitor, am plecat să-mi rezolv treburile. La redacţie am aflat că prinţul[278] se mai află la Petersburg şi am primit 6 ruble pentru două exemplare din Idiotul (atâtea s-au vândut)[279]. După aceea am plecat la Soc<ietatea> de credit rec<iproc>, unde mă şi aştepta Mişa[280], care mi-a restituit îndată, fără să-i cer, cei 2 galbeni. Biletul însă n-a putut fi amanetat aici. întrucât n-au dreptul s-o facă decât membrii Societăţii. (Pentru că a venit vorba: Şeveakov[281] s-a uitat la mine, dar nici măcar n-a dat din cap: eu, desigur, am procedat la fel.) Mişa mi-a propus să mă duc imediat, împreună cu el, la Banca Voljsko-Kamski şi să amanetez biletul acolo. Ajunşi la bancă, problema a fost rezolvată numaidecât şi, într-o anumită măsură, datorită librarului Nadein[282], care s-a nimerit să fie acolo, venit să-şi rezolve propriile lui treburi, şi care m-a recomandat unui funcţionar, după spusele lui Nadein, „mare admirator al operelor mele“. Biletul 1-am amanetat pe numele meu. Copia obligaţiei, primită de la bancă, am lăsat-o spre păstrare, cât timp mă voi afla în străinătate, lui Mişa. Cred că aşa e mai sigur şi că n-ai să te superi pe mine din această cauză: amanetul a fost făcut pe

168

numele meu, cu martori, iar atunci când voi reveni de peste hotare, voi avea toată posibilitatea să-mi iau înapoi copia de la Mişa. Termenul este de până la 5 septembrie, adică de trei luni; scăzându-se 5, am primit numai 117 r. 50 c. De fapt, dacă ai să vrei, pot să-i scriu lui Mişa, rugându-1 să-ţi trimită „Copia obligaţiei" la Suaraia> Russa. Cred însă că n-ar trebui s-o

facem. Mişa mi-a spus că în paginile ziarului „S<ankt> Pet<erburgskie> Ved<omosti>“ a apărut un anunţ publicat de către Korsch şi Poleakov (dar fără semnătura lor), privind punerea în vânzare a moşiei din Riazan[283]. Astăzi, joi, acest anunţ a apărut şi în „Golos“: poţi să cumperi ziarul şi să citeşti. Anunţul e scurt, dar pompos[284]. Cumpărătorii sunt invitaţi să afle amănunte fie în strada Liteinaia (p.obabil, la Korsch), fie la Pavlovsk*, suburbia Soldatskaia, casa Tolmaciov. - Mişa a mai aflat de undeva o ştire stranie, şi anume, că moşia cu pricina ar voi s-o cumpere Gubonin[285] (ce are o participare la respectiva cale ferată) şi că ai noştri cer 80 r. pentru o deseatină**, existând acolo, în total, 5 000 de deseatine, iar el n-ar fi împotrivă. Probabil că e un simplu zvon, căci treaba ar fi mult prea frumoasă. Nadein s-a gudurat teribil (de necrezut) pe lângă mine, mai că nu s-a rugat ca la o icoană, încât m-am simţit penibil, propunându-mi să scoată o ediţie a operelor mele complete şi luând asupra sa toate cheltuielile de editare, asta numai pentru un procent de 5%, astfel că, după ce suma în cauză se va fi recuperat, toată ediţia să-mi aparţină în exclusivitate. Nu i-am dat nici un răspuns, limitându-mă să-i spun că i-1 voi da atunci când voi reveni din străinătate; a râmat „red eu, foarte mulţumit că nu l-am refuzat. Aş zice că la treaba asta putem, într-adevăr, să medităm, dar cum ai să consideri tu, aşa o să fie[286]. încerc sentimentul (motivat de unele informaţii) că toţi aceştia, librarii, au fost impresionaţi întrucâtva de cele trei articole pe care le-a publicat despre mine Orest Miller în ‚JNedelea“, articole, în fond, mai mult decât elogioase[287]. Dar despre toate ace >tea mai târziu. - Am plecat apoi la bancherul

* Localitate situată la cca 20 km sud de Petersbuig (n. tr.).

** Veche măsură agrară rusească (1,09 ha) (n. tr.).

Winiken, unde am primit un mandat pe care îl voi încasa la Berii: fşi nu la Ems, căci acolo nu sunt asemenea bănci). Am expediat prin acest mandat suma de 450 de ruble, ceea ce reprezintă 417 taleri şi câţiva groşi. - O parte din restul de bani i-am schimbat în napoleoni de aur (15 bucăţi), iar o altă parte, în bancnote ruseşti, mi i-am rezervat pentru cheltuielile de călătorie. - Apoi am trecut pe la Bunting[288], care mi-a potrivit arcurile*. Am plecat apoi la Gubin[289], nu l-am găsit acasă, dar am aflat că urmează să revină spre seară. După aceea, m-am oprit la Strahov, întâlnindu-1 acolo şi pe Maikov, care, fiind miercuri (zi în care se ţin şedinţele Comitetului[290]), venise şi el la Petersburg. De la Strahov am aflat că Turgheniev ar dori să rămână anul acesta în Rusia, pentru a scrie un roman nou, în care s-ar fi lăudat că-i va descrie „pe toţi retrograzii[44] (printre care, adică, şi pe mine)[291]. N-are decât, însă la toamnă va trebui, în primul rând, să-i restitui cele 50 r.[292] După aceea am luat masa de prânz la Wolff şi am plecat din nou la Gubin, găsindu-1, de astă dată, acasă. Gubin mi-a vorbit manifestând tot timpul o atitudine întrucâtva ostilă faţă de Poleakov. Polcakov, zicea el, l-ar fi vizitat de curând, iar el i-ar fi remis o copie de pe titlul executoriu, însă Zaioncikovski[293] (potrivit spuselor aceluiaşi Gubin), sfătuit de un avocat al său, a decis să facă recurs. Ceea ce n-ar avea, desigur, nici o importanţă,

Gubin adăugând că până şi o poliţă garantată de unul ca Zaioncikovski ar fi lipsită de credibilitate. Cât despre Sokovnin, acesta, zicea tot el, ar mai dori şi acum să ia datoria asupra lui în schimbul unei poliţe pe care ar garanta-o nevastă-sa. Doreşte însă să vadă cu ochii lui titlul executoriu despre care e vorba. Vineri, adică [astăzi] mâir a fost stabilită, tot după spusele lui Gubin, finalizarea întregii probleme prin intermediul unui notar, însă el, Gubin, se teme că Matusevici (un portărel) va refuza să prezinte notarului titlul executoriu în cauză, pretextând că există o lege potrivit căreia, în cazul când un port<ărel> restituie un titlul executoriu, pretenţiile respective se anulează. Gubin vrea să rezolve totul şi

* Este vorba de arcurile montate pe proteza dentară (n. tr.).

170

speră s-o facă chiar vineri. în concluzie, n-am prea înţeles mare lucru din toate acestea, am rămas doar cu impresia că lui Gubin nu-i sunt pe plac tratativele cu unul ca Zaioncikovski. (De notat că Matusevici a şi prezentat ambilor tutori ai lui Stellovski atât titlul executoriu, cât şi pretenţiile sale, Gubin zicând că Zaioncikovski va înţelege din toate acestea că, în pofida oricărui recurs, sancţiunea nu va fi anulată.) L-am rugat ca, într-un caz mai deosebit, să-ţi dea de ştire ţie: adresa ta el o are mai de mult De la Gubin, am plecat la Poleakov, era pe la ora 7, dar nu l-am găsit acasă; nici după ce am sunat nu mi-au deschis: locatarul lipsea, iar de uşă era prins un bilet care anunţa că Poleakov se află la Pavlovsk (indicându-se şi adresa lui de acolo). In cele din urmă, am hotărât să mai rămân la Petersburg o zi în plus, adică şi joi, drept care am plecat să cinez cu prinţul, acasă la el, unde, îh afara altor oaspeţi, se aflau Maikov şi Strahov. Pe prinţ îl doare un picior, aşa încât urmează să plece la Soden (aflat la o oră şi jumătate de mers pe jos de Ems) pentru tratament Toată lumea a fost foarte bucuroasă să mă vadă, prinţul era deosebit de amabil. Cei prezenţi mi-au declarat că arăt mult mai bine, ba chiar m-am îngrăşat (asta, deşi picam de somn şi eram tras la faţă). Prinţul mi-a spus aparte că nu ştie deloc ce să facă cu „Grajdanin“, că nu mai are bani să editeze revista şi că nu-1 creditează nimeni. Mă tem îngrozitor că, de va înceta cu adevărat apariţia revistei, să nu mă afecteze într-un mod nedorit încheierea socotelilor cu abonaţii (nu mă tem, altfel spus, că prinţul nu va mai oferi banii necesari, ci ca nu cumva să izbucnească din cauza asta un sc. ,dal, iar numele meu să fie terfelit în presă). Totodată însă, mi s-a părut a fi evident şi faptul că prinţul doreşte în continuare, ba chiar nespus de mult ca editarea revistei să nu înceteze. Puţîkovici este şi el convins că aşa se va întâmpla, cu alte cuvinte, că „Grajdanin“ va mai apărea încă un an întreg-[94]. - M-au derutat foarte mult atât prinţul, cât şi o rudă de-a lui (un alt mare admirator al meu), zicându-mi că ar fi mai bine să mă duc la Soden, şi nu la Ems, întrucât Ems s-ar afla într-o vale adâncă, unde plouă des şi e multă umezeală. M-au sfătuit amân

171

doi ca, trecând prin Berlin, să vizitez un medic celebru, pe nume Frohrichs[295], spre a-i cere părerea. Nu ştiu dacă o voi face. Dar iată ce am uitat să-ţi scriu: înainte de a mă duce la Poleakov, am fost pe la Bretzel[296], care mi-a dat o

scurtă scrisoare către doctorul Orth de la Ems. Cu totul pe neaşteptate, Bretzel mi-a spus că, în cazul când voi constata că Ems nu-mi este de folos, să mă mut la Soden, unde este aproape la fel. Ei bine, acest Soden, apărut fără veste de peste tot, m-a cam derutat şi chiar m-am gândit o vreme să trec pe la Frohrichs. Totuşi, sfatul ferm pe care mi l-a dat în trecut Koşlakov[297], de a face tratament la Ems, m-a determinat, în pofida tuturor acestor discuţii, să mă decid definitiv pentru Ems. Abia acolo voi judeca - dar şi acolo doar peste două-trei săptămâni - ce-mi rămâne de făcut mai departe. - Bretzel m-a întrebat cum stai tu cu sănătatea şi a insistat ca, fiind la Staraia Russa, să bei acolo apa feruginoasă Schwalbach Weinbrun (mai este şi cea denumită Schwalbach StahJbrun, dar aceea ar fi prea tare pentru tine). Cred că denumirile le-am scris corect. După părerea lui Bretzel, rău apa asta nu poate să-ţi facă în nici un caz, pe când de ajutat, te va ajuta în mod sigur. L-am rugat să-ţi scrie numaidecât, spre a-ţi indica, din punct de vedere medical, felul în care va trebui s-o bei, dar iată, Ania, şi propriul meu sfat, căruia te rog mult de tot să-i acorzi atenţie: sfătuieşte-te numaidecât [după ce primeşti scrisoarea lui Bretzel] cu Schenk şi, dacă îţi va spune şi el că apa denumită Schwalbach îţi va fi de folos, trimite-i chiar atunci lui Bretzel suma de 10 r., el angajându-se (aşa cum am convenit) să-ţi expedieze, cumpărate la Stohl şi Schmidt, 20 de sticle de câte o jumătate de litm cu această apă (7 ruble costă apa, conform catalogului, iar 3 mole am presupus că va costa transportul). Chiar dacă vei începe să bei apa asta după 20 iunie, vei avea tot timpul să te întremezi într-un mod satisfăcător. După 20 de zile (consumând câte o sticlă de o jumătate pe zi) îţi vei da seama dacă e cazul să continui, şi-atunci, după ce vei bea, să zicem, 15 sticle, vei putea să-i mai trimiţi 10 r., iar el îţi va expedia încă 20 de sticle. După ce vei bea 40 de sticle, vei putea să sistezi tratamen

172

tul. Bretzel se jură că acesta îţi va fi de folos. Ca atare, porum- belule, să nu-ţi pară rău de cele 20 de ruble, căci tot ţie îţi va fi mai bine! - Dacă însă Schenk te va sfătui să nu faci un asemenea tratament (ceea ce nu cred), atunci scrie-i lui Bretzel că ai găsit această apă la farmaciile din St<araia> Russa (Bretzel chiar a fost de părei^ că o poţi găsi acolo) şi că, urmându-i sfatul, ai să începi s-o bei.

Te mai rog însă un lucru: dacă ai să-i urmezi sfatul, atunci să nu apelezi la farmaciile voastre, chiar dac ă apa respectivă se găseşte acolo într-adevăr. Asta, ca să nu greşeşti şi să nu iei un Schwalbach de care să nu ai nevoie. Mai bine să-ţi trimită Bretzel. [Te implor] Te rog, înger al meu, nu lungi treaba asta şi întreabă-1 pe Schenk (pe care ş: aşa ar fi trebuit de mult să-l chemăm la noi, ca să-l vadă pe Fedea). Să nu-ţi pară rău de cele 20 de ruble. Sănătatea omului e mai scumpă decât orice.

Astăzi am fost la Kaşpirev. Stă din nou cu piciorul în ghips. Doctorul K a d e îi promite că la iarnă va putea să umble, deşi şchiopătând. Peste o săptămână se va muta cu familia la dacea, în preajma Gatcinei*. Zice că o face la recomandarea medicilor. Pe Sofia Sergheevna[298] n-am văzut-o, nu era acasă. Dânsul mi-a mulţumit că am venit să-l vizitez. Omul e demn de

milă. Masa de prânz am luat-o la Wolff, împreună cu Strahov, apoi am trecut pe la Bazunov[299] (care, duminică, pleacă şi el în străinătate) şi l-am rugat i n s i s t e n t să-ţi trimită „Russki vest- nik“ pe lunile iunie şi iulie. (Cel pe luna mai îl iau cu mine.) Mi-a promis că o va face. - Apoi (către ora şapte) am plecat la Poleakov, dar nici de astă dată, după ce am sunat, nu mi-a răspuns nimeni. Poate nu ţi-a primit nici acum scrisoarea. Asta m-a necăjit foarte mult, căci de n-ar fi fost fixată respectiva întâlnire (între orele 6 şi 8), poate că m-aş fi dus la Pavlovsk. Am dormit însă până la ora 11, iar apoi mi-am spus că de mă voi duce la Pavlovsk, iar acolo voi afla că omul a plecat la Petersburg, nu voi mai avea timp să mă întâlnesc cu el aici. Poate că totuşi îţi va scrie. Să-l anunţi în acest caz că am trecut pe la el (la data de 5 şi la data de 6). Să-i scrii neapărat

* Gatcina (anterior Gatcino) - mică localitate în preajma Petetsbuigului (n. tr.).

Mâine mă voi scula la ora 8, pentru a izbuti să rezolv totul [astăzi], acum însă scrisul m-a obosit îngrozitor, Iată, e trecut de zece. Peste o oră mă voi culca. Mi-e urât, şi sufletul mi-e tulbure. Mă gândesc la voi, la dragul de Fedea, care îmi făcea semnul crucii, la Liubocika, îngeraşul meu, şi, mult de tot, la tine. Ania, draga mea, te implor - acordă-le mai multă atenţie. Că îi iubeşti, asta o ştiu prea bine. [Numai <?> să nu ţipi la ei <?> şi să-i ţii curaţi. Şi să n-o necăjeşti <indescifrabil> pe dădacă*] Poţi găsi alta, aparent mai sprintenă, dar nu cred că-i va putea iubi pe copiii noştri, mai mult decât dânsa. E o bătrânică firavă, totuşi, noaptea, sare în sus la orice mişcare a lui Fedea[300]. Nu te supăra că-ţi adresez aceste rugăminţi. Doar ştii cât de mult vă iubesc pe toţi. Mi-e tare greu acum, că sunt singur.

Te îmbrăţişez mult, aştept să-mi scrii la Ems. îi sărut pe Liuba şi Fedea. îi binecuvântez. Plecăciuni din partea mea lui Aleksandr Karlovici, Annei Gavrilovna[301], părintelui Ivan şi tututor celorlalţi (dădacei şi Praskoviei de asemenea). Ah, înger al meu, ce mult mă tem să nu vi se întâmple ceva rău. Să-mi scrii.

[La Petersburg, deşi cerul a fost senin (doar astăzi înnorat), totuşi e frig pentru acest anotimp. Mă tem că voi rămâne la Berlin o zi în plus, căci voi sosi acolo duminică, şi s-ar putea ca biroul bancherului să fie închis**.]

La revedere, te sărut pe tine şi pe voi toţi de o mie de ori şi încă o dată vă binecuvântez.

Al tău pentru totdeauna,

F. Dostoievski.

Mă tem că dramul mă va obosi cumplit; poate că voi izbuti să ocup o can upea întreagă şi să dorm în vagon. Să nu uiţi, aşadar, de apele Schwalbach.

Să le spui copiilor că le voi aduce dulciuri şi jucării.

*Textul de mai sus a fost şters cu cerneală şi descifrat prezumtiv. în locul lui se află notat în scrisoare, de către A. G. Dostoievskaia, textul: Şi să ai toată consideraţia pentru dădacă (n. red. ruse la ediţia in 30 de volume).

** Adăugire efectuată de aceeaşi redacţie rusă.

64. F.M. DOSTOEEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA
Ems
<Destinaţia: Staraia Russa*<13/25 iunie>, miercuri <1874>

Iată-mă şi la Ems[302], Ania, porumbelule drag; ara sosit aici ieri pe la prânz, dar călătoria, precum şi agitaţia de la Ems m-au obosit într-atât, încât n-am izbutit (aşa cum îmi propusesem) să-ţi scriu în aceeaşi seară. Mi se învârtea capul şi îmi vâjâiau urechile. Din Petersburg am plecat vineri dimineaţă, era o zi rece şi ploioasă, dar la Eydtkuhnen* am sosit vioi, căci noaptea am izbutit să dorm vreo patru ceaiuri, ba chiar culcat pe canapea. La Eydtkuhnen era şi mai frig decât la Petersburg, aşa încât am fost gata să-mi pun paltonul cel gros, căptuşit cu vatelină. In cea de-a 2-a noapte petrecută în vagon n-am mai dormit aproape deloc. în timpul călătoriei am avut parte de multe întâmplări interesante, ba chiar hazlii, am să ţi le povestesc când ne vom revedea. La Berlin am sosit duminica, şi cancelaria bancherului Mendelsohn, pentru care fusese întocmit mandatul lui Winiken, era închisă. Medicii nu consultă nici ei duminica, aşa încât a trebuit să mă plictisesc de moarte toată ziua. Totuşi, nu m-am culcat (sosisem la ora 7 dimineaţa), ci m-am dus la Muzeul Regal ca să văd lucrările lui Kaulbach, dar am constatat că nu sunt decât nişte alegorii reci şi atât[303]. Alte picturi însă, mai vechi, aparţinând mai multor curente artistice, nu sunt rele, aşa încât, atunci când am trecut amândoi, prima oară, prin Berlin, am făcut rău că n-am venit şi aici. Dar vai, ce oraş plicticos şi îngrozitor e acesta! M-am plictisit şi mi-a fost groaznic de urât (fără voi). Tot mă uitam la poza Liubocikăi, de vreo trei ori m-am uitat şi m-am gândit la ea. - Nemţii, fiind duminica, erau cu toţii pe străzi, îmbrăcaţi de sărbătoare. Sunt însă grosieri şi neciopliţi. La o cofetărie, un tânăr m-a sfătuit să mă duc la Teatrul Kroll de lângă Thiergarten,

* Staţie de cale ferată din Prusia, la o verstă de graniţa ruso-prusacă. Fost punct de vamă (n. tr.).

unde se află şi un parc de distracţii şi au loc spectacole de operă. într-adevăr, în ziua aceea se cânta „Fidelio"[304], şi aş fi vrui foarte mult să mă duc acolo, dar, venind acasă, m-am simţit atât de obosit, încât m-am prăvălit în pat şi-am adormit. A doua zi dimineaţa m-am dus la Mendelsohn, apoi am trecut şi pe la Frohrichs. Această celebritate locuieşte într-un palat (chiar aşa). Aşteptând să fiu chemat la consultaţie, l-am întrebat pe un bolnav, care aştepta şi el, cât i se plăteşte lui Frohrichs, iar omul mi-a spus că nu este vorba de o sumă fixă, dar că el îi va da 5 taleri. Eu m-am hotărât să-i dau doar trei. Pe bolnavi Frohrichs îi reţine în cabinet timp de trei, cel mult cinci minute. Pe mine m-a reţinut realmente 2 minute şi doar m-a atins pe piept cu stetoscopul. Pentru ca îndată după aceea să rostească un singur cuvânt: Ems, să se aşeze în tăcere pe scaun şi să scrie 2 rânduri pe un petic de hârtie: „Asta e adresa unui medic din Ems, să-i spuneţi că veniţi din partea lui Frohrichs". I-am pus pe masă trei taleri şi-am plecat: meritase să trec pe la el. în ziua aceea magazinele au fost, în sfârşit, deschise, şi-am plecat să-i cumpăr Annei Gavrilovna* şalul cerut, care m-a făcut să alerg mult. Am căutat mai întâi un magazin în care să se vândă şaluri. Magazine la Berlin

sunt puzderie, mărfuri de asemenea, totuşi n-am dat multă vreme de ceea ce căutam, căci lumea ba nu mă înţelegea, ba îmi indica cu totul altceva. In fine, la una din prăvălii am găsit adresa necesară, iar vânzătorii de acolo, deşi nu aveau şaluri la îndemână, au trimis să li se aducă şi, în cele din urmă, am cumpărat unul. Cred că este foarte frumos, materialul fiind poate chiar mai bun ca al tău, întrucât are o nuanţă de negru mai închisă, cea mai închisă cu putinţă, pe când al tău bite puţin în roşcat. Cei de la magazin au insistat tocmai pe a~est lucru, zicând că e vorba de o nuanţă care se caută. Şalul este cât al tău, nu are nici o broderie, în schimb e prevăzut cu mici ciucuri (altfel de şaluri nici nu se găsesc). De cerut, mi-au cerut 22 de taleri. Am început să mă târguiesc, am plecat şi din magazin, până la urmă au acceptat să ia 19. Aveau

*	Soţia lui Aleksandr Karlovici Gribbe, gazdele de la Staraia Russa.
(v. Corn. - 192 şi 226) (n. tr).

şi un alt şal, pe care îl dădeau cu 18, dar nu era atât de negru. M-am decis să-l iau pe celălalt, întrucât nu mai trăgeam nădejde să pot găsi altceva. încercând să-i conving pe prăvăliaşi că am mai cumparat un şal (pe al tău), cu broderii, totuşi mai ieftin, m-au întrebat când anume, şi, când le-am spus că am făcut-o în urma cu 5 ani, au început să râdă: „De-atunci, mi-au spus, aproape toate mărfurile de acest fel s-au scumpit cu circa
25 la sută". Ţinând seama de faptul că Anna Gavrilovna mi-a dat 14 ruble de argint, ceea ce, conform cursului valutar [este chiar] ar însemna vreo 16 taleri, rezultă că am plătit în plus cel mult 3, hai să zicem 3 ‘A ruble. Această diferenţă, Ania, porum- belule, eu zic să i-o facem cadou Annei Gavrilovna (care te iubeşte atât de mult pe tine şi pe capii): cred că n-ai să te superi pe mine din această pricină. Acum, şalul ăsta va trebui să-l car după mine în geamantan, căci de expediat în Rusia prin poştă nici nu mă pot gândi să-l expediez - ar costa prea mult; am să-l aduc acasă chiar eu. Plecând de la magazinul respectiv, mi-am cumpărat ţigări şi, având în vedere că mai aveam timp să mă duc la Teatrul Kroll, am plecat într-acolo. în ziua aceea era vreme frumoasă. Grădina cu pricina e o scârboşenie, totuşi era plină de lume: nemţii petrec acolo cu nespusă plăcere. Pentru cei 10 groşi, cât am plătit intrarea, am avut dreptul să intru la teatru, dar să stau numai la galerie. Teatrul respectiv nu-i decât o sală imensă şi întunecoasă, cu o scenă lată de vreo zece paşi şi cu o orchestră (destul de bună) numărând 12 persoane, spectacolul la care am asistat fiind, imaginează-ţi, chiar Roberi*[05]. Am stat să ascult până la jumătatea actului întâi, apoi am fugit de acei insuportabili cântăreţi nemţi direct acasă, căci venise şi timpul să plec din Berlin. în fine, pe la ora 10 seara, am pornit spre Ems. Aici, nopţile sunt întunecoase ca în toiul iernii. în noaptea aceea n-am dormit deloc, şedeam cu toţii înghesuiţi precum sardelele într-un butoi, dar când a început să se facă ziuă - ah Ania. draga mea, niciodată în viaţă n-am mai văzut aşa ceva! Ce mi-e Elveţia, ce mi-e Wartburgul (îţi aminteşti?) faţă de această ultimă parte a drumului spre Ems! Tot ce se poate imagina mai seducător, mai gingaş, mai fantastic, se află

177
acolo în acel peisaj, cel mai fascinant peisaj din lume: dealuri, munţi, castele, oraşe precum Marburg sau Limburg, într-o uluitoare combinaţie de culmi şi văi - n-am mai văzut nicicând ceva asemănător. Şi uite aşa, sub razele sclipitoare şi calde ale soarelui, am călătorit până la Ems. Acesta este la fel de frumos. Aş zice, aşadar, că toată ziua de ieri a fost pe drept cuvânt o zi fermecătoare. Ems e un orăşel aflat într-o vale adâncă, săpată între nişte dealuri înalte - cam de câte două sute de stânjeni fiecare - şi acoperite cu păduri. Lipit de stâncile dimprejur (cele mai pitoreşti din lume), orăşelul propriu-zis este alcătuit doar din două cheiuri ale unui râu (cu albia destul de îngustă), căci mai încolo nici n-ai putea să mai construieşti ceva: te strivesc dealurile. Există promenade şi grădini, şi totul te farmecă. Sunt încântat de cele ce mă înconjură, însă am aflat că pe ploaie sau pe vreme închisă toate aceste locuri devin sumbre, mohorâte, fiind în stare să sădească un sentiment de melancolie până şi în sufletul unui om sănătos. Cât despre confortul de aici, acesta nu m-a încântat deloc, iar preţurile - preţurile te îngrozesc! Tot ce ne-am imaginat noi gândind că voi putea să găsesc la Ems un mic apartament particular s-a dovedit a nu fi cu putinţă, căci asemenea apartamente aici nu există, nu există nici unul! Cu vreo 5 ani în urmă, Ems nu reprezenta mare lucru, dar acum, când peste noapte a fost ridicat în slavă, iar aici a început să vină lume din toată Europa, proprietarii de case de prin partea locului au înţeles îndată ce au de făcut: toate casele lor au fost reconstruite şi transformate în hoteluri. Drept care, există acum două feluri de hoteluri: un număr de vreo 10 clădiri reprezintă hoteluri adevărate, normale, iar toate celelalte (absolut to?te) poartă denumirea deprivat-hoteluri. Aici găseşti acelaşi fel de camere, acelaşi fel de slugi ca şi dincolo, iar aproape toate au şi restaurante. Chiar cea mai mică dintre clădiri numără şi ea până la 20 de camere. Acestea însă sunt destul de mici. Eu am tras mai întâi la Hotel de Flandre, situat lângă calea ferată, unde, pentru suma de 25 de groşi pe zi, mi s-a dat 0 cămăruţă în care nu te prea puteai învârti şi care era lipsită până şi de mobilierul cel mai necesar (neavând nici
178
şifonier şi [chiar] nici comodă); mi-au fost arătate doar 3 cuie bătute în perete, unde să-mi agăţ hainele. Slugile sunt îngrozitoare. Am plecat fără întârziere să-mi caut altă locuinţă şi am vizitat vreo li asemenea case. Pretutindeni, aceleaşi preţuri. Ce-i drept, pentru suma de 25 de groşi sau un taler mi-au fost arătate şi camere mai mari, mai frumoase şi mai confortabile decât a mea, totuşi relativ mici şi acestea şi, mai ales, având împrejur numeroşi alţi chiriaşi, dintre care unii cântă, alţii trântesc uşile, pe când eu mi-am pus în gând să-mi continuu aici romanul![306] La toate aceste hoteluri şi restaurante, table d’hote* are loc la ora unu după-amiază, căci toată lumea se scoală la 6 dimineaţa, pentru ca la 7 să se şi afle la izvor ca să bea apă, accesul acolo fiind interzis după ora 81h, iar izvoarele puse sub cheie. La ora 4, fără să fi luat între timp masa, m-am dus la doctor, ca să ştiu, cel puţin, câte săptămâni va trebui să rămân aici. M-am dus la doctorul Orth (recomandat de Bretzel), şi nu la Gutentag (recomandat de Frohrichs), şi i-am

înmânat scrisoarea lui Bretzel. Orth locuieşte şi el într-un apartament superb, are şi el o mulţime de pacienţi. A citit biletul lui Bretzel, m-a consultat cu foarte multă atenţie şi a [grăit] spus că am un catar trecător şi nimic altceva; nu e, adică, nimic care să semene a oftică, totuşi boala e destul de gravă, căci dacă nu mă voi trata, cu cât va trece timpul, cu atât voi respira mai greu; de asemenea, în afara unui deranjament general (la stomac, cel legat de starea febrilă etc.), a găsit că mai prost stau cu partea mai către spate a pieptului, iar când i-am spus că nu siir* "colo nimic deosebit, a stăruit asupra celor declarate, dar a adăugat că după călătoria pe care am făcut-o deranjamentul era inevitabil, şi că peste câteva zile partea asta a pieptului va putea să-şi revină. Mi-a garantat că tratamentul va avea succes, dar mi-a recomandat să nu beau apă din izvorul denumit Krenchen, aşa cum făcuse Koşlakov, ci dintr-un alt izvor, denumit Kesselbmnen, şi asta, datorită faptului că, aşa cum i-a scris Bretzel aş fi predispus la diaree. Acum sunt foarte necăjit,

* Table tfhâte - masă comună (fir.) (n. red. ruse).

întrucât ara uitat să-i spun că sunt mai curând predispus la constipaţie decât la diaree şi, ca atare, rni-e teamă ca recomandarea de a bea apă din izvorul Kesselbrunen să nu fie greşită. Peste vreo 5 zile mă voi duce din nou la el, ca să-i explic cum stau, de fapt, lucrurile. Orth mi-a mai prescris si un regim alimentar: să consum mai mult mâncăruri acre şi din cele care au nevoie de oţet (salată, de exemplu), iar carnea s-o mănânc cu grăsime. Pe lângă asta, să beau vin roşu, fie unul franţuzesc, fie unul local, chiar de aici din Ems. De mâine voi începe să mă scol la ora şase, pentru a mă duce să beau apa respectivă (câte două pahare pe zi). Vinul ăsta, local, deşi acru peste măsură, costă totuşi 20 de groşi sticla! De cel franţuzesc nici nu te poţi apropia: o sticlă de Medoc, care, la noi, la Feik, costă 50 de copeici, aici se vinde cu un taler. După aceea am plecat să caut o posibilitate de a lua masa de prânz şi am aflat că la hotelurile [ruseş] mari (Russischer Hoff şi English-Hotel) se mai pot servi, în afara obişnuitului table d'hote de la ora unu, şi aşa- zisele diners â part*, care costă un taler şi 10 groşi, adică 40 de groşi fiecare. Am cerut să mi se servească o asemenea variantă, drept care mi-au fost aduse vreo 10 feluri de mâncare, foarte bine gătite; vreo 5 dintre ele erau cu came, aşa că am obosit să tot mănânc şi o jumătate din ele le-am trimis înapoi. Pentru suma de 25 de groşi (table d'hote) ţi se oferă mult mai puţin. Alte variante la Ems nu există. Ce-i drept, cu porţia poţi să mănânci pretutindeni, dar o porţie costă până la 15 groşi! In cele din urmă, m-am decis să închiriez un apartament într-una din casele amintite. Proprietăreasa fiind o doamnă în vârstă, cu ochelari, secondată de soţul ei: o bătrână politicoasă, dar cam vicleml Slugile sunt femei Bătrâna are în casă 26 de camere. Mi s-au oferit spre alegere două apartamente: unul reprezentând o cameră superbă, mare, frumos mobilată, cu balcon, care costă 14 taleri pe [lună] săptămână, iar celălalt - alcătuit din 2 camere mult mai mici, frumos mobilate şi ele, dar numai una din ele fiind foarte luminoasă, căci cealaltă, dormitorul, deşi are

* Diner â part - dejun (servit) separat (fr.) (u. red. ruse).

două ferestre, acestea dau spre un zid aflat la 2 arşini distanţă, aşa încât aici e mult mai puţină lumină. Apartamentul respectiv costă şi el 14 taleri pe săptămână. M-am tocmit îngrozitor şi-am obţinut să plătesc 12. In afară de asta, proprietăreasa s-a angajat să-mi pregătească chiar ea cafeaua de dimineaţă, masa de prânz, iar seara un ceai şiogustare - toate acestea pentru un taler şi jumătate pe zi. în felul acesta, împreună cu banii pentru apartament, îi voi plăti 22lA de taleri pe săptămână. Am uitat să-ţi spun (şi e foarte important) că tratamentul prescris de Orth nu va dura 6 săptămâni, ci numai 4. în felul acesta, deşi banii se duc îngrozitor de repede, totuşi îmi vor fi de ajuns. în seara aceleiaşi zile m-am mutat de la hotel la proprietăreasă. Pentru orice eventualitate, îţi trimit adresa [hotelului] casei respective (Haus Bliicher N° 7)*, dar de scris, să-mi scrii numai poşte restante, căci, cine ştie, aş putea să mă mut şi de aici.

în încheiere, din nou despre Ems: aici e mare aglomeraţie, public venit din toată lumea, haine luxoase, strălucire, şi totuşi a treia parte din camerele disponibile nu sunt ocupate. Magazinele sunt o oroare. Am vrut să-mi cumpăr o pălărie şi n-am găsit una decât la o dugheană cu mărfuri de soiul celor pe care, la noi, le poţi găsi la talcioc. Şi toate astea sunt expuse cu multă aroganţă, preţurile sunt incomensurabile, iar negustorii umblă cu nasul pe sus.

înger al meu, scrie-mi, sărmanului de mine, cât mai des cu putinţă. Prima voastră scrisoare îmi va sosi, poate, abia poimâine şi, n-ai să mă crezi, dar sunt tare îngrijorat în aşteptarea veştilor despre copii. Nervii îmi sunt zdruncinaţi (ca după călătorie), şi aseară, când am rămas de unul singur, aproape că mi-a venit să plâng. Mă gândesc la dragii mei Liuba şi Fedea şi mă tem pentru ei; ai grijă de amândoi, porumbelule, şi scrie-mi cu sinceritate despre orice. Să nu cumva să te îmbolnăveşti şi tu. Azi-noapte am tot tresărit - îngrozitor de tare - prin somn (şi de trei nopţi te tot visez întruna). Rămâi cu bine,

* Cu alte cuvinte, ocup N° 7 (este numărul camerei, şi nu al casei). (Nvui lui F. M. Dostoiei'ski) (n. red. ruse).

te îmbrăţişez mult, te sărut, îi binecuvântez pe îngerii mei. Mâine am să mă scol la ora 6 ca să mă duc la izvor, deci trebuie să mă culc la ora 10 seara. Şi-atunci, când oire să-mi mai scriu romanul: ziua când soarele străluceşte chemându-te la plimbare, iar pe stradă e atâta zgomot? Deie Domnul ca măcar să mi-1 încep şi să schiţez în continuare câte ceva. Căci treaba începută e pe jumătate isprăvită. Voi reveni, aşadar, la voi cu mult mai devreme decât mă aşteptam. în viitoarea mea scrisoare voi vorbi despre asta mai pe larg. îţi voi scrie la trei- patru zile după ce-ţi voi primi fiecare scrisoare. Plecăciuni tuturor, inclusiv dădacei. Te sărut de o mie de ori şi te iubesc la nesfârşit. Imaginează-ţi că în urmă cu doar trei zile, pe când mă mai aflam la Berlin, te-am visat în felul următor: se făcea că abia ne căsătorisem, că te duceam cu mine în străinătate, iubindu-te peste măsură,

dar că îi aveam parcă şi pe Liuba şi Fedea, ei aflându-se însă undeva în altă parte, iar noi discutând întruna despre ei. La revedere.
Al tău, Dostoievski.

65. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

<Destinaţia: Star aia Russa>Duminică, 28116 iunie <18>74

Nu pot să înţe'eg, Ania, prietena mea dragă, încurcătura ce se produce cu d?.iele calendaristice. Noi, aici, duminică, suntem în data de 28 după st<ilul> n<ou> (am verificat asta după datele din ziare), pe când tu îmi scrii duminica (trecută) notând data de 12. în scrisoare mea precedentă (de miercuri, din Ems) m-am încurcat şi eu, notând data de 27 după st<ilul> n<ou>, atunci când, de fapt, eram în 25*. Dar altceva mi se pare mai grav. Prima ta scrisoare (de vineri) poartă data de 7 după st<ilul>

* De fapt, în 24; scriitorul încurcă din nou datele (n. tr.).

v<echi>, în timp ce, pe plic, ştampila poştei din Staraia Russa prezintă data de 10, iar ştampila poştei din Petersburg - data de 11. E un lucru ciudat. Dacă ai expediat scrisoarea vineri sau chiar sâmbătă, cum putea oare dirigintele poştei voastre s-o expedieze mai departe abia pe data de IO[307]. Discută cu el într-un mod foarte categoric*. - Şi imaginează-ţi că prima ta scrisoare[308], cea din data de 7 (te rog cu acest prilej ca, notând pe scrisori data respectivă, să notezi şi ziua, nu uita asta), am primit-o abia ieri, sâmbătă, deşi aş fi putut s-o primesc vineri [pe când], dar tontul de funcţionar de aici, de la poşte restante, şi-a imaginat că eu nu sunt Dostoievski, ci Tolstoievsky, şi a cercetat scrisorile repartizate la litera T, aşa încât plicul a stat la el fără nici un rost o zi şi o noapte. Cei de aici pronunţă cuvintele oribil şi te ascultă la fel. în timpul călătoriei încoace, un neamţ îmi tot spunea: upa, upa. Ce-i aceea upa? l-am întrebat în cele din urmă, ca să aflu că voia să spună operă (vorbeam despre muzică). Astăzi, dirigintele poştei mi-a cerut scuze, în schimb a doua ta scrisoare am primit-o tot cu întârziere, astăzi, îţi mulţumesc, Anecika, drăguţa mea, că-mi scrii cu acurateţe. Scrie-mi însă mai des decât o dată pe săptămână: scrie-mi la 5 zile; îţi voi scrie şi eu la fel. Să ştii că-ţi admir scrisorile şi le citesc cu multă plăcere; de fiecare dată îmi spun în gând: ce deşteaptă eşti tu. Eu, spre exemplu, scriu 8 pagini, şi tot nu izbutesc să-ţi relatez totul, pe când la tine, pe numai 4 pagini, este relatat tot ce trebuie, şi asta cu pricepere, în mod inteligent şi fără nimic de prisos; inteligent - în sensul discernământului privind ceea ce trebuie spus neapărat, precum şi al delicateţii sentimentului. Ţi-ai dat seama, de pildă, că voi citi cu multă plăcere cele ce discută între ei copiii. în afară de asta, rosteşti nişte vorbe calde şi îmi spui că mă iubeşti (dacă asta e adevărat). Cât de mult te iubesc la rându-mi, îngerul meu, mai ales acum! Draga de tine!

Tare bucuros m-a făcut şi vestea că, până în prezent, copiii sunt sănătoşi. Ce-i drept, scrisoarea e trimisă cu o săptămână în

* Ţi-aş trimite, eventual, plicul, ca dovadă (Nota lui F M. Dostoievski) (n. red. ruse).

183
urmă. Pentru numele lui Hristos, ai grijă de amândoi cum poţi mai bine. Vei proceda minunat dacă vei începe să bei Schwalbach, şi sunt fericit să aflu părerea lui Schenk despre starea sănătăţii tale. Dar cel mai fericit voi fi atunci când vă voi revedea. Căci aici începe să-mi fie tare urât. Chiar a doua zi după ce ţi-am scris (adică, joi), m-am dus pentru l-a oară la izvorul cuvenit. El aflându-se la 2 paşi de locuinţa mea. Era o vreme îngrozitoare, ploua cu găleata, aşa încât am luat o [ploicică]* umbrelă de la gazda mea, ca să pot da fuga acolo. La izvor se şi afla toată adunătura de aici. întreg Ems-ul se trezeşte la ora 6 dimineaţa (ca şi mine), iar la 6 !4 vreo 2 mii de băutori se şi înghesuie în preajma celor două izvoare: Krenchen şi Kesselbrunnen. Tot aici, în grădină, cântă muzica, începând, de obicei, cu un plicticos imn luteran adresat lui Dumnezeu; nu cunosc nimic mai dulceag şi mai contrafăcut. Fiecare băutor trebuie să-şi cumpere aici, pentru întreg sezonul, un pahar cu nişte dungi indicând numărul de uncii** pe care le conţine paharul. Eu beau 6 uncii, adică, două pahare, plimbându-mă în răstimpul respectiv câte o oră, iar la 8 revin acasă şi beau o cafea. Apa are un gust acru-sărat şi miroase întrucâtva a ou clocit; este călduţă, aşa cum ar fi un ceai la 10 minute după ce ţi-a fost servit. Timp de două zile la rând (chiar şi ieri) vremea a fost schimbătoare, ba cu ploaie, ba cu soare, şi m-a apucat o plictiseală cum nu se poate mai mare. Din cauza umezelii, probabil, starea sănătăţii mele s-a înrăutăţit, în piept îmi hârâie mai tare, tuşea mi-a devenit mai seacă, iar aseară şi alaltăieri chiar m-a durut pieptul, ceea ce la Petersburg nu mi s-a întâmplat decât foarte rar. Peste vreo două zile am să mă duc din nou la doctor şi-am să-i spun că mă simt mai rău ca înainte. Ce-i drept, atât de repede nu putea să-mi dăuneze ceva de aici; cred doar că am rucit din cauza umezelii. Astăzi însă e o zi minunată,

* în limba rusă cuvintele „ploicică" (ddjdik) şi „umbrelă" (zdntik) alcătuiesc o asonanţă, lucru care ar fi putut să reprezinte un motiv al erorii comise (n.tr.).

** Unitate de măsură, egală cu 29,86 grame, folosită în farmaciile ruseşti înainte de introducerea sistemului metric (n. tr.).

184
cu soare, totul străluceşte, e foarte cald, iar eu mă simt mult mai bine. Mă tot tem să nu fi greşit doctorul recomandându-mi izvorul Kesselbrunnen, iar nu Krenchen. Bretzel i-a scris că eu sufăr de diaree. De aşa ceva însă chiar dacă am suferit cândva, a fost din cauza unor indigestii, în general eu neavând predispoziţie pentru diaree, ci una cu totul diferită. Nici nu ştiu ce să fac.

De obicei, pe vreme frumoasă, plec la plimbare, iar seara mă duc să ascult muzică. La cazinou, dintre ziarele ruseşti nu poţi găsi decât „Moskovskie vedomosti", pe când cele franţuzeşti sunt destule. Totul aici e jalnic şi mizerabil, iar magazinele sunt o adevărată oroare. Nu te încântă decât împrejurimile, dar şi acestea doar pentru scurtă vreme, fiindcă Ems-ul nu e, de fapt, decât o vale adâncă dintre două şiruri de dealuri, şi îl înveţi pe dc rost foarte repede. Grădina şi parcul le-am colindat în lung şi în lat, în afara lor nemaiavând unde să mă duc. Pe lângă asta, ele sunt mereu pline de

lume (auzi la tot pasul vorbindu-se ruseşte, dar cei mai mulţi sunt totuşi nemţii). Dimineaţa, după ce îmi beau cafeaua, totdeauna mă ocup de câte ceva: până acum am citit din Puşkin[309], savurându-i, plin de încântare, scrierile şi găsind în ele, în fiecare zi, câte ceva nou. Eu însă nu izbutesc deocamdată să schiţez nimic privitor la romanul meu. Mă tem ca nu cumva epilepsia să-mi fi afectat nu numai memoria, dar şi imaginaţia. Mă întreb cu tristeţe: oare să nu mai fiu în stare să scriu nimic? Dar - vom trăi şi vom vedea.

La ora 12 ies pentru o plimbare de un ceas înainte de masă (căci masa de prânz o iau la ora unu fix). Mă înghesui prin mulţime, intru la cazinou şi citesc ziarele. De cunoscut, nu cunosc decât un neamţ, venit şi el pentru tratament (este bolnav de plămâni), cu care am călătorit împreună de la Berlin şi care. în faţa mea, în gara acelui oraş, înaintea ultimului fluierat al locomotivei, îşi luase cu multă tandreţe (în sensul frumos al cuvântului) rămas-bun de la soţia sa (tineri fiind şi unul, şi celălalt). Acum ne întâlnim din când în când şi conversăm în limba germană. M-am întâlnit, de asemenea, mai bine zis, ani fost acostat (căci nu izbutesc să recunosc pe nimeni), tot în

185

parc, de către un oarecare Slucevski (e literat, lucrează la cenzură şi redactează „Ilustraţia[1*310]), care s-a declarat bucuros să reînnoiască cunoştinţa cu mine. Eu nu l-am întâlnit decât în treacăt, astă-iamă, la Petersburg. E un om încă tânăr, venit aici cu nevasta şi copiii. S-a invitat la mine, dar nu ştiu dacă va veni. E un tip de petersburghez. om de lume ca toţi cenzorii, cu pretenţii de a face parte din înalta societate, nu grozav de cultivat, bonom, totuşi destul de orgolios. Maniere alese. In timp ce ne plimbam, mi i-a arătat pe toţi ruşii aflaţi aici. Cu nevastă-sa, nu ştiu de ce, nu se plimbă niciodată, dar pe copii pare să-i iubească. în urmă cu trei zile, seara, pe o vreme destul de umedă, după ce ploaia de până atunci contenise, l-am întâlnit plimbându-se cu o familie de ruşi şi m-a rugat insistent să-i însoţesc. Mă plictiseam atât de tare, încât am acceptat. Doamna respectivă este directoarea unui institut la Novocerkassk*, are vreo patruzeci de ani, dar pare de 25 şi a sosit aici împreună cu fiică-sa, o fată de vreo 15 ani, taciturnă, dar foarte drăguţă. îi însoţea o rudă sau un cunoscut de-al lor, un tip destul de original şi întrucâtva caraghios. Am făcut o scurtă plimbare de-a lungul soselei încă umede, printre dealuri, până la primul restaurant. Acolo ne-am odihnit, am băut nişte Maytrank, apoi am făcut cale întoarsă. Cucoana asta m-a agasat în aşa hal, încât de-acum încolo am să fug din calea tuturor ruşilor de aici. O toantâ ce nu s-a pomenit. Cosmopolită şi ateistă, îl adoră pe ţar, dar îşi dispreţuieşte patria. Copiii şi i-a educat la Dresda, dar, în urmă cu două luni, doi dintre ei au murit în Rusia şi nu i-a mai rămas decât fata. Durerea, probabil, a făcut-o să plece la Paris. (Asta se cheamă la ei serviciu: să petreci un concediu de 4 luni peste Vtare, cu ajutor de la stat!) Fiind la Paris, şi-a scos, tam- nesam, un dinte care n-o durea deloc, dar care, nu ştiu din ce cauză, o deranja (are nişte dinţi ca nişte perle, şi nici ea nu-i deloc urâtă). Dentistul a adormit-o cu cloroform, dar i-a fracturat maxilarul (!). Un alt dentist celebru de la Paris i-a spus că poate să facă osteoporoză şi să

moară, aşa încât tre

* Oraş situai la cca 50 km nord-est de Rostov-pe-Don (Ucraina) (n. tr.).

186

buie să plece din nou la Paris ca să-şi trateze maxilarul fracturat. Acum, a venit la Ems nu se ştie de ce, dar, de fapt, toţi aceşti oameni fac nu se ştie ce şi călătoresc nu se ştie de ce. O vorbăreaţă şi o amatoare de controverse. I-am spus în faţă că-i o femeie insuportabilă şi că nu înţelege nimic; toate astea, desigur, râzând şi în maniera unui om de lume, dar, în fond, foarte serios. Ne-am despărţit politicos, dar sunt hotărât să nu le mai întâlnesc niciodată. In noaptea aceea am avut chiar un coşmar.

Prin urmare, mi-e peste măsură de urât Nu-mi dau seama cum voi putea să rămân aici o lună întreagă. Poate voi reuşi să încropesc ceva şi să încep lucrul la roman. Sub aspect material, o duc deocamdată destul de bine: proprietarii sunt politicoşi, mesele pe care mi le servesc nu sunt deloc rele. întreaga clădire (o clădire frumoasă, de piatră, având acum o valoare ridicată) aparţine proprietăresei şi tot ea îmi găteşte singură mâncarea. Fiica ei, de vreo 17 ani, drăguţă şi care a primit o oarecare educaţie, o fată modestă şi inocentă, îmi aduce uneori, chiar e a, masa de prânz şi ceaiul, şi tot ea spală şi face curat prin casă. Slujnică, la toţi cei 12 sau 15 locatari, este una singură:
o fătoaie ciupită de vărsat, de vreo 35 de ani, pe nume Mina: munceşte ca un cal, iar pentru întreaga perioadă martie- octcmbrie primeşte o simbrie de 7 taleri, cu alte cuvinte, un taler pe lună; ce-i drept scontează mai mult pe câte un purboar* din partea locatarilor. în general, lumea în casa asta e cinstită. Până acum la etajul 1 n-am locuit decât eu, însă ieri au sosit aici nişte bogătaşi de la Viena (soţ şi soţie) şi-au ocupat resiul etajului, aşa încât am în prezent nişte vecini care se tot moşmondesc în spatele uşii şi mă deranjează. Cam asta-i tot în ceea ce priveşte ambianţa în care mă aflu. Cât despre starea mea sufletească, aceasta, aşa cum ţi-am mai spus, se caracterizează prin plictiseală şi o senzaţie de urât. în afară de asta, mă gân-desc la t;ne. Anka, fără încetare, dorul de tine mă chinuieşte cumplit. Ziua, stau şi îţi număr în gând toate calităţile, şi te

* Pourboire - bacşiş (fr.) (n red. ruse).

187

iubesc nespus, şi găsesc că întruneşti tot ce poate fi mai bun, cu excepţia unui mic defect: a aceluia că eşti distrată şi a neglijenţei dc acasă (adică, nu a neglijenţei faţă de copii, doar îmi dau seama ce fel de mamă eşti!, ci doar a unei mici neatenţii faţă de curăţenie). în schimb, recunosc că tot restul este la Anecika mea perfect şi rar întâlnit la alte femei. De fapt, porumbelule, nu cunosc nici o femeie care să te poată egala. Iată, spre exemplu, toanta de alaltăieri. Oare aş putea s-o compar cu tine? Or, acum, aproape toate sunt ca dumneaei. în schimb, seara şi când mă culc (asta rămâne între noi), sufăr cumplit gândindu-mă la tine: te îmbrăţişez în gând si, în imaginaţia mea, te sărut toată (mă înţelegi?). într-adevăr. Ania, pe lângă plictisul care îmi însoţeşte singurătatea, numai asia îmi mai lipsea: să nu te am lângă mine şi

să sufăr. îmi apari, seducătoare, şi în vis. Dar tu mă visezi oare? Să ştii, Ania. că, în situaţia mea, toate acestea sunt lucruri foarte serioase. Dacă ar fi fost ceva lipsit de importanţă, nici nu ţi-aş fi scris. Recent îmi spuneai (cu teamă) că, o dată ajuns în străinătate, aş putea să fac curte femeilor de aici. Prietenă dragă, ştiu acum din proprie experienţă că nici nu mă pot gândi la altcineva, în afară de tine. Nu am nevoie de alte femei, de tine am nevoie, asta îmi repet în fiecare zi. Căci prea mult m-am învăţat cu tine, prea mult m-am obişnuit cu viaţa de familie. Tot ce-a fost altădată a rămas în trecut. Şi-apoi, nici din acest punct de vedere nu poate exista altcineva care s-o întreacă pe Anecika mea dragă. Să nu te sfieşti ca o „mironosiţă" citind toate astea: e cazul să le afli chiar de la mine. Sper că nu vei arăta nimănui această scrisoare.

Despre copii să-mi scrii foarte amănunţit: ce discută, ce fac. Sărut" ' pe amândoi. Spune-le că mă gândesc la ei, iar când voi reveni acasă, le voi aduce bunătăţi (oare voi izbuti s-o fac?). Tuturor celorlalţi transmite-le plecăciuni. Te îmbrăţişez încă o dată.

Al tău soţ etern,

Dostoievski.

Să ştii că te iubesc cu adevărat şi mă rog fierbinte, în fiecare zi, pentru voi toţi. Pe copii îi binecuvântez.

188

Aseară, plimbându-mă prin parc, l-am întâlnit pentru prima oară pe împăratul Wilhelm*: e un bătrân înalt, cu o ţinută maiestoasă. In faţa lui, toţi se ridică în picioare (chiar şi femeile), îşi scot pălăriile şi îl salută; el însă nu salută pe nimeni, doar din când în când face câte un semn cu mâna. împăratul nostru**, dimpotrivă, saluta aici pe toată lumea[311], şi nemţii apreciau asta foarte mult. Mi s-a povestit că atât nemţii, cât şi ruşii aflaţi aici (mai ales cucoanele din înalta societate) se străduiau mereu să-i iasă ţarului în cale şi să-i facă reverenţe. La Ems se găseau atunci mai mulţi ruşi decât acum, căci în momentul de faţă principalul beau monde*** rusesc a plecat acasă. Wilhelm mergea discutând cu o tânără, în timp ce mama şi tatăl acesteia îi urmau la vreo doi paşi distanţă. Fata arăta a cameristă, chipul ei tânăr având trăsături cam grosiere, totuşi era drăguţă: o nemţoaică din grand monde****. îmbrăcate superb, atât mama, cât şi fata. Ajuns la locul cuvenit, împăratul şi-a luat rămas-bun, iar ele i-au făcut câte o reverenţă solemnă, ca la curte, după care, mândre şi fericite, au plecat cu o caleaşcă magnifică. La 10 paşi distanţă, cât timp Wilhelm a; mers cu lata, s-au îmbulzit (literalmente) alte cucoane de prin partea locului, toate numai dantele, ca la bal. Pline de invidie, desigur!

P. S. Dumnezeu ştie când îţi voi primi scrisoarea. în ceea ce mă priveşte, îţi voi scrie din nou peste vreo 5 zile. între timp, mă voi duce la doctor.

Cel mai important lucru e să fii sănătoasă. Ai, rogu-te, grijă de copii.

D.

Părintelui Ioann şi proprietarilor - o plecăciune deosebită. Pe copilaşi îi îmbrăţişez. Vorbeşte-le mai mult despre mine. ca să nu mă uite.

* Wilhelm 1, împărat al Germaniei între anii 1871-1888 (n. ir).

** Alexandru II, ţar al Rusiei intre anii 1855-1881 (« :r).
*** Lume bună (fir.) (n. red. ruse).
**** înaltă societate (fr.) (n. red. ruse).

Scrie-mi când este precis ziua lui Fedea, în iulie*, pentru ca eu s-o pot sărbători la timpul cuvenit.

66.A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

Star aia Russa
<Destinatia: Ems> Sâmbătă, 22 iunie 1874

Chiar acum ţi-am primit scrisoarea, dragul şi scumpul meu Fedicika, şi vreau să-ţi răspund imediat, pentru ca scrisoarea să plece chiar mâine, iar tu s-o primeşti cât mai repede. Noi, slavă Domnului, suntem cu toţii sănătoşi, copiii sunt bronzaţi de-a binelea şi au un aer sănătos. In general, totul la noi este în deplină ordine. îmi pare bine, dragul meu, că te gândeşti la noi, ba chiar ne duci dorul. Ne este şi nouă dor de tine, mai cu seamă mie. Timpul însă trece şi, curând, te vei întoarce acasă. Numai de-ar da Dumnezeu ca totul să fie cu folos; e tot ce îl rog acum pe Dumnezeu: să te faci bine. Ceea ce îmi scrii despre hârâiala şi durerile din piept mă îngrijorează (un cuvânt este şters cu cerneală), dar cred că asta s-a datorat umezelii, şi că acum te simţi mai bine. Viaţa noastră e destul de plăcută: facem băi şi ne plimbăm zile întregi; din cauza băilor copiii obosesc repede şi dorm după-masă, în schimb, se plimbă mai multă vreme seara. Beau şi eu apă minerală (în ultimele 4 zile n-am mai băut din cauza vremii), dar deocamdată nu simt cine ştie ce schimbare în birje; să vedem cum va fi mai departe. Vremea la noi este uimitor de frumoasă, ploile sunt rare, dar şi acelea doar în timpul nopţii.

Dragul şi scumpul meu Fedocika, iată ce vreau să-ţi spun în legătură cu activitatea ta literară: nu te grăbi să începi a lucra, lasă, mai bine, să treacă un timp, şi planul respectiv va apărea

* 16 iulie: un simptom al faimoaselor amnezii dostoievskiene, care, totuşi, nu î-au diminuat scriitorului, chinuit de ele, puterea de creaţie (n. tr.).

de la sine: graba poate doar să strice. îmi amintesc cum a fost cu Idiotul şi cu Demonii. Te-ai chinuit mult cu planurile acestor romane, dar după ce au fost alcătuite, munca propriu-zisă a mers repede. Doar ai în faţă vreme destulă. Dacă n-ai începe să lucrezi decât în septembrie, revenit la Petersburg, şi tot ai izbuti să scrii foarte mult. Căci altfel, grăbindu-te, ai putea să strici totul: va trebui după aceea să modifici planul, iar asta va dăuna formei artistice. lartă-mă, porumbelul meu, că-ţi dau sfaturi, dar o fac din toată inima şi ca o mare admiratoare a ta, care ar suferi dacă romanul nu ţi-ar reuşi. Cât despre faptul că, din cauza epilepsiei, ţi-ai fi pierdut imaginaţia, cred că nu-i adevărat; sunt convinsă că ai acelaşi uriaş talent dintotdeauna şi că n-ai pierdut absolut nimic.

Amândoi copilaşii întreabă deseori despre tine. Amândoi au devenit mai isteţi, iar Liuba continuă să culeagă tot felul de cunoştinţe noi. întrucât pun mereu mâna pe Biksa (o căţeluşă), eu îi opresc s-o facă, dar într-o zi Liuba îmi spune: mamă, să ştii că ea nu-i turbată. Eu o întreb: de unde ştii că nu-i

turbată? .Păi câinii turbaţi au coada lăsată în jos, iar cei sănătoşi şi-o ţin ridicată în sus“.

Altă dată, discutam cu Sonia şi Fisa[312] despre nişte logodnici. La un moment dat, le-am spus că Liuba are şi ea un logodnic: pe Serioja Kaşpirev[313]. „Nu, el nu mi-e logodnic, el are limba cusută*, logodnicul meu e Kostea, băiatul preotului." Zilele astea Kostea a sosit de ia Novgorod. Fetiţele care o cunosc au început să facă glume pe socoteala logodnicului. Pe urmă ea a dat ochii cu el şi îmi spune: „Nu, n-am să mă mai mărit cu el. El e militar (elev de liceu militar), iar eu nu sunt militară.[41]

Ieri, m-a durut foarte rău capul, iar Fedea mi-a spus: „Mamă, schimbă-ţi capul cu al meu“. - „Bine, dar atunci are să te doară pe tine.“ - „Lasă să mă doară; aşa n-are să te mai doară pe tine“. Liuba a avut şi ea intenţia să facem schimb de capete, dar a declarat că „pentru mine, capul mamei e prea mare *. Dulciuri le dau amândurora (ciocolată, fursecuri, stafide), dar

* A avea limba cusută - a fi un om taciturn (cxpr. pop. rus.) (n tr).

numai de două ori pe zi: după masa de prânz (dacă mănâncă mai multă came) şi seara. înainte de culcare. Fedea a devenit foarte econom şi, seara, îi spune dădacei: .Ascunde asta pentru mâine-dimineaţa, ca să n-o trezesc pe mama“. In schimb, acum nu mai au dureri de dinţi.

Soţia preotului Rumeanţev are necazuri cu gâtul: a făcut un abces, asa cum am avut eu în urmă cu 2 ani. Astăzi, am să mă duc cu copiii la poştă, ca să-ţi expediem scrisoarea, iar după aceea am să-i cumpăr lui Fedea o pereche de ghete (Praskovia a ars o gheată nouă de-a lui; îmi produce, în general, multe neplăceri, mă tem că voi fi nevoită s-o concediez). Copiii sunt foarte bucuroşi să plece cu mama lor „na lînok“*. Peste o săptămână aici va fi un iarmaroc, iar noi ne vom duce să cumpărăm „igluski"**. Ziua de naştere a lui Fedea e pe 16 iulie.

Dragă, dragă, de o mie de ori dragă Fedicita, să ştii că, în lipsa ta, îmi este şi rnie foarte, foarte urât. Visez să revii acasă şi sunt bucuroasă că ţi-au rămas mai puţin de trei săptămâni de tratament. îţi recitesc deseori scrisorile şi regret de fiecare dată că nu au şi-o a treia filă. In fiecare noapte mă trezesc pe la ora unu din cauza visului în care îmi apari tu şi stau apoi culcată câte o jumătate de oră, tot gândindu-mă la tine.

Scumpul meu, să ştii că te iubesc mult, te preţuiesc şi te respect; ştiu prea bine că n-aş fi cu nimeni altul mai fericită decât sunt cu tine; ştiu că eşti cel mai bun om din lume. La revedere, comoara mea dragă, te sărut şi te îmbrăţişez mult, rămânând a ta, care te iubeşte cu patimă,
soţie, Ania.

Toată lumea iţi transmite salutări.

Copiii te scrută şi te îmbrăţişează mult

P. S. Nu mi-a plăcut deloc semnătura ta: „Al tău soţ etem, Dost<oievski>“. Tu nu eşti deloc un „soţ etem“. Tu eşti soţul meu drag, soţ pentru eternitate, nicidecum „soţ etem“!*.

* Corect: na rtnok - la piaţă (rus.) («. tr.).

** Corect: igruski - jucării (rus.) (n. tr.).

Când am început să citesc despre cucoana care avea 40 de ani (dar părea de 25), mi s-a strâns inima, dar apoi am fost bucuroasă că ai certat-o! Dragul meu, să ştii că sunt foarte geloasă!

«7. F.M. DOSTOIEVSKI către AJG. DOSTOIEVSKAIA

Ems

Destinaţia: Staraia Russa 5 iatie/23 iunie <18>74

Duminică

Dragă Ania, tăcerea ta mă miri Iată că e din nou duminică, dar de la tine - nimic. Chiar dacă ai fi aşteptat să-mi primeşti mai întâi scrisorile ca să-mi pod răspunde, şi tot ai fi avut timp berechet pentru ca răspunsul tău să ajungă până aici, căci măcar una din misivele mele cred că ai primit-o. Tu msă mi-ai promis că-mi vei scrie oricum în fieare duminică, iar dacă-i aşa, atunci scrisoarea ta ar fi trebuit să-mi sosească încă de alaltăieri, adică, de vineri. îţi scriu acum fără să fi primit ceva de la tine, iar dacă voi primi mâine dis-de-dimineaţă, atunci voi adăuga unele lucruri la sfârşitul scrisorii Altminteri, ea va pleca fără acest adaus. Dacă te oboseşte atât de mult corespondenţa cu mine, atunci te rog să-mi trimiţi doar câte o singură pagină cu informaţii privind copiii şi starea sănătăţii tale, dar ' este scrisori să mi le expediezi la fiecare cinci zile. Să aştept câte o săptămână întreagă e prea mult. Iar acum, după ultima ta scrisoare, a trecut nu doar o săptămână, ci mai mult de opt zile, ba chiar în curând [se vor face] vor fi zece.

Cu privire la mine: tratamentul îl urmez cu stricteţe, dar, deocamdată, nu mi-a adus nici un folos. Ba chiar dimpotrivă: tuşesc şi expec*orez mai mult ca în vara trecută. Oare ţi-am

* Nemulţumirea Annei Grigorievna a fost provocată, evident, de aluzia scriitorului la povestirea sa Eternul soţ (1870) (n. tr.).

scris că doctorul mi-a schimbat, în fine, apa Kesselbrunnen cu cea denumită Krenchen şi că trebuie să beau acum câte 3 pahare pe zi în loc de două? Krenchen. simt eu, acţionează un pic mai bine, dar totodată am simţit foarte clar (ba mi-au mai spus şi alţi bolnavi) că, dacă bei apa asta amestecată cu lapte, efectul, atât asupra stomacului, cât şi asupra tusei seci este mai evident. în afară de asta, cele trei pahare nu-mi sunt de ajuns; după ce le beau dimineaţa, mai târziu, între orele 7 şi 4 după- amiază, mă simt mai bine, dar după ora 4 şi toată noaptea, mai prost. Până la urmă, m-am hotărât să mă duc din nou la doctor, pentru a-1 ruga să-mi dea voie să folosesc şi laptele, şi, în acelaşi timp, să mai beau o dată Krenchen la ora 4, aşa cum fac toţi ceilalţi bolnavi. L-am vizitat, aşadar, aseară şi, în fine, mi-a dat voie să beau şi lapte, precum şi alte două pahare de apă înainte de culcare. Reiese deci că problema a fost rezolvată aşa cum mi-a recomandat Koşlakov. Şi că Orth mi-a schimbat apa Krenchen cu apa Kesselbrunnen numai pentru că i-am vorbit despre recomandarea lui Koşlakov de a bea Krenchen cu lapte, adică din orgoliu. Escrocii ăştia sunt toţi la fel. Cât despre mine, chiar dacă nu sunt în pierdere, totuşi mi-am stricat două săptămâni de tratament. Prevăd că va mai trebui să rămân aici o săptămână, întrucât am speranţa (ba

chiar una întemeiată) că apa Krenchen mă va ajuta. Aflând că a început să mă doară puţin ficatul şi că uneori mi se îngălbeneşte limba, Orth mi-a declarat, ba chiar cu un soi de bucurie, că acesta este simptomul principal, cel mai edificator, privind faptul că apa respectivă îi prieşte bolnavului, acţiunea ei fiind totdeauna însoţită, la începutul tratamentului, de asemenea dureri de ficat. Cam aşa stau '■''rurile cu tratamentul meu. Aici e o plictiseală îngrozitoare. Deşi am început să lucrez (din păcate, abia asupra planului, care nu-mi izbuteşte nici el), nu ştiu ce să mai fac, atât îmi este de urât. Citesc câte ceva, dar asta e prea puţin. Totul aici e foarte scump şi banii se duc. Mă întâlnesc din când în când cu câte cineva. Aşa, am fost înştiinţat deunăzi că mă caută de vreo săptămână prinţesa Şalikova[314] şi că doreşte mult să mă vadă. Ca să nu fiu nepoliticos, am trecut pe la dânsa, dar n-am
194
găsit-o acasă şi am lăsat acolo cartea mea de vizită. Ieri- dimineaţă, a venit, în sfârşit, ea la mine: e îngrozitor de îmbătrânită, părul i-a albit de tot (pare de 50 de ani), e bolnavă, tuşeşte, totuşi a rămas aceeaşi fată bătrână bună şi simpatică. A stat la mine un ceas şi m-a invitat să fac o plimbare cu ea şi cu nişte prieteni ai ei la castelul Stolzenfels aflat pe malul Rinului (V4 de ceas de mers cu trenul). Nu ştiu dacă am să mă duc. - Aici e foarte cald, dar zilele trecute a bătut vântul şi a plouat; de fapt, vremea este şi acum schimbătoare: într-o zi sunt 25 de grade la umbră, a doua zi numai 15, iar dimineaţa, foarte adeseori, e ceaţă. Iată raportul formal în ceea ce mă priveşte. Cât despre problemele mele lăuntrice, esenţiale, nu-ţi scriu nimic, deoarece am impresia, văd, dragi Ania, că ar fi de prisos.

încă o dată te rog şi te implor scrie-mi câte o scrisoare la fiecare 5 zile - măcar câte 12 rânduri, ca un fel de telegramă, despre sănătatea copiilor şi a ta. Nu-ţi poţi imagina cât de îngrijorat simt în ceea ce îi priveşte pe copii şi cât de mult sufăr din această cauză. Acum, neprimind nici o scrisoare, nu fac decât să mă gândesc la ei. Dacă până marţi, adică, până poimâine, nu voi primi nimic, voi expedia o telegramă pe numele lui Aleksandr Karlovici*.

La revedere. îi binecuvântez pe copii, iar pe tine te sărut. Plecăciuni din partea mea tuturor. Plecăciune dădacei.

Al tău, F. Dostoievski, Luni, 6 iulie.

Azi, la ora 8 dimineaţa, ţi-am primit, nepreţuita mp' Ania, afectuoasa scrisorică, am sărutat-o şi, în felul acesta, m-am împăcat cu tine, căci, recunosc, am fost tare supărat; ba aş zice că am încercat şi un sentiment de tristeţe, de amărăciune. Cât de bucuros sunt acum să aflu că sunteţi cu toţii sănătoşi; după vestea asta, parcă am înviat din morţi şi totul în jur a prins să strălucească. Ţi-o spun fără nici o exagerare. încă o dată te rog, dragă Anecik i ^ă-mi scrii la fiecare cinci zile, măcar câte puţin (totuşi, ma; mult de 12 rânduri); voi fi mai vesel şi mai liniştit

* Gribbe (v. Com. - 192 şi 226) (n. tr).
196
în ceea ce vă priveşte. Căci prea rare îţi sunt scrisorile, şi-mi vine tare greu. Acum, cred că ai primit demult şi cea de-a 2-a scrisoare pe care ţi-am expediat-o din Ems. Misiva de faţă fiind a treia. - Ieri, pe la ora 3, prinţesa

Şalikova mi-a trimis pe neaşteptate invitaţia de a veni chiar atunci la ea, spre a pleca apoi cu toţii - întrucât îmi dădusem cuvântul că voi veni şi eu
- într-o plimbare către castelul Stolzenfels. Deşi eram foarte prost dispus, totuşi, neavând ce face, am plecat. - Castelul se află la o jumătate de ceas de mers de-a lungul Rinului, acolo unde se varsă într-însul râuleţul Lan (Lahn) care trece prin Ems. Priveliştea e uluitoare. Castelul se înalţă pe celălalt mal al Rinului, pe care trebuie să-l traveisezi cu barca. E un vechi castel medieval, ruinele căruia, foarte bine păstrate, au fost restaurate în urmă cu vreo 25 de ani de către răposata noastră împărăteasă Aleksandra Fiodorovna*, care a şi locuit aici [câteva zile] o vreme. Am vizitat întreg castelul, ne-am plimbat şi, împreună cu toţi ceilalţi tovarăşi de călătorie, am admirat apusul, dincolo de Rin, al soarelui: e o privelişte deosebit de frumoasă. în compania cucoanelor respective nu m-am simţit nici bine. nici rău. Mai venise cu noi şi-o veche cunoştinţă de-a prinţesei, o doamnă care locuieşte la ea şi care odinioară a locuit o vreme la Katkov. Este văduvă, are vreo 40 de ani, e bolnăvicioasă, cândva a fost o femeie frumoasă şi e o admiratoare de-a mea. Atunci când prinţesa, înainte de a mă vizita, mă căutase în sala de muzică şi în preajma izvoarelor, încercând să mă recunoască după înfăţişare, această doamnă îi spusese: „Uitaţi-vă bine la cei din jur: când veţi vedea un bărbat cu o privire adâncă, aşa cum nu mai are nimeni altcineva, abore' ,i-l îndată, căci el o să fie“. M-a văzut o dată, mai demult, la Katkov. A mai fost cu noi, însoţită de fiică-sa, încă o doamnă, directoare şi aceasta a unui liceu de la Moscova. O directoare însă care n-a mai semănat deloc cu cea din Novocerkassk, fiind o femeie deosebit de inteligentă, dar, în acelaşi timp, foarte bolnavă, rămasă aproape fără plămâni. Fiica

* Soţia ţarului Nicolae I (n. 1798 - m. 1860) (n. tr.).

ei, în vârstă de vreo 17 ani, e o fată vioaie şi destul de drăguţă. Dintre cei din preajmă însă mi-a plăcut cel mai mult băbuţa, adică, prinţesa: găseşti la ea multă simplitate, candoare, dragoste de adevăr şi o rar întâlnită, aproape copilărească veselie. E o femeie micuţă, cu părul alb, îmbrăcată mult prea modest, dar având maniere alese, şi asta în sensul cel mai bun al cuvântului. A cutreierat Europa în lung şi în lat, a fost peste tot, pe toţi marii scriitori englezi şi francezi îi cunoaşte personal. Dar trăsătura ei cea mai de seamă e sensibilitatea ce se manifestă câte o dată prin ironie, dar şi prin cea mai senină veselie. Din păcate, tuşeşte şi ea cam prea tare. Toate cucoanele mi-au dat multe sfaturi folositoare privind felul în care trebuie băută apa de aici, dar mai ales priv jid regimul alimentar, şi sunt foarte bucuros că am stat să le ascult, întrucât îmi dau seama că, în legătură cu toate astea, am comis până acum şi unele greşeli. Ania, porumbelule, îmi scrii că ai început să bei şi tu apă minerală, dar că nu speri ca ea să-ţi aducă foloase. Să ştii că te înşeli foarte mult. Ai să vezi că am dreptate. Timp de două săptămâni am tratat şi eu cu multă neîncredere importanţa apei Krenchen, dar în prezent nutresc o vie speranţă şi presimt chiar, nu ştiu de ce, că ea îmi va fi de mare folos. Mă bucur că am început s-o beau amestecată cu lapte şi că porţia mi-a fost

dublată. Dimineaţa, de exemplu, pe la ora 6, mă scol din pat tuşind şi hârâind. în timp ce mă îmbrac, tuşea şi hârâiala mă chinuiesc fără încetare. La ora 7 fix, ajung la izvor şi beau primul meu pahar. Şi ce crezi? După ce le beau pe toate 3, până seara mă simt mult mai bine, hârâiala dispare, tuşea la fel, şi parcă îmi pătrunde mai mult aer în piept. Acţiunea principală însă se va face simţită abia în viitor - o am în vedere pe cea internă, de ordin chimic, ce va avea efect asupra întregului organism. Aşa se va întâmpla şi cu tine, poate chiar fără să-ţi dai seama. Şi chiar dacă toată iama ai să-mi spui că tratamentul nu ţi-a adus nici un folos, totuşi la pat n-ai să cazi, or, poate că de n-ai bea acum apa cu pricina, ai cădea şi la pat. Să nu te plângi, de asemenea, că nu mai bei cafea. Ştiu foarte bine cât e de greu să te desprinzi de unele obişnuinţe. în afară de asta, am auzit că nu

numai Krenchen, dar şi alte ape minerale provoacă la început un aflux de fiere şi o iritare a nervilor. Oare nu din această cauză ţi-a scăzut pofta de mâncare, oare nu de la apa pe care ai început s-o bei? Şi poate că afluxul de fiere e cel care te face puţintel mai nervoasă? In ceea ce mă priveşte, am o poftă de mâncare grozavă, şi se spune că, în cazul când bei concomitent apă minerală, e un simptom foarte încurajator. - îţi mulţumesc pentru veştile privitoare la copii, la cuvintele şi faptele lor. Asta mă bucură nespus, mă captivează şi mă înveseleşte. întâmplarea hazlie cu Fedea şi mujicul acela este mai mult decât semnificativă[315], ea reprezintă aproape o prevestire privind viitorul lui caracter de om hotărât şi încrezător în cei din jur. Cât despre faptul că n-a întors capul spre voi, asta nu e din vina lui. Băiatul încă nu cunoaşte unele reguli de conduită şi, probabil, nici nu şi-a dat seama că v-a părăsit. Dacă l-aţi fi lăsat mai mult timp în compania mujicului, sunt convins că l-ar fi întrebat: „Dar unde mi-e dădaca?" Sărut-o mult pe Liubka şi, pentru Dumnezeu, supune-o la cât mai puţine eforturi mintale, nu te grăbi, dă-i posibilitatea să-şi întărească trupuşorul, să facă rezerve pentru întreaga iarnă. Ce bine îmi pare că la voi e vreme frumoasă. Cât de mult le-ar fi priit copiilor şi aici sau altundeva în străinătate! - Totuşi, la Ems clima e cu ciudăţenii. Astăzi, spre exemplu, e soare, barometrul arată o vreme superbă, iar la amiază, judecând după ziua de ieri şi după cum se arată a fi şi cea de astăzi, se va ajunge chiar la 24 grade Reaumur, şi asta, la umbră. Imaginează-ţi însă că la ora 7 dimineaţa acelaşi termometru arăta la umbră numai 11 grade Reaumur. 11 grade, pentru ca, după numai câteva ore, să arate 24 grade - ce modificări bruşte! Cum să nu răceşti fără ca măcar să bagi de seamă. Toate astea « întâmplă pentru că noaptea, aici, în vale, e multă umiditate: se împotmoleşte printre dealuri câte un nor şi iacătă 11 grade! Ieri însă, la ora 7, şi tot la umbră, au fost 18 grade, ceea ce înseamnă că norul cu pricina n-a binevoit să înnopteze la Ems.

în apartamentul meu mă bucur de o relativă linişte. In preajma mea, pe întreg etajul (mezanină), nu mai locuieşte decât o

pereche, soţ şi soţie, venită de la Viena. Sunt nişte bogătaşi şi ocupă numai ei 4 camere superbe. Ieri însă a fost prima lor zi de plată săptămânală a

chiriei, şi au avut amândoi o aprigă controversă cu patroana, din cauza notei înfiorătoare pe care aceasta le-a adus-o. 0 notă de acelaşi fel dumneaei mi-a oferit-o şi mie, m-am contrazis şi eu la fel de apng cu dânsa şi, măcar doi taleri, dat tot am izbutit să-i păstrez! Cu lucrul, Ania dragă, nu stau prea grozav; mă tot chinuiesc cu alcătuirea planului. E prea vast - ăsta îi e cusurul principal. Stând să-l judec în ansamblu, îmi dau seama că a cuprins, de fapt, într-însul 4 romane[316]. Strahov vedea totdeauna în această abundenţă neajunsul meu[317]. Dar încă mai dispun de timp. Până la urmă, sper să izbutesc. Important e planul, lucrul în sine va merge mai uşor. Desigur, şi în orice caz, partea cea mai importantă o voi scrie Ania, porumbelul meu, la toamnă. Şi ceea ce mă îngrijorează acum, zi de zi, este gândul - cum o să ne descurcăm atunci, din ce o să trăim? (De cerut lui Nekrasov, încă nu i se poate cere nimic[318], şi, în general, nu cred că mi-ar da ceva. El nu e Katkov, doar e din cei de pe la Iaroslavl.) Până acum însă Dumnezeu ne-a scos la liman chiar şi atunci când situaţia era mai complicată. - Să nu mă sperii cu prevestiri privind caracterul de fier pe care l-ai putea avea. Aşa ceva e tot ce poate fi mai rău la tine. Caracterul tău natural e să fie simplu şi angelic, aşa să ştii.

Te sărut mult. Cât despre visele tale indecente, dacă ai şti, porumbelul meu, ce pot să visez eu! Ce-i drept, unei cucoane nu prea îi şade frumos. Gata, gata - am tăcut. Sunt, dimpotrivă, foarte bucuros şi te sărut pătimaş toată.

La revedere. Scrie-mi mai des. Mai sărută-i o dată pe copii. Să le aminteşti de mine. Si să-mi scrii mai des. Plecăciuni tuturor,

» y

cu excepţia protopopului de la catedrală[319] Dar, în fond, şi lui.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

199

68. F.M. DOSTOIE V SKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems, vineri

<Destinaţia: Staraia Russa> 10 iulie după stilul nou!

28 iunie <1874>

Aseară, pe data de 9/27 am primit, Anecika, îngerul meu, nepreţuitul tău răvaş, care mi-a făcut tare bine; l-am primit la ora 8 dimineaţa, revenind de la izvor, însă chiar în noaptea aceea, pe la miezul nopţii, am avut o criză în somn, fapt care m-a tulburat în asemenea măsură, încât ieri n-am fost în stare să-ţi răspund; pur şi simplu n-am fost în stare, ba chiar şi acum, deşi umblu şi vorbesc, totuşi de scris, îmi vine foarte greu să scriu, mă doare peste tot, în cap mi-e totul învălmăşit şi sunt cuprins de tristeţe. De fapt, ştii şi tu cum se întâmplă în asemenea cazuri. Criza a avut loc în pat, dar fără urmări şi nimeni n-a auzit nimic. Cred că n-a fost una din cele puternice. Sper, în schimb, ca pentru un timp oarecare să fiu liniştit Chiar şi la Petersburg însă, după câte o criză ca asta mi se aduna mai multă spută în piept ca de obicei şi tuşeam mai tare timp de vreo trei zile la rând. La fel mi se întâmplă şi aici, deşi am impresia că Krenchen îşi face într-o anumită măsură efectul: s-a mai împuţinat şi cantitatea de spută, a mai diminuat şi

tuşea, îmi vine mai uşor să respir, iar noaptea nu mai am dureri în piept. Cred că de data asta tratamentul de aici îmi va aduce un oarecare folos. Nu ştiu însă cum se vor aranja toate: de băut Krenchen, beau c*e 2 săptămâni, dar în prima săptămână n-am băut decât trei pahare pe zi şi fără să amestec apa cu lapte. După 11 zile se va r.nplini o lună de când am început, în general, să beau apele astea minerale. O săptămână însă am băut Kesselbrunnen, apă ce provine de la un cu totul alt izvor, ceea ce, zic eu, nu trebuie pus la socoteală. Cu atât mai mult, cu cât Koşlakov mi-a spus că trebuie să beau Krenchen cu lapte timp de 6 săptămâni. In consecinţă, sunt aproape convins că, dacă tratamentul se va dovedi eficace, doctorul de aici îmi va spune

200

să mai beau Krenchen măcar încă o săptămână. Dar dacă va fi vorba de două săptămâni? N-o să am încotro: va trebui să rămân, deşi îmi va veni foarte greu s-o fac: plictiseala mă macină, mă sfâşie in văgăuna asta scâmavă. Ce lume aici, ce mutre! Ce nemţi scârboşi! Nemţi „cu fasoane". Cât despre ruşii care alcătuiesc ia Ems o jumătate dintre cei veniţi la tratament, nici nu e cazul să mai vorbesc; totdeauna te întristează ruşii aflaţi în străinătate; nu vezi la ei decât superficialitate, vid spiritual, lipsă de preocupări şi aroganţă în toate aspectele posibile ale acesteia. Nici nu m-aş uita la asemenea persoane, dar aici n-ai unde să te plimbi: ori trebuie să te înghesui în spaţiul destul de restrâns pentru un public ca acesta, ori să urci la munte, dar cât mai departe, căci toate potecile mai apropiate sunt şi ele pline de lume. Mi s-a spus însă că povestea cu pieptul nu-mi îngăduie să urc prea multă vreme pe drumurile de munte, căci un asemenea urcuş presupune un efort considerabil. Şi, pentru ca fericirea să fie completă, domneşte aici o arşiţă ca într-un cuptor: de vreo cinci zile termometrul nu arată decât 26 şi 27 gr<ade> Reaumur, la umbră. Aşa cum făceam altcândva la Florenţa, schimb şi aici câte trei cămăşi pe zi. La Florenţa însă puteai măcar spre seară să ieşi pe stradă, pe când aici, de la ora 7 şi jumătate, toţi bolnavii încep să se retragă spre casă; nu mai rămân să se plimbe decât cei sănătoşi, care sunt mulţi şi care nu se ştie de ce au venit aici. Bolnavii se retrag întrucât nici nu apune bine soarele, că se şi lasă umezeala. De altfel, şi ziua, când zici că te afli într-un cuptor, se abate când şi când câte un vânticel răcoros, dar perfid: nu e deloc sănătos, ci, dimp rivă, dăunător, ca un fel de curent într-o odaie. Miile de oameni veniţi aici poartă cu toţii haine uşoare, de vară, numai eu, deşi port la rândul meu vestă de [iarnă] vară, totuşi sacoul îmi este de iarnă, de aceea năduşesc îngrozitor. Să-mi fac însă un costum din kolomeanka* nu mă pot decide: în I-ul rând croitorii de aici cer sume uriaşe, iar în al doilea rând, venind aici, mi-am comandat o vesii albă unuia dintre ei, care mi-a fost indicat ca

* Ţesătură de in folosită pentru confecţionarea hainelor de vară (rus.) (n. fr.)’.

201

fiind cel mai priceput. Ei bine, nu mi-a adus-o decât în urmă cu 3 zile, adică, abia după mai mult de 2 săptămâni, deşi am trecut pe la el în fiecare zi. In

afară de asta, vesta s a dovedit a fi prea scurtă, face cute, iar materialul e din cele mai proaste (pichet). Am plătit suma cerută, adică, trei taleri, dar de purtat vesta, cred că n-am s-o pot purta. Are rost, prin urmare, să faci comandă pentru o haină? Mai ales că în toată localitatea nu sunt decât 2 croitori. Asta e, ce poţi să faci? A mai trebuit, de asemenea, să-mi cumpăr o pomadă, ca să mă dau cu ea după ce fac baie, iar o franţuzoaică de aici mi-a pretins pentru ea 2 taleri. Am început să mă cert şi să mă târguiesc cu ea, ca până la urmă să mi-o dea pentru un taler.

Mizerabilă, ticăloasă localitate, cea mai ticăloasă din lume!

Aici, dintre ruşii cu care ne salutăm, sunt câte unii care, atunci când te văd, vin îndată să se recomande. Unul dintre aceştia (care o face pe gentlemanul) susţine că m-a întâlnit odinioară la Polonski[320]. Vine aici, în fiecare luni, şi popa Tacealov[321] din Wiesbaden; e o jigodie arogantă; eu însă l-am pus la punct şi s-a făcut nevăzut. Un intrigant şi un ticălos. L-ar vinde si pe Hristos, şi pe oricine altcineva. Şi, aşa cum preotul din Dresda striga în gura mare că el e cel care a construit biserica de la Praga, cestălalt, Tacealov, încearcă să afirme că-i converteşte pe catolicii de aici la ortodoxie. Unde mai pui că, uneori, izbuteşte chiar să convingă pe câte cineva, deşi e prost ca un butuc si, prin ignoranţa sa, ne face de râs biserica în faţa străinilor. In ceea ce priveşte ignoranţa însă, se cam află cu toţii la egalitate.

Scrisorica ta şi relatările privitoare la copii m-au înviorat; dator*" crizei eram într-o dispoziţie din cele mai proaste, şi tocmai atunci a sosit plicul. Scrie-mi mai des, înger al meu, căci sunt tare deprimat. Ţi-am recitit scrisoarea de vreo patru ori. îţi mulţumesc că mă iubeşti, să ştii că eu cred în tine, şi numai gândul acesta vine să mă întărească. I-am vorbit ieri prinţesei Şalikova despre copilaşii noştri. Tot ieri ea a plecat la Reichenhall, în Tirolul Bavarez. Este o bătrânică fermecătoare, deşi întrucâtva comică, un om mult prea sensibil, mult prea

expansiv, dar de o bunătate ce nu poate fi pusă la îndoială. M-a rugat insistent să-i fac cunoştinţă cu tine, în cazul când, la iarnă, va veni la Petersburg. Va fi, cred eu, un lucru plăcut, căci nu-i deloc plictisitoare. - în ceea ce priveşte activitatea mea, din cauza crizei n-am mai lucrat deloc (timp de vreo 4 zile). Nu sunt încă în stare să lucrez. De asemenea, nu mai doresc să cunosc pe nimeni, ca atare, încerc să stau mai mult în casă, mai ales că mă dor picioarele, ba mai am încă şi dureri de cap. Proprietăreasa îmi încarcă mereu notele de plată şi a început să şi gătească mai prost. De altfel, pe căldura asta, nici nu prea mai am poftă de mâncare, ba au reînceput şi necazurile cu fierea Totuşi, aici, prezenţa poftei de mâncare constituie indiciul principal că apa minerală începe să acţioneze. Dar dacă se va întâmpla, Anecika dragă, ca doctorul, constatând acţiunea benefică a acestor ape, să mă mai oprească aici pentru vreo 2 săptămâni? (Şi-apoi, dacă aceste ape îmi vor fi, îhtr-adevăr, de folos, oare voi putea să las totul în plata Domnului şi s-o iau la sănătoasa?) în acest caz, s-ar putea să fii nevoită (deşi nu cred că asta se va întâmpla cu adevărat) să te muţi fără ajutorul meu de la Russa la Petersburg. Repet, nu cred că se va întâmpla aşa; cred că voi izbuti totuşi

să ajung în timp util acasă. - De scris, îţi voi scrie din nou peste vreo 5 zile. Să-mi scrii şi tu. Aici aproape că nu se găsesc deloc ziare ruseşti. Nici măcar „Moskovsk<ie> vedomosti“ n-a mai sosit de peste o săptămână. - Te îmbrăţişez de o mie de ori. Numai tu te afli mereu în inima mea, şi în suflet, şi în vis. Pe dragii de copilaşi îi binecuvântt şi îi sărut. în fiecare zi îmi amintesc de feţişoarele lor dragi. Să le spui că-i sărut şi să le vorbeşti mai des despre mine. Bea şi tu apa aceea minerală şi încearcă să te refaci. Consultă medicul ori de câte ori ai nevoie, nu te gândi la bani. Dacă veţi păţi ceva sau dacă, Doamne fereşte, te vei îmbolnăvi, să-mi dai numaidecât de ştire. - La revedere, nu mai sunt deloc în stare să scriu, nu mai pot din punct de vedere fizic: am ameţeli şi mă doare trupul întreg (ca urmare a crizei!). - Stau acasă fără să mă mişc, şi totuşi nădușesc. Azi-noapte mi-am schimbat de cinci ori

cămaşa. Te îmbrăţişez de o mie de ori. Sunt al tău întru totul, te iubesc numai pe tine - din toată inima şi pentru totdeauna.

Al tău soţ,

F. Dostoievski.

Plecăciuni tuturor alor noştri; pe copilaşi să-i mai săruţi o dată din partea mea. Pe tine te sărut de 15 000 de ori şi tot nu e prea mult, nu e deloc prea mult.

69. A. G. DOSTOIEVSKAIA către F. M. DOSTOIEVSKI

<Staraia Russa.

<Destinaţia: Ems> 29 iunie 1874>

...până ce nu vor fi definitivate măcar 8 coli de autor.*. Dar, în primul rând, vom primi banii de la Golubeva[322] - la 1 august, apoi banii de la Nadein 77 (ruble), ba se vor mai aduna destui şi de la alte persoane. în fine, ne vom putea împrumuta la Vanea[323], pentru 2 sau trei l<uni>. Aşa încât, gândul la posibilitatea de a încasa mai repede nişte bani să nu te îndemne a te grăbi cu definitivarea planului; lucrul cel mai important e ca el să-ţi reuşească: vei începe apoi să lucrezi cu mai mult spor.

Sunt foarte bucuroasă că ai cunoscut-o pe prinţesa Şalikova şi că, în general, îţi faci noi cunoştinţe; în felul acesta nu te vei plictisi prea tare şi voi fi şi eu mai liniştită, căci nu vei mai fi singur de tot, iar dacă nu te vei simţi bine, vei putea să primeşti o mână de ajutor. Sunt foarte bucuroasă, Fedicita al meu scumn, că apa Krenchen te ajută. Ce păcat că n-ai început s-o bei dc ia început. în cazul însă când îţi vei da seama că-ţi este cu adevărat de folos, să mai rămâi neapărat acolo o săptămână sau două, chiar dacă va trebui să-ţi mai trimit în acest scop nişte bani. Trebuie să-ţi refaci cum se cuvine sănătatea; deşi te aştept cu nerăbdare şi voi fi extrem de fericită să te revăd acasă, totuşi voi mai aştepta cu dragă inima alte două săptămâni, doar

* Prima parte a scrisorii lipseşte (n. red. ruse).

să ştiu că te vei alege cu un anumit folos. Dacă ai şti, dragul meu, cât de mare mi-e speranţa că apa asta îţi va reda sănătatea.

Ceea ce îmi scrii despre Schwalbach corespunde, cred eu, adevărului. Voi

continua să beau această apă, dacă voi vedea că nu-mi face rău.

Să ştii, dragai meu, că m-am întristat mult constatând că nu mi-ai trimis 8 pagini scrise, ci numai 5. Parcă m-ai fi frustrat de ceva. îmi place atât de mult să-ţi citesc scrisorile dragi şi scumpe; le recitesc deseori: „ia să revăd cum s-a exprimat el acolo“.

Te sărut şi te îmbrăţişez, scumpul meu. Să nu te superi că nu-mi primeşti la timp scrisorile: uneori poşta întârzie să le expedieze, alteori nici nu le expediază în ziua respectivă. Scrisoarea de faţă o închei sâmbătă 29 iunie, la ora 7 dim<ineaţa> şi o voi duce eu însămi la poştă, ca să plece chiar astăzi.

Copiii te sărută şi te îmbrăţişează, iar o dată cu ei, şi eu, soţia ta, care te iubeşte,

Ania.

Dacă vrei să-mi faci o plăcere, cumpără la poştă mărci noi, cu valoarea de 3, 4 şi 6 pfennigi, pentru filatelista ta, şi trimi- te-mi-le o dată cu scrisoarea. Dacă însă treaba asta îţi va crea greutăţi, nu mi le trimite.

Fedea mă roagă să-i cumpăr la piaţă „o găleată de unt: am să umblu şi-am să mănânc“*.

70. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

<Destinaţia: Staraia Russa>Luni, 1/13 iulie <1874>

Astăzi, Ania, porumbelule, este a 6-a zi de când am trecut prin ultima criză, şi capul, măcar puţin, totuşi mi s-a mai

* în original: „(k)tuşati“ (corect: kuşati - a mânca [rus.], lucru pe care îl indică litera ‚Jc“ aşezată de autoare în paranteză) (n. tr.).

limpezit (deşi este departe de a fi cu totul limpede), de aceea mi-am propus să-ţi scriu, spre a-ţi da un exemplu în ceea ce priveşte schimbul de scrisori efectuat la fiecare 5 zile (încă nu am primit nici o scrisoare de la tine, după cea despre care îţi scrisesem că mi-a sosit). De fapt, nici nu mă aşteptam s-o primesc; cred doar că ai să mă asculţi şi, potrivit ultimelor mele rugăminţi, ai să-mi scrii la fiecare 5 zile. - Prinţesa Şalikova mi-a spus că, atunci când Katkov pleacă din Moscova, îi scrie soţiei sale câte o scrisoare pe zi. (Prinţesa e plecată de mult, încă de miercuri.) Eu am trecut piintr-o mică păţanie: am fost nevoit să-mi schimb locuinţa. Lângă cele două camere ale mele, închiriaseră alte 3 camere nişte bogătaşi, soţ şi soţie, veniţi de la Viena: au stat aici vreo 2 săptămâni şi-au plecat. In aceeaşi dimineaţă soseşte un conte austriac, însoţit de valetul său, şi zice că are nevoie de toate cele 5 încăperi aflate la acest etaj (adică şi de cele pe care le ocupam eu), întrucât n-are unde să-şi plaseze valetul. Proprietăreasa vine la mine şi începe să mă implore, împreunându-şi palmele, să-i cedez contelui camerele mele şi să mă mut la etajul următor, unde există alte două camere, pe care mi le va închiria cu reducere de preţ, adică, nu cu doisprezece, ci cu 8 taleri pe săptămână. Mi-am dat seama că nu pot să nu mă mut, căci altminteri mi-aş face din proprietari nişte duşmani, aceştia şi aşa începând de la o vreme să-mi servească mâncare proastă şi să mă înşele îngrozitor la socoteală. Camerele însă s-au dovedit a fi foarte joase şi lipsite de aer, iar întreg etajul plin de

nemţi care râd în hohote, tropotesc, cântă şi răcnesc, ignorând orice decenţă, ca nişte veritabili mitocani ce se află. Drept care, chiar a doua zi mi-am găsit altă locuinţă, ba chiar am avut noroc să fie mult mai bună decât precedenta: situată şi ea aproape de izvor, aflată, la rândul ei, într-un pr.vate-hotel, chiria fiind tot de 12 taleri pe săptămână. Camerele, situate şi ele la mezanină, sunt mai bine mobilate, mai confortabile, mai mari, mai spaţioase şi, în plus, au şi balcon. De mâncat, voi mânca la restaurantul de aici, cu 20 de groşi pentru o masă, numai că proprietăreasa de până acum, care îmi lua tot 20 de groşi, îmi servea o mâncare de două ori mai proastă şi mai sărăcăcioasă. Aici, cafeaua de
206
dimineaţă costă 8 groşi, pe când dincolo costa 12 groşi (ba, la început, chiar 15). Cina, adică, o chifteluţă şi un ceai cu fursecuri (ceaiul fiind al meu), aici costă 10 groşi, iar dincolo - 15, deci sunt chiar în câştig. în afară de asta, proprietăreasa de dincolo îmi lua câte un taler pe săptămână pentru servitoare, pe când aici plaţi* servitoarei este inclusă în plata pentru cameră. Cel puţin aici nu voi mai fi jefuit cu impertinenţa cu care mă jefuiau cei de dincolo.

Aşadar, cea de-a doua jumătate a sejurului meu de aici o voi petrece într-o altă locuinţă. Nu ştiu însă cât va mai trebui să rămân la Ems: după calculele mele, încă vreo 12 zile, inclusiv cea de astăzi. - Unii bolnavi de aici, cu mai multă experienţă (de ex<emplu>, Kubliţki[324], care vine la Ems de peste 20 de ani), îmi spun că un alt lucru important este să nu bei ape minerale mai mult decât trebuie, căci şi acest lucru poate să-ţi facă rău. Koşlakov îmi vorbise de 6 săptămâni, dar cei de aici nu cunosc asemenea termen şi nimeni nu face tratament mai mult de 28 de zile. Acesta fiind un maximum, căci unii rămân aici şi mai puţin. Prima săptămână pe care am petrecut-o la Ems, dar am băut apă din izvorul Kesselbrunnen şi am ţinut un regim [săptăm] greşit, nu poate intra la socoteală. în concluzie, încă vreo 12 zile cred că voi mai rămâne, dar nu mai mult de atât; în rest - cum va decide doctorul. Nu se poate să nu mă aleg cu nişte foloase. Toţi bolnavii îmi spun că rezultatul cel mai important se constată mai târziu (deci, în cazul meu, abia la iarnă); cred însă că astea nu sunt decât nişte vorbe frumoase. Ca fenomen pozitiv, n-am obserevat în ceea ce mă priveşte decât că în ultima săptămână respir mai uşor decât la Petersburg, nu mi se mai urcă sângele la cap atunci când tuşesc şi, în fine, că aproape mi-a dispărut obişnuita tuse seacă (atunci când tuşeşti, tuşeşti, şi tot nu izbuteşti să expectorezi, aşa cum mi se întâmpla tot la Petersburg). în schimb, de tuşit în general, tot mai tuşesc: cum dau de umezeală, îndată mi se adună spută în piept, deşi până şi în nopţile foarte umede nu prea multă, iar hârâitul din plămâni e acelaşi de acum. Mă mai descurajează şi faptul că, dacă simt o uşurare (şi o simt, într-adevăr), asta se întâmplă numai după ce termin de băut apa minerală, pentru ca îndată
207
după aceea totul să reînceapă ca în timpul iernii. De fapt, chiar şi atunci când m-am tratat cu aer comprimat s-a cam întâmplat la fel: cum am încetat

tratamentul, starea proastă mi-a revenit, deşi fără să mai fie la fel cu starea de dinaintea tratamentului. într-adevăr, aerul comprimat mi-a fost de folos. Aici, simt în general că aş avea parcă aer mai mult pentru a respira. Totuşi, ce aer mizerabil e acesta! Mă crezi, Ania, eu socotesc clima de aici, din Ems, ca fiind chiar mai proastă decât cea din Petersburg. în ultimele 8 zile aici a fost o adevărată caniculă (26 la umbră). Dar ca efect, a fost tot atât de rău ca şi în cazul celor 37 de la Florenţa (îţi aminteşti?). Localnicii mi-au mai dezvăluit şi o altă particularitate a staţiunii: atunci când vântul încetează să mai adie, chiar dacă nu sunt decât 20 de gr<ade>, toată lumea începe să năduşească, toată lumea e leoarcă de apă. în ceea ce mă priveşte, în toate aceste 8 zile cu câte 26 de gr<ade>, am schimbat câte 4 cămăşi pe noapte. Dar cel mai rău e faptul că ba totul e încremenit, nimic nu clinteşte, aerul e şi el nemişcat, ba se abate brusc de undeva (din defileu) un curent pe drept cuvânt ca de gheaţă - de aceea lumea răceşte, guturaiul fiind aici ceva foarte obişnuit. în tot acest răstimp, trezindu-mă dimineaţa şi uitându-mă pe fereastră, mă întrebam, nedumerit: cum să ies din casă? înfofolit, sau îmbrăcat uşor? - căci afară era ceaţă, un ditamai norul, vreme închisă şi mâzgă, pentru ca, o jumătate de oră mai târziu, totul să se destrame şi soarele să strălucească din nou. Ieri şi alaltăieri a plouat şi a fost multă ceaţă, de aceea m-am simţit mai rău. în primul rând însă am tot năduşit, şi asta pentru faptul că am umblat cu sacoul meu cel gros, deşi cu vesta albă. Mi s-a spus că am să răcesc JU adevărat dacă n-am să port un costum din kolomeanka, a .a că am fost nevoit să-mi comand unul, pentru suma de 17 trJeri. Va fi gata chiar astăzi, dar culoarea şi tăietura lui nu-mi plac şi nici stofa nu-i englezească, ci fabricată aici. Mai pe scurt, totul aici este îngrozitor de scump. Vesta mea cea albă, cusută la un alt croitor (cu 3 taleri), nici nu poate fi purtată. Mi-am cumpărat şi o pălărie [de fapt], chiar după ce am sosit aici, plătind pentru ea 2 taleri; cel puţin, asta nu-i de lepădat. Mai pe scurt, draga mea Anecika, presimt că, citind

scrisoarea asta, mă vei acuza de egoism: „Nu se gândeşte decât la el şi numai la el“. Nu-ţi poţi imagina însă, prietenă nepreţuită, cât de greu îmi vine fără să vă am în preajmă! Aici sunt mulţi copii şi, cum aud o voce de copil, cum îmi tresare inima. Aseară, după ce mi-am cărat bagajele la noua locuinţă, m-am tot gândit la tine şi la copilaşi. Tare întristat am fost aseară. Aştept cu nerăbdare să-mi scrii, sper să-ţi primesc scrisoarea pe miercuri. Să-mi scrii mai multe despre copilaşi. Am citit prinţesei Şalikova ceea ce mi-ai povestit tu despre Fedea şi mujicul acela[325], ca şi despre schimbarea capetelor[326], şi ea a râs, plină de încântare. Mă crezi, deşi ţi-am mai trimis o scrisoare, nu-mi amintesc deloc ce ţi-am scris şi în ce condiţii am predat scrisoarea la poştă: mi s-a şters totul din minte*, de astă dată cred că a fost o criză foarte puternică.

Te îmbrăţişez cât pot de tare, îi sărut pe copilaşi (ceea ce fac zilnic în gând), transmite plecăciuni tuturor, părintelui şi lui Aleksandr Karlovici[327], de asemenea, dădacei - nu uita să-i serveşti câte o votculiţă. - Popa cel [ticălos]

din Wiesbaden mi-a amintit de rămăşagul pierdut şi mi-a pretins să vărs suma de 25 taleri în fondul Comitetului slav; am s-o fac neapărat [dar el e o canalie]. Ce mitocan e individul ăsta! De altfel, nici eu n-am fost faţă de el prea politicos. Iar dacă îl voi mai întâlni, mă voi certa cu el rău de tot: rar mi-a fost dat să întâlnesc o fiinţă atât de antipatică. Simt în general că, aici, ficatul mi se află în suferinţă. Poftă de mâncare am, dar, lucru curios, nu numai că nu m-am îngrăşat (ca la Staraia Russa), ci chiar am slăt '*

La revedere, înger al meu nepreţuit, te îmbrăţişez [şi, cre- de-mă], sărută-i pe Fedea şi pe Liuba. Liuba ştiu că-şi aminteşte de mine, dar Fedea oare mă mai ţine minte?

(Iată, pentru orice eventualitate, adresa mea: Bad-Ems, hotel Viile d'Alger, N° 4-5), dar scrie-mi neapărat, ca şi până acum, poşte restante.**

Al tău, F. Dostoievski.

* Altă manifestare de amnezie consemnată de scriitor (n. tr.).

** Am respectat poziţia parantezelor din textul original (n. tr).

71. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

<Destinaţia: Staraia Russa>Vineri,5/17 iulie <18>74

Anecika, drăguţa mea, ţi-am primit nepreţuita scrisoare, şi mă tem că voi întârzia cu răspunsul, căci, iniţial, avusesem intenţia să trec mai întâi pe la doctor şi să-ţi scriu abia după ce
i-aş fi aflat decizia, dar au intervenit astăzi tot soiul de treburi mărunte, s-a şi făcut, iată, ora 11 dimineaţa, şi nu ştiu dacă scrisoarea de faţă va putea să plece tot astăzi. - Sosirea fiecărei scrisori pe care mi-o trimiţi reprezintă pentru mine un fel de „eliberare". Cu o zi, ba chiar cu două zile înainte de a o primi, devin morocănos şi cuprins de teamă: „oare totul e bine acolo, oare nu s-a întâmplat nimic rău?“. Nu poţi să-ţi imaginezi cât de suspicios şi irascibil am ajuns să fiu. Sunt foarte bucuros că-mi vei scrie la fiecare 5 zile. Ştirile privitoare la copii îmi sunt de mare trebuinţă. Nu mă pot uita aici la copii fără să încerc emoţie, iar dacă îmi ajunge la urechi un ţipăt de copil, mi se strânge inima şi mă cuprind presimţiri rele. Irascibilitatea cred că o datorez tratamentului: se zice că toată lumea devine aici nervoasă şi, mai ales, începe să aibă necazuri cu ficatul. Eu am impresia că de suferit, suferă şi creierul. - îmi scrii despre tratamentul pe care îl faci, însă numai lucruri rele: că ţi-ai pierdut pofta de mâncare şi slăbeşti continuu. Isprăveşte, Ania, să bei apa aceea şi apucă-te să mănânci de toate, fără să mai ţii regim, altminteri n-ai să faci decât să te chinuieşti. - Mă mustri că-ti scriu numai câte 5 pagini. O fac pentru că, în 1-ul rând, mă tem de fiecare dată să nu întârzii la poştă, în al doilea rând, pentru că am stabilit că-ţi voi scrie mai des şi, în sfârşit, ca să-mi rămână o pagină albă, care să acopere scrisoarea, altminteri se vede totul prin plic. - Vă iubesc mult pe toţi şi vă sărut de 1 000 de ori. Copilaşilor să le aminteşti de mine. Ai grijă mai ales dc Liuba, căci ea are mai mult nevoie de tine decât Fedea: el o are pe dădaca lui proprie, în timp ce ea n-o

are decât pe cea a lui Fedea. - Să-ţi vorbesc acum, mai repede, despre mine. Starea mea de criză a durat aproape şase zile. Este aici unul, Kubliţki, care seamănă foarte mult cu Polonski, din toate punctele de vedere, ba chiar, ca şi pe Polonski, îl tot dor picioarele. Ne întâlnim uneori şi stăm de vorbă, dar de pnmbat cu el nu pot să mă plimb, căci, deşi trage un picior, are pretenţia că eu umblu prea repede. Odată, pe la ora 8 dimineaţa (cam cu 5 zile în urmă, a doua zi după ce mi-am schimbat locuinţa), îl aud că mă strigă, oprit pe una din alei (pe care, de obicei, mă plimb timp de o jumătate de oră, după ce beau apa minerală): „Fiodor M<ihailov>ici, nu cumva ai febră?" Am întors capul: „Ce-ţi veni să vorbeşti de febră, aşa, deodată, parcă ai fi tras cu pistolul: nu am nici un fel de febră." - „Te-am întrebat, pentru că pe la jumătatea perioadei de tratament mulţi bolnavi de aici se pomenesc cu febră, dureri de cap şi de picioare, şi aşa mai departe." - „Nu, nu simt nimic de acest fel, la revedere." - „La revedere..." Şi ne-am despărţit Chiar în ziua aceea, însă, după-masă, a început să mă doară capul. Am plecat să beau din nou apă minerală, am citit nişte ziare, iar pe la 6 seara, trecând peste o punte, am simţit fără veste un frison. Am grăbit către casă, acolo m-a cuprins fierbinţeala, noaptea am aiurat şi am năduşit, schimbând 4 cămăşi şi năclăind de sudoare toate cearceafurile. Dimineaţă mi s-a părut că am şi slăbit de atâta năduşeală. Mi-am spus că voi fi răcit în ziua când mi-am schimbat locuinţa şi când, la o temperatură de 25 gr<ade> la umbră, a plouat, s-a lăsat ceaţă, iar uşa mea care dă spre balcon a rămas deschisă până la ora 10 seara. Ce ochi arc însă Kubliţki ăsta! Mai ales că altceva nu mi-a mai spus: doar m-a întrebat dacă n-am febră.

Mi-a părut totuşi rău să cheltuiesc nişte bani, şi nu m-am dus la doctor, cu atât mai mult, cu cât a doua zi dimineaţă, în afara stării de irascibilitate (care în fiece dimineaţă e deosebit de intensă), n-am simţit nimic altceva, am avut o perfectă poftă de mâncare, iar toate celelalte au funcţionat la fel de bine. Pe Ia 7 seara însă, m-a cuprins din nou fierbinţeala, şi noaptea, deşi n-am mai aiurat, am năduşit la fel ca şi în cea precedentă. Cred,

211

Ania, că, din pricina acestor năduşeli, greutatea mi s-a înjumătăţit, adică, am slăbit îngrozitor. Ieri, l-am vizitat însă pe Orth, i-am relatat totul şi, în primul rând, fiptul că de 12 zile beau Krenchen, câte 5 pahare pe zi, adăugând şi lapte (câte trei pahare dimineaţa, câte trei seara[328], că, trezindu-mă dimineaţa, tuşesc foarte tare, pentru ca mai târziu, în cursul zilei, după ce beau apa minerală, să tuşesc foarte puţin, eliminând uşor sputa, şi că, în sfârşit, tuşea cea seacă (de mai înainte) nu mă mai încearcă aproape deloc. Orth m-a consultat vreme îndelungată şi foarte amănunţit, pentru ca după aceea să declare, mulţumit de sine: „în trei locuri pieptul vi s-a vindecat complet, dar în alte două (jos. în faţă şi în spate) încă nu vi s-a vindecat. Ca atare, în loc de o săptămână, cât v-a mai rămas pentru a bea Krenchen, va trebui să continuaţi tratamentul încă una şi, în loc să beţi dimineaţa câte 3 pahare de apă cu lapte, va trebui să beţi câte 4, iar seara câte 2, şi vă garantez că vă veţi vindeca pe deplin; o spun conducându-mă după situaţia concretă: în trei locuri pieptul vi s-a şi vindecat. Se va vindeca şi în celelalte

două. De răceală nu poate fi vorba; este doar un puternic efect al tratamentului, ceea ce reprezintă şi simptomul cel mai bun şi mai încurajator[41]. - Prin urmare, Ania dragă, cam aşa stau lucrurile. Am şi eu impresia că apa din izvorul Krenchen îmi este de mai mare folos, în schimb, va trebui s-o mai beau, începând de astăzi, încă vreo 12 sau 13 zile! Dar dacă doctorul va socoti şi peste 2 săptămâni că mai trebuie să rămân aici încă una, cu alte cuvinte, d ă nici atunci pieptul nu-mi va fi pe deplin vindecat? Mă crezi, Ania, acest Ems mi-a devenit atât de nesuferit, încât îmi vine să plec de aici chiar fără să-mi termin tratamentul. Urăsc aici fiece clădire, fiecare tufiş! Nu n x suport să văd nici lumea din jurul meu. Am devenit atât de irascibil (mai ales dis-de-dimineaţă), încât la oricare ins din această mulţime haotică ce se înghesuie împrejurul izvorului Krenchen mă uit ca la un inamic personal şi cred că m-ar bucura să mă iau cu el la ceartă. Se zice că starea respectivă ar fi şi ea o consecinţă a tratamentului (mai ales că în alte ore ale zilei sunt mai blând), dar asta nu mă încălzeşte cu nimic; mă rog, n-am ce să fac: voi mai avea răbdare în aşteptarea reuşitei

finale. Mă crezi, uneori fac în gând o comparaţie: oare unde mi-a fost mai bine - aici sau la ocnă? Şi totdeauna ajung la concluzia certă (şi deloc părtinitoare) că mai bine era totuşi la ocnă, căci acoio eram mai liniştit: nu stăteam atât de încordat, nu mă enervam cum mă enervez aici, şi nici nu eram atât de suspicios faţă de propria mea sănătate.

în ceea ce priveşte banii, să fii liniştită, o să-mi ajungă, dar trebuie să fii de acord că, până la urmă, a ieşit aşa cum a fost de părere Koşlakov, adică, să beau apa Krenchen amestecând-o cu lapte şi să fac asta timp de 6 săptămâni. Ce-i drept, acum o voi bea numai 5, dar, cine ştie, poate că voi fi oprit aici şi pentru cea de-a şasea.

Tot ce citesc aici îmi provoac? scârbă. Gândul la planul pe care n am de făcut mă enervează. Toată lumea îmi spune că orice efort intelectual, cât de mic, este dăunător tratamentului, îţi irită nervii, prin urmare, n-ai decât să vegetezi! Doctorul a fost foarte mulţumit că am poftă de mâncare. „Este cea mai importantă dovadă că tratamentul are efect, mi-a spus el, şi că accesele de febră nu sunt provocate de răceală/* într-un cuvânt, mă consideră, cred eu, un pacient cu cele mai bune rezultate în ceea ce priveşte tratamentul prescris.

Ania, draga mea, nepreţuita mea, cât de mult aş vrea să revin la voi, ce silă îmi provoacă aici totul! Mă întrebi dacă te iubesc şi dacă te văd în vis? Ce să-ţi răspund la asta? Dar pentru că a venit vorba (printre altele): mă crezi că m-am transformat aici într-o mumie şi că în mine nu se mai nasc dorinţe? Asta mi se întâmplă pentru prima dată în viaţă. Oare tot din cauza tratamentului? Bine, dar în acest caz... Cu toate astea, te sărut, înger al meu, de 1 000 de ori zilnic, în gând, dar nu mi te imaginez altfel, decât împreună cu copilaşii. Şi de imaginat, vă imaginez foarte des. Cred că am devenit extrem de sensibil, ca o femeie.

Mă culc aici (seara, în pat) la ora 10 fix, mă scol la ora 6 dimineaţa, dar noaptea mă trezesc de câte patru, cinci ori, deşi aş dormi bine, dacă n-aş

năduşi. De mâncat de prânz, mănânc la diferite restaurante. Ceaiul mi-1 fac singur. încerc s-o fac pe avarul. Nemţii şi tot publicul de aici sunt nesuferiţi. De fapt, figurile aici se schimbă mereu. Săptămâna asta a venit multă
218
lume nouă, sunt şi mulţi ruşi. Pe unii dintre ei doar îi salut, cu alţii stau de vorbă. - Ţi-aş scrie şi mai amănunţit, dar e păcat să umplu scrisoarea cu fleacuri.

Sărută-1 pe Fedicika, băiatul care n-a găsit nimic să-i transmită tăticului său. Băieţel scump şi drag. Este, pesemne, şi foarte sensibil! Amândoi sunt sensibili, dar nu expansivi, ci interiorizaţi (ceea ce e şi bine, şi râu) şi, probabil, poeţi amândoi. Asta e foarte bine, numai dacă nu se vor apuca de scris. Să ai grijă de Lilea şi de sufletul ei. - Lui Poleakov n-am să-i scriu. Scrie-i tu că sunt de acord cu toate. Mai mult sau mai puţin, dar ăştia sunt cu toţii nişte canalii. Gubin a stricat totul[329]. - Foarte interesante sunt noutăţile privitoare la Ivan Grigorievici: şi cumpărarea moşiei, şi traiul lui de la Petersburg. Aici e influenţa e i [33°] .

Vă sărut pe toţi şi vă îmbrăţişez. Plecăciuni tuturor: lui Aleksandr Karlovici, sorei lui, dădacei, părintelui Ioann al nostru. Mă gândesc cât de greu le va veni copilaşilor să se mute la Petersburg.

Te îmbrăţişez separat de ceilalţi şi te sărut toată. Te iubesc la nesfârşit.
Al tău, F. Dostoievski.

Eşti singura mea bucurie şi singura speranţă statornică. Mă încântă toate detaliile privitoare la tine, despre care îmi scrii, - mai ales unele dintre ele.

Cred că voi rămâne la Ems până la ziua de naştere a lui Fedea, inclusiv[331] .

72. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Ems>

< Destinaţia: Star aia Russa>Luni, 8/20 iulie <18>74

Scumpa mea Ania, prietenă dragă, astăzi ţi-am primit scrisoarea[332] şi, în pofida faptului că nu voi izbuti să-ţi expe
214
diez tot astăzi răspunsul, îl încep chiar acum. îţi mulţumesc, în primul rând, că-mi scrii mai des. E minunat. Căci tare chinuitor era să tot aştept veşti de la tine. Expediindu-ţi ultima mea scrisoare (miercuri, cred eu), am rămas foarte necăjit, gândind la starea sănătăţii tale, dar m-a şi bucurat faptul că Schenk ţi-a recomandat să mcetezi o vreme a mai bea apa aceea minerală. Are dreptate: dacă Schwalbach acţionează asupra ta într-un mod atât de agresiv, este cazul să renunţi. Schenk însă, aşa cum îmi scrii, ţi-a spus să n-o faci decât un anumit timp, după care să reîncepi: oare el nu-şi dă seama în ce fel acţionează apa asta? Poate că şi starea ta proastă, irascibilitatea, nu-i şi ea decât un rezultat al acestei acţiuni? Asupra mea, apa de aici, Krenchen, acţionează la fel, dar, cu toate că mai sunt încă prost dispus şi plictisit, de parcă m-aş afla la ocnă, totuşi nu mai sunt la fel de irascibil cum am fost până nu de mult. Iar dacă ţi-aş vorbi şi despre celelalte acţiuni ale ei asupra organismului meu!... Cât despre febră, aceasta mi-a trecut chiar de-a două zi după ce ţi-am expediat precedenta mea scrisoare, aşa încât nu mai năduşesc, deşi afară este o arşiţă cumplită. Iar dacă aş-pomi de la faptul că

starea febrilă mi-a trecut fără să iau vreun medicament, ar trebui să conchid că, într-adevăr, febra nu s-a datorat răcelii, ci doar tratamentului. îmi scrii, de asemenea, Ania dragă, soţioara mea, despre un alt soi de crize ale tale. Mi se întâmplă şi mie aşa ceva: mai întâi m-au încercat nişte dorinţe cumplite, pe urmă, brusc, a încetat totul şi m-am transformat într-o mumie; apoi totul a reînceput, dar foarte slab, totuşi cu urmări nocturne, ceea ce este foarte rău, întrucât are efect şi asupra pieptului. în ceea ce priveşte tratamentul propriu-zis, mi-e teamă să nu-1 deochi, deoarece am impresia că mă simt mai bine: respir mai uşor, hârâielile şi sufocările sunt foarte rare, ba chiar, iată, de trei zile, când mă trezesc dimineaţa, constat că tuşea s-a diminuat şi ea foarte mult. Rău este însă că, uneori, mai răcesc: e de ajuns să adie un pic de vânt peste pieptul meu năduşit, că am şi răcit, tuşind până seara târziu ori câte o zi întreagă (rar mă ţine mai mult: îmi trece repede). Mi-au mai rămas acum (după ultima decizie a doctorului) doar vreo 9 sau

215

10 zile de tratament. Oare cum va fi după aceea? Oare mă voi vindeca, într-adevăr? Şi totuşi, chiar dacă voi mai rămâne aici până la 1 august (după stilul nou) va însemna că n-am băut apa Krenchen decât timp de 4 săptămâni (cea de-a 5-a, când am băut Kesselbrunnen, cred că nu poate intra la socoteală). Pe când Koşlakov mi-a vorbit clar de şase săptămâni! Toată problema se reduce deci la doi factori: pe de o parte, să-mi duc tratamentul la capăt, iar pe de alta, să nu mă doftoricesc mai mult decât trebuie.

în afară de asta, m-am plictisit aici în aşa hal, încât mă gândesc uneori să nici nu-mi duc tratamentul la capăt. Doar şi unii pacienţi spun că de prima dată nu te poţi vindeca radical, chiar dacă apele au efect asupra ta, cea mai importantă fiind etapa a 2-a, adică e necesar să vii aici şi în vara următoare: atunci, zic ei, te vindeci definitiv. Dar asta e mai uşor de spus! Aşa, poţi să născoceşti orice; mie nici să mă gândesc nu-mi vine la încă o asemenea tortură. Ah, Ania, cât mi-e de nesuferit aici totul. Cât de ticăloşi sunt nemţii, iar ruşii poate că sunt şi mai răi. în majoritatea cazurilor, Ems, la fiecare două săptămâni îşi primeşte vizitatorii: din cei vechi nu rămân mai mult de V3, ceilalţi plecând acasă, aşa încât, la un moment dat, începi să vezi împrejur cu totul alte fizionomii. Dacă ai şti, Ania, ce fizionomii scârboase sunt pe aici: înainte mai întâlneai pe câte cineva din cei ce s-au aflat în preajma împăraţilor[333], pe când acum e Dumnezeu ştie ce. încerc mereu să nu leg cunoştinţe cu nimeni (din rândul ruşilor, spre exemplu). In afară de asta, la Ems totul e îngrozitor de scump. Plătesc pretutindeni foarte mult, şi dacă ai şti cum te consideră fiecare dintre nemţii de aici drept un obiect re-i poate aduce venituri, cum îţi adaugă, fără nici o ruşine, 'a socoteală, ceea ce nici n-ai avut de gând să cumperi, şi ?3ta, în speranţa că n-ai să stai să verifici! Dar despre toatf. aceste mărunţişuri am să-ţi vorbesc mai târziu, dacă va mai merita, desigur, să-mi aduc aminte de asemenea mârşăvii.

Marţi, 21 iulie

Istorisirile tale amuzante cu privire la copii, scumpa mea Anka. m-au înviorat,

ca şi când eu însumi m-aş fi aflat în
216
mijlocul vostru. „Oamenii buni“ ai Lilei m-au înveselit teribil: scrisoarea[334] am citit-o în parc, îndată după ce am găsit-o la poştă şi-am dat apoi de-o bancă mai retrasă, ca s-o pot parcurge în linişte; am izbucnit acolo *n hohote de râs, reacţie la care nici nu m-am aşteptat Ştii, în educaţia copiilor noştri există un mare neajuns: ei nu au propriile lor cunoştinţe, adică, prieteni şi prietene, adică, nişte copilaşi de vârsta lor. Şi totuşi, deşi îmi scrii despre amândoi, eu rămân grozav de neliniştit în ceea ce îi priveşte. - De ce temperatura ridicată a lui Fedea nu i-a plăcut lui Schenk? Găseşte el cumva că la mijloc ar fi ceva periculos? Oricum, în curând vă voi revedea pe toţi. De acum încolo n-ar fi rău să ne scriem mai des, măcar pentru a şti când să ne încheiem corespondenţa. Sper să pot pleca de aici în jurul datei de 1 august, însă Dumnezeu ştie: poate că Orth îmi va recomanda să mai rămân până la 7 august Ameliorarea stării mele de sănătate, deşi vizibilă, avansează, totuşi, destul de încet E adevărat până la 1 august mai sunt 9 zile, chiar 10, dar nu prea îmi vine să cred că într-un timp atât de scurt se va ajunge la o ameliorare constantă, şi asta, pentru că, de ex<emplu>, chiar astăzi de ex<emplu>, tuşesc de dimineaţă mai tare ca până acum, întrucât aerul este din nou încărcat de umiditate, iar barometrul a coborât, deşi încă nu plouă Nu-mi pot imagina deci că toate astea îmi vor trece, uite-aşa, deodată, deşi fireşte, o ameliorare a avut loc. - Mă întreb de asemenea dacă, în general, organismul omului rezistă la un tratament mai îndelungat. Mi s-a povestit aici, de curând, despre un bolnav care a făcut vreo 20 de băi (eu băi nu fac) şi a simţit o certă ameliorare; docto*--l lui însă, bucuros, i-a mai prescris 10 băi, dar în felul acesta a făcut ca bolnavului să-i slăbească în aşa hal puterile, încât tot tratamentul de până atunci a fost redus la zero, iar omul a plecat de aici mai bolnav decât sosise. Orth m-a întrebat de fiecare dată, cu insistenţă (şi mă întreabă în continuare), dacă nu cumva încep să mă simt slăbit sleit de puteri. I-am răspuns şi ultima dată că nu încerc aşa ceva, însă nu ştiu dacă i-am spus adevărul. Căci de fapt simt mai de mult un soi de permanentă oboseală, deşi beau, mănânc, dorm şi umblu ca şi mai înainte. Se zice că apele de aici au un efect foarte puternic, şi-mi dau seama că
217
Orth se teme să nu-mi dau şi eu organismul peste cap şi, astfel, să nu beneficiez nici eu de rezultatul tratamentului.

Recent, l-am întâlnit aici pe Stakenschneider[335] - cel care e procuror la judecătoria de ocol din Harkov. De curând, în luna mai, s-a căsătorit acolo şi a plecat, împreună cu soţia, pentru vreo două luni, în străinătate (exact aşa cum, dacă îţi aminteşti, am procedat şi noi, dar nu doar pentru două luni). Este un tânăr foarte deschis, sincer şi destul de inteligent; trecând pe la mine, mi-a povestit că a fost cu soţia şi la Paris, dar acolo s-au cam scuturat de bani, ba chiar în asemenea măsură, încât acum trebuie să fie foarte atenţi, pentru a izbuti să ajungă cu bine în Rusia. în urmă cu 5 zile, când se mai aflau în Elveţia, un medic din Ziirich, căruia Stakenschneider i-a cerut să-l consulte, pentru nişte dureri în piept, s-a cam

speriat şi i-a recomandat să nu piardă nici un moment şi, profitând de faptul că se află în străinătate, să facă, măcar timp de două săptămâni, un tratament cu apa Krenchen. (Aici mulţi bolnavi sunt trimişi numai pentru 2 săptămâni sau chiar pentru 10 zile.) Cei doi locuiesc într-un apartament mititel, deşi iau parte la un table d'hote din cele mai bune. Ea are vreo 18 ani şi nu-i deloc urâtă (hautes couleurs*), are un adevărat suflet de rusoaică, şi amândoi n ocărăsc îngrozitor pe nemţi. încă n-am fost pe la dânşii, ba chiar încerc să-mi potrivesc vizita în aşa fel, ca să nu-i găsesc acasă. Fapt e că toate astea mă plictisesc: fiecare nouă cunoştinţă, fiecare persoană pe care o cunosc mă plictiseşte. Să ştii, Ania, porumbelule, că socotesc pe deplin întemeiată ideea de a mă considera superior mediului în care mă aflu, zău aşa. Şi asta, nu datorită unor calităţi morale pe care le-aş avea (despre aşa ceva numai Dumnezeu poate să hotărască), ci calităţilor mele de ordin spiritual; căci ceea ce pe cei din jur îi încân*:; pe mine mă plictiseşte, conversaţia şi ideile lor mi se par meschine şi fade, nivelul lor e scăzut, cultura absolut insignifiantă, invidualitatea egală cu zero; manifestă, în schimb, multă aroganţă şi mitocănie. Nu am în vedere familia Stakenschneider, ci toate lepădăturile de aici, fie ei ruşi, fie nemţi. Uneori mă enervez atât de tare, încât, deşi îmi dau mie

* (Despre oameni.) Cu faţă rumenă, îmbujorată (fr.) (n. red. ruse).

însumi cuvântul că voi tăcea din gură, totuşi nu pot să mă abţin. Să-ţi dau un exemplu. în jurul izvorului Krenchen, unde apa se distribuie în pahare (îţi întinzi paharul gol peste o balustradă, şi el îţi este restituit plin cu apă), e o înghesuială îngrozitoare. Cel mai rău se comportă şi se înghesuie femeile şi - cine ar fi crezut! - nemţu ajunşi la vârsta bătrâneţii. îşi întind paharele, se împing, caută să ajungă în faţă, întind iar mâna, tremură de încordare. Ei bine,aproape în fiecare zi, neizbutind să mă abţin, îi fac câte unui neamţ dintr-ăştia morală: Mein Herr, man muss ruhig sein. Sie werden kriegen. Man wird nicht verzeihen*. Ceea ce face să fiu socotit aici (am auzit-o chiar eu) de către unii [drept un om] nemţi care vin să bea apă minerală, drept un rus veninos, şi asta - poţi să-ţi închipui! - mai ales datorită faptului că nu-i las să mă stropească cu apă (aşa cum s-a întâmplat o dată) şi nici să-şi pună, din spate, mâna cu paharul pe umărul meu. Nemţii sunt atât de prost educaţi (toţi), încât, atunci când unul dintre ei stă la rând, cu paharul în mână, în spatele oricui s-ar întâmpla să fie acolo, şi, de nerăbdare, îşi tot ridică acel pahar spre a arăta că aşteaptă de mult, la un moment dat, spre a nu-şi ţine braţul încordat, şi-l lasă, cu pahar cu tot, pe umărul persoanei din faţă, fie ea şi o femeie. Intr-o zi m-am împotrivit unui asemenea obicei şi i-am spus neamţului respectiv că-i prost educat. Neamţul s-a aprins la obraz şi mi-a replicat, zicând că acolo unde ne aflăm nu-i un loc potrivit pentru politeţuri de salon. I-am răspuns, la rândul meu că, pentru a fi politicos, un om delicat găseşte orice loc potrivit. Aici controversa noastră s-a încheiat. Crede-mă, Ania, că, totuşi, anei când, ostenit peste măsură de plimbarea ce durează 1 oră şi Vz (în timp ce îţi bei apa minerală), revii acasă pentru a bea pe la ora 9, de astă dată, o ceaşcă de cafea, ce-i drept, îngrozitoare, dar pe care o

sorbi cu o poftă grozavă, şi când îţi aminteşti în acele clipe de câte o întâlnire matinală precum cea descrisă mai sus, nu poţi să nu izbucneşti în râs. Alteori însă asemenea întâmplări iz necăjesc de-a binelea; nu se poate da vina, aşadar.

* Domnule, trebuie să fiţi calm. Veţi primi (şi dumneavoastră). Aşa ceva nu se iartă (germ.) (n. red. ruse).

numai pe efectul apei minerale - există lucruri supărătoare prin ele însele, independent de acţiunea apei.

Tot recent, într-o altă zi, la table d'hote, mi-am dat seamă că o numeroasă familie de ruşi manifestă dorinţa de a mă cunoaşte. Mă rog, mi-am spus, n-au decât. Dar n-am schimbat încă nici o vorbă cu ei, când m-am pomenit că încep să mă salute cu toţii. Tatăl familiei (un ins îngrozitor de neastâmpărat) a intrat iar în vorbă cu mine, iscând o discuţie despre literatură. N-am mai avut încotro, a treia zi, m-am aşezat, pentru a lua masa de prânz, la celălalt capăt al sălii, fapt de bună seamă demonstrativ, întrucât locul anterior era socotit de multă vreme ca fiindu-mi destinat în exclusivitate. Ei bine, ce crezi, insul în cauză a venit să stea de vorbă cu mine şi acolo unde mă mutasem. - Există, desigur, şi ruşi cumsecade.

Văd însă că-ţi scriu tot felul de nimicuri. Mă plictisesc îngrozitor - asta-i problema principală. îţi jur că până acum n-am ştiut ce înseamnă să te plictiseşti. Acum însă, când voi pleca din Ems, îmi voi face semnul crucii. Dar aici intervine o altă întrebare: unde am să mă duc plecând din Ems? Medicii de aici au o regulă: după terminarea curei să-i trimită pe bolnavi, măcar pentru o săptămână, la aer, în Tirolul bavarez, de pildă, sau chiar spre lacul Como. Cred însă că până atunci îmi voi subţia finanţele, aşa încât, deşi pentru călătoria directă spre casă ele îmi vor ajunge, în schimb, să mai poposesc pe undeva nu-mi va fi cu putinţă. Nu mi-o va îngădui buzunarul.

Anka, draga mea, bucuria mea, la care visez mereu, te îmbrăţişez tare-tare. Fii mai voinică, mai veselă (de ce nu joci fie şi preferans, aşa cum făceai anul trecut?) şi ai grijă de copii. Pe amândoi copilaşii îi binecuvântez şi îi sărut. Aminteşte-le mereu de mine. Spune-le că doar la ei mă gândesc. Şi-acum, rămâi cu bine. Afară a început să plouă (la plus 25 de gr<ade>) şi, cu toate că poşta e aproape, nu ştiu cum voi ajunge acolo.

încă o dată te îmbrăţişez si te sărut toată, asa cum tu
» l » 7 *
nici nu-ţi poţi imagina.

Dădacei şi tuturor celorlalţi - plecăciuni.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

Am slăbit aici foarte mult: este efectul apei.

73. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

<S tar aia Russa>

<Destinaţia: Ems> Miercuri, 10 iulie 1874

N-ai să mă crezi, dragul şi scumpul meu Fedicika, ce tare m-ai bucurat,

povestindu-mi despre ceea ce ţi-a recomandat doctorul. Sunt tare fericită că pieptul ţi se vindecă şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, ţi se va vindeca definitiv. Abia aştept să-mi vii acasă sănătos şi puternic. Noi, mulţumind lui Dumnezeu, suntem sănătoşi, şi totul la noi este în ordine. Facem băi ca şi până acum, iar eu îmi beau nesuferita asta de apă minerală. Nu prea mai am poftă de mâncare. După ce isprăvim cu baia respectivă, copiii se reped la leagăne (cele de lângă teatru, îţi aminteşti?). Liuba se leagănă, iar Fedea se caţără pe tot felul de scăriţe instalate acolo pentru gimnastică şi e foarte mulţumit să ajungă până sus de tot Eu, bineînţeles, îl susţin şi, dacă ar cădea, mi-ar cădea drept în braţe. Copiilor a început să le placă foarte mult să se plimbe cu birja, de aceea, când ieşim din clădirea băilor, tocmesc deseori câte una; copiii sunt încântaţi să treacă astfel prin dreptul caselor unde locuiesc preotul, bunica şi alte cunoştinţe de pe strada noastră. Le plac, de asemenea, foarte mult, poamele: cu astea îi răsfaţă Aleksandr Karlovici. în general, copiilor nu li se refuză nimic. De curând, venind la Anna Gavrilovna, Fedea îi spune: da’ eu ştiu ce scoţi tu din dulapul ăsta (şi îi arată dulapul din care dânsa scoate, de obicei, pentru el, diferite dulciuri). Ea s-a ridicat îndată şi i-a oferit o bomboană. O aluzie transparentă! I-am povestit asta Liubei şi am întrebat-o: oare de ce o fi spus el aşa ceva? Liuba mi-a răspuns: păi asta înseamnă că el voia să primească nişte bunătăţi. Zilele trecute, Liuba îşi tot făcea semnul crucii şi zicea: „Slavă Domnului, slavă Domnului". Am întrebat-o pentru ce se roagă. Ea îmi zice: „Slavă Domnului că ziua lui Fedea nu mai e departe, căci atunci ai să-mi cumperi şi mie o păpuşă cu rochiţă roz“. Astăzi, primind scrisoarea ta, i-am vorbit despre tine dădacei. Fedea ne-a ascultat, ne-a tot ascultat, apoi ne întreabă:

221

„Vorbiţi despre domnul?". Imitând-o pe dădacă, îţi zice şi el „domnul". Cam asta mi-am amintit în legătură cu copiii. Ei nu te-au uitat şi te iubesc mult. întrebându-1 p; Fedea cam cum arăţi tu, el mi-a răspuns că eşti mare, cu păr şi barbă, şi ai dinţi „de fier". Cum, adică, de fier? Păi aşa cum îi are bunica de la Petersburg. N-a uitat nici acest amănunt*.

Dragă Fedea, ţinând seama că vei ajunge la Petersb<urg> pe la începutul lui august, te rog să treci neapărat pe la Panteleev[336].

74. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

<Staraia Russa>

<Destinaţia: Ems>13 iulie, ora 6 seara, 1874

Sâmbătă

îţi scriu, dragul şi scumpul meu Fedicika, aşa cum ţi-am promis, pe data de 14 (adică, scrisoarea are să plece mâine, 14 iulie). Consider că ea te va mai găsi la Ems, dar, pentru orice eventualitate, voi trimite tot astăzi o altă scrisoare la Paris[337], pentru ca scumpul meu soţ să poată afla câte ceva despre noi. Slavă Domnului, suntem cu toţii sănătoşi şi totul la noi este în ordine. Facem băi cu multă regularitate; vremea aici e frumoasă. Copilaşii au început să te aştepte cu nerăbdare şi vorbesc necontenit despre sosirea ta. Intr-una din zile, dimineaţa, Liu’>a îmi spune: „Mamă, am visat un vis fiolos (fioros): se făcea că a venit tata, dar nu era nimeni acasă, numai eu stăteam

r.ă păzesc casa şi numai eu l-am întâmpinat pe tata". Păi, zic eu, ăsta e un vis fioros? - „Ba eu, mamă, am spus fru - mos, nu fioros".
Apoi, cu un alt prilej, îmi spune că noi amândouă ne vom
* Mai deparie. fila este tăiată până la rândurile ce urmează (n. red. ruse).
222
serba onomastica în aceeaşi zi. Cum, adică? o întreb eu. Păi o să fie ziua sfintelor Vera, Nadejda, Liubov* şi a mamei lor, Sofia, iar dacă tu eşti mama mea, înseamnă că o să fie şi onomastica ta. Liubei îi place să meargă la vecernie, şi acum se află la biserică, în timp ce Fedea al nostru e pe drept cuvânt nihilist; zice: nu vreau să merg la biserică, şi nu asistă decât la liturghia de dimineaţă, când părintele îi dă prescură.

Fedea mă uimeşte: nici nu iese bine din casă, că şi începe să alerge şi aleargă aşa aproape toată ziua; de asemenea, nu se teme de nimic: calul, vaca, gâştele nu-1 sperie câtuşi de puţin. Fiecare mujic care ne aduce în curte legume, paie sau nisip, caută neapărat să-l plimbe cu căruţa, şi el o face fără să se teamă de străinul respectiv. Nu se teme nici de furtuni cu trăsnete şi tunete. Dacă e aşa la 3 ani, cum o să fie mai târziu? Casa preo-tului nu-i place, nu se duce acolo deloc, în schimb şi-a găsit o fetiţă, de 2 ani, pe nume Maşenka, cu care se dă în leagăn; ţine foarte mult la această fetiţă şi zice că este logodnicul ei. într-o zi îi spun: „Fedea, vrei s-o luăm la noi pe Maşenka?“ - „Vreau, vreau. Da’ Lilea unde are să se ducă?“ - „Pe Lilea am s-o dau tatălui ei“. - ‚Atunci n-am nevoie de Maşenka“. - Ceea ce înseamnă că Lilea îi este mai aproape de inimă.

Dragă Fedea, peste 4 zile, adică, pe 18 iulie, îţi voi scrie din nou, la Ems şi la Paris, iar până atunci îţi zic la revedere, te sărut şi te îmbrăţişez de milioane de ori şi te iubesc la nesfârşit. Mă gândesc să duc scrisoarea la poştă, ca să plece chiar astăzi. Te sărut încă o dată.

Anka ta, care te iubeşte cu tandreţe şi patimă

Noutăti nu sunt de nici un fel. Mama încă n-a sosit. Toată
*
lumea îţi transmite multe plecăciuni.

Ziua de 16 iulie o vom sărbători cum se cuvine: pe Fedea îl voi împărtăşi, îi voi dărui un cal, Liubei - o păpuşă, iar dădacei
- o rochie. Să-ţi aminteşti şi tu de noi, în ziua aceea.
* Credinţa, Speranţa, Dragostea (rus.) (/». tr).
228

75. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems
<Destinaţia: Staraia Russa> 14/26 iulie <1874>, duminică

Ania, prietenă nepreţuită, în precedenta scrisoare primită de la tine îmi promiteai că-mi vei scrie marţi, şi, întrucât în acest caz scrisoarea ta ar fi trebuit să-mi sosească ieri, sâmbătă, am fost uimit peste măsură că ea nu mi-a sosit. Mai mult decât atât, astăzi, duminică, am trecut, la ora 8 dimineaţa, pe la poştă (corespondenţa din Berlin soseşte [uneori] şi la ora 10 seara), gândind că scrisoarea ta ar fi putut să sosească aseară, dar am auzit din nou: „Nichts da“*. îţi mărturisesc că sunt foarte îngrijorat; să dea

Dumnezeu să nu vi se fi întâmplat nimic rău[338]. Azi-noapte chiar am dormit prost gândind că poate te-ai îmbolnăvit şi de aceea n-ai putut să-mi scrii. Mă gândesc, de asemenea, să nu li se fi întâmplat ceva rău copiilor, iar tu pregeţi să-mi scrii, ca să nu mă sperii. Ah, Ania, dacă nu vi s-a întâmplat nimic, rău faci, porumbelul meu, promiţându-mi să-mi scrii la date precise, şi neţinându-te de cuvânt. Dacă ai şti ce dureros acţionează asta asupra mea! Uite, îţi scriu, şi în minte mi se iveşte gândul: „Dar dacă ea zace acum, bolnavă?[1]*. - Aici, la Ems, există o blestemată de regulă, potrivit căreia, duminica, poşta se închide la ora 9 şi nu se mai deschide decât seara, dar şi atunci, ca să zic aşa, pentru o singură clipă. Mă aflu aici, iată, de 5 duminici, dar n-am izbutit niciodată să prind această clipă, întrucât ora precisă nu este indicată: vii seara şi ţi se spune:
, Adineaori a foit deschis, acum însă e închis până mâine“. Asta le e rânduial?, deşi se află aici un număr uriaş de vizitatori! - Aşa încât necazul meu e dublu. S-ar putea să nu-ţi primesc scrisoarea nici astăzi, chiar dacă ea va sosi la Ems. Dar dacă n-o voi primi nici mâine, nici poimâine? Să ştii că în acest caz îţi voi telegrafia. De altfel, mă voi duce şi astăzi la staţia de

* Nu este nimic (germ.) (n. red. ruse).

telegraf, ca să aflu dacă nu cumva mi-a sosit vreo telegramă. în general, toată ziua de astăzi va fi pentru mine un calvar, până când nu voi primi veşti de la tine.

Dacă le-aş fi primit ieri, ţi-aş fi expediat răspunsul tot ieri. Astăzi însă, poşta fiind închisă, nu ştiu dacă voi izbuti să-ţi trimit ceva. în afară de asta, înainte de a-ţi expedia scrisoarea de faţă, aş dori s-o primesc pe a ta, gândind că, poate, ea conţine ceva care necesită un răspuns imediat. - Despre mine îţi voi spune că tratamentul merge târâş-grăpiş. Iată că au trecut 10 zile de când Orth mi-a prescris un tratament mai intensiv cu apa de aici, asigurându-mă de succes. Drept rezultat însă, deşi constat că există într-adevăr o anume ameliorare, cu alte cuv<inte> expectorez mai puţin respir mai uşor etc., totuşi hârâiala în locul respectiv (cel suferind) din piept persistă, şi locul acela nu vrea deloc să se vindece. Pe lângă asta, în ultimele 4 zile aici plouă, iar dimineaţa e frig şi ceaţă. Accentuarea hârâielii o explic, desigur, prin existenţa acestei umidităţi (astăzi, spre exemplu, e zi frumoasă, deşi dimineaţa a fost o ceaţă îngrozitoare, şi mă simt mult mai uşurat), totuşi, numai faptul că umiditatea are, ca şi până acum, o influenţă nefastă asupra pieptului meu demonstrează că boala nu mi-a trecut şi că ar fi de ajuns să încetez de a mai bea apa Krenchen pentru ca totul să revină. în concluzie, gândesc aşa: de pe urma tratamentului de aici nu se poate să nu mă aleg cu un anumit folos (poate chiar unul important), însă această ameliorare va semăna foarte-foarte mult cu cea pe care am constatat-o astă-iarnă, după tratamentul cu aer comprimat, când m-am simţit mult mai bine; fără efectuarea lui aş fi continuat, probabil, să zac sleit de febră şi dizenterie, dar el nu mi-a adus totuşi o vindecare deplină. Probabil că tot aşa se va îmtâm- pla şi acum. - Ieri am fost din nou la Orth, i-am amintit că termenul pe care mi l-a fixat tot el (în urmă cu 9 zile) pentru tratamentul şi vindecarea

mea deplină, inclusiv săptămâna suplimentară etc. (lucruri despre care ţi-am mai scris) expiră peste 3 zile (adică, marţi) şi l-am rugat să mă examineze din nou. M-a examinat, m-a ascultat, dar, după expresia feţei lui.
cred că n-a rămas prea încântat de rezultatul investigaţiei. Mi-a spus să mai rămân aici o săptămână, aşa încât sejurul meu la Ems să cuprindă 6 săptămâni pline, iar în încheiere m-a asigurat din nou, cu destulă convingere, că rezultatul îmi va fi favorabil. Prin urmare, voi mai rămâne la Ems cam până la 3 sau 4 august, după care nu ştiu dacă mă voi mai opri aici pentru încă o săptămână. Cred că nu. - De Orth acesta nu am fost şi nici nu sunt prea mulţumit: are un comportament cam uşuratic şi pare să prescrie tratamente la nimereală. - Stakenschneider este, cred eu, mai bolnav decât mine, a venit aici numai pentru 3 săptămâni, întrucât literalmente nu poate să rămână mai mult, iar medicul său, doctorul Grossman, pe care mulţi bolnavi de aici mi l-au lăudat pentru sârguinţa lui şi pentru deosebita atenţie acordată bolnavilor, acest Grossman deci i-a prescris de la bun început şi apa Krenchen, şi tratamentul prin pulverizare a gâtului* (aici tuturor li se prescrie acest tratament) şi băi cu apă minerală. Eu însă până şi ieri am insistat pe lângă Orth să-mi mai adauge ceva la tratamentul iniţial, dar el mi-a spus că nu mai am nevoie de nimic. Stakenschneider a rămas mirat să afle de la mine că Orth nici riu mi s-a uita! vreodată în gât. De altfel, mai de mult, mi-au sugerat şi alţi bolnavi să-l vizitez pe Grossman. Şi iată că ieri-dimineaţă, înainte de a ajunge la Orth, m-arr dus la Grossman. Acesta însă, aflând că de peste 4 săp- tămiJii mă tratez la Orth, a refuzat categoric să-mi acorde consultaţia cerută: „Dumneata, zice, ai doctor la dispoziţie, de ce ai venit la mine?“ Cam astea sunt moravurile dumnealor. Unul ca ăsta îl refuză pe bolnav dintr-o anume camaraderie**, din solidaritate de breaslă, deşi bolnavul respectiv are tot dreptul să nu mai aibă încredere în doctorul său şi să considere că un alini are datoria să acorde ajutor oricărui solicitant. Aşa cum stau lucrurile însă, bolnavul nici nu poate îndrăzni să-şi schimbe medicul.
Aşadar, voi rămâne aici, începând de astăzi, încă o săp-

* Terapie cu aerosoli (n. tr.).

** în original este folosit - şi transcris cu caractere latine - cuvântul franţuzesc camaraderie In. tr.).

tămână, ba poate chiar şi ˡA din săptămâna viitoare, apoi, desigur, voi părăsi staţiunea, ţinând seama şi de faptul că nimeni şi niciodată n-a urmat aici un tratament mai mult de 6 săptămâni. Şi-apoi, dacă nu m-am făcut bine în 5 săptămâni, n-are nici un rost să mai rămân aici în continuare. Aşa fiind, Ania, porumbelul meu, creu că după ce vei primi această scrisoare şi în cazul când vei dori să-mi răspunzi la ea, o mai poţi face (ba chiar te rog insistent s-o faci), întrucât este foarte posibil ca scrisoarea ta să ajungă aici la timp. Pentru orice eventualitate, ea poate să fie şi mai scurtă. în afară de asta, voi dispune la plecare ca toate scrisorile sosite în continuare pe numele meu să-mi fie expediate la Petersburg, poşte restante, ceea ce înseamnă că scrisoarea ta ne va a şi ea restituită; cât despre rugămintea mea ca tu să-mi

scrii neapărat, ea se datorează presupunerii că voi mai rămâne aici în funcţie de ceea ce îmi va recomanda Orth; de vizitat însă nu-1 voi mai vizita decât în zilele de luni sau marţi ce vor urma săptămânii viitoare, cu alte cuv<inte>, după vreo 9 zile de la cea de azi, şi asta, pentru a obţine un rezultat mai consistent după expirarea întregului termen pe care mi l-a fixat

Ca să închei cu problemele mele, îţi voi mai spune că, în general, mi-am întărit aici foarte mult sănătatea, deşi nu m-am îngrăşat deloc. Toate funcţiile mele organice (somn, poftă de mâncare etc.) sunt excelente, aşa cum n-au mai fost de mulţi ani încoace, ba chiar şi puterile mi-au sporit faţă de cum erau în trecut: sunt mai vioi şi obosesc mai puţin. Stakenschneider consideră că şi la faţă arăt incomparabil mai bine faţă de feli. cum arătam la Petersburg. Toate acestea gândesc că se datorează nu climei de la Ems, care e îngrozitoare, ci acţiunii apei minerale Krenchen (iată de ce încă mai sper că ea îmi va fi de folos şi în ceea ce priveşte pieptul, întrucât aici se consideră că cel mai evident rezultat pozitiv al tratamentului prescris îl reprezintă refacerea în paralel a întregului organism). în ceea ce priveşte plictiseala ae care sufăr, ea este incomensurabilă. Nu mai ştiu cum să scap de ea. Consider chiar că e o stare anormală, maladivă. Faţă de staţiunea Ems nutresc silă, ură, ciudă. Nu mă mai

întâlnesc aici decât cu Stakenschneider, dar şi cu el numai în preajma izvorului: bem apă şi ne plimbăm pe acolo. Sunt de părere că este un om minunat şi foarte sincer. Tânăra lui soţioară şade mai mult acasă, ba chiar e puţin suferindă (are necazuri cu picioarele). M-au tot invitat la ei şi o dată i-am vizitat. Fac mari economii, deşi au mai primit nişte bani. - In ceea ce mă priveşte, nu mai ştiu cum să fac economii, pentru că banii se duc foarte repede, deşi recurg la ci într-un mod cât se poate de corect şi ordonat. Acum, masa de prânz o iau acasă (mi se aduce de la hotel şi costă un taler), pentru a nu participa la table d'hote-uh, căci aproape în orice sală e curent. - Acasă, lucrez la planul romanului, fapt despre care nu-ţi voi scrie nimic. Dacă planul îmi va izbuti, lucrul la manuscris va merge perfect. Ar fi minunat să-mi izbutească! Dar îmi va izbuti oare? Aş vrea să scriu ceva cu totul ieşit din comun. Numai gândul însă că „Ot<ecestvennîe> Zapiski" nu se va decide să-mi publice unele opinii aproape că mă face să-mi piară pofta de a scrie[339]. Dar despre toate astea nu poţi discuta pe larg într-o scrisoare. în general, mă gândesc intens la viitor. Mă gândesc şi la viitoarele noastre mijloace de trai: e o problemă importantă. Până acum Dumnezeu ne-a scos din impas; oare cum ne va fi mai departe? Pe drept cuvânt nu mă gândesc decât la marea Lui milă.

Porumbel drag, poate că ne vom revedea curând. Cât de muL aştept această clipă! Scrisoarea de faţă n-o voi expedia imediat, în speranţa că astăzi îmi va sosi, totuşi, vreo veste de la tine. Ah, de-ar sosi, într-adevăr: tare mă tem că asta nu se va întâmpla. Te îmbrăţişez, îi îmbrăţişez pe copilaşi şi îi binecuvântez. Am vise urâte: îi visez pe fratele meu şi pe tata, ceea ce niciodată nu mi-a prevestit nimic bun[340]. Te sărut la nesfârşit; am început să-ţi duc dorul şi mai mult ca până acum, ceea ce nu-i deloc uşor.

Spune-le copiilor câte ceva din partea mea. Oare sunt bine, sănătoşi, îngeraşii mei? Plecăciuni tuturor, dădacei în mod special. Al tău cel dintotdeauna şi mereu acelaşi,

F. Dostoievski.

Ora 5 seara. Adineaori au deschis poşta, dar de la tine - nimic! Dacă eşti bolnavă, de ce nu mă poate înştiinţa Aleksandr

Karlovici[341]: doar şi-a dat cuvântul că o va face. Ah, Ania, Ania, de-ai şti cum am să mă chinuiesc! Căci şi aşa mi-e greaţă de toate, de-mi vine să-mi pun capăt zilelor! Dar dacă la mijloc e totuşi o nenorocire, şi nu c neglijenţă din partea ta! Doamne, de-aş primi o veste, fie chiar neplăcută, numai să nu stau aşa, fără să ştiu nimic.

76.F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVKAIA

Ems

<Destinaţia: Staraia Russa>   16/28 iulie <18>74

Ania, prietenă dragă, ieri, luni, adică la data de 15/27, ţi-am primit scrisoarea din 7 iulie[342], împreună cu banii anexaţi, ceea ce înseamnă că scrisoarea asta, a ta (din ziua de duminică), a mers 8 zile. Cred că eşti de acord şi tu că, promiţându-mi să-mi scrii marţi şi scrisoarea urmând deci să-mi sosească sâmbătă, dar eu neprimind-o nici sâmbătă, nici duminică, nici măcar luni dimineaţă (8 zile), am fost ca nebun, imaginându-mi că aţi păţit cine ştie ce. în noaptea de duminică spre luni (poate şi datorită stării de încordare), m-a încercat o nouă criză, la numai două săptămâni după ultima, drept care îmi este şi astăzi capul greu, deşi criza, din câte mi-am putut da seamă, n-a fost una dintre cele puternice. - Scrisoarea de faţă ţi-o scriu la repezeală, ca să te înştiinţez cât mai repede că ţi-am primit misiva şi să ajung în timp util la poştă. Să ştii că m-ai mirat, Ania, prin expedierea celor 50 r.; doar ţi-am mai scris, cred, că nu am bani îndeajuns pentru a mă duce la Paris[343], că am renunţat de mult la această călătorie. - Dacă ar fi fost să ajung la Paris, fireşte că ţi-aş fi cumpărat stofa despre care vorbeşti, şi mi se pare foarte ciudat că încerci să mă convingi că ai avea şi tu dreptul la aceşti bani. Bineînţeles că ai acest drept, nici n-ar trebui să ţi-o spun.

în fond, eu sunt acela care te mustru deseori că, având bani, nu-ţi cumperi nimic nou (o pălărioară, de ex<emplu> etc.). Chiar dacă aş trece însă prin Paris [comisionul tău], mi-ar fi tare teamă că n-aş cumpăra ceea ce ţi-ar plăcea, întrucât la treburi dintr-astea mă pricep prea puţin. îmi scrii cam aşa: dacă nu găseşti f a i 11 e *, atunci să-mi iei 2 taioare de stofă mai groasă; eu însă habar n-am ce fel de stofă ar trebui să caut. îmi scrii, de asemenea, crezând că în Franţa preţurile sunt mai mici, să nu fac cumpărături în nici unul din oraşele germane. Dar iată că familia Stakenschneider, venită recent de la Paris, unde cei doi au şi cumpărat câte ceva, mi-a spus că acolo preţurile nu sunt deloc mai mici, ci, dimpotrivă, de când în Franţa a scăzut cam peste tot producţia, ele chi?.r au crescut. - Aşadar, repet, din lipsă de bani îmi va fi greu să ajung la Paris, de aceea cred că nu mă voi duce acolo. Banii tăi însă voi încerca să nu-i cheltuiesc. Şi-apoi

la Berlin am impresia că se găsesc de toate, chiar şi mărfuri pariziene, şi nu ştiu dacă ele sunt cu mult mai scumpe decât la Paris.

Astăzi e marţi 16/28, dar când anume voi pleca de aici - habar n-am. Potrivit indicaţiei lui Grth, voi mai rămâne o săptămână (termenul încheindu-se săptămâna viitoare), iar apoi nutresc speranţa că el îmi va permite, în sfârşit, să părăsesc staţiunea. Când mă uit primprejur, observ că din publicul aflat aici când am venit şi eu la Ems n-a mai rămas aproape nimeni: şi-au isprăvit cu toţii tratamentul şi au plecat. Numai eu mai plictisesc lumea cu prezenţa mea. Dacă în 6 săptămâni nu mă fac bine, e prea pulin probabil să aibă vreo importanţă aspectul cantitativ. Se mai zice pe aici că apele din Ems nu acţionează imediat, rezultatul fiind vizibil abia mai târziu, iama. Să dea Dumnezeu s?. fie aşa. Cei de aici mi-au mai spus chiar de la început că în cea de-a 3-a săptămână de tratament te simţi în general mai bine, iar în-cea de-a 4-a începi să te simţi mai rău. Exact aşa mi s-a întâmplat şi mie. După ce am băut Krenchen timp dc 3 săptămâni, mi-am dat seama că uneori mă simt ca şi

* Tafta (din mătase naturală) (n. tr.).

când aş fi perfect sănătos şi chiar mi-am închipuit că m-am vindecat cu totul. în cea de-a 4-a săptămână însă, am început să mă simt mai rău. Ce-i drept, tratamentul mi-a fost tulburat şi de crizele suferite: ele contractează muşchii pieptului, şi ieri, de ex<emplu>, după ce am ieşit din criză, mi-am dat seama că sunt mult mai răguşit. - Vremea de aici nu uşurează nici ea tratamentul: de 6 zile, de pildă, e o adevărată aiureală - ba soare, ba vânt, ba ploaie (de vreo trei ori pe zi), ba ceaţă. Iar umiditatea îmi dăunează mult. Dacă lumea ar sta să bea apele de la Ems într-un alt mediu climatic, cred că s-ar vindeca mai repede. în prezent au sosit aici mai ales vilegiaturişti ruşi. Stakenschneiderii se plictisesc şi ei ca şi mine, totuşi traiul le e mai vesel: oricum, se află aici amândoi, pe când eu sunt singur cuc. Uneori, în special după-amiază, mă apucă un dor cu care nu se poate asemui nimic altceva, iar către seară - tristeţe, plictis şi, în plus, vânt şi ploaie. în toate aceste şase săptămâni barometrul n-a arătat niciodată vreme frumoasă, aşa încât, chiar dacă au mai fost şi zile frumoase, a doua zi trebuia neapărat să te aştepţi la schimbarea vremii. M-me Stakenschneider şade mereu în casă: suferă de picioare - a răcit încă în copilărie şi are reumatism; deşi nu-i urâtă şi am impresia că-i o persoană cumsecade, totuşi e un lucru ciudat să te însori cu o femeie bolnavă.

- Alte cunoştinţe aproape că nu am; pe unii nu fac decât să-i salut Cât despre nemţii de aici, aceştia sunt nesuferiţi, insuportabili. Prinţesa Şalikova mi-a şi scris din Reichenhall. - Alţii au plecat care încotro. Ceea ce mă preocupă este întrebarea: mă va lăsa oare doctorul să plec săptămâna viitoare sau nu? Dacă ai şti cât de greu îmi vine să mai stau aici, ai înţelege şi de ce mă frământă atâta gândul la plecare.

Scrisoarea ta m-a bucurat mai ales prin vestea că sunteţi cu toţii bine, sănătoşi. Dacă n-aş fi primit plicul aseară, ţi-aş fi trimis o telegramă: cu gândul acesta mă şi dusesem la poştă. Oricum, îţi voi mai trimite de aici o

scrisoare (ba, poate, chiar două). Sărată-1 şi felicită-1 din partea mea pe Fedicika: a împlinit trei ani - e ditamai bărbatul! Şi când te gândeşti că l-am văzut când avea trei minute! - Sunt grozav de bucuros că
291
(aşa cum îmi scrii) stai şi tu mai bine cu sănătatea, căci sunt aici mereu cu gândul la tine. Grijile însă, Ania, abia urmează. Deocamdată, deşi e timpul să m? apuc de scris, încă mai lucrez la alcătuirea planului. în acest sens, am devenit teribil de circumspect. O, de-aş începe cum trebuie romanul! Sper că şi epilepsia mă va lăsa în nace măcar în primele luni de lucru. Dar nu cumva am devenit mai slab pentru aşa ceva, vreau să spun, mai lipsit de putere din punct de vedere fizic? Cu alte cuv<inte>, de lucrat, să doresc a lucra, dar să nu mă mai ajute capul? Acum îţi spun la revedere, îngerul meu. Te îmbrăţişez mult, pe copii îi binecuvântez şi îi sărut. Iată că în curând vom pleca din nou la oraş şi din nou vor sta copiii în spatele ferestrelor închise. Plecăciuni tuturor: lui Al<eksandr> K<arlov>ici, părintelui şi dădacei. Poza lui Gambetta[344] aş aduce-o cu mine, dar de unde s-o iau? încă o dată te îmbrăţişez. Iubeşte-mă şi tu pe mine, iubeşte-mă cu adevărat, vede Dumnezeu cât de mult te iubesc.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

77. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

<Destinaţia: Staraia Russa>17129 iulie <18>74

Ania, prietena nepreţuită, mai adaug aici câteva cuvinte la scrisoarea pe ;are ţi-am trimis-o ieri după-masă, pentru a-ţi răspunde astfel la scrisoarea ta, primită după ce ţi-am expediat-o pe a ir.ea. Cred că nu ţi-ai putut imagina că ultimele tale două scrisori îmi vor sosi aproape concomitent. Dar asta e poşta noastră rusească - procedează cum vrea, cum îi tună, şi nu se supune nici unei legi. Să reţii timp de 4 zile în plus o scrisoare numai pentru că este una de valoare! (Doar nu în Germania a fost reţinută!) îmi scrii că te bucură însănătoşirea mea.
232
Adevărul e însă că nu m-am vindecat pe deplin; poate doar mă simt ceva mai bine, întrebându-mă, totuşi: oare cum va fi la iamă? Ce-i drept, mai sufăr încă şi de pe urma recentei mele crize (cea din urmă cu trei zile). Asemenea crize au o acţiune nefastă asupra plămânilor mei (se contractă ceva acolo), iar pe deasupra, ieri şi astăzi, în blestemata asta de staţiune plouă cu găleata. Au mai fost şi până acum ploi, ba chiar câte 5 zile în şir, dar ceea ce a fost ieri şi azi întrece orice măsură. în plus, fie că este vorba de acţiunea apei Krenchen, fie de cea a climei de aici, toată lumea năduşeşte întruna. Cum poţi să rezişti, aşadar, plin de năduşeală, umezelii ce te înconjură? Răceşti fără să vrei. îţi mulţumesc că nu uiţi să-mi scrii despre copilaşi: numai la ei mă gândesc şi îi visez mereu. Te . og însă, Ania, să nu mă mai încarci cu diverse comisioane. Femeile cred îndeobşte că dacă ai plecat undeva, ai la dispoziţie de zece ori mai mult timp decât alţii. Aşa, de ex<emplu>, îmi scrii că, odată sosit la Petersburg, să trec pe la Mih<ail> Mih<ailovici>, ca să-l întreb despre cele 400 de ruble prevăzute în poliţa pe

care o deţine Golubeva[345]. Dar, prietenă dragă, o atare dispoziţie eu o consider cu totul nepotrivită. Căci, în afara faptului că nu mă voi afla la Petersburg decât în trecere, să rămân acolo mai mult nu pot şi nici nu vreau - aş putea, pur şi simplu, să nu-1 găsesc pe Mişa acasă; şi-atunci este cazul oare să mai rămân acolo o zi în plus? Pe la Mişa fireşte că am să trec, dar nu pot să promit că-1 voi şi aştepta, dacă va fi plecat de acasă. Mă întreb însă: de ce nu vrei să-i scrii chiar tu? Termenul se încheie la 30 iulie, şi chiar dacă nu crezi că vei căpăta un răspuns de la dânsul, totuşi este foarte nimerit să-i scrii ca să-i aduci aminte. Să-i demonstrezi, altfel spus, că noi n-am uitat, iar în afară de asta nici nu este bine să-i laşi pe mâini o asemenea sumă. Aşa fiind, o aducere aminte de acest fel poate să acţioneze şi ca un mijloc de siguranţă. Nu vreau să spun că n-aş avea încredere în el, totuşi... Cât despre scrisoarea în sine, poţi să nu-i aşterni decât vreo 4 rânduri şi atât. Căci eu nici nu ştiu când anume voi ajunge la Petersburg. Abia săptămâna viitoare ma voi duce la Orth şi, aşa cum îmi va recomanda el să fac, aşa voi face. Dacă

va insista să mai rămân o săptămână, voi mai rămâne. Doar mi-a recomandat Koşlakov să beau apa Krenchen vreme de 6 săptămâni, nu-i aşa? Or, eu nu beau apa ast" decât de-abia de
5 săptămâni. Nu-mi plac, de asemenea, deciziile pe care le iei chiar şi acum, privind expedierea unor scrisori de-ale tale la Paris şi la Berlin. Căci eu poate că voi mai rămâne aici, iar dacă voi trece în grabă prin Berlin (oare ce am de făcut acolo?), îmi va fi greu să alerg în mod special la poşte restante pentru a primi scrisoarea în cauză. Cât despre Paris, oricât aş sta să calculez, îmi dau seama că nu voi ajunge acolo: nu voi mai avea bani. Aşa încât scrisoarea ta va rămâne la Paris în vecii vecilor, îmi scrii de asemenea: „Toate astea pentru cazul când vei pleca pe data de 16 iulie“, dar dacă ţi-am şi scris vreodată aşa ceva, n-am vorbit ca despre un lucru sigur, ba chiar ţi-am şi argumentat că totul depinde de doctor. 16 iulie a fost ieri, iar eu nu numai că n-am plecat, dar poate că voi mai rămâne aici vreo 10 zile.

Te rog să nu crezi că prin ceea ce-ţi scriu aş bombăni. Vreau doar să-ţi atrag atenţia că eşti prea repezită şi nu iei în seamă o serie întreagă de circumstanţe.

De asemenea, să nu consideri acest bileţel drept o scrisoare. Nu fac decât să adaug câteva rânduri la scrisoarea de aseară. Ien mi-a fost tare, tare urât. Aici vremea trece atât de încet, încât ai zice că totul e lipsit de viaţă. Am mai structurat câte ceva în cuprinsul planului, dar nici acum nu ştiu dacă sunt mulţumit sau nu. Tot mă gândesc, Ania, că din toamnă vor începe pentru noi zile plicticoase, ba chiar zile grele. Dar după recenta criză care m-a încercat şi când afară plouă, iar eu sunt atât r)e plictisit, nici nu mă pot aştepta să-mi apară în minte imagini frumoase.

De acum încolo, chiar dacă îmi voi sfârşi într-o bună zi tratamentul, cât de mult va mai dura şi călătoria spre casă - Doamne, Dumnezeule! Drumul de aici până la Berlin, apoi până la Petersburg şi Staraia Russa - voi avea parte de zile şi nopţi întregi de nesomn! Mai pe scurt - urâtă perioadă.

La revedere, porumbelule, te sărut mult, la fel pe copii.
234
Toată noaptea am visat-o pe Liubocika. Oare de ce o fi persistând acum în asemenea măsură epilepsia asta? Să fi contribuit la asta clima din Ems? Se prea poate: în ţinutul acesta ticălos s-au adunat, pesemne, toate mizeriile. Te îmbrăţişez.
Al tău întru totul, F. Dostoievski.
Sărută-i pe copii şi vorbeşte-le despre mine.
78.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA
Ems
<Destinaţia: Staraia Riissa> 20 iulie/l august <18>74
Sâmbătă
Ieri, Ania, prietena mea dragă, ţi-am primit scrisorica, la care mă grăbesc să răspund, deşi nici acum nu am a-ţi comunica nimic sigur, întrucât la doctor am să mă duc abia marţi. Mâ gândesc totuşi că s-ar putea de astă dată să mă lase să plec. aşa încât miercuri, ba poate chiar marţi, cred că am să şi pornesc la drum, cel mai probabil spre Petersburg, deşi încă nici eu nu ştiu: poate că am să poposesc undeva mai pe aproape, să mă mai destind niţel, deoarece la Ems m-am plictisit de moarte. Nu este totuşi ceva sigur (deşi cred că ar fi posibil). Dar poate că doctorul îmi va propune să mai rămân o săptămână, şi-atunci, desigur, voi rămâne, mai ales dacă va insista s-o fac. Cât despre Paris, oricum aş sta să socotesc, totul îmi iese atât de la limită, încât cu asemenea finanţe nu cred că ar fi înţelept să risc a pleca într-o atare călătorie. - Dacă voi face un popas !a Berlin, mă voi uita după acel f aii le al tău (căci să te uiţi nu-i păcat). Acolo mărfurile se vând cu etichetă pariziană originală şi, aşa cum zice lumea, poţi să le cumperi cu acelaşi preţ ca la Paris, pentru că cei de la Paris se pricep foarte bine să-i jefuiască pe turişti şi, după cum se mai spune, să-i facă a cumpăra dacă nu cu bani mai mulţi, cel puţin o cantitate mai mare decât ar avea ei nevoie; ăsta, se zice, le-ar fi obiceiul. Fireşte, dacă
235
materialul va fi prost şi scump, n-am să-l iau. îţi scriu toate acestea în sensul că la Berlin sunt mărfuri din belşug. - Cu toate că vei primi şi scrisoarea de faţă şi cu toate că e foarte posibil să plec de aici pe la mijlocul săptămânii viitoare, totuşi apelez la înţelepciunea ta şi te sfătuiesc să nu iei totul ad litteram: Orth poate să modifice întreaga situaţie. Dacă o va face, fireşte că te voi înştiinţa. Iar dacă mă va mai opri pentru o săptămână, voi fi nevoit să cheltuiesc tot restul banilor care mi-au mai rămas. Iată că a şi trecut aproape întreaga săptămână prescrisă ultima dată de acelaşi Orth, dar ce folos? Ţiuiturile din piept (datorate fie crizei, fie vremii urâte) nu încetează deloc. într-un cuvânt, deşi tratamentul a adus o anume ameliorare, boala în sine n-a trecut[346]. Toată speranţa mi-e în faptul că, aşa cum se vorbeşte aici, rezultatul tratamentului se va vedea mai târziu, la iarnă. Iar după aceea vom mai vedea.
îţi mulţumesc, draga mea, că-mi scrii despre copilaşi: pe Liubocika parcă o văd în faţa mea. Mi-e dor de ei de nu mai pot. Azi-noapte te-am visat din nou

şi, trezindu-mă, mi-a părut grozav de rău că nu eşti lângă mine. Am visat-o şi pe Liubocika: se făcea că plânge şi-mi tot spune ceva. Sunt tare îngrijorat în ceea ce îi priveşte pe amândoi: cum trec două-trei zile, cum încep să mă întreb - oare nu vor fi păţit ceva? Astăzi cred că-i prima zi când îmi simt capul cu totul limpede după criza care m-a încercat. Dacă n-ar fi crizele astea, sunt convins că tratamentul mi-ar fi de mai mare folos. Un lucru e sigur: în tot restul mă simt mult mai bine decât până acum: puterile, somnul, pofta de mâncare îmi sunt acum la înălţime. Măcar acest câştig pot să-l atribui apelor de la Ems, dar şi faptului că timp de 6 săptămâni m-am sculat zilnic la ora 6. Stak′ r\,chneider susţine şi el că nu m-a văzut niciodată arătând aşa de bine ca acum. - Din cauza ploilor şi ceţurilor de aici multă lume s-a ales cu răceală. Bineînţeles, am răcit şi eu. - O oarecare îngrijorare mă încearcă şi atunci când mă gândesc la călătoria de înapoiere, în special la cea de la Petersburg la St<araia> Russa: te pomeneşti că va trebui să aştept şi vaporul, să-mi dea de furcă şi traversarea lacului. - Ce mult mă întristează faptul că n-am ce şi n-am cu ce să vă iau câte ceva de aici.
236
- Cred, totuşi, că în august, mai bine zis, la începutul lui august după stilul nostru, voi ajunge la Russa, aşa cum am şi presupus. Mi-e teamă atunci când mă gândesc la ceea ce ne va aştepta la Petersburg, cu alte cuvinte, la viitoarele noastre mijloace de trai; numai la treaba asta mi-e gândul. De asemenea, cum vom izbuti să închiriem un apartament. Iată încă o problemă! - Am pregătit aici 2 planuri ale romanului, şi nu ştiu la care din ele să mă decid. Dacă în august ne vom rezolva toate problemele, spre sfârşitul acestei luni mă voi apuca de scris. Ştii însă la ce mă mai gândesc? Mă întreb mereu: voi mai avea oare forţa şi sănătatea necesare pentru o trudă de ocnaş ca cea de până acum? Şi-apoi, cu ce m-am ales: romanele le-am dus la bun sfârşit, dar sănătatea, în totalitatea ei, îmi e zdruncinată. Dacă o voi duce cu sănătatea aşa cum am dus-o la începutul iernii trecute, nu va fi foarte bine pentru munca mea viitoare.

Deşi staţiunea a început să se cam golească, ruşi mai sunt aici cu nemiluita. Şi câtă plictiseală: mereu plouă, e ceaţă, zici că suntem în noiembrie. (îmi pare rău că nu am ciorapi de lână pentru călătoria de noapte pe calea ferată Novgorod<skaia> şi cu vaporul, în caz de vreme urâtă.) Să dea Dumnezeu să găsesc la Russa vreme frumoasă. Bine ar fi, de asemenea, să nu ajung la Petersburg în ajun de duminică ori sărbătoare, căci vreau să găsesc lumea acasă. Stakenschneiderii pleacă, la rândul lor, săptămâna viitoare, la Gatcino, dar eu voi încerca să nu călătoresc împreună cu ei. Apropo: am aflat că în Franţa transportul costă cel mai mult: de la Ems la Paris - 70 de franci, fără bagaj, dar ce e cel mai rău, pe liniile directe trenurile sunt lipsite de clasa a două. Cel puţin, aici, la gară, se vând, până la Paris, bilete speciale la vagon mixt, adică, pe teritoriul Germaniei călătoreşti cu clasa a 2-a, iar în Franţa - cu clasa l-a. Stakenschneiderii şi-au cheltuit banii, şi-acum fac nişte economii teribile, totuşi prin Franţa au călătorit cu clasa l-a. susţinând că în trenurile franţuzeşti această clasă este mai proastă decât clasa a 2-a în cele germane, şi aceasta, pentru că oamenii stau înghesuiţi

precum scrumbiile, iar banchetele sunt foarte prost construite. Acolo se călătoreşte mult, de aceea antreprenorii întrec măsura. - Tot Stakenschneiderii mi-au spus
237
că la Paris f a i 11 e nu mai e la modă, şi lumea nu-1 mai cumpără zicând că se şifonează şi se uzează uşor; din materialele de culoare neagră la modă este acum un alt material numit d r a p, şi lumea se repede să-l cumpere. Ei mi-au şi arătat acest drap: el seamănă foarte mult cu faille, dar mai mult cu paudesoie glace* de mai demult.

Deşi ne vom revedea curând, totuşi mă gândesc la voi cu aceeaşi îngrijorare; de nu vi s-ar întâmpla ceva rău. După ce voi reveni acasă, din nou va trebui, Ania, s-o ducem de azi pe mâine sau, mai precis, cum o da Dumnezeu. Şi, ceea ce este mai rău - încă mai avem datorii, aşa încât nu putem economisi nimic. Măcar trei ani să mai fiu sănătos - poate voi izbuti să ne redresăm. Mai amănunţit însă despre toate acestea vom sta de vorbă, suspinând, când ne vom revedea. Iar în prezent - oare ce-mi va mai spune Orth? La revedere, prietenă nepreţuită. Doar tu singură îmi stăpâneşti sufletul şi visul. Sărută-i pe copilaşi şi ai grijă de ei. Sunt întru totul al vostru, pretutindeni şi totdeauna. Vă îmbrăţişez din tot sufletul.

Al vostru, F. Dostoievski.

Plecăciuni cuvenite tuturor.

P. S. Azi-dimineaţă strălucea soarele, dar acum - din nou ceaţă, din nou nemţi, din nou bate vântul. E trist aici.

79. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinaţia: Perersburg>17 decembrie <18>74

Dragă Ama, la noi totul este în ordine[347]. Copiii sunt deocamdată foarte cuminţi, şi-au făcut sălaş în salon, au aşezat acolo nişte scaune şi se joacă. Eu m-am sculat la ora 2 - nu m-a trezit nimeni, pesemne că eram prea ostenit după acel rămas-

* De la Padur (oraş italian) şi soie - mătase (fr.) - ţesătură groasă de mătase {n. red. ruse).

238
bun mult prea intens la despărţirea de tine. Copiii au mâncat nişte came de viţel, lapte, pesmet şi au fost la plimbare; după aceea au dat zăpada la o parte; toată plimbarea a durat vreo 40 de minute. Am considerat că au voie s-o facă. Oare unde-i fi tu la ora asta, oare ai ajuns la Novgorod? Voi aştepta o telegramă. Cel mai important lucru e să nu faci la Petersburg eforturi prea mari şi inutile: ai la dispoziţie timp suficient; să nu te gândeşti decât la problemele cele mai de seamă, adică, la unii dintre creditori (la Vargunin, de exemplu[348]). Să nu ne uiţi nici pe noi: totuşi avem mare nevoie de bani, iar deocamdată relaţiile mele cu Nekrasov nu le pot socoti nici măcar prea sigure[349]. Plicul de faţă îl voi duce la poştă desfăcut, aşa cum zici tu, dar nu cred să existe solicitări deosebite privind Casa Morţilor*. Şi-apoi, la Petersburg e acum harababură[350], nu le stă mintea la asta. Presimt că vei avea neplăceri cu alde Panteleev[351], iar dacă vei avea de încheiat nişte

tranzacţii cu negustorii, nu cred că vei putea să faci faţă. La revedere, te îmbrăţişez şi te sărut mult.

Al tău întru totul, F. Dostoievski Nu te grăbi fără rost; e mai bine să duci treburile până la capăt, chiar dacă ele te-ar face să mai întârzii acolo.

80.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinaţia: Petersburg> 18 decembrie <18>74

Draga Ania, azi-dimineaţă am fost trezit [de dimineaţă] la ora 9, fiindu-mi adusă telegrama ta, care, desigur, m-a bucurat. Oare ai călătorit bine? La ora asta s-ar putea să te fi întâlnit şi cu Ivan Grigorievici, şi cu Panteleevii (cu care, fireşte, te-ai certat). Ania, pentru numele lui Dumnezeu, nu te impacienta, acţionează calm, fără să te repezi, fără să fii disperată, şi, în primul rând, nu-ţi neglija sănătatea, dormi mai mult şi fă

* Opera Amintiri din Casa Morţilor de F. M. Dostoievski («. tr.).

neapărat tot ce ţi-am recomandat în legătură cu doctorii. La noi totul este în ordine, copilaşii sunt sănătoşi. Astăzi, vremea e mai frumoasă, şi i-am trimis, ce-i drept, abia la ora 2, la părintele, dându-le şi bani pentru birjar. Amândoi aşteaptă jucării. Aseară l-am întrebat pe Fedea: ştii unde e mama? A căzut pe gânduri, apoi, arborând o mină preocupată, mi-a răspuns: „Nu ştiu“. Tot ieri, în timp ce-mi umpleam ţigările, cei doi au început să danseze, şi Fedea a născocit o nouă figură: Lilea stătea în faţa oglinzii, iar el lângă uşă, apoi, păstrând un anumit ritm (Lilea s-a dovedit a fi foarte graţioasă), amândoi porneau unul către altul; întâlnindu-se (fără să piardă ritmul), Fedea o pupa, după care se despărţeau din nou: Fedea pornind de astă dată către oglindă, iar Lilea spre uşă etc. Au repetat figura asta de vreo 10 ori la rând şi de fiecare dată, întâlnindu-se, s-au pupat. Câtă graţie la amândoi!

Scrisori să ştii că n-am primit de la nimeni. Nekrasov cred că a dat materialul meu direct la tipar; nu ştiu însă dacă îmi va trimite şpalturile[352]. Bine ar fi ca toate problemele noastre să se rezolve cum trebuie. La revedere, Ania. Cred că abia pe 20 s-ar putea să primesc o scrisoare de la tine cu relatarea evenimentelor. Ar fi însă mai bine să-mi povesteşti totul când ai să revii aici, iar până atunci să nu-mi trimiţi decât o simplă enumerare de fapte, insistând poate doar asupra unor întâmplări mai deosebite. La revedere, te îmbrăţişez mult.

Al tău, care te iubeşte din toată inima şi căruia îi este dor de tine,

F. Dostoievski.

Copilaşii te sărută.

Să nu ne duci grijă; la noi, deocamdată, totul este în ordine.

81.F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinaţia: Petersburg> 19decembrie<18>74

Dragă Ania, îţi scriu, iată, cea de-a treia scrisoare. Sper să primesc astăzi de la tine măcar câteva rânduri. La noi toată

lumea este bine, sănătoasă. Copilaşii se plimbă şi se joacă. Astăzi vremea

este destul de caldă, însă cam umedă; copiii totuşi s-au plimbat mult Amândoi se comportă admirabil; Fedea face cam multe năzbâtii,.dar ele sunt cu totul nevinovate. Lilea e tare drăguţă. Cei doi s-au luat la ceartă din cauza unor lopăţele: Fedea n-a vrut să-i dea Lilei lopăţica lui, să se joace, iar fata a declarat că el „nu-si iubeşte sora“. Fedea însă a strigat imediat: „Ce tot spune! Ba eu o iubesc zi şi noapte!" Ceva mai târziu o aud din cabinet pe Lilea plângând în hohote. Intru la ei: hohotind întruna, mi se plânge că Fedea n-a vrut să-i şadă pe gei.unchi aşa cum şade la dădacă. „Dacă te duci numai la ea, atunci ea să-ţi fie soră!“ I-am împăcat, aşezându-i-1 pe Fedea în poală, unde a stat câteva minute.

Ieri ţi-am trimis scrisoarea lui Cerenin[353]. Cere cam puţin: doar 5 exemplare! Se tem cu toţii să-şi plătească datoriile, şi-apoi cred că n-a vândut numai 6 exemplare din Demonii, ci mai multe, aşa încât nu mai solicită alte exemplare numai ca să nu ne plătească suma datorată. Asta înseamnă că nu e deloc avantajos să dai cărţi în condiţii de comision. - Presimt, de altfel, că nici din Casa Morţilor n-o să fie solicitate prea multe exemplare[354].

Acum, în momentul de faţă, cred că te agiţi mult, umbli şi pe jos. şi cu birja. Te rog să nu te grăbeşti, să nu te repezi şi, mai ales, să ai grijă de sănătatea ta. Tot am impresia că ai să răceşti şi-ai să faci cine ştie ce complicaţie. Vremea la voi e frumoasă? Să te duci neapărat pe la doctori.

Ieri mi-a trimis scrisorica ei Prohorovna, şi, la rându »neu, ţi-am trimis-o ţie. Te rog, pentru numele lui Hristos, s-o cauţi şi să-i dai ceva cu prilejul sărbătorilor, dar nu mai puţin de 3 ruble. Te rog, Ania.

Eu sunt sănătos. Copiii sunt sănătoşi şi ei şi dorm bine. Mi-e tare, tare dor de tine. Te îmbrăţişez şi te sărut, copiii de asemenea.

Al tău, care te iubeşte,

Fiodor Dostoievski.

Ai grijă de sănătatea ta.

82. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinaţia: Petersburg> 20 decembrie <18>74

Dragă Ania, ţi-am primit ieri somnoroasa scrisorică[355], de numai 10 rânduri, dar am rămas foarte mulţumit că măcar ai ajuns cu bine la destinaţie. Cel mai important lucru e sănătatea. Oare ce vei fi făcând? Tc aştept nu numai cu nerăbdare, dar şi cu multă curiozitate. Cred că vei avea ce să-mi povesteşti. Copilaşii sunt, slavă Domnului, sănătoşi, să nu le fie de deochi. Pe mine ei nu mă supără; dimineaţa, eu dorm până târziu. Deşi astăzi nu-i o zi prea friguroasă şi nici nu bate vântul, totuşi e un fel de umezeală, e o zi cu brumă. Eu însă i-am trimis să se plimbe până la părintele şi le-am dat bani pentru birjar. Lilea e foarte drăguţă, Fedea la fel, doar că s-a cam obrăznicit, n-o ascultă pe dădacă şi face pozne; noaptea însă doarme foarte bine, la fel şi Lilicika. Te aşteaptă amândoi să vii acasă şi ziceau ieri că te iubesc foarte mult. Tot ieri, pe la prânz, m-a vizitat preotul (de la Sf. Gheorghe[356]) şi a stat cam un ceas, până când am plecat amândoi spre poştă.

Din păcate, aproape nimeni dintre librari nu dă semne de viaţă. După toate aparenţele, Casa Morţilor va rămâne pe tejghele; poate doar mai târziu, încet şi treptat, volumul va fi achiziţionat de biblioteci şi de unii amatori. Nu prea suntem apreciaţi, Ania. Ieri am citit în „Grajdanin" (poate că ai auzit şi tu) că Lev Tolstoi şi-a vândut revistei „Russki vestnic" romanul ce însumează 40 de coli - acesta urmând a fi publicat din luna ianuarie încolo - cu cinci sute de ru jle coala, adică pentru suma de 20.000. Mie nici 250 r. nu s-au decis pe loc să mi-i dea, iar lui L. Tolstoi s-au repezit să-i plătească 500[357]. Văd qă sunt prea puţin apreciat, [şi asta] pentru că doar prin muncă îmi duc zilele[358]. - Acum, Nekrasov, dacă are să-mi găsească ceva potrivnic orientării lor, poate foarte bine să mă înghesuie: doar ştie prea bine că „R<usski> vestnic" n-are să-mi ia acum (adică, pentru anul viitor) nimic,

deoarece [revista] redacţia respectivă e ticsită de romane. Să ştii însă: chiar dacă am ajunge anul acesta să umblăm cu cerşitul, eu nu am să-mi cedez nici măcar un rând în ceea ce priveşte orientarea. N-o fi aflat oare ceva Poleakov despre cazul nostru?[359] Măcar de-am căpăta nişte bani mai repede şi pentru orice eventualitate! Căci am putea să ajungem la strâmtoare. De la Nekrasov nici acum n-am primit nici o veste[360].

La revedere, Ania, te îmbrăţişez; scrisoarea asta n-o vei primi mai devreme de 23, şi, cine ştie, poate că ea nici nu te va mai găsi la destinaţie. Prin urmare, este ultima mea scrisoare; să-ţi mai scriu una mâine ar însemna să risc mult ca ea să nu te mai găsească. Să ştii deci asta şi să nu fii îngrijorată. Să nu-ţi faci griji nici în ceea ce îi priveşte pe copii: eu văd de ei, şi asta nu mă supără în mod deosebit. Te rog să nu pierzi ori să laşi pe undeva scrisorile mele, acolo unde eşti găzduită, ca să nu le citească şi alţii. Dacă scrisoarea asta te va mai găsi acolo, trans- mite-le plecăciuni din partea mea lui Mihail Nikolaevici[361] şi fratelui tău. Ce mai face Ana Nikolaevna?[362] N-a plecat cumva şi dânsa cu Ivan Grigorievici? Transmite-i, de asemenea, plecăciuni.

La revedere. Ai grijă de sănătatea ta, căci ziarele tot scriu despre cazuri de febră tifoidă. Pentru numele lui Hristos, ai grijă.

Ai tăi cu toţii: Eu, Lilea şi Fedea.

F. Dostoievski.

Ajuns adineaori la poştă, n-am găsit nici o scrisoare de la tine. Ce s-o fi întâmplat? Din nou am să mă chinuiesc coată noaptea.

COMENTARII

1866

1

1 Bazunov, Aleksandr Fiodorovici (1825-1899) - reprezentant al unei cunoscute, în Rusia, familii de editori şi librari. A publicat, în volume separate şi în serii de Opere, lucrări ale unor autori ruşi şi străini, printre care şi operele lui Dostoievski Amintiri din Casa morţilor (1862) şi Crimă şi pedeapsă (1867).

2 Este vorba de romanul Crimă şi pedeapsă.

3 Intr-o notă inclusă în volumul Scrisori către soţie, A. G. Dostoievskaia

aduce lămuriri privind scrisoarea de faţă: „La 9 decembrie era ziua mea onomastică, precum şi ziua onomastică a mamei mele, Anna Nikolaevna Snitkina. De obicei, se adunau la noi cu acest prilej rudele şi prietenii. L-am invitat cu insistenţă pe F<iodor> M<ihailovici> să poftească în ziua aceea la masa de prânz. In afara stării de slăbiciune de după o criză recentă, urmele căreia încă nu dispăruseră... asemenea întruniri, când încă nu se simţea întremat pe deplin, erau pentru el greu de suportat. De aceea... a preferat să-l trimită, pentru a ne felicita, pe fiul lui vitreg, Pavel Alekseevici Isaev. care mi-a remis această scrisoare, împreună cu o brăţară de aur“.
2

4 La 8 noiembrie 1866, Anna Grigorievna Snitkina a devenii logodnica lui Dostoievski.

5 Este vorba de familia Verei Mihailovna Ivanova (1829-1896). sora scriitorului la care el ţinea foarte mult.

6 După cum remarcă A. G. Dostoievskaia într-una din notele la

volumul menţionat mai sus, Vera Mihailovna intenţionase la un moment dat să-l apropie pe Dostoievski de cumnata sa. Elena Pavlovna Ivanova (1813-1883), pentru ca, după moartea soţului acesteia, care, de mai mulţi ani, suferea de o boală incurabilă, scriitorul să se poată gândi la o eventuală căsătorie. In vara anului 1866. Dostoievski, într-o conversaţie purtată cu Elena Pavlovna, a făcut o aluzie la această eventualitate, iar mai târziu, după ce se hotărâse să se căsătorească cu A. G. Snitkina. era urmărit de gândul că, poate, trezise la cumnata surorii sale speranţe cărora nu le-a fost dat să se împlinească. După moartea soţului ei (1869) şi căsătoria lui Dostoievski, E.P. Ivanova a păstrat cu scriitorul şi cu soţia acestuia relaţii dintre cele mai prieteneşti.

7 Ivanova. Sofia Aleksandrovna (1846-1907) - nepoata preferată a lui Dostoievski. fiica surorii sale Vera Mihailovna Ivanova. Traducătoare de romane englezeşti (ale lui Dickens în special) pentru revista „Russki vestnik", Sofiei Aleksandrovna scriitorul i-a dedicat romanul său Idiotul (în varianta pentru revistă, apărută în anul 1868), iar celei dintâi dintre fiicele sale i-a dat numele de Sofia. Sunt cunoscute 21 de scrisori ale lui Dostoievski către S.A. Ivanova şi 2 scrisori ale Ivanovei către Dostoievski.

8 După mărturia A. G. Dostoievskaia, oculistul Eduard Andreevici Junge (1833-1898), în tratamentul căruia s-a aflat o vreme scriitorul, cunoscând că între acesta şi viitoarea sa soţie este o diferenţă de vârstă de aproape 25 de ani, a încercat să-l oprească de la încheierea respectivei căsătorii (Scrisori către soţie).

9 în cursul anului 1866, în paginile revistei „Russki vestnik" începuse să apară, în foileton, romanul lui Dostoievski Crimă şi pedeapsă. Urmând să se căsătorească şi să plece în străinătate, scriitorul a făcut o călătorie la Moscova, spre a solicita celor doi redactori ai acestei reviste, Mihai! Nikiforovici Katkov (1818-1897) şi Nikolai Alekseevici Liubimov (1830-1897), un avans în suma de 3 000 de ruble.

10 Ivanova, Maria Aleksandrovna (1848-1929) - nepoata lui Dostoievski,

sora Sofiei Aleksandrovna, pianistă, elevă a lui N. G. Rubinstein. Venind la Moscova şi vizitând familia surorii sale, Dostoievski o ruga deseori pe Maria Aleksandrovna să-i cânte la pian.
246

11 Dostoievski, Fiodor Mihailovici-junior (1842-1906) - nepotul scriitorului, fiul fratelui său Mihail Mihailovici. Pianist şi el, elev al lui A. G. Rubinstein.

12 Ivanova, Iulia Aleksandrovna (1852-1924) - cea de-a treia fiică a Verei Mihailovna Ivanova.

13 Isaev, Pavel Aleksandrovici (1848-1900) - fiul Măriei Dmitrievna Isaeva (1828-1864), prima soţie (din februarie 1857) a lui Dostoievski. Ulterior între el şi A. G. Dostoievskaia - potrivit mărturisirii acesteia - relaţiile nu au fost dintre cele mai bune (Amintiri~).

\ 4 ha nov, Aleksandr Aleksandrovici (1850—?) - fiul cel mai mare al Verei Mihailovna Ivanova, inginer de căi de comunicaţii.

15 Hmîrov, Dmitri Nikolaevici (1847-1926) - profesor de matematică, căsătorit în 1876 cu Sofia Aleksandrovna Ivanova.

16 Este vorba de Anna Nikolaevna Snitkina (1812-1893), născută Meltopeus, mama A. G. Dostoievskaia. Scriitorul a întreţinut relaţii constant calde cu soacra lui şi a apelat nu o dată la ea în probleme de ordin practic.

17 Snitkin, Ivan Grigorievici (1849-1887) - fratele A. G. Dostoievskaia, absolvent al Academiei agricole „Petru 1“ din Moscova. Potrivit Annei Grigorievna, Dostoievski a ţinut mult la cumnatul său şi, în pofida diferenţei de vârstă, i-a acordat o deosebită consideraţie (Amintiri).

1867

3

18 Leontiev, Pavel Mihailovici (1822-1874) - filolog şi gazetar, profesor la Universitatea din Moscova, colaborator al revistei ..Russki vestnik". Exercita o considerabilă influenţă asupra lui M. N. Katkov în alegerea lucrărilor ce urmau să apară în paginile publicaţiei. Lui îi atribuia Dostoievrki răspunderea pentru refuzul redacţiei de a-i publica, în anul 1859, opera Satul Stepancikovo şi locuitorii săi.

19 Ivanov, Aleksandr Pavlovici (1813-1868) - soţul Verei
247
Mihailovna Dostoievskaia. medic, caraclerizat de scriitor drept „un om rar, un suflet nobil".

20 „Deosebii de spirituală era Maria Sergheevna Ivancina- Pisareva, o prietenă a fiicelor Verei Mihailovna", relatează A. G. Dostoievskaia. M. S. Ivancina a servit drept prototip personajului „Maria Nikitisna" din romanul lui Dostoievski Eternul soţ (Amintiri).

21 Scriitorul l-a cunoscut pe medicul Stepan Dmitrievici lanovski (1815-1897) în anul 1846. S. M. lanovski este autorul unor Amintiri despre Dostoievski, publicate, în anul 1885, în revista „Russki vest- nik“.

22 Cunoscutul poet şi publicist slavofll Ivan Sergheevici Aksakov (1823-1886) a editat, între anii 1867-1868, ziarul cu profil politic şi literar „Moskva“,

încercând să-l atragă pe Dostoievski în rândul colaboratorilor acestei publicaţii. Scriitorul n-a acceptat propunerea, unul dintre motivele refuzului fiind faptul că, la începutul anilor ’60. polemizase cu colaboratorii unui alt ziar, şi el de orientare slavofilă, „Den“, editat de acelaşi publicist. Ulterior însă, începând cu a doua jumătate a anilor ’70. se va afla cu Aksakov în relaţii mai apropiate.

23 Maikov, Apollon Nikolaevici (1821-1897) - poet, traducător şi critic literar, bun prieten cu Dostoievski încă din a doua jumătate a anilor ’40, când a împărtăşit ideile grupului subversiv al lui Petraşevski, din care făcea parte scriitorul.

24 Ultimele două capitole şi epilogul romanului Crimă şi pedeapsă au fost publicate în numărul din decembrie 1866 al revistei „Russki vestnik".

25 Este vorba despre numărul din noiembrie 1866 al revistei „Russki vestnik", unde continua să apară romanul Crimă şi pedeapsă.

26 Miliukov, Aleksandr Petrovici (1817-1897) - profesor şi scriitor, aflat în relaţii prieteneşti cu Dostoievski încă din anii ’40. In cartea sa Întâlni i şi cunoştinţe din lumea literelor (1890), A. P. Miliukov îi consacră lui Dostoievski un întreg capitol.

4

27 Datarea acestei scrisori, precum şi a următoarelor patru a fost făcută de către A. G. Dostoievskaia.

248

In cuprinsul notelor la volumul Scrisori către soţie, există, cu privire la această scrisoare, următoarea remarcă a A. G. Dostoievskaia: „La 14 aprilie 1867, două luni după căsătoria noastră, am plecat împreună în străinătate şi, timp de o lună, am poposit la Dresda. De aici, F<iodor> M<ihailovici> a plecat la Homburg, unde, pe vremea aceea, exista ruletă, iar eu am rămas la Dresda, în grija gazdei noastre".

28 In anul 1854, în oraşul Semipalatinsk din Siberia, unde, după ispăşirea celor 4 ani de temniţă (la care fusese condamnat pentru că făcuse parte din grupul lui Petraşevski), se afla exilat Dostoievski, a fost numit un nou procuror în persoana lui Aleksandr Egorovici Wrangel (1838-după 1912), jurist şi diplomat. între cei doi s-au stabilit relaţii prieteneşti. Wrangel l-a ajutat din punct de vedere material pe scriitor şi în anii ’60, după încetarea perioadei de exil, dar, încetul cu încetul, relaţiile lui cu Dostoievski n-au mai fost aceleaşi, datorită, în primul rând, deosebirii dintre preocupările fiecăruia. Pe Dostoievski îl frământa mult existenţa unei datorii băneşti faţă de Wrangel, mai ales că acesta îi solicitase achitarea ei.

5

29 Despre motivele neînţelegerii ivite între scriitor şi Maria Mihailovna Dostoievskaia (1843-1888), fiica fratelui său mai mare, relatează în cartea ei (v. nota 84) Liubov Fiodorovna Dostoievskaia, fiica lui Fiodor Mihailovici. Această neînţelegere s-a datorat prieteniei existente între Maria Mihailovna şi Mihail Ivanovici VladL.avlev (1840-1890), pe atunci student, care nu-1 agrea pe scriitor din cauză că acesta, creând personajul Raskolnikov din romanul Crimă si pedeapsă, ar fi „ofensat studenţimea rusă“. Nu peste multă vreme

însă, Maria Mihailovna căsătorindu-se cu Vladislavlev, între acesta şi Dostoievski s-au stabilit relaţii normale.

30 Este vorba de Pavel Aleksandrovici Isaev, fiul vitreg al scriitorului, precum şi de familia răposatului său frate Mihail Mihailovici Dostoievski (1820-1864), dramaturg şi traducător, editor al revistelor „Vremia“ şi „Epoha“. Pe toţi aceştia scriitorul se angajase să-i întreţină.

249

6

31 Scrisoarea nu s-a păstrat.

32 A. G. Dostoievskaia notează: „Am fost atât de fericită primind această scrisoare, încât nu găsesc cuvinte potrivite pentru a-mi exprima sentimentele... Am ieşit de la Poştă... nu-mi venea să mă duc acasă, am ajuns în bulevard, m-am aşezat pe-o bancă şi, pe câteva file smulse din- tr-un carnet, am aşternut răspunsul la scrisoarea primită" (Jurnalul...).

33 Descriind amănunţit această zi, A G. Dostoievskaia subliniază starea de singurătate şi tristeţe de care era cuprinsă în lipsa soţului său (Ibidem).

34 A. G. Dostoievskaia se referă şi la impresiile scriitorului privind viaţa muzicală din Dresda: „Pe atunci, în parc (Der Grossen Garten) exista restaurantul Zum grossen Wirtschaft. unde, seara, cânta fie o fanfară militară, fie o formaţie instrumentali Uneori programul cuprindea muzică clasică. Soţului meu îi plăceau mult piese de Mozart, Beethoven... Mendelssohn-Bartholdy... Rossini" (Ibidem).

7

35 A se compara cu replica prinţului Mîşkin din romanul Idiotul, pe care, în acea perioadă, îl definitiva Dostoievski: „Mă tem totdeauna că prin înfăţişarea mea ridicolă pot să-mi compromit raţionamentul, precum şi ideea de bază. Eu nu stăpânesc gestul. Gestul meu este totdeauna în contradicţie cu ideea pe care o exprim, ceea ce provoacă hazul şi umileşte ideea“.

36 Scrisoarea nu s-a păstrat

37 în privinţa persoanelor la care se putea referi aici Dostoievski, opiniile exegeţilor sunt divergente: unii consideră că autoarea scrisorii ce urma să-i parvină ar fi fost A. P.. Suslova, celebra prietenă a scriitorul* din prima jumătate a anilor ’60. alţii o au în vedere pe A. N. Snitkina, mama Annei Grigorievna, sau pe P. A. Isaev, fiul său vitreg.

8

38 Comentând primirea acestei scrisori, A. G. Dostoievskaia notează, printre altele: „Mă şi pregătisem sufleteşte să aflu ceea ce

250

cuprindea scrisoarea, şi anume, că toţi banii au fost pierduţi şi că trebuie să trimit alţi bani, astfel că vestea nu m-a mirat deloc. Am fost însă nespus de bucuroasă şi fericită că Fedea mă iubeşte atât de mult, că s-a speriat neprimindu-mi scrisoarea. într-adevăr, trebuie să iubeşti mult pe cineva ca să poţi avea asemenea sentimente" (Jurnalul...).

39 Probabil că este vorba de o eroare: trebuia folosit cuvântul „poliţă".

40 Dostoievski i-a scris lui Katkov la 29 mai 1867, adică, după ce a revenit la Drcsda. Scrisoarea nu s-a păstrat, dar, dintr-o altă misivă a scriitorului,

expediată lui A. N. Maikov la 16 august 1867. reiese că a primit de la Katkov suma de 500 de ruble.

41 în contul onorariului pentru viitorul său roman (Idiotul), ce avea să apară, în anul 1868, în paginile revistei „Russki vestnik".

42 La publicarea romanelor Crimă şi pedeapsă. Idiotul, Demonii, Dostoievski a încasat de la redacţia revistei „Russki vestnik" câte 150 de ruble pentru o coală de autor, în cazul romanului Adolescentul, apărut în revista „Otecestvennîe zapiski", i s-au achitat câte 200 de ruble pentru o coală de autor, şi numai la publicarea ultimului său roman. Fraţii Karamazov, apărut tot în revista „Russki vestnik", scriitorul a primit câte 300 de ruble pentru o coală de autor.

43 Este vorba de articolul Cunoştinţa mea cu Bieiinski, pe care Dostoievski fusese rugat să-l scrie pentru o antologie alcătuită de prozatorul K. I. Bibikov. Deşi a lucrat multă vreme la acest articol în perioada şederii sale la Dresda, materialul n-a ajuns la Bibikov, exegeţii neizbutind nici astăzi să stabilească modul în care el a fost pierdut.

44 Dostoievski lucra la definitivarea romanului Idiotul.

45 Este vorba de suma pe care Dostoievski a pierdut-o la jocul de ruletă de la Wiesbaden, în toamna anului 1865, înainte de elaborarea romanului Crimă şi pedeapsă

9

46 Scrisoarea nu s-a păstrat.

47 La 20 mai 1867, A. G. Dostoievskaia nota: „Fedea mi-a scris

că a pierdut aproape tot, iar mama nu mi-a trimis decât 35 de ruble. Asta m-a necăjit mult... apoi i-am scris lui Fedea că ar fi mai bine să vină acasă decât să mai rămână acolo“ (Jurnalul...).

48 Cercetătorul A. S. Dolinin interpretează această frază ca pe o mărturisire mascată a dorinţei lui Dostoievski de a mai rămâne câteva zile la Homburg, spre a-şi recupera paguba de la masa de joc (Ibidem).

49 V. Comentarii - 28.

50 V. Corn. - 40.

10

51 Scrisoarea nu s-a păstrat.

52 V.Com. -53.

53 Printr-o scrisoare de răspuns, A. G. Dostoievskaia îşi exprimase, în cele din urmă, acordul ca soţul ei să mai rămână o vreme la Homburg (Jurnalul...).

54 în jurnalul său, A. G. Dostoievskaia nota: „...am plecat îndată pe la bancheri..." (spre a-i expedia soţului banii solicitaţi) „...unul dintre ei, pe nume Robert Thore, s-a oferi: să transfere suma la Frankfurt, zicând că acest Anweisung al lui va fi trimis mai departe, la Homburg

11

55 V. Corn. - 40.

12

56. După publicarea, în cursul anul 1866, a romanului Crimă şi pedeapsă în paginile revistei „Russki vestnik", o ediţie separată a acestuia a fost

realizată în anul 1867 de către A. F. Bazunov, iar în anul 1870 se pregătea s-o facă şi F. T. Stellovski.

57 Suma trimisă de redacţia revistei,,Russki vestnik“ a sosit pe la sfârşitul lunii iunie 1867 (Amintiri).

252

58 A. G. Dostoievskaia nu i-a comunicat, probabil, scriitorului că mama ei, A. N. Snitkina, îi trimisese, încă la 20 mai 1867, suma de 25 ruble (Jurnalul...).

13

59 Dostoievski a revenit de la Homburg pe 27 mai 1867, la ora 6 seara.

14

60 Scrisoarea a fost datată de către A. G. Dostoievskaia. Comentând-o, aceasta nota: „...în septembrie anul acesta am sosit la Geneva, unde am locuit până în iunie 1868. Din Geneva Friodor> M<ihailovici> s-a deplasat .ie trei ori (în octombrie şi noiembrie 1867 şi în aprilie 1868) la Saxon Ies Bains, unde, pe atunci, se practica jocul la ruletă. Eu nu puteam călători împreună cu el, deoarece eram însărcinată, iar mai târziu, după naşterea fiicei noastre Sonia (la 22 februarie 1868), nu-mi puteam lăsa copilul pe mâini străine" (Scrisori către soţie).

61 într-o notă a Annei Grigorievna se spune: „F<iodor> M<ihailovici> vorbeşte despre viitorul nostru copil... cu mult înaintea naşterii sale; proiectasem amândoi să-i dăm numele de... Mihail... dacă va fi băiat, sau... Sofia... dacă va fi fată“ (Scrisori către soţie).

15

62 Scrisoarea nu s-a păstrat

16

63 ,J-<iodor> M<ihailovici> aminteşte de viitorul nostru copil, notează într-un comentariu Anna Grigorievna, neştiind dacă va fi

263

băiat sau fată, dar imaginându-şi, în gluină, că vor fi doi gemeni" (Scrisori către soţie).

64 Dostoievski sconta pe ajutorul gazdelor - două foarte binevoitoare surori vârstnice - la naşterea viitorului copil.

65 Pentru viitorii copii.

17

66 Romanul Idiotul.

67 V. Corn. - 45.

68 Cu Nikolai Platonovici Ogariov (1813-1874), poet şi publicist revoluţionar, Dostoievski se întâlnea deseori la Geneva.

69 In anul 1862 l-a cunoscut şi pe Aleksandr Ivanovici tferzen (1812-1870), gânditor şi publicist rus, prieten apropiat al lui Ogariov, autoexilat în 1847 în Anglia, unde, printre altele, va edita ziarul politic „Kolokol".

70 Intr-un comentariu. A. G. Dostoievskaia scrie: „N-am mai împrumutat cei 300 de franci de la Ogariov, deoarece am primit din Petersburg o sumă

modestă, trimisă de mama mea“ (Scrisori către soţie).
71 „Fiodor Mihailovici vorbeşte aici despre rochiile şi diamantele mele amanetate. Aceste obiecte... au reprezentat astfel un ajutor în traiul nostru plin de lipsuri" (Scrisori către soţie).
72 La 22 februarie/5 martie 1868 s-a născut Sofia (Sonia), fiica lui Dostoievski, decedată în acelaşi an, la 12 mai. din cauza unei răceli
1868
18
Anul a fost macat de A. G. Dostoievskaia.
73 Din corespondenţa lui F. M. Dostoievski cu A N. Maikov reiese că acesta din urmă trebuia să expedieze la Geneva doar 25 de ruble care mai rămăseseră din suma totală de 200 de ruble, primită de scriitor de ’.a redacţia publicaţiei „Russki vestnik"
74 „Traiul nostru la Geneva l-am început dispunând de foarte puţine mijloace... dar după recentele necazuri prin care trecusem, el ni s-a părut a fi deosebit de plăcut" (Amintiri).
254
19
Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.
75 O cămătăreasă.
76 Din ianuarie 1868, romanul Idiotul a început să fie publicat în paginile reviste „Russki vestnik".
77 Referindu-se la sumele primite de către F. M. Dostoievski drept avans pentru publicarea - ulterioară - a romanului Idiotul de către redacţia revistei amintite, precum şi la cele obţinute prin amanetarea unor obiecte de către cei doi soţi, Anna Grigorievna remarcă faptul că, mai mult decât respectivele greutăţi financiare, pe scriitor l-a necăjit pierderea bogatei sale biblioteci de la Petersburg, vândută, încetul cu încetul, în pofida promisiunilor de a avea grijă de ea, de către fiul său vitreg, Pavel Aleksandrovici Isaev (Amintiri).
78 V. Com. - 42.
79 Această scrisoare, trimisă de F. M. Dostoievski lui Katkov, nu este cunoscută de exegeţi.
80 Nu s-a putut stabili nici identitatea persoanelor ce figurează aici sub numele de Rolland şi Josseline. Se pare că este vorba de nişte cămătărese din Geneva.
81 Dădaca Soniei Dostoievskaia.
82 Anna Nikolaevna Snitkina, soacra lui F. M. Dostoievski, a sosit la Geneva în mai 1868 şi a rămas la cei doi soţi până în iulie 1871, adică, până la revenirea întregii familii în Rusia.
1870
20
83 F. M. Dostoievski a plecat la Homburg din Dresda, unde familia scriitorului şi el însuşi au locuit din august 1869 până în iulie 1871.
84 Fiica scriitorului, Liubov Fiodorovna Dostoievskaia (născută la 14/26 septembrie 1869 la Dresda), având şi ea înclinaţii pentru creaţia literară, este autoarea romanelor Emigranta, Avocata şi a, culegerii de povestiri

intitulate Fete bolnave. Tema principală a acestor opere o constituie problemele eredităţii (în opinia redacţiei ruse a
266
volumului de faţă valoarea lor literară ar fi discutabilă, principala calitate a celor trei cărţi constând doar în faptul că le-a scris fiica lui Dostoievski). Plecând în anul 1913, pentru tratament, în străinătate, Liubov Fiodorovna nu a mai revenit în Rusia. Tot peste hotarele acesteia a publicat, în limba germană, volumul intitulat Dostojewsky geschildert von seine Tochter (Miinchen, 1920). (Potrivit aceleiaşi redacţii, cartea are pe alocuri un caracter tendenţios, spre exemplu, în capitolul unde autoarea afirmă că tatăl ei n-a fost rus, ci de origine lituaniano-normandă.) Liubov Fiodorovna a încetat din viaţă în anul 1926, în localitatea Gris din Tirol, din cauza unei leucemii.

85 Ivan Grigorievici Snitkin, fratele Annei Grigorievna, pe atunci student la Academia de ştiinţe agricole din Petersburg, a sosit la Dresda în octombrie 1869. Soţia lui Dostoievski notează că multiplele convorbiri ale acestuia cu cumnatul său, privind viaţa studenţească din acea vreme, au contribuit substanţial la profilarea temei viitorului roman Demonii (Amintiri). V. şi Corn. - 17.

86 De bună seamă, Dostoievski n-a vrut ca rudele Annei Grigorievna să aibă cunoştinţă de călătoria sa la Homburg.

1871

21

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

87 Este vorba de romanul Demonii.

88 „Domnul NN, comenta Anna Grigorievna, era băiatul nostru - Fiodor - ce avea să ‘>t nască la 16 iulie 1871“ (Scrisori către soţie).

89 Această scrisoare cuprinde următoarea adăugire făcută de A. G. Dostoievskaia: „TJneori, Fiodor Mihailovici lăsa asemenea bileţele, noaptea, pe ma^ă, pentru a nu-i trezi din somn pe cei ai casei“.

22

90 „Pentru a-i risipi gândurile negre, îşi aminteşte Anna Grigorievna despre acea perioadă din viaţa soţului său, am recurs la
266
ceea ce... îl distra de obicei. Profitând de faptul că dispuneam de-o anumită sumă de bani (vreo trei sute de taleri), am adus vorba despre ruletă... Ideea mea i-a fost pe plac şi el nu i s-a împotrivit Luând cu sine o sută douăzeci de taleri... a plecat la Wiesbaden“ (Amintiri).

91 Scrisoarea nu s-a păstrat

92 A. G. Dostoievskaia precizează: „Cuvintele «Schreiben Sie mir» reprezentau o formulă dinainte stabilită, prin care, dacă era inserată într-o telegramă, trebuia să înţeleg că soţul meu a pierdut la joc şi se cade să-i trimit o nouă sumă de bani, stabilită şi ea dinainte". Procedeul era folosit subliniază soţia scriitorului, pentru ca mama ei să nu sufere de pe urmă acestei slăbiciuni a ginerelui său (Scrisori către soţie) (Schreiben Sie mir - Scrieţi-mi [germ.]).

93 Scrisoarea nu s-a păstrat

94 Anna Grigorievna relata că Dostoievski, acordând multă atenţie viselor, le considera nefaste pentru el pe acelea în care îi apărea chipul tatălui său, Mihail Andreievici Dostoievski (1788-1839), ori acela al fratelui său Mihail.

95 Este vorba de preotul Ioann Leontievici Ianîşev (1826-1910), rectorul Academiei teologice din Petersburg, pe care Dostoievski l-a cunoscut în anul 1865 la Wiesbaden şi faţă de care nutrea sincere sentimente prieteneşti.

96 O notă a soţiei scriitorului indică faptul că, deşi era greu de presupus că Dostoievski va renunţa cu adevărat la pasiunea sa pentru jocul de ruletă, de astă dată el a izbutit să-şi realizeze intenţia şi, până la sfârşitul vieţii sale, nu a mai jucat niciodată (Amintiri).

91 în timp ce Dostoievski se afla în străinătate, editoru T. Stellovski (7-1875) a publicat romanul Crimă şi pedeapsă sub forma celui de-al patrulea volum din ediţia Operelor complete ale scriitorului, pe care începuse a le tipări, dar a amânat de mai multe ori plata onorariului cuvenit pentru această carte. Celebru mai ales pentru contractul nemilos pe care i l-a impus lui Dostoievski, privind editarea romanului Jucătorul (1866), şi datorită căruia, cu ajutorul stenodactilografei A. G. Snitkina, viitoarea sa soţie pe care a cunoscut-o cu acest prilej, scriitorul a terminat la timp elaborarea operei amintite.

257

23

98 Banii pe care A. N. Maikov trebuia să-i obţină de la F. T. Stellovski în contul publicării Operelor complete ale lui Dostoievski.

99 Potrivit mărturiei A. G. Dostoievskaia, onorariul trimis de redacţia revistei,.Russki vestnik“ pentru publicarea în paginile acesteia din urmă a romanului Demonii a fost primit de către scriitor la sfârşitul lunii iunie 1871 (Amintiri).

100 Prin scrisoarea trimisă lui A. N. Maikov la 21 aprilie/3 mai 1871, Dostoievski i-a comunicat acestuia hotărârea sa definitivă de a reveni în Rusia şi l-a rugat să urgenteze achitarea banilor cuveniţi de către editorul F. T. Stellovski.

101 A. G. Dostoievskaia notează: „Ivan Grigorievici este fratele meu de la care F<iodor> M<ihailovici> proiectase să se împrumute cu 4 000 de ruble. Datorită căsătoriei sale însă fratele meu nu l-a putut împrumuta decât cu o sumă foarte mică“ (Scrisori către soţie).

102 La Petersburg soţii Dostoievski au revenit pe data de 8 iulie 1871.

103 Romanul Demonii a fost publicat - pentru prima oară - în revista „Russki vestnik" (numerele 1,24,7,9,10 şi 11 din anul 1871 şi 11 şi 12 din anul 1872). Ediţia a doua a romanului a apărut - în volum - la Petersburg, în 1873, având un tiraj de 3 500 de exemplare.

24

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

104 La jocul de ruletă.

105 Scrisoarea nu s-a păstrat.

IC"> Dostoievski a revenit acasă la data de 2 mai 1871, „calm, relaxat, reluând imediat lucrul la romanul Demonii “ (Amintiri).

25

107 Fiodor Fiodorovici Dostoievski, fiul scriitorului (1871-1921). A absolvit Facultatea de Drept şi cea de Ştiinţe naturale. S-a ocupat

258

de crescătorii de cai, fiind socotit un specialist în materie, iar înaintea primului război mondial a avut chiar propriii lui cai de curse.

108 La sfârşitul lunii iulie 1871, Dostoievski a plecat la Moscova spre a-şi încasa, la redacţia revistei „Russki vestnik", o parte din onorariul cuvenit pentru publicarea aici, în foileton, a romanului Demonii.

109 Anna Grigorievna precizează că, plecând în străinătate, cei doi soţi au trebuit să asigure existenţa fiului nelegitim al lui Mihail Mihailovici, fratele scriitorului, pe nume Vanea, şi a mamei acestuia, Praskovia Petrovna (alte detalii cu privire la aceste persoane nefiind cunoscute) (Scrisori către soţie).

110 Fiul vitreg al scriitorului (V. Com. - 13 şi 30.).

1872

26

111 Dostoievski a plecat la Moscova în decembrie 1871, spre a încasa încă o parte din onorariul cuvenit pentru romanul Demonii, ce se tipărea în revista „Russki vestnik“.

112 Scrisoarea nu s-a păstrat.

113 Activitatea literară a lui Dmitri Vasilievici Averkiev (1836-1905) Dostoievski a cunoscut-o şi a apreciat-o încă în anii ’60, când dramaturgului de orientare slavofxlă i-a apărut în revista „Epoha“ (N° 10, 1864) drama istorică Lupta împotriva lui Mo iai.

114 Vera Mihailovna Ivanova, sora scriitorului (v. Com. - 5).

115 Dacă la începutul anilor ’60 Dostoievski polemiza, în paginile revistei „Vremia“, cu ziarul ‚JDen“ de orientare slavofilă, editat de către I. S. Aksakov, ulterior atitudinea scriitorului s-a schimbat şi el a stabilit cu Aksakov strânse contacte de ordin personal şi literar.

116 Poleakov, Boris Borisovici (7-1884), avocat, angajat de Dostoievski pentru rezolvarea cazului privitor la moştenirea lăsată de mătuşa sa A. F. Kumanina (1796-1871), sora mamei scriitorului. Dostoievski era nemulţumit de prestaţia acestui jurist.

259

117 0 creditoare din Petersburg a lui Dostoievski.

118 Karepin, Aleksandr Petrovici (1841-?), medic, nepotul lui Dostoievski, fiul surorii sale Varvara Mihailovna. Potrivit opiniilor unor contemporani, era un om „cu multe ciudăţenii".

119 Pleşceev, Aleksandr Nikolaevici (1825-1893), poet, prieten din tinereţe al lui Dostoievski. A făcut parte, împreună cu scriitorul, din cercul lui Petraşevski. în anii ’70 a ocupat postul de secretar la revista „Otecestvennîe zapiski".

120 Activitatea literară a lui Nikolai Aleksandrovici Ceaev (1824-1914) a fost cunoscută de Dostoievski tot prin intermediul revistei „Epoha", unde dramaturgul şi-a publicat unele opere.

121 Prin scrisoarea adresată la 27 octombrie 1871 lui S. A. Iuriev, redactorul-şef al revistei de orientare pro-slavofilă „Beseda“, care solicitase colaborarea lui Dostoievski, acesta îi promisese că-1 va vizita cu prilejul respectivei călătorii la Moscova.

122 Probabil, „scrisoare" („pismo"), în limbaj copilăresc (rus.).

123 Ciocolată (idem).

27

124 în anii ’70 ai secolului trecut, Nikolai Nikolaevici Voskoboinikov (1838-1882) devenise unul dintre cei mai activi colaboratori ai ziarului „Moskovskie vedomosti", editat de M. N. Katkov, iar din anul 1875, redactor-şef adjunct al acestuia. Dostoievski l-a cunoscut încă de la începutul anilor ’60.

125 Este vorba, de bună seamă, despre Spovedania lui Stavroghin, capii .1 esenţial din romanul Demonii, refuzat de Katkov la apariţia acestei opere şi publicat pentru prima oară în întregime în seria de Documente privind istoria literaturii şi societăţii. F. M. Dostoievski, Moscova, 1922.

126 V. Com. - 18.

127 în anul 1868, la Moscova, din iniţiativa şi cu fondurile oferite de către M. N. Katkov şi P. M. Leontiev, a fost înfiinţat un liceu.

260

128 Drama Din trecutul Kaşirei de D. V. Averkiev fusese pusă în scenă la Teatrul Mic din Moscova.

129 S. A. Ivanova, nepoata lui Dostoievski (v. Corn. - 7), colabora la revista „Russki vestnik“ în calitate de traducătoare.

130 S-ar putea să fie vorba de romanul Adolescentul.

131 Dostoievski are în vedere unul din imobilele familiei Snitkin „destinat a fi vândut la licitaţie" (Amintiri).

132 Snitkina, Olga Kirillovna, soţia lui I. G. Snitkin, cumnatul scriitorului. Dacă la început Dostoievski avea faţă de ea o atitudine afectuoasă, aceasta, cu timpul, s-a schimbat, iar după ce cumnata şi-a părăsit soţul, a devenit cu totul negativă.

28

133 La 15 mai 1872, urmând sfatul prof. univ. M. I. Vladislavlev, soţul unei nepoate a lui Dostoievski (v. nota 29), scriitorul, cu întreaga sa familie, a plecat din Petersburg în oraşul Staraia Russa, unde a închiriat o locuinţă de vară (,,dacea“). După câteva zile însă, cei doi soţi au fost nevoiţi să revină la Petersburg pentru efectuarea unei intervenţii chirurgicale necesară fiicei lui Dostoievski. Aceasta a fost operată la mână de către chirurgul I.M. Bartsch (1831-1890), medicul-şef al spitalului Maksimilianovskaia. După intervenţie, Anna Grigorievna a rămas la Petersburg, să-şi îngrijească fiica, iar scriitorul a plecat din nou la Staraia Russa, pentru a avea grijă de Fedea, fiul său în vârstă de 10 luni.

134 Locuinţa de vară a familiei Dostoievski se afla în gospodăria

aparţinând preotului Ioann Rumeanţev (1835-1904), o personalitate ieşită din comun, aşa cum atestă mărturiile unor contemporani, dar şi ale scriitorului însuşi şi ale soţiei sale. După moartea lui Dostoievski, Anna Grigorievna a păstrat legătură cu familia preotului, iar în 1883, când soţia defunctului a înfiinţat la Staraia Russa o şcoală ce avea să poarte numele lui Dostoievski, părintele Ioann Rumeanţev a devenit primul director al noului local de învăţământ.

135 Rochel, Aleksandr Anselmovici, medic, directorul stabilimentului de ape minerale din Staraia Russa.

261

136 Schenk, Konstantin Aleksandrovici (1829-1912), medicul militar şef al oraşului Petersburg. In sezoanele de vară venea regulat la Staraia Russa, despre ale cărei ape minerale a elaborat un studiu şi unde aducea grupuri de soldaţi suferinzi. I-a trata şi pe copiii lui Dostoievski.

137 Aniversarea a 200 de ani de la naşterea împăratului Petru cel Mare (1672-1725).

138 Scrisorile lui Dostoievski adresate preotului Ioann Rumeanţev nu s-au păstrat.

29

139 Protopopul Ivan Smeikov se înrudea cu prof. univ. M. I. Vladislavlev, cel căsătorit cu o nepoată a lui Dostoievski.

140 Se are în vedere partea a treia a roamnului Demonii.

141 Plecând la Petersburg spre a o opera pe Liuba, familia Dostoievski i-a lăsat preotului Ioann Rumeanţev suma de 25 ruble, pentru diverse cheltuieli.

30

142 Svatkovskaia Maria Grigorievna (1841-1872), sora Annei Grigorievna, a murit la Roma, la 1 mai 1872, dar soţul ei, funcţionarul Pavel Grigorievici Svatkovski, nu a comunicat rudelor soţiei sale că aceasta a încetat din viaţă, fratele decedatei, I. G. Snitkin, aflând vestea în mod întâmplător.

143 Scrisoare?, nu s-a păstrat.

144 în limb?j copilăresc, „mânuţa" (rus).

31

145 Dostoievskaia, Aleksandra Mihailovna (1853-1889), sora cea mai mică a lui F. M. Dostoievski. Relaţiile scriitorului cu aceasta au fost mai puţin afectuoase decât cu ceilalţi fraţi ai săi. In 1854,

262

Aleksandra Mihailovna s-a măritat cu colonelul N. I. Golenovski, iar după moartea acestuia (1872) s-a recăsătorit cu V. V. Şeveakov.

32

146 Scrisoarea nu s-a păstrat

147 Olga Kirillovna Snitkina urma, în curând, să nască.

148 După operaţia la care a fost supusă Liuba de către chirurgul I. M. Bartsch, la Spitalul Maksimilianovskaia, fetiţa urma să mai rămână acolo, împreună cu Anna Grigorievna, timp de trei săptămâni. Soţia lui Dostoievski

însă dorea ca ele amândouă să locuiască în acest răstimp la una din rudele sale.
33
149 Scrisoarea nu s-a păstrat.
150 V. Corn. - 133 şi 148.
151 Glamma (sau Glama), Nikolai Leontievici, medic la Spitalul Maksimilianovskaia, care îl secondase pe Bartsch în timpul sus-amintitei intervenţii chirurgicale.
34
152 Scrisoarea nu s-a păstrat.
153 Snitkin, Mihail Nikolaevici (1837-?), văr al Annei Grigorievna, medic-pediatru.
35
154 Scrisoarea nu s-a păstrat.
155 V. Com. - 153.
156 Se are în vedere partea a treia a romanului Demonii.
263
36
157 P. A. Isaev, fiul vitreg al scriitorului (v. Corn. - 13).
37
158 Acolo locuia M. N. Snitkin.
159 Dostoievski, Nikolai Mihailovici (1831-1883), fratele cel mai mic al scriitorului, inginer şi arhitect. A lucrat o vreme la Revcl (astăzi, Tallin) şi Petersburg, însă de la începutul anilor ’60, datorită alcoolismului de care suferea, rămăsese fără serviciu. Dostoievski a avut totdeauna faţă de acest frate o atitudine deosebit de afectuoasă şi
l-a ajutat continuu, oferindu-i, printre altele, o sumă fixă de 50 ruble lunar.
38
160 Scrisoarea nu s-a păstrat.
161 Dostoievski trebuia să prezinte redacţiei revistei „Russki vest-nik“, în primăvara, cel mai târziu în vara anului 1872, prima jumătate a celei de-a treia părţi a romanului Demonii.
162 Pentru a ajunge de la Petersburg la Staraia Russa, călătorii foloseau trenul până la gara Ciudovo, apoi, până la Novgorod, un vapor de-a lungul râului Volhov şi, în sfârşit, un alt vapor ce traversa lacul Ilmen şi urca râul Polist până la localitatea de destinaţie.
39
163 Dostoievski plecase la Moscova pentru a trata cu redacţia revistei „Russk. vestnik" posibilitatea inserării părţii a treia a romanului Demonii în ultimele două numere (pe noiembrie şi decembrie) din anul 1872 ale respectivei publicaţii.
164 Publicaţie politică şi literară, de orientare monarhistă şi con-servatoare, editată la Petersburg, începând cu anul 1872, de către prinţul V. P. Meşcerski. în noiembrie 1872, Dostoievski s-a declarat dispus să devină redactorul-şef al revistei.

264

165 Veselovski, Vladimir Ivanovici, avocat, membru al Judecătoriei de ocol din Moscova. Din anul 1868 devine, împreună cu Andrei Mihailovici Dostoievski (v. nota 182), tutore oficial pentru A. F. Kumanina, mătuşa, ajunsă la senilitate, a scriitorului. Crezând că tutore, împreună cu Veselovski, este Nikolai Mihailovici, iar nu Andrei Mihailo.ici, scriitorul a intenţionat să-i solicite avocatului suma de 140 ruble (o parte din drepturile de tutore), pentru a-1 ajuta pe Nikolai Mihailovici, fratele aflat în suferinţă (v. Com. - 159).

166 în lunile aprilie-mai 1872, pictorul Vasili Grigorievici Perov (1833-1882) a realizat portretul lui Dostoievski, solicitat fiind în acest scop de către Pavel Mihailovici Tretiakov (1832-1898), celebru colecţionar, fondator, la Moscova, al galeriei de artă ce-i poartă numele. Portretul amintit se numără astăzi printre cele mai cunoscute ale scriitorului.

40

167 După un scurt popas la Hotelul „Evropeiskaia" din Moscova, Dostoievski s-a mutat la E. P. Ivanova (v., în legătură cu aceasta, Com. - 6).

68 Romanul Demonii, apărut în numerele pe noiembrie şi decembrie 1872 ale revistei „Russki vestnik“.

169 Probabil că este vorba de acele pasaje din romanul Demonii unde se vorbeşte despre greve muncitoreşti (Cap. 10. „Flibustierii. Dimineaţa fatală“).

170 Capitole din partea a treia a romanului Demonii, expediate de către Dostoievski, de-a lungul întregii veri a anului 1872.

171 V. Com. - 166.

172 V. Com. - 121.

173 S. A. Ivanova, nepoata scriitorului (v. Com. - 7).

174 M. A. Ivanova, nepoata scriitorului (v. Com. - 10).

41

175 Fraţii Measnikov (Aleksandr Konstantinovici şi Ivan Konstantinovici) erau acuzaţi că ar fi falsificat testamentul negustoru

365

lui Beleaev. Procesul s-a judecat la Petersburg între 17-23 februarie

1872. Juraţii au pronunţat un verdict de achitare a ambilor acuzaţi. La rejudecarea, în octombrie 1872, a procesului, sentinţa a fost menţinută.

176 La rugămintea fratelui său, Nikolai Mihailovici, scriitorul trebuia să se întâlnească cu avocatul V. I. Veselovski, spre a discuta cu acesta problema moştenirii mătuşii dinspre mamă, A. F. Kumanina.

1873

42

177 La 19 mai 1873, Dostoievski a plecat la Moscova pentru a discuta din nou problema sus-amintitei moşteniri.

178 V. Corn. - 116.

179 Fraţii Scherr (Vladimir Dmitrievici, arhitect, şi Serghei Dmitrievici,

medic), veri ai scriitorului, pretendenţi, la rândul lor, la moştenirea A. F. Kumanina. împotriva acestei pretenţii, Dostoievski invoca faptul că cei doi fraţi erau rude după tată, iar nu după mamă, ale mătuşii în cauză.

180 Dostoievskaia (prin căsătorie, Karepină), Varvara Mihailovna (1822-1893), sora scriitorului. După cum mărturiseşte Anna Grigorievna, soţul ei ,4i iubea cel mai mult pe fratele cel mare, Mişa, şi pe sora mai mare, Varenka" (Amintiri).

181 Testamentul lăsat de răposata A. F. Kumanina prevedea ca Varvara Mhailovna să primească aceeaşi sumă ca şi fraţii Scherr. Dintr j scrisoare adresată lui Andrei Mihailovici Dostoievski, reiese că ea se temea, într-adevăr, ca prin contestarea testamentului să nu i se abroge drepturile asupra respectivei moşteniri.

182 Dostoievski, Andrei Mihailovici (1825-1897), inginer, fratele mai mic al scriitorului. Acesta din urmă i-a mărturisit în anul 1869 poetului A. N. Maikov că raporturile dintre el şi fratele său sunt „cam reci“ datorită unei anumite „tendinţe de izolare" a lui Andrei

Mihailovici. Este şi autorul unor valoroase Amintiri (publicate în 1930).

183 V. Com. - 165. Printr-o scrisoare, adresată la 16/28 decembrie 1869 fratelui său Andrei MihaiJovici, scriitorul îi relatase pe larg problema testamentului A. F. Kumanina şi cea legată de proiectul ulterior de a-1 contesta.

184 Avocat moscovit, se pare prieten din copilărie al lui Nikolai Mihailovici Dostoievski.

185 Nikolai Mihailovici Dostoievski (v. Com. - 159).

186 M. A. Ivanova, nepoata scriitorului, (v. Com. - 10).

187 Ivanov, Viktor Aleksandrovici, (1854-1910), inginer de căi de comunicaţie, nepotul scriitorului, fiul Verei Mihailovna Dostoievskaia (Ivanova).

188 Domeniu al părinţilor scriitorului, aflat în gubernia Tuia şi moştenit de Varvara Mihailovna Dostoievskaia (Karepina).

43

189 Anna Grigorievna plecase cu copiii la Staraia Russa, iar Dostoievski, copleşit de treburi la redacţia revistei „Grajdanin", rămăsese la Petersburg, vizitându-şi doar din când în când şi pentru scurtă vreme familia.

190 Scrisoarea nu s-a păstrat

191 Ioann Rumeanţev (v. Com. - 134).

192 Locuinţa pe care, în anul 1872, familia Dostoievski o închiri- ase la preotul Ioann Rumeanţev, era acum ocupată de altcine ... aşa încât Anna Grigorievna şi cei doi copii au închiriat alta, proprietate a lui Aleksandr Karlovici Gribbe, colonel în retragere (1806-1876), aflată pe malul râului Pereîtiţa. în anii următori, cu excepţia câtorva luni în 1874 şi 1875, familia Dostoievski a locuit, la Staraia Russa, în acest imobil pe care, în 1876, l-a şi cumpărat (astăzi casă memorială).

193 F. M. Dostoievski a fost dat în judecată din cauza apariţiei în paginile revistei „Grajdanin“ (N° 5 din 29 ianuarie 1873) a articolului intitulat

„Deputaţi din Kirghizia la S. Petersburg", în care se relata o întâmplare comică petrecută la curtea împăratului Alexandru al
267
II-lea. Acest articol, scris de către prinţul Meşcerski, fusese publicat fără aprobarea, necesară în asemenea ocazii, a ministrului Curţii. Condamnat, în ziua de 11 iunie 1873, la 48 ore de arest, scriitorul, datorită numeroaselor amânări survenite între timp, a executat pedeapsa abia în zilele de 21 şi 22 martie 1874.

194 Aleksandrov, Mihail Aleksandrovici. L-a cunoscut pe Dostoievski în timp ce lucra la tipografia unde apărea revista „Grajdanin". M. A. Aleksandrov a publicat în anul 1892, în paginile revistei „Russkaia starina" (No 4 şi 5), ample relatări privind întâlnirile şi convorbirile sale cu Dostoievski.

195 Prinţul Meşcerski, Vladimir Petrovici (1839-1914), scriitor şi publicist. La sfârşitul anului 1872 l-a invitat pe Dostoievski să ocupe postul de redactor-şef al revistei „Grajdanin“ pe care o înfiinţase. Dostoievski a acceptat, considerând că, astfel, va avea posibilitatea de a-şi expune pe larg, în faţa publicului cititor, opiniile de ordin literar şi politic. Controlul permanent însă şi imixtiunile prinţului în activitatea redactorului-şef şi a revistei în general au trezit o animozitate crescândă între cei doi. Aceasta a culminat printr-o ruptură definitivă, provocată de un articol al lui Meşcerski, în care prinţul considera necesară o supraveghere exercitată de autorităţi a studenumii ruse.

196 Proprietarul tipografiei unde apărea revista „Grajdanin".

197 F. M. Dostoievski-junior, nepotul scriitorului (v. Corn. - 11).

198 Familia Kaşpirev - Vasili Vladimirovici (1836-1875), directorul revistei „Zarea", unde a fost publicată pentru prima oară, în foileton. opera lui Dostoievski Eternul soţ, şi Sofia Sergheevna (?- după 1891), redactorul-şef al revistei pentru copii „Semeinîe vecera“ - era agreată de scriitor în virtutea unor strânse relaţii de prietenie.
44

199 Scrisoarea nu s-a păstrat.

200 Unii exegeţi presupun că ar fi vorba de articolul intitulat „Cu privire la o nouă dramă", apărut în No 25 din 18 iunie 1873 al revis-
tei ,.Grajdanir.“.
268

201 Ivan Grigorievici Snitkin, fratele lui A. G. Dostoievskaia (v. Corn. - 17).

202 Slivceanski, proprietarul imobilului aflat la intersecţia străzilor Ligovka şi Gusev din Petersburg, unde, între anii 1873-1874, a locuit familia Dostoievski.

203 Servitoarea familiei Dostoievski.
45

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

204 Mama Annei Grigorievna (v. Corn. - 16).

205 Persoană neidentificată.
206 Scrisorea nu s-a păstrat.
207 Vera Mihailovna Dostoievskaia (Ivanova), sora scriitorului (v. Com. - 5).
208 Familia Kazanski: Aleksandra Dmitrievna (născută Scherr), vara primară a lui Dostoievski, şi Pavel Petrovici, căpitan de stat- major, ulterior general, pretendenţi la moştenirea lăsată de către A. F. Kumanina, aceasta atribuind prin testament celor doi câteva mii de ruble.
209 Pe filozoful şi criticul literar Strahov, Nikolai Nikolaevici (1828-1896) Dostoievski l-a cunoscut în decembrie 1859, după ce a revenit din Siberia la Petersburg. Din anul 1861, Strahov a început să colaboreze la revistele „Vremia“ şi „Epoha“, editate de fraţii Dostoievski. Deşi, din punct de vedere ideologic, F. M. Dostoievski şi Strahov se situau pe poziţii convergente, iar din punct de vedere social şi existenţial păreau să fie foarte strâns legaţi - dovadă şi boga ta lor corespondenţă -, între cei doi nu au existai, totuşi, raporturi cu adevărat prieteneşti. Ulterior, Strahov va profera chiar unele calomnii la adresa lui Dostoievski, spre exemplu, în cunoscuta lui scrisoare din
28 noiembrie 1883, adresată lui L. N. Tolstoi. La rândul său. Dostoievski şi-a exprimat nu o dată rezerve faţă de Strahov (v., de exemplu, scrisoarea pe care i-a trimis-o Annei Grigorievna la 12 februarie 1875).
210 Secretarul prinţului V. P. Meşcerski.
269
211 V. P. Meşcerski.
212 Puţîkovici, Vîktor Feofilovici (1843 - după 1912), scriitor şi publicist de orientare conservatoare, secretar de redacţie la revista „Grajdanin“. A publicat amintiri tendenţioase despre Dostoievski, înfăţişându-1 drept un ultrareacţionar; autenticitatea celor relatate de Puţîkovici a fost pusă de exegeţi sub semnul îndoielii (din corespondenţa lui Dostoievski reieşind, de exemplu, că raporturile dintre cei doi nu erau chiar atât de cordiale după cum încerca să le prezinte fostul secretar de redacţie).
213 Filippov, Terţi Ivanovici (1825-1899), scriitor, publicist şi om de stat; a făcut parte din redacţia revistei „Grajdanin“; ideile panslaviste ale lui Filippov au produs o impresie deosebită asupra lui Dostoievski.
214 V. Com. - 193.
46
215 Scrisorile nu s-au păstrat.
216 Soloviov, Vsevolod Sergheevici (1849-1912), scriitor, autor de romane istorice, fratele celebrului filozof Vladimir Soloviov. Vsevolod Sergheevici era unul dintre cei mai entuziaşti admiratori ai lui Dostoievski, cei doi cunoscându-se în ianuarie 1873 şi păstrând, în continuare, relaţii cordiale, prieteneşti. V. S. Soloviov este şi autorul unor interesante Amintiri despre F. M. Dostoievski (1881).
47
217 Din Standa Russa.
218 Este vorba despre sentinţa judecătorească privind publicarea în

revista „Grajdanin“ a articolului semnat de către prinţul V. P. Meşcerski (v. şi Com. - 1,93).

219 V. Com. — 210.

220 Peceatkin, Veaceslav Petrovici (1819-1898), librar, proprietarul unei fabrici de hârtie, furnizor al revistelor „Grajdanin" şi ‚Jurnalul unui scriitor". Creditor al lui Dostoievski.

270

221 V. Com. - 212.

222 Redactor al revistei „Grajdanin", şeful rubricii de bibliografie.

223 Trişin, Ivan Larionovici (Rodionovici?), cămătar din Petersburg, la care Dostoievski a apelat deseori.

224 V. Com. - 202.

225 în epoca respectivă, soţia nu poseda un act de identitate propriu, numele ei şi celelalte date fiind notate în actul de identitate al soţului. în cazul de faţă însă, unii exegeţi presupun că suma despre care este vorba a fost trimisă pe numele preotului I. Rumeanţev, şi nu pe acela al Annei Grigorievna, pentru ca proprietarii locuinţei pe care o ocupa la Staraia Russa familia Dostoievski să nu ia cunoştinţă de sosirea sumei menţionate.

226 Adică, familiei Gribbe. Despre Aleksandr Karlovici Gribbe şi soţia acestuia, Anna Gavrilovna, A. G. Dostoievskaia nota că amândoi aveau faţă de familia scriitorului o atitudine „deosebit de cordială", iar anumiţi exegeţi presupun chiar că Aleksandr Karlovici i-ar fi servit lui Dostoievski drept prototip al unuia dintre personajele ce apar în paginile romanului Fraţii Karamazov (colonelul ce construise pavilionul de vară, unde, ulterior, a avut loc convorbirea dintre Dmitri şi Alioşa) (Amintiri).

227 Scrisoarea nu s-a păstrat. E vorba de Vsevolod Sergheevici Soloviov (v. Com. - 216).

228 Soţia lui I. G. Snitkin, cumnatul scriitorului (v. Com. - 132).

48

229 Scrisoarea nu s-a păstrat

230 Obrazţov, negustor, tatăl vitreg al lui O. K. Snitkina, soţia cumnatului scriitorului.

231 Persoană neidentificată.

232 Pobedonosţev, Konstantin Petrovici (1827-1907), om politic rus, preceptorul împăratului Alexandru al HI-lea, asupra căruia vederile sale conservatoare au exercitat o anumită influenţă; între anii 1880-1905 a fost şi înalt procuror al Sfântului Sinod. A încercat să

271

exercite aceeaşi influenţa şi asupra creaţiei lui Dostoievski cu care a întreţinut relaţii prieteneşti până la moartea scriitorului.

233 Articolul „Mici imagini*[1] apărut în N° 2? din 16 iulie 1873 al revistei „Grajdanin".

234 Este vorba despre dota O. K. Snitkina.

49

235 Scrisoarea de la A.G. Dostoievskaia nu s-a păstrat

236 V. Com. - 233.

50

237 Natalia - bucătăreasa familiei Dostoievski.

238 Articolul lui Meşcerski se referea la logodna Măriei Aleksandrovna, fiica lui Alexandru al II-lea, cu prinţul Alfred al Marii Britanii („Grajdanin" din 28 iulie 1873).

239 Dostoievski, Mihail Mihailovici (1846-1896) nepotul scriitorului, fiul fratelui său M. M. Dostoievski.

240 Klein, Lev Karlovici (7-1899), librar din Petersburg, care s-a ocupat de vânzarea unor opere ale lui Dostoievski.

241 Nepotul lui A. G. Dostoievskaia, fiul lui O. K. şi al lui I. G. Snitkin. Copil fiind, a fost tratat de către celebrul pediatru rus, dr. Karl Andreevici Rauchfuss (1835-1915).

51

242 Scrisoa.ea nu s-a păstrat.

243 în legătură cu publicarea în revista „Grajdanin" a articolului sus-menţionat (v. Com. -.238) al lui V. P. Meşcerski. Scrisoarea lui către Dostoievski şi răspunsul acestuia nu s-au păstrat

244 Belov, Evgheni Aleksandrovici (1826-1896), istoric, profesor, colaborator activ al revistei „Grajdanin".

245 Articolul respectiv nu a fost scris.

272

246 Bucătăreasa familiei Dostoievski.

247 Dădaca familiei Dostoievski. Vorbind despre ea, Anna Grigorievna scria: „Fiodor Mihailovici aprecia foarte mult dragostea Prohorovnei pentru băieţelul rostni... amintea deseori despre ea în scrisorile sale şi a imortalizat-o în romanul Fraţii Karamazov, creând personajul bătrânei care îi cere preotului să se roage pentru odhna sufletului unui fiu al ei aflat în viaţă" (Amintiri).

52

248 Scrisoarea nu s-a păstrat.

249 Bretzel, Iakov Bogdanovxi (1842-1918), medic din Petersburg, care l-a tratat pe Dostoievski şi a asistat la ultimele clipe ale scriitorului. A publicat, la rândul său, interesante amintiri despre Dostoievski.

250 V. Com. - 230.

251 Mama lui O. K. Snitkina.

252 V. Com. - 29. Aluzie la anumite divergenţe politice ce ar fi putut exista între Dostoievski şi M. I. Vladislavlev, cunoscut scriitorului pentru simpatiile sale liberale.

253 Este vorba de ţarul Alexandru al HI-lea (pe atunci încă prinţ moştenitor al tronului Rusiei), care făcuse o vizită reginei Angliei.

254 Probabil că Dostoievski se decisese să publice, la rândul său. şi tot în revista „Grajdanin", un articol legat de încetarea din viaţă a poetului Fiodor Ivanovici Tiutcev (1803-1873). Deşi nu l-a pi' cat, în numărul 31, din 30 iulie 1873, al revistei apărând cel semnat de V. P. Meşcerski, totuşi, cu o săptămână înainte, în numărul 30 al aceleiaşi publicaţii, a fost inserat un necrolog, legat de evenimentul în cauză şi realizat, de bună seamă, cu

aportul scriitorului.
255 După cum reiese din scrisoarea de răspuns a Annei Grigorievna, este vorba de revista „Delo“ (N° 3 şi 4 din 1873), în care apăruse articoim criticului literar Piotr Nikolaevici Tkaciov (1814-1886), intitulat „Oameni bolnavi" şi consacrat romanului Demonii de F. M. Dostoievski.
273
53
256 V. scrisoarea lui F. M. Dostoievski din 23 iulie 1873.
257 Anna Grigorievna ironizează pe seama articolului publicat de P. N. Tkaciov (v. Corn. - 255).
258 Este vorba despre exemplare ale romanului Demonii, pe care Dostoievski le dădea - pe datorie - spre vânzare librarului Klein.
54
259 Intervenţiile lui Dostoievski au avut în vedere, potrivit lui N. F. Belcikov, un exeget al scriitorului, două idei principale: în opinia sa, Tiutcev „n-a încetat nici o clipă să simtă că tot ce este sublim şi înălţător în societatea omenească este şi veşnic" şi tot el, Tiutcev, „a venerat libertatea poporului rus şi a fost un solitar".
260 Sunt enumeraţi diverşi creditori ai lui Dostoievski: tipografi, furnizori de hârtie, librari.
261 Moşia a fost cumpărată de I. G. Snitkin, în primăvara anului ! 874, nu departe de oraşul Miropolie din gubernia Kursk.
55
262 Comună mare, situată pe malul râului Lovat, în preajma lacului Il;nen.
263 Wolff, Mavriki Osipovici (1825-1883), editor şi librar. Stabilindu-se la Petersburg în 1848, a fondat în 1853, o librărie proprie, iar în 1856 a ajuns proprietarul unei tipografii. A avut, de asemenea, 1;Orarii la Moscova, Moghilev, Vitebsk. Situată în Gostinnîi dvor, librăria din Petersburg a lui Wolff, devenise locul preferat de întâlnire al scriitorilor. Aici venea uneori şi Dostoievski. După 1872, la Wolff se vindeau şi operele acestuia, editate de soţii Dostoievski.
264 Este vorba despre o ediţie separată a romanului Demonii. „Prin această ediţie, scria Anna Grigorievna, au fost puse bazele activităţii noastre editoriale comune, pe care, după încetarea din viaţă
274
a lui Fiodor Mihailovici, am continuat-o eu, timp de treizeci şi opt de ani“ (Amintiri).
56
265 Scrisoarea nu s-a păstrat
266 Korsch, Evgheni Valentinovici (1851-1913), avocatul lui N. M. Dostoievski, fratele scriitorului. Ulterior, Korsch a înfiinţat la Moscova un teatru care i-a purtat numele.
267. V. Corn. - 159.
268 Aleksandra Mihailovna, sora scriitorului (v. nota 145).

57
Anul a fost indicat de către A. G. Dostoievskaia.
269 Scrisoarea nu s-a păstrat
58
270 Este vorba despre scrisoarea lui F. M. Dostoievski din 13 august 1873.
271 A. G. Dostoievskaia descrie detaliat munca „de ocnaş“ a scri- itorului la redacţia revistei „Grajdanin“: „La început, m-am bucurat şi eu că soţul meu şi-a diversificat activitatea: consideram că redactarea unui săptămânal nu va comporta dificultăţi deosebite şi îi va L ^ădui lui Fiodor Mihailovici să-şi mai tragă sufletul după truda, care a durat peste trei ani, legată de elaborarea romanului Demonii. încetul cu încetul însă, ne-am dat seama amândoi că el a făcut o greşeală hotărându-se să înceapă o activitate ce nu se potrivea deloc firii sale. Fiodor Mihailovici avea o atitudine de maximă responsabilitate faţă de atribuţiile lui de redactor-şef şi nu numai că parcurgea personal toate materialele sosite la redacţie, dar le şi corecta pe cele mai slabe
- inclusiv materialele trimise de editorul publicaţiei - lucru care îi răpea o groază de timp" (Amintiri).

59
272 V. Com. - 202.
273 V. Com. - 222.
60
274 Probabil, este vorba de o eroare. Aici şi mai departe ar trebui să se citească: „de la 1 septembrie**.
1874
61
Anul a fost indicat de către A. G. Dostoievskaia.
275 Dostoievski s-a decis să plece la Moscova pentru a discuta personal cu Katkov condiţiile în care redacţia revistei „Russki vest- nik“ ar fi fost dispusă să-i publice viitorul roman intitulat Adolescentul, tema căruia scriitorul probabil că, între timp, o deta- li3=e
62
276 Melnikov-Peeerski, Pavel Ivanovici (1819-1883), scriitor rus, colaborator al publicaţiei „Russki vestnik**. Relaţiile sale cu Dostoievski nu au fost niciodată prea strânse, cunoscută fiind doar o singt " scrisoare a lui Melnikov-Peeerski către acesta, elaborată pe un ton sec şi privind nişte probleme redacţionale.
63
277 La data de 4 iunie 1874, Dostoievski a plecat din Staraia Russa spre Ems - trecând prin Petersburg - pentru a-şi trata

emfizemul pulmonar de care suferea. Familia scriitorului avea să rămână pentru toată vara la Star aia Russa.
278 Meşcerski.

279 Romanul idiotul, edita» de către Dostoievski în anul 1874, se vindea chiar la redacţia revistei „Grajdanin".

280 Nepot ai scriitorului. V. Corn - 239.

281 Şeveakov, Vladimir Vasilievici (7-1889), funcţionar la Societatea de credit reciproc, cel de-al doilea soţ al Aleksandrei Mihailovna, sora scriitorului, cu care Dostoievski era în acea perioadă certat din cauza unor probleme legate de moştenirea pe care o lăsase mătuşa lor A. F. Kumanina.

282 Nadein, Mitrofan Petrovici (1839-1916), editor, fondator, la Petersburg, al „Librăriei pentru provinciali". După falimentul suferit de A. F. Bazunov, Dostoievski a transferat aici efectuarea de operaţiuni privind abonamentele la publicaţia sa .Jurnalul unui scriitor".

283 Moşia rămasă după moartea lui A. F. Kumanina se afla la o distanţă de cca 100 km de oraşul Riazan şi măsura 6 000 de deseatine (1 deseatină - 1,09 ha).

284 Anunţul apăruse în ziarul „Golos" din 6 iunie 1874.

285 Gubonin, Piotr Ionovici (1825-1894), antreprenor şi concesionai în domeniul căilor ferate. Amintit în romanul Adolescentul.

286 Propunerea lui Nadein probabil că n-a fost agreată şi acceptată de către Anna Grigorievna, deoarece printre ediţiile de opere complete ale lui Dostoievski nu se află şi cea preconizată de către editorul menţionat.

287 Miller, Orest Fiodorovici (1833-1889), istoric literar, etnograf, publicist, profesor la Universitatea din Petersburg. Un timp, Dostoievski a avut faţă de Miller - în plan politic şi filozofic - o atitudine sceptică, ba chiar ostilă, considerând că acesta este purtătorul unor idei liberale învechite. Apropierea dintre cei doi pare a se fi produs o dată cu apariţia la 19 mai şi 2 iunie 1874 a două studii elaborate de O. F. Miller, în care istoricul literar dădea o înaltă apreciere creaţiei lui Dostoievski. După moartea acestuia, O. F. Miller, în colaborare cu N. N. Strahov, a publicat cea dintâi biografie a scri-

norului (apărută la Petersburg în anul 1883, sub titlul Biografia, scrisori şi însemnări din carnetul de note ale lui F. M. Dostoievski).

288 Dentist, al cărui nume figurează în carnetul de note al scriitorului.

289 Gubin, Vasili Ivanovici (?- după 1874), publicist şi activist pe tărâm social, avocatul lui Dostoievski în procesul intentat de către scriitor împotriva editorului Stellovski.

290 Este vorba de Comitetul de binefacere înfiinţat la începutul anului 1858, de panslaviştii din Moscova, cu scopul de a întări printre slavi influenţa Rusiei. Membru al acestui Comitet era şi poetul A. N. Maikov.

291 Turgheniev n-a rămas în Rusia decât vreo două luni şi jumătate (a sosit la 7 mai şi a plecat la 20 iulie 1874). Se parc că relatarea lui Strahov privind intenţia lui Turgheniev de a-i descrie într-un nou roman „pe toţi retrograzii" n-a constituit decât una din „bârfele" literare de care Strahov era mare amator.

292 în august 1866, după o nereuşită la jocul de ruletă, Dostoievski, aflat pe atunci la Baden, îi ceruse, printr-o scrisoare, lui Turgheniev să-l împrumute cu 100 de taleri. Turgheniev nu-i trimisese decât 50 (Amintiri):

293 Zaioncikovski, ca şi Sokovnin, Nikolai Mihailovici (amintit în continuare) erau tutorii editorului F. T. Stellovski. Cei doi, ca şi avocaţii lui Dostoievski - V. I. Gubin şi B. B. Poleakov - au luat parte la procesul intentat de către scriitor acestui editor.

294 Revista de orientare conservator-monarhistă „Grajdanin" (1872) a apărut până în anul 1878. După o întrerupere de zece ani, prinţul Meşcerski va ;elua editarea revistei, păstrându-i şi titlul iniţial. Ea îsi va înceta ap?riţia în 1914.

295 Frohrich \ Friedrich Theodor (1819-1885), cunoscut terapeut german, ftiziolrg, profesor al Universităţii din Berlin.

296 V. Com. - 249.

297 Koşlakov, Dmitri,Ivanovici (1835-1891), terapeut rus, profesor al Academiei medico-chirurgicale din Petersburg. A fost de faţă la moartea scriitorului.

298 Sofia Sergheevna Kaşpireva (v. nota 198).

299 V. Com. - 1.

278

300 V. Com. - 247.

301 V. Com. - 226.

64

Suită de erori de datare. Pe fila 1 a scrisorii, data „15/27“ a fost ştearsă cu cerneală de către A. G. Dostoievskaia şi înlocuită, tot de ea, cu data „13/25 iunie“, în conformitate cu observaţia lui Dostoievski însuşi, privitoare la încurcătura legată de aceste date (v. scrisoarea următoare, din 16/28 iunie). Data cea mai probabilă pentru scrisoarea

64 este însă 12/24 iunie 1874 (n. red. ruse la ediţia în 30 de volume).

302 Prima oară, Dostoievski a răi.ias la Ems între 11(23) iunie şi 27iulie (8 august) 1874.

303 Reflecţia lui Dostoievski privind „alegoria rece“ se referă, probabil, la frescele intitulate Lupta hunilor şi Dărâmarea Ierusalimului, creaţii ale pictorului german Wilhelm von Kaulbach (1805-1874), existente în vestibulul Muzeului Regal din Berlin.

304 Este vorba de opera Fidelio de Beethoven, una din preferinţele muzicale ale lui Dostoievski.

305 Opera Robert-diavolul de Giacomo Meyerbeer (1791-1864). Dostoievski a fost sedus încă din anii ’40 de romantismul propriu acestei opere. Printre viziunile fantastice ale protagonistului din nuvela Nopţile albe se strecoară şi impresii privind opera lui Meyerbeer.

306 Acest roman, despre care Dostoievski vorbeşte şi în următoarele scrisori către soţia sa, va purta ulterior titlul de Adolescentul.

65

307 întârzierea scrisorilor expediate de către Anna Grigorievna se explică prin faptul că ele erau deschise şi citite în prealabil de către ispravnicul din Staraia Russa, care primise ordinul de a se supune familia scriitorului unei supravegheri discrete, dar permanente. Acest ordin a fost abrogat în vara anului următor. 1875, fapt pe care scri-

279
itorul nu l-a aflat decât cinci ani mai târziu, adică, în primăvara anului 1880.

308 Nici această scrisoare şi nici cea de-a doua, amintite aici, nu s-au păstrat.

309 Potrivit observaţiei unor exegeţi, lectura amintită a operelor lui Puşkin în perioada când Dostoievski medita la viitorul său roman merită o atenţie deosebită, întrucât ideea protagonistului de a „deveni un Rothschild“ ar putea avea legătură cu tematica operei Cavalerul avar, creaţie a poetului rus.

310 Cu poetul Konstantin Konstantinovici Slucevski (1837-1904), Dostoievski a făcut cunoştinţă în iama 1873-1874; începând din 1879 cei doi scriitori se vor întâlni în casa - veritabil salon literar şi artistic - Elenei Andreevna Stakenschneider, fiica unui reputat arhitect rus şi sora lui Adrian Andreevici Stakenschneider, jurist, viitor procuror, despre care Dostoievski va vorbi în misivele sale următoare, adresate Annei Grigorievna.

311 Este vorba de ţarul Alexandru al II-lea, care vizita deseori staţiunea Ems, pentru cură de ape minerale, întâlnindu-se aici şi cu unchiul său, Wilhelm I, împăratul Germaniei şi regele Prusiei.

66

312 Fiicele preotului Ioann Rumeanţev din Staraia Russa.

313 Fiul lui V. V. şi al S. S. Kaşpirev.

67

314 Şalikova. Natalia Petrovna (1815-1878), prinţesă, fiica scriitorului P. I. Sal;.K0v şi cumnata (sora soţiei) lui M. N. Katkov. A publicat şi ea prcză, sub pseudonimul „E. Narskaia". Potrivit opiniei lui A. G. Dostoievskaia, soţul ei o cunoscuse pe prinţesă mai de mult, în casa familiei Katkov (Amintiri).

315 Este vorba de o scrisoare a Annei Grigorievna, care nu s-a păstrat.

316 Cercetătorul A. S. Dolinin presupune că în romanul

280

Adolescentul sunt reunite 4 subiecte sau linii narative: cea privind pe „adolescentul" însuşi, precum şi cele ce se referă la personajul Versilov şi la cele două surori ale eroului principal.

317 Este voroa, probabil, despre scrisoarea lui N. N. Strahov din

12 aprilie 1871 conţinând comentarii ale criticului pe marginea romanului Demonii, dar şi unele considerente referitoare la neajunsurile proprii, în opinia autorului, întregii proze a lui Dostoievski.

318 în aprilie 1874, poetul Nikolai Alekseevici Nekrasov (1821-1877), cel ce, în 1846, publicase cea dintâi operă a lui Dostoievski, romanul Oameni sărmani, al cărui prim cititor entuziast fusese, i-a cerut de astă dată scriitorului un nou roman, ce ar fi urmat să apară în cuprinsul revistei „Otecestvennîe zapiski" (continuatoarea publicaţiei „Sovremennik"), şi i-a oferit 250 de ruble pe coala de autor, în timp ce revista „Russki vestnik" nu-i oferise decât 150 ruble. Deoarece M. N. Katkov, pe care scriitorul s-a simţit dator să-l anunţe despre oferta lui Nekrasov, nu a putut să-i acorde

avansul solicitat, în sumă de 2 000 de ruble, căci abia îi achitase lui L. N. Tolstoi drepturile de autor pentru publicarea romanului Anna Karenina, Dostoievski a optat pentru revista „Otecestvennîe zapiski", unde, în 1875, va apărea romanul Adolescentul.

319 Protopopul Ivan Smelkov. V. Corn. - 139.

68

320 Cu poetul şi criticul literar Iakov Petrovici Polonski (1819-1898) Dostoievski a legat relaţii mai strânse la începutul anilor ’60, când primul a colaborat activ la revistele „Vremia" şi „Epoha". Mai târziu, în anii ’70, cei doi s-au întâlnit câteodată şi în salonul Elenei Stakenschneider, iar în iama 1878-1879 chiar în casa lui Polonski, unde acesta organiza, la rândul lui, în fiecare zi de vineri, seri literare.

321 Tacealov, Arseni Vasilievici(?-1890), protoiereu, parohul bisericilor ruseşti din Wiesbaden şi Paris, autor al unor scrieri cu caracter religios.

281

69

322 Golubeva, Ekaterina Filippovna (1833-1891), proprietara unei librării din Petersburg.

323 Ivan Grigorievici Snitkin, fratele Annei Grigorievna (v. Corn. - 17).

70

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

324 Kubliţki, Mihail Egorovici (1821-1875), muzicolog şi specialist în istoria teatrului universal. Numele lui i-a fost cunoscut, probabil, lui Dostoievski încă din anul 1846, când Kubliţki a publicat una din primele biografii în limba rusă ale lui Moliere, în paginile revistei „Repertuar i Panteon", unde, doar cu un an înainte, apăruse opera lui Balzac Eugenie Grandet în versiunea rusească a lui Dostoievski.

325 întâmplarea relatată într-o scrisoare de a A. G. Dostoievskaia, ce nu s-a păstrat (v. Com. - 315).

326 V. scrisoarea A. G. Dostoievskaia din 22 iunie 1874.

327 Este vorba de preotul Ioann Rumeanţev, precum şi de A. K. Gribbe, celălalt proprietar din Staraia Russa.

71

328 Probabil că, notând numărul paharelor, Dostoievski a comis o eroare.

329 Avocaţii B. B. Poleakov şi V. I. Gubin au participat la procesul intentat de scriitor editorului F. T. Stellovski.

330 Aluzia se referă la Olga Kirillovna, soţia lui I. G. Snitkin.

331 Ziua de naştere a lui Fedea era 16 iulie. Dostoievski a rămas la Ems până la 27 iulie (8 august) 1874.

72

332 Scrisoarea nu s-a păstrat.

282

333 în vara aceea la Ems s-au aflat împăratul Alexandru al II-lea al Rusiei şi unchiul său, împăratul Wilhelm I al Germaniei.

334 Este vorba de-o scrisoare a Annei Grigorievna, ce nu s-a păstrat.

335 Stakenschneider, Adrian Andreevici (1841-după 1916), fratele Elenei A' Ireevna Stakenschneider. în legătură cu acesta, A. G. Dostoievskaia nota: „în familia Stakenschneider de o simpatie deosebită se bucura Adrian Andreevici... un om de o inteligenţă aparte şi sincer admirator al talentului lui Fiodor Mihailovici. Cu Adrian Andreevici, el fiind şi un jurist competent, Fiodor Mihailovici se sfătuia şi atunci când era vorba de câte o asemenea problemă. Printre altele, lui îi este îndatorat soţul meu pentru faptul că în romanul Fraţii Karamazov toate detaliile procesului lui Mitea Karamazov au fost prezentate cu atâta exactitate, încât nici cel mai răuvoitor critic (iar aceştia erau destui) n-a izbutit să găsească acolo vreo scăpare sau lipsă de precizie" (Amintiri) (v. şi Corn. - 310).

73

336 Este vorba de fraţii Grigori Fomici (1843-1901) şi Piotr Fomici (1853-1905) Panteleev, proprietarii tipografiei peters- burgheze unde, în anii 1870-1880, Dostoievski şi-a tipărit unele opere.

74

337 Potrivit amintirilor Annei Grigorievna, plecând de la Ems, Dostoievski intenţionase să ajungă la Paris.

75

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

338 Privitor la motivul care făcea ca scrisorile Annei Grigorievna să întârzie, v. Corn. - 307.

339 Deşi Dostoievski îşi dăduse acordul în legătură cu publicarea viitorului său roman (Adolescentul) în paginile revistei „Otecestvennîe zapiski", totuşi, potrivit relatărilor A. G. Dostoievskaia, „din redacţia acestei publicaţii făceau parte câţiva inamici literari ai lui Fiodor Mihailvoci: Skabicevski, Mihailovski, Eliseev, întrucâtva Pleşceev, care ar fi putut să-i ceară soţului meu efectuarea unor modificări în cuprinsul romanului... ceea ce l-ar fi determinat... să-şi retragă manuscrisul indiferent de urmările neplăcute ce ar fi avut loc“ (Amintiri).

340 V. Corn. - 94.

341 A. K. Gribbe.

76

342 Scrisoarea nu s-a păstrat.

343 în legătură cu aceasta, Anna Grigorievna precizează: „Pentru a călători la Paris, Fiodor Mihailovici n-a mai dispus de suma necesară, dar nu şi-a putut reprima dorinţa de a mai trece o dată pe la mormântul primului nostru copil, Sonia, amintirea căreia o păstra în mimă. Ca atare, s-a oprit la Geneva, a vizitat de două ori cimitirul de copii «Plain Palais» şi mi-a adus de la mormântul Soniei câteva crenguţe din chiparosul care, în decursul celor 6 ani ce-au trecut de la moartea ei, avusese timp să crească mare în preajma monumentului funerar" (Amintiri).

344 Gambetta, Leon Michel (1738-1882), om politic francez, unul dintre fondatorii Celei de-a treia Republici. In anul 1873, numele lui Gambetta figura deseori în paginile ziarelor ruseşti care se întrebau cir.: avea

să-i urmeze lui Adolphe Thiers (1797-1877) la preşedinţia Franţei. în acelaşi an, însuşi Dostoievski se referise la Gambetta în paginile publicaţiilor „Grajdanin" şi .Jurnalul unui scriitor".
77
345 Nepotul scriitorului, Mihail Mihailovici Dostoievski (v. Corn.
- 239) urma să primească 400 ruble conform poliţei eliberate de E. F. Golubeva (v. Coni. - 322), probabil, pentru numărul de exemplare,
284
achiziţionate de ea, ale romanelor Demonii şi Idiotul, pe care, în anul 1873, le editase A. G. Dostoievskaia.
78
346 în timp ce se afla la staţiunea respectivă din Germania, Dostoievski a ţinut un Jurnal al tratamentului de la Ems. Acesta, aflându-se în caietul în care scriitorul nota concomitent schiţe de plan pentru romanul Adolescentul, nu s-a pierdut şi, ulterior, a fost publicat.
79
347 La 17 decembrie 1874, Anna Grigorievna a plecat la Petersburg pentru a pune în vânzare volumul Amintiri din Casa morţilor, pe care îl editase între timp. Dostoievski a rămas cu copiii la Staraia Russa.
348 Soţii Dostoievski obţineau pe credit hârtia necesară editării în regie proprie a operelor Idiotul, Demonii şi Amintiri din Casa morţilor de la Aleksandr Ivanovici Vargunin (1807-1880), coproprietarul unei cunoscute, în acea vreme, firme producătoare de hârtie şi
chizite.
349 După cum consideră A. S. Dolinin, pe Dostoievski îl neliniştea, probabil, conţinutul celui de-al treilea capitol al romanului Adolescentul, unde autorul polemizează cu ideile socialiştilor utopici.
350 S-ar putea să fie vorba despre tulburările ce aveau loc atunci în rândurile tineretului universitar din Petersburg, urmate fiind de numeroase arestări.
351 La tipografia fraţilor Panteleev (v. Com. - 336) se afla în acea vreme în lucru volumul Amintiri din Casa morţilor.
80
352 Curând după aceea Dostoievski a primit de la Nekrasov o
285
scrisoare prin care acesta îi aducea la cunoştinţă că, în scurtă vren: avea să-i expedieze şpalturile respective.
81
353 Este vorba de Mihail Mihailovici Cerenin, librar din Moscova, pe care Dostoievski îl cunoscuse în anul 1859 la Tver.
354 Anna Grigorievna notează că, dimpotrivă, ediţia în cauză s-a bucurat de succes, doar în câteva zile fiind vândute aproape 700 de exemplare.
82
355 Scrisoarea nu s-a păstrat.

356 Preotul Ioann Rumeanţev, slujind la Biserica Sf. Gheorghe din Staraia Russa.

357 Este vorba de romanul Anna Karenina, ştirea respectivă fiind inserată în N° 50 din 16 decembrie 1874 al revistei menţionate.

358 Intr-o notă din cuprinsul celei dintâi ediţii ruseşti a Operelor complete ale lui F. M. Dostoievski (1883), Anna Grigorievna aduce, la rândul ei, în discuţie, diferenţa dintre onorariile încasate de soţul ei şi cele primite de alţi scriitori: „In cercurile literare şi în societate se fac deseori comparaţii între operele lui Dostoievski şi cele ale lui Turgheniev şi ale altor autori, fiind admirată structura armonioasă şi stilul rafinat al romanelor acestora faţă de romanele elaborate de către soţul meu. Foarte rar insă se gândeşte cineva să compare condiţiile în care şi-au dus viaţa şi au creat el şi ceilalţi autori. De fapt, în timp ce alţi scriitori, beneficiind de o sănătate bună şi având asigurate, prin existenţa unei averi sau a unui serviciu, condiţiile de trai, puteau să-şi cizeleze şi să-şi copieze de mai multe ori scrierile, soţul meu, suferind de două maladii grave, ayând familie şi fiind plin de datorii, era în permanenţă hărţuit de gândul la pâinea cea de toate zilele, la mijloacele de trai necesare... Aceste permanente lipsuri materiale reprezentau pentru Fiodor Mihailovoci o veritabilă calamitate. Era un mare neajuns şi dintr-un alt punct de vedere: în timp ce unii scriitori

286

lipsiţi de grija zilei de mâine ştiau prea bine că operele lor vor fi solicitate de mai multe publicaţii în acelaşi timp, iar ei vor primi onorarii maxime (500 ruble pentru coala de autor, aşa cum primeau Tolstoi şi Turgheniev), Dostoievski cel frământat de grija zilei de mâine trebuia să-şi ofere el operele diverselor publicaţii, şi, astfel, având în vedere că cel ce oferă se aflâ totdeauna în pierdere, onorariile pe care le primea erau mult inferioare celor încasate de alţi scriitori".

359 Este vorba de moştenirea A. E Kumanina şi despre participarea la acest proces a avocatului B. B. Poleakov (v. Corn. - 116 şi 329).

360 Probabil că Dostoievski încă nu primise scrisoarea ce-i fusese expediată la 18 decembrie 1874 de către Nekrasov.

361 Dostoievski se referă la Muiail Nikolaevici Snitkin, vărul Annei Grigorievna (v. Com. - 153). In original e notat greşit: „Lui Mihail şi Nikolaevici".

362 Mama Annei Grigorievna.

CUPRINS

ÎN ATENŢIA librarilor şi vânzătorilor cu amănuntul!
Contravaloarea timbrului literar se depune in contul Uniunii Scriitorilor din România nr 45101032, BCR, Filiala sector 1, Bucureşti.
Tehnoredactor: DOINIŢA NANU Procesare text: L1VIU DOBREANU Bun de tipar: 10.V. 1998. Apărut 1998.